

**ТРАГЕДИЈА СРПСКИХ ОГЊИШТА 1941–1995.
У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ КОД ПРИЈЕДОРА**

Издавач
Графомарк, Лакташи

За издавача
Јелена Милинчић

Одговорни уредник
Др Душан Алексић

Рецензент
Милијана Јеловац

Лектура и коректура
Милијана Јеловац

Техничко уређење и припрема
Мирјана Мима Рилак

Ликовно рјешење корица
Звонимир Станковић

Тираж:
150

Штампа:

Др Душан Алексић

ТРАГЕДИЈА СРПСКИХ ОГЊИШТА 1941–1995. ГОДИНЕ

МОНОГРАФИЈА СЕЛА ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ КОД ПРИЈЕДОРА

У 2014. години навршило се 72 године од кад су партизанске снаге касно навече 3. јула кренуле из Козаре у напад и у раним ноћним и јутарњим сатима 4. јула 1942. године, у селу Горњем Јеловцу код Приједора извршиле пробој фашистичко-њемачко-усташког обруча око Козаре, гдје су прешле Јеловачку цесту, Равни Гај, Планиницу и Церову Косу, затим преко села: Јутрогосте, Горње и Доње Драготиње и других села, прегазиле ријеку Сану и прешле на просторе Подгрмеча. Кажу да је те ноћи за партизанима из збјегова у Козари преко ослобођеног простора изашло из обруча 10.000–15.000 цивилног српског становништва, пребацило се непријатељу иза леђа и тако избјегло заробљавање у Козари и силом одвођење у геноцидне усташке логоре НДХ и нацистичке Њемачке. Усташка војска и хрватски народ за геноцид над Србима, имали су огромну подршку од Ватикана, његовог католичког свештенства и фрањеваца у Независној држави Хрватској.

Прошле, 2014. навршило се 22 године од почетка Српског одбрамбено-отаџбинског рата (1992–1995), гдје је чврста муслиманско-хрватско-католичка коалиција извршила агресију и прва започела оружану борбу и рат против српског народа, са циљем да оствари своју и вјековну ватиканску жељу, да потпуно уништи Србе и православље у Босни и Херцеговини. Иако су изгубили велике српске просторе а народ побијен и протјеран, Срби су одбрамбено-отаџбинским ратом у географским оквирима БиХ, успјели заслужено да на својим вјековним огњиштима створе Републику Српску.

Приједор, 2015.

Ово дјело посвећујем:

Дједовима и бакама:

Алексић Јовану–Јованчићу и Мики,
Поповић Сими и Јоки

Родитељима:

Алексић Николи Ници и Стеванији

Стрицу и стрини:

Алексић Влади и Јованки

Браћи и сестрама

Свим палим борцима који су положили животе,
борећи се за слободу српског народа.

Свим невиним жртвама које су страдале
од усташа и Нијемаца, само зато што су били
Срби православне вјере.

Нека им је вјечна слава и нека им је лака земља, хвала!

Аутор

РИЈЕЧ АУТОРА

Још као дијете био сам сретан и радостан што је моје село Горњи Јеловац, општина Приједор, најљепше. И друга села била су лијепа на свој начин, али мој Јеловац био је најљепши. Кад сам због школовања морао да одем, био сам тужан и невесео. Долазио сам често, али то није било довољно јер сам желио да у њему стално боравим. Времена су пролазила и све се мијењало, а осјећај према родном селу није блиједио, већ напротив, био је као и раније. Послије много година одсуства и завршетка свих степена образовања, увијек сам се са истом жељом и осјећањима враћао родном Јеловцу. Пожелио сам да осјећања ставим на папир, да испуним жељу и да кажем другима како је у животу важно имати и знати своје родно мјесто и њему се увијек враћати. Та осјећања су ме упутила да напишем Монографију: *Шездесет и пет година Основне школе у Горњем Јеловцу* и њеним ђацима. Био сам стално оптерећен жељом да напишем и друго дјело и да ишчупам од заборавља једно прошло и давно прошло вријеме из живота овог села, његових људи, предака и потомства. Писао сам онако како сам осјећао и могао на свој начин да то искажем. Свака реченица коју сам написао, помицала ме све ближе циљу. Сигурно је да ријечима на папиру нисам могао да искажем сву величину осјећања које носим у себи.

Почео сам да описујем вријеме и догађаје и да цитирам умне људе, који су остављали велика дјела и описали догађаје свог времена и историју српског народа. Желио сам да дођем до многих одговора, па сам их ставио на папир, у намјери да се што више зна о Јеловцу, његовој прошлости, трагичној судбини и коначно о садашњости. Настојао сам да дођем до изворних података: како је настало село Јеловац, кад и како се насељавало; одакле су се Срби у ово село досељавали, чиме су се бавили, улогу цркве и православне вјере у њиховом опстанку. Поред наведеног, било је важно да се зна како су настајала српска презимена – која су презимена постојала и која данас постоје у овом селу. Навео сам краћи преглед историјских догађаја, затим вријеме и догађаје из Првог свјетског рата и Јеловчане који су били солунски добровољци.

Обухватио сам раздобље између два свјетска рата: како је почео Други свјетски рат и ко га је изазвао. Шта се дешавало са Србима и ко им је био непријатељ, кад и како су се Јеловчани 1941. године дигли на устанак, затим које је био на челу устаника. Каква је била улога комуниста на почетку и у току рата. Које је сметао вођа устанка на Козари др Младен

Стојановић. Које су српске породице из Јеловца биле предвиђене за исељавање у Србију или физичку ликвидацију. Описао сам пробој непријатељског обруча око Козаре. Шта су усташе, муслимани и Нијемци радили од српског народа који се скривао у Козари. Куда и у које логоре су отјерали заробљени српски народ. Како су се Јеловчани у Другом свјетском рату (1941–1945) и у Отаџбинском рату (1991–1995), у оба по четири године, јуначки борили на ратним попрштима широм Југославије.

Све што је стварало епопеју велике легендарне Козаре у борбама против геноцидних фашиста и окупатора, догађало се у Горњем Јеловцу, на Патрији, Јеловачкој цести, Студеној, Пољанама, Равном Гају, Мљечаници, Поглеђеву, Стојановића Мајдану, у Козари, на Крушковцу, Карану, Баљу и на многим другим мјестима на обронцима славне Козаре.

Највећи дио *Монографије* посветио сам животу у Горњем Јеловцу после Другог свјетског рата. Како је дошло до одбрамбено-отаџбинског рата 1991–1995. године. Ко је изазвао рат. Који Јеловчани су у том рату изгубили животе. Како се живи у селу посљедњих 20 година. Шта се догодило са селом, зашто се раслојава и зашто тихо нестаје.

Каква је била одјећа Јеловчана, чиме су се бавили, како су се забављали и како се данас живи у овом селу, има ли неку бољу будућност. При писању *Монографије села Горњеј Јеловца*, многи Јеловчани су ми помогли, а највише посматрач и свједок у дизању устанка и активни борац и учесник у рату Маџар Душан–Душко, гардијски официр ЈНА, на чему му се неизмјерно захваљујем. Поред његове помоћи у тумачењу истине и догађаја, на посебан начин се захваљујем: Кнежевић Срети, Лукић Драгољубу, Цвијић Бошку, Маџура Мирку, Келечевићу Јови, Бокан Невенки–Нени, Бокан Бари–Барици, Вучковић Анки, Веселиновић Шпири, Кнежевић Милораду–Мићи, Маџар Рајку и другима. Захваљујем се породицама и појединцима који су ми уступили фотографије предака, савременика и потомака.

Посебну захвалност у техничком дијелу настајања *Монографије*, неизмјерно дугујем Београђанима: дипл. инж. маш. Окиљевић Младену и Дани, Марин Деспоту, Марин Елени, др Бориславу Рађеновићу, Маринковић Маји, дипл. екон. Јанковић Данијели, дипл. екон. Семиз Саши, Цветковић Александру, а из Приједора студенту Умићевић Ж. Николи, дипл. инж. елек. Вучковић Ранку–Бати, дипл. инж. руд. Бојану Алексићу и другима.

Захваљујем се сенатору у Републици Српској проф. др Милораду Закићу за изузетну помоћ у организацији штампања *Монографије*.

Аутор

ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ – ОПШТИНА ПРИЈЕДОР

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ

У подножју западног дијела Козаре и њеног обронка Планинице, између брдовитог превоја Пухорина, села Доњег Јеловца и ријеке Мљечанице, налази се Горњи Јеловац, који припада легендарном Кнешпољу.

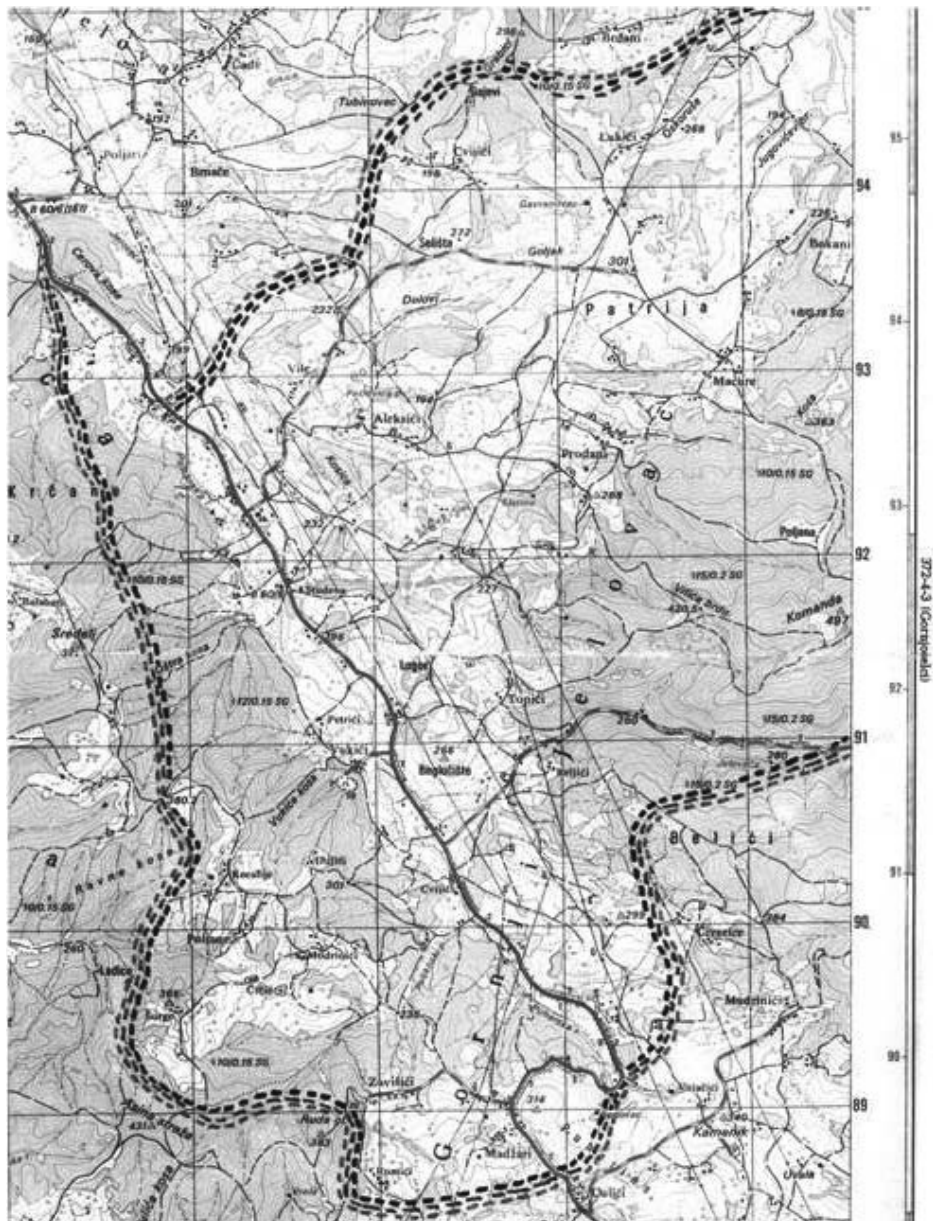
Дио села који се назива Команда, врло је значајна стратегијска тачка. Посебно је интересно мјесто јер се са Команде види дио Хрватске све до Крижеваца, а ноћу и освијетљени Крижевци. Граница се не завршава само на Команди, она иде према Градини и Паланском Вису, а ријеком Мљечаницом иде према Широкој Луци и још даље. До Другог свјетског рата Команда је била насељена са неколико породица. У рату су скоро све страдале у усташким логорима. Само име Команда, настало је у вријеме турске окупације. Кад се окупаторска војска у освајању кретала, избјегавала је насеља, па је ишла преко Козаре и зауставила се на мјесту изнад Горњег Јеловца. Ту се задржала са својом командом, тако да је то мјесто названо Команда још у оно вријеме и остало до данас. И партизани су у Другом свјетском рату имали на Команди своју команду.

Село има још једну врло значајну стратегијску тачку, а то је легендарни засеок Патрија.

Село се простира углавном по брежуљцима и брдима, те у долинама и равном земљишту око потока и ријека, са преко шездесет посто шумарака и шума. Остало су обрадиве површине, ливаде и пањаци са ниском плодности и лоше структуре. Земљишта су већином тешка за обраду, како због лоше структуре, тако и због многих нагиба и стрмина.

Удаљено је шест километара од градског подручја Приједора према Козарској Дубици. Главни пут Приједор–Дубица–Новска (Хрватска) врло је фреквентан јер се преко њега повезује дио Босанске Крајине са међународним путем Београд–Загреб и даље на сјевер према Западној Европи, а на југ према земљама јужног Балкана и Малој Азији. На краткој релацији Приједор–Дубица од 30 километара, налази се неколико стратегијских тачака и то: Букова Коса и Пухорине, затим Студена, Церова Коса, Кнежица, Међувође и Крушковац.

То су простори који су кроз историју овог краја представљали мјеста за која су се највише бориле супротстављене стране. Њих су непрекидно бранили сељаци и њихове војске, док су освајачи жестоко јуришали да их освоје и да њима загосподаре.

Географска карта – Горњи Јеловац општина Приједор

Горњи Јеловац има своја кућишта и своја огњишта, а то су: на почетку села засеоци: Маџари, Цурићи, Завишићи, Ромићи, затим Букова Коса, Пољане, Студена, Ријека, Центар села, Гољаци, Цвијићи, Патрија, Лукићи, Маџуре, Гајићи, Ђурини и лијева страна ријеке Мљечанице. На уласку у село код Цурића је тромеђа Горњег Јеловца, Црне Долине и Паланчишта.

ПРИРОДНА БОГАТСТВА

Кад се пође од Маџара изнад Букове Косе, а према Дубици, на десној страни вијугавог пута и на крају доста оштре окуке налазио се рудник угља. Више година је експлоатисан и наводно због високе концентрације сумпора у угљу рудник је 1950. године затворен. Док је трајала његова експлоатација, досељавале су се неке српске породице из Равних Котара, Лике и Далмације у Брезичане и Црну Долину и запошљавале се у овом руднику.

Горњи Јеловац има много извора здраве воде за пиће, тако да ниједан засеок није са тим имао потешкоћа. У новије вријеме многи су ријешили то питање договором да изворску воду водоводном мрежом доведу својим кућама и насељима. Поред тога, у селу има неколико извора бањске воде и то: код Кнежевића „Смрдељац“, Крчевине код Слатине, затим код Цвијића и Шормаза према Хајдировцима.

Ближе границе са Доњим Јеловцем, на лијевој страни ријеке, а изнад Зорића у Планиници, био је више година отворен каменолом. Камен је вађен површински, а понекад и минирањем и одроњавањем. Радови су обустављени кад је откривено да на Студеној изнад Вукића постоји камен такве структуре који се одмах може користити за насипање путева као тврда подлога. Камен је коришћен за насипање путева на ширем подручју око Кнежице и других мјеста.

Између два свјетска рата, на тромеђи села била је изграђена лугарница у којој је непрекидно боравио бар по један лугар. То мјесто је служило као оријентир докле може да се иде у кризним ситуацијама. Лугари су били задужени да контролишу и одобравају сјечу приватне и државне шуме, како у селу, тако и дијелу Козаре. Сјеча се могла обављати само уз њихово одобрење и дозволе, јер се ради о природном богатству, због чега је потребна строга контрола.

Село је имало неколико локација за експлоатацију дрва из Козаре. Такав један лагер био је на бившем школском темељу на Студеној.

Други лагер за дрва био је код засеока Продани, а трећи у Мљечаници код засеока Мацуре и Бокани.

Извор ријеке Мљечанице на Мраковици

НАСЕЉАВАЊЕ СЕЛА ЈЕЛОВЦА

Нема историјских података о настанку села Горњи Јеловац. Зашто је баш добило такво име, ни то није познато. За тај податак можда није било интересовања, а да је и било, све би остало само у усменом казивању. Свијет који је раније живио на овим просторима, био је неписмен и све остаје само нагађање. Зна се да писаних трагова о свему томе не постоји. Кад су наши преци крчили шуме, па ту земљу обрали и обрађивали, налазили су трагове огњишта који говоре да је ту живио народ и имао своје насеобине. Изоравали су разне предмете које су користили у својим кућама. Претпоставља се да су то остаци још из времена римског доба. Међутим, то могу бити само нагађања, док правих информација нема. Ипак, може се рећи да су ту живјели неки народи и нека племена, који су оставили трагове свог боравка, а да овај садашњи народ можда са њима нема неке сродности или неких знакова да су им потомци или наследници.

Турска владавина чинила је страшна зла и тиранију над православним народом, па је морао да бјежи и да се склања испред тешког зулума. Многи простори гдје су живјели Срби били су напуштани и често потпуно опустјели због турског прогонства и насиља. Насиље и тиранија трајали су вјековима, а одлазак православног свијета са ових простора није престајао. Да би се спасили, појединци су узимали исламску вјеру, само да би преживјели. Све је то остављало дубоке трауме у животу српског народа на овим просторима. Ипак, и у таквим неподношљивим условима преживљавали су и опстајали, захваљујући природи и духу свог народа, да може све, па и најтеже да поднесе и да остане достојанствен, вјерујући у Бога и своју православну вјеру.

Миграција српског становништва, одвијала се на разне начине, а најчешће због турског зулума и окупаторске тираније. Било је и других разлога, али врло ријетко. Сеобе су биле из Старе Србије, Херцеговине, Црне Горе, а највише из Лике, Далмације и других крајева. У то вријеме није било евиденције како би се знало одакле су поједина племена долазила на ове просторе. Свијет је био углавном неписмен, а ни црква није могла редовно да биљежи јер је била под окупаторским надзором и исламским притисцима.

Срби који су се досељавали у Јеловац, били су веома отпорни на притиске да прихвате ислам као своју нову вијеру, а такав гест називали су потурчавање. Сељачко становништво под турском окупацијом било је обесправљено и на све могуће начине тлачено и понижавањем. О праву и правди није се могло говорити. Окупатор их је назвао понизним именом кметови. Господари су били капетани и бегови и разни други угњетачи и силеџије. Све су то преживљавали и остали са чврстим српским достојанством и својом православном вијером. Простори Горњег Јеловца раније су били врло ријетко или никако насељени. Већином су се Срби у ово село досељавали у 18. и 19. вијеку из Лике и Далмације. То порвређује и чињеница, која је остала у сјећањима и усменим причама. Тако је Василија Продан знао за читаво село одакле су досељавала поједина племена. Једино није знао одакле су дошли Шормази.

Познати географ Јован Цвијић, који је рођен у Лозници на Дрини 1865. године, у свом дјелу *Цвијићева књиџа*, на страницама од 25. до 82, на посебан начин и аргументовано је описао процесе миграције српског становништва на просторима бивше Југославије, наводи:

„Истина, из историјских извора су познате извесне сеобе српског народа у турско доба, и ти су нам подаци драгоцени. Тичу се махом великих сеоба, које су се кретале изван Балканског полуострва у јужнословенске земље бивше Аустро-Угарске. Мало је забележено о сеобама на Балканском полуострву. Али ти документи не дају представу о великим размерима сељакања, које се извршило у турско време и доцније; осим тога, и кад се по споменицима зна за сеобу у неки крај, ипак се само проучавањем на лицу места може ухватити: да ли сада има тих досељеника, сазна се њихов распоред по селима, у какво су становништво ушли, какве су се промене на њима десиле. Треба ло је у том погледу проучити становништво на лицу места, од села до села, од куће до куће, у свим нашим земљама и те податке са свих страна верификовати. На томе је радила серија испитивача, почевши од 1896. године.

I

Као резултат тих испитивања излази да је, почевши од краја XIV века па кроз турско време до наших дана, испремештано скоро све становништво на простору од Велешке Клисуре на Вардару па до Загребачке Горе. А главну масу тих што се крећу и насељавају чини динарско становништво, чији су део и стари Рашани, народ српске средњовековне државе. Те струје које премештају становништво, метанастазичке струје, стицале су се више од четири века у Србију; скоро толико исто времена у Далмацију; прелазиле су Дунав, Саву, Уну, Купу, чак и Драву и насељавале су Банат, Бачку, Барању, Срем и Славонију, Хрватску, Штајерску, Крањску; прешле су на многа острва или отоке Јадранског Мора, у Истру, у околину Трста, чак на неке слабе струје у Горицу.

Кад се на карти прате и уцртају сва та кретања добију се као синтеза миграционе или метанастазичке струје којима су се кретали исељеници из земље матице, одакле су излазили као у ројевима, у земљу колонизације где су се настањивали. Метанастазичке струје су дакле апстракција вековног правца кретања исељеника. Често исељеници нису право ишли из земље матице у земљу колонизације, већ су се краће или дуже времена, често низове година, задржавали у прелазној или етапној земљи.

Најјаче су биле динарске струје насељавања. Најзнатнија од свију почињала је у областима средњовековне Рашке и Зете, а њене су најактивније области, праве земље матице, биле Црна Гора са Брдима и црногорском Херцеговином, Сјеница и Пештер. Рачвала се у више струја о којима се у детаљима не можемо бавити. Знају се превоји и метанастазичке вратнице, којима су се поједине њене гране кретале. Главни део те струје је насељавао Шумадију између Мораве и Дрине. Друга њена важна грана кретала се према Босни долином Дрине, силазила у Сарајевско Поље и одатле долином Босне продрла до централне Босне, у Посавину, па и до Босанске Крајине.

У вези са овим, из Херцеговине и Босне развила се миграциона струја која је преплавила Далмацију. Скоро све становништво Боке Которске води порекло од црногорских и херцеговачких досељеника; становништво дубровачке околине је у знатној мери босанско-херцеговачког порекла, становништво самог града Дубровника великим делом херцеговачког порекла, а данашње становништво Макарске као и Омиша, Сплита и Шибеника такође поглавито босанско-хер-

цеговачког порекла; скоро искључиво тог порекла је становништво Буковице и Равних Котара у северној Далмацији.

Из западне Босне, из Гламоча и Унца, и из Далмације, са горњег тока Цетине, кренула се једна од првих миграција према Хрватској и зауставила се у Жумберку. Друге групе су се насељавале у јужној или Белој Крањској, особито око места Метлике и Виноце, а очувале су се у Бојанцима и Мариндолу. Серија слабијих сеоба продрла је до Птуја и Марибора и до Љубљане. Добро су познате три ускочке породице Алексић, Дојчин и Вукмир, које су 1555. год. у Мариборском Пољу основале село Ускоке, које се данас зове Скоки, а немачки Skoggen. Да узгред поменемо, да се после пада Србије српско становништво од Београда и Смедерева исељавало у Босну. Осим ових било је још неколико споредних струја.

У метанастазичкој области има један део нашег народа који је био најмање покретљив. То су Муслимани Босне и Херцеговине и Новопазарског Санцака до планине Рогозне. Међу њима је највише старинаца и зато су они, кад се апстрахује од ислама и турцизма, сачували неке наше прастаре црте, дубоко словенско-српске особине.

II

Први подстрек миграција били су турска инвазија и турска владавина, и ова је доцније често била повод исељавању. Али су миграције у ствари изазване многоструким узроцима који се махом преплећу. Има једна група сеоба, чији су узроци најпростији, и то су оне велике сеобе које су махом забележене у историјским изворима. Изазване су **историјским догађајима**, као што су: најезда Турака, њихови ратови, буне против Турака, аустро-турски ратови, наши ратови за ослобођење и доцнији итд.

III

Етно-биолошким процесима се наспорава и етничко и социјално прилагођавање, нарочито у патријархалном друштву, јер породице разног порекла, ступивши у родбинске везе, приближе се, поштују се и угледају једне на друге. Из тога и угледањем на поједине јаке личности, људи и жене, узму се у извесној области нарочито ценити једне или друге моралне особине, на пример изванредан начин понашања, предузимљивост и тежња за тековином, јунаштво и смелост или мудрост итд., и цело се становништво почне у том правцу формирати. И на то формирање утичу етнобиолошки процеси. У патријархалном

друштву су се бракови склапали правим одабирањем. Родитељи су имали велики утицај у избору супруге за свога сина; при томе материјални интереси нису играли никакву улогу; о ступању у брак су одлучивали: здравље, изгледи на снажан пород и нарочито моралне особине породица.

То су оне особине према којима се становништво области почело формирати и које се на првом месту цене. И сам младић и девојка их траже једно у другоме. Услед тога се оне специфичне особине фиксирају и преносе наслеђем.

Историјско-културна метода даје мало резултата код јужних Словена, јер се они у ранијим временима махом нису могли слободно развијати по туђим државама. Најмање даје та метода код Словенаца, нешто код Хрвата, више код Срба, који су и у средњем веку, и од почетка XIX века, успели да најдуже времена имају своју самосталну државу. Осим тога, код Срба је историја сачувана у народним масама као предање, и представља живу силу, која знатно утиче на начин народног развитка.

Српска народна традиција највише цени три личности своје прошлости: Св. Саву, Цара Лазара и Милоша Обилића. О Марку Краљевићу се, истина, највише пева и прича, јер је он представник живота, са свим особинама живота, и добрим и злим; али њега не поштују онако дубоко као прву тројицу.

Међутим, Св. Сава, напуштајући владалачке дворове и власт, жртвује се за велику духовну идеју: тражи истину и прави смисао живота за себе и за свој народ. Оснива самостални духовни живот Срба. Није била лака ствар створити своју самосталну цркву, цркву Св. Саве, која није византијска и у многоме је другачија од византијске, цркву која се идентификовала с народом и с којом се народ идентификовао. Дао је подстрек развоју српске средњовековне књижевности. Цар Лазар се приволева духовноме или небесноме царству и свесно се жртвује на Косову, заједно са многобројним племством и народом. Обојицу слави и помиње српски народ сваке године, 14. јануара и 15. јуна. А Милош Обилић је јунак беспрекорних витешких особина, на кога су се наши јунаци свих доцнијих доба и за време последњих ратова угледали и питали се, да ли су му се у врлинама примакли. Врлине тих трију личности су живе у народу и сада. Они су представници најбољих народних тежњи и оних особина које народ највише цени. Они су духовна и морална страна српског народног живота и његова права основа.

Те се особине на првом месту могу обележити као дубока и чиста етика, тежња за истином, за духовним и „небесним царством“, и за правдом, за потпуном „божјом правдом“, и велика способност пожртвовања, без граница, до уништења своје личности. Сва три она велика типа, и цар Лазар и Милош Обилић и Св. Сава, жртвовали су се за те идеале. Те су врлине живеле у народу и кроз пет векова турског ропства: то сведоче напори за културом тога времена, многобројни покрети за ослобођење, хајдуци и ускоци. То је снага којом се Србија ослободила у почетку XIX века, ширила и почела развијати своју самосталну цивилизацију, од Вука до данас. Те су се врлине виделе, можда у највећој мери, у току Великог Рата. Ја сам за време Великог Рата познао српске официре и војнике који су тражили да им се само каже на који начин могу најкорисније погинути, јер су желели положити свој живот за истину и правду; изгледали би као суманути ономе ко не познаје ту народну особину за пожртвовањем – наслеђе дугог низа генерације. Скоро сам видео у Београду херцеговачку децу која су дошла да уче гимназију, и кад та деца изговарају речи **наука и просвета**, то је нешто сублимирано, божанско; она ће се посветити тим идеалима па ма „црну земљу јели и с листа воду пили“. Цео наш научни живот у томе је знаку: до свега се дошло огромним напорима и пожртвовањем.

Тежња за истином, тежња за правдом и способност пожртвовања која не познаје границе, то је идеализам најчистије врсте, то су велике врлине, које могу послужити као основа за стварање праве цивилизације.

Тим идеализмом, том бескрајном тежњом за праведним, великим, лепим, могу се једино објаснити оне многобројне српске задужбине, манастири и цркве, саграђени за непуних двеста година година немањићке владавине и мало доцније. Генерације ће имати да проучавају овај елан у конструкцији, остале особине архитектонског стила и сликарство. После јелинских грађевина нема ништа лепше на Балканском полуострву од српских задужбина средњег века.

У том великом комплексу или етнографској области српског народа Босна и Херцеговина имају централни положај.

Сва та народна маса од десет милиуна говори једним језиком који је толико јединствен, као ретко који у Европи. Од Истре па дубоко у Македонију могу се сељаци међу собом споразумевати. Осим

тога је славистима и зналцима језика познато, да на Балканском полуострву нема народнога језика који је толико формиран и усавршен за литературу и науку као што је српски језик. Први књижевни споменик српског језика постао је у Босни 1189. године, познато писмо бана Кулина. Најлепше народне умотворине постале су на земљишту Херцеговине и Босне. Језик Херцеговине узео је оснивалац српског књижевног језика и новије српске литературе, **Вук Караџић**, за књижевни језик српскога народа. Тај исти језик усвојен је за књижевни језик Хрвата још у првој половини XIX века. Многи најзаслужнији људи српског народа пореклом су из Босне и Херцеговине. Неколико од данашњих најбољих српских књижевника, чији су списи распрострањени и цењени по целом српском народу, Херцеговци су и Босанци.

Али народ обележенога простора није везан само истим језиком и литературом. На већем делу те географске просторије постоји српско национално осећање и мишљење, које је у широким народним слојевима тако јако као ни код једног балканског народа“.

Кад је Турска као сила почела да слаби, да губи ратове и да у својој тиранији попушта, Срби су то користили и враћали се на огњишта својих прадедова настављајући традицију начина живљења које су наследили од својих неуништивих предака.

Враћали су се својим огњиштима и свом Јеловцу, мјесту које им је било боравиште, живљење, па и нека заштита од турског зулума. Много тога морали су да скривају и да се на разне начине сналазе, а кад им запрјети окупатор, склањали су се у своју Козару, сигурну заштитницу.

Кад год су Срби имали прилику, градили су цркве у мјестима гдје Турци нису могли одмах да их виде, а то су углавном биле шуме или удаљена мјеста куда Турци нису пролазили. Цркве су најчешће грађене од дрвета. Такву цркву имао је и Јеловац у Цвијића шумама све до 1897. године. У таквој цркви свештеник је одржавао литургију, вјенчавао младе и крштавао дјецу. Срби су морали исто тако да воде рачуна гдје ће заснивати своја гробља, да не буду на мјестима куда Турци пролазе, јер нису подносили да виде православни крст.

СРПСКА ПРЕЗИМЕНА

Презимена су почела да настају врло касно, што је стварало проблеме да се дође до што више података и информација. Међутим, ту су појединци преузели иницијативу и упустили се у такав обиман посао. Иако су имали намјеру да врло детаљно и студиозно истражују, већ су у самом почетку схватили да о томе нема довољно изворних података како су очекивали.

Међу тим појединцима је Ђорђе Јањатовић, који је у свом дјелу *Презимена Срба у Босни*, 1993. године, страна 4 и 5, написао је:

„Обиље података о презименима Срба налази се у црквеним пописима, такозваним шематизмима, од којих се по обиму и разноврсности података издвајају: *Шемаџизам њавославне Миџројолије и архидијецезе дабро-босанске за јодину 1882*, Сарајево 1882, и *Шемаџизам ејархије Пакрачке, Пакрац 1898. јодине*.

Веома много података о презименима Срба у свим српским земљама, налази се у радовима објављеним у: *Српском ејнојрафском зборнику – Насеља и њорекло сџановнишџва*. Почев од 1902. године па до данас, у овој едицији је објављено више од 40 радова наших познатих научника и истраживача.

У време пописа 1882. године Дабро-босанска митрополија је била подељена на 26 протопрезвитерата који су обухватили 238 парохија. На њеној територији служба Божја је тада обављана у 122 цркве, а служио је 261 свештеник. Територија митрополије је имала 1.805 села са 46.390 православних домова и 348.585 душа.

Три године пре овог црквеног пописа, 1879. године, Аустроугарска је извршила попис становништва. Према том попису, у Босни и Херцеговини је тада живело: 1.158.000 становника, а од тога 496.485 Срба (42,88%), 448.613 Муслимана (38,73%) и 209.391 Хрвата (18,30%).“

Настанак српских презимена по подацима са интернета, из ВИКИПЕДИЈЕ – Слободне енциклопедије: „Већина српских презимена је по суфиксу **-ић**. Суфикс **-ић** је словенски деминутив, чија је основна улога у стварању **патронима** (називи по имену оца или неког претка) и **матронима** (презиме изведено из имена мајке).

Презименска основа може да буде различита. Најчешће је то лично име родоначелника одређене фамилије. У највећем броју случајева то је очево, дедино или име неког другог мушког претка у директној

линији сродства. Побочна линија сродства, јавља се само у изузетним случајевима. Постоје и презимена настала од имена женског претка. „Оснивач презимена“ не мора увек да буде крвни сродник. Понекад то могу да буду и друга лица (усвојитељ, старатељ, добротинитељ и др.). Такође могу бити и према упечатљивој особи неког од предака, према месту где породица живи или одакле се доселила итд.

Презимена се граде:

- од мушких имена, која се завршавају на полугласно слово и на **-е** и **-о**, и то у присвојном облику, завршавајући се на **-ев** и **-ов** (Обрадов-ић, Бранков-ић, Милошев-ић);
- од женских и мушких имена, која се завршавају на **-а** (Никол-ић, Лук-ић, Нед-ић, Милет-ић);
- од мушких имена која се завршавају на **-ија**, изоставља се последње **-ја** (Или-ја-ић, Мили-ја-ић);
- с обзиром на то да се негде мушка имена завршавају на **-а**, а негде на **-о**, тако се и презимена разликују, у томе се код првих изоставља последње **а** и придода се **-ић**, а код других се само дода наставак **-вић** (Бож-а-ић, Божо-вић, Пер-а-ић, Перо-вић, Рај-а-ић, Рајо-вић
- од назива занимања (Ковач-евић, Колар-евић);
- од имена младих животиња и дрвећа (Вранић, Косовић, Вуковић, Вујовић, Чворовић, Лисичић, Брезећ, Крушчић);
- од назива неког народа (Бугарин-овић, Циган-овић);
- од назива града или покрајине (Срем-ац, Срем-чевић, Ердељан-овић, Таков-о-ац);
- од војног или свештеничког чина (Каплар-евић, Капетан-овић, Поп-овић, Поп-ов);
- од неке изразите људске особине (Ћос-а-ић, Радо-њић, Брк-а-ић, Брз-ић);
- од имена неживих ствари (Капић, Полић).

У грађењу српских презимена често учествују и присвојни суфикси **-ов** (**-ев**) и **-ин** (које је у неким случајевима настало од **-ијин**): Николин (од Никола), Петров (од Петар) итд.

Српска презимена могу, дакле, да буду:

- **патронимична** (Марковић, Јовановић, Николић);
- **матронимична** (Марић, Сарић, Недић);
- према личној особини родоначелника (Ћосић, Бркић).

Страни владаоци су често као званична презимена уписивали личне или породичне надимке, нарочито оне који су имали погрдно или увредљиво значење. Тако су настала презимена типа Накарада, Гузина, Поплашен, Ушљебрка итд.

Тамо где су се рано почеле водити матичне књиге и где је вођена добра администрација, првенствено на просторима Аустроугарске и Млетачке републике, на тим просторима су презимена фиксирана веома давно.

Државне власти Аустроугарске су административним путем забрањивале постојање презимена са наставком **-ић** код Срба, доношењем посебног нормативног акта. Аустроугарске власти су 1817. године издале наређење, по којем Срби у Аустрији нису смели да носе презимена са наставком **-ић**, што је на подручју Угарске посебно строго спровођено. Тако су презимена која су се завршавала са **-евић** и **-овић** остала са наставком **-ев** и **-ов**.

Српска презимена са наставком **-ин** настала су додавањем при својног наставка **-ин** на име родитеља (нпр. „Чији си ти?": Божин, Лазин, Марин итд.). Сматра се да су настала у Војводини као последица административног изbacивања наставка **-ић** из српских презимена.“

ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

У вријеме турске владавине цркве су биле изложене нападима, рушењима и паљењима, са циљем да се затру коријени православља и њених вијерника. Свештенство је доживљавало врло тешку судбину. Порушене и уништене цркве или било какви други вјерски објекти, нису се смјели обнављати нити градити нови. Народ је врло тешко подносио тиранију, јер су са једне стране били окупирани, а вјера им се укида и забрањују се вјерски обреди. Уништавање и рушење цркава било је врхунац тираније, вођено идејом да се окупирани Срби преведу на исламску вјеру. Знајући да им предстоји вијековно ропство, Срби су наставили да живе у својој православној вјери. Кад већ нису могли да имају цркве грађене од тврдог и чврстог материјала, одлучили су да подижу импровизоване или од дрвета грађене вјерске објекте.

Мјештани Горњег Јеловаца у том погледу били су одлучни и непоколебљиви. Изградили су цркву од дрвеног материјала, водећи

рачуна да она буде у Јеловцу и да није на мети турске власти и њених следбеника. Патрија је била важна тачка и прелаз преко ње стално је био под турским надзором. На њој су се задржавали и боравили турски силници и моћници, који су чак на том мјесту градили своја утврђења и подизали чардаке за боравак. Окупаторски су дјеловали на овај простор и контролисали су све што се ту догађа. Знали су да су Срби уман и непредвидив народ, увијек су се њих плашили. Добро им је било познато да их Срби никад неће прихватити као окупаторе, нити војску друге вјере. Чинили су разна злодјела и тиранију иживљавајући се на разне неподношљиве начине. Убијали су их, клали, живе на колац набијали и женску чељад силовали. Ако је момак хтио да се ожени, његова дјевојка морала је прву ноћ да проведе код поганог Турчина, па да онда иде код свог будућег мужа. Догађало се да прво рођено дијете у том новом браку буде од Турчина – окупатора. Тако су у српски народ уносили злу крв и тешка понижења. Турчин обешчисти младу жену, а онда одобри да буде жена Србина. Веће зло није могло да буде од оног које су Турци вршили док су владали над Србима.

Мјесто гдје је била дрвена Православна црква у Цвијића шумама (Г. Јеловац)
данас је то зарасло у шипражје и шуму.

Као храбар и достојанствен народ, Јеловчани су од Патрије на сјеверозападној страни, на свега два километра удаљености, у Цвијића шумама изградили цркву од дрвета, која је дуго времена служила својој православној намјени. У њој су одржаване литургије, брачни парови су се вјенчавали, дјеца крстила и вршени су и други вјерски обреди. У тој цркви на служби је био парох Цвијић Лако, и кад су се упокојили он и његова жена, сахрањени су недалеко од цркве, гдје и данас постоје њихови споменици. На мјесту гдје је некад била дрвена црква не постоје никакви знакови, осим равне површине обрасле шипражјем. Остала су само сјећања за потомке, да знају гдје је била српска православна црква.

Православна црква Вазнесења Господњег Горњег и Доњег Јеловца изграђена 1897. године.

Нова српска православна црква за Горњи и Доњи Јеловац, изграђена је у Доњем Јеловцу 1897. године. Она и данас постоји, али је у врло лошем стању, тако да се у њој не одржава литургија нити било који вјерски обред. Цркву су у Другом свјетском рату Нијемци и усташе користили као осматрачницу. На њеном звонику стално су имали митраље за да би у случају потребе могли да дејствују.

Стварање фашистичке Независне државе Хрватске у априлу 1941. године, усташе и Нијемци су одмах насрнули на Србе, православну цркву и свештенство. Већина попова била је убијена или отјерана у логоре, а неки су похватани, мучени и отјерани за Србију. Доживели су праву драму. Међу њима је, кажу, био и јеловачки поп Ђуро Шарац који је сву ту драму преживио. Послије рата дошао је у Јеловац, разговарао са неким људима о свом повратку у село. Нико му није дао подршку из страха од Комунистичке партије и он је отишао из Јеловца. Партијски активисти су послије рата ширили пропаганду, да су свештеници побјегли за Србију и оставили српски народ на милост и немилост окупатору.

Међутим, истина је била да су и свештеници страдали од окупатора, као и остали православни свијет. Комунисти су се жестоко залагали да спријече било какав повратак Срба православној вјери све до 1990. године.

Српска православна Патријаршија испред Саборне цркве у Београду.

Послије рата, већ 1945. године, Срби су били заведени комунистичким лажима и подвалама, а по неписаном налогу Партија је у својој пропаганди знала лажно да терети православну цркву. Таквим понашањем посебно су се истицали појединци из Доњег Јеловца. У цркву су уводили стоку, правили разне нередe и још горе од тога, само да цркву и православну вјеру затру и народ одвоје од ње. Тако је било неколико деценија. Народ се данас освијестио и више тако на цркву не гледа, већ јој се поново враћа, што са вјерског становишта заслужује сваку похвалу, јер се народ враћа Богу, православљу и себи.

Храм Светог Саве на Врачару у Београду.

КРСНО ИМЕ

У Шематизму православне Митрополије и архидијецезе дабро-босанске из 1882. године, о крсном имену пише:

„Од свију народа или племена на божијем свијету, српски народ је једини, који је знао и умјео своје сродно или племенско име сачувати, бар од онога времена, када је прије иљаду и двјеста година примио вјеру Христову и часним се крстом прекрстио.

Из српске повјеснице зна се, да је српски народ најприје живио племенским животом, а по старом предању произлази: да је племе по племе крштавало се редом једно за другим изабрав дан којег светитеља или мученика, те је отуда и поникло у народу српско-православном „крсно име“, „слава крсна“, „благ дан“, који је са кољена на кољено, са племена на племе, са оца на сина прелазило на потомке под једним истим презименом и већином све до данас међу Србима на Балканском полуострву и Аустроугарској сачувало се.

У данашње вријеме, многи домаћини промјењују своја стара задружна и племенска презимена, те их замјењују са очевим именима, на пример: ако му се отац звао Радован, он се онда презива Радовановић, ако је Јован – Јовановић, Петар – Петровић итд., а шта више многи су своја презимена изопачили избацив оно -ић као нпр. Ловрић-Ловрен, Ковачевић-Ковач, Ерцеговић-Ерцег, Ђурановић-Ђуран, Зечевић-Зец итд. За то је позвано свештенство, да те мане искоријењује међу својим парохијама, те да изналазе своја стара презимена, па да се онако зову као што су им се звали њихови ђедови.

Крсно име или слава крсна, сачувало је Србину ту племенску и народну особину кроз све вјекове претрпив многе патње и тегобе од стране своје једноплемене браће, која су се због своје себичне добити одрекли вјере православне и имена српског. Но ипак кроз многа искушења и голема страдања у току дугог времена, као што нам повјесница прича – већим су дјелом остали Срби вјерни својој слави – своме крсном имену, својој вјери, а са тиме и својој народности.

У прошла стара и мучна времена славе крсне бијаху једина мјеста и прилике гђе се Срби састајаху и од непријатеља својих заклоњени честим и густим шумама у гудурама, у колебама – дому своме, утврђиваху се са својим побожним свештенством у православној вјери, молећи се Богу да их сачува од даљих патњи и страха.

Славе крсне тада бијаху најприличнија мјеста гђе Срби пјеваху јуначке пјесме уз струне јаворових гусала и братски се поздрављаху, те даваху мелем својој малаксалој души и оснаживаху се за нова трпљења што их онда очекиваше.

И заиста „Слава крсна“ јесте одвајкада била Србину највеће обиљежје српског имена и племена, па и данас та слава-крсна име је сваком домаћину српском и његовој кући и породици највећи домаћи дан и празник у години, којег се хришћанском побожношћу, са особитим обичајима дочекује и светкује а нарочито у селу.

Припалити жижак у кандилу пред светитељем у дому, тамјаном окадити дом свој, однијети у цркву зејтина, тамјана, и свијећу прислужити, дати освјештати – прелити панаију (кољиво) у цркви или у дому, мртве да му свештеник помене; у дому дочекати род, пријатеље, знанце зване, па и сваког намјерника свратити и угостити; на софри запалити воштаницу крсну, преломити колач крсни и одпјевати своме срцу тропар, а и наздравити – то је домаћину српском света дужност наслеђена од ђедова и родитеља, те се баш с тим одликује и карактерише од сваког хришћанства у свијету.“

ШЕМАТИЗАМ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ И АРХИДИЈЕЦЕЗЕ ДАБРО-БОСАНСКЕ 1882. ГОДИНЕ

ПАРОХИЈАЛНО СВЕШТЕНСТВО

ПАРОХИЈЕ, стр. 28

Надзиритељ: Илија Зеленика парох
ЈЕЛОВАЦ: Парохија са 4 села: црква
парохијална Хр. Усп. Пресв. Богородице.

	кућа	душа
Јеловац Горњи	74	459
Јеловац Доњи	46	351
Мирковац	42	299
Хајдаровци	12	58
Свега:	174	1.167

Парох: Лако Цвијић

БОСАНСКЕ И ДАБРО-БОСАНСКЕ ВЛАДИКЕ (МИТРОПОЛИТИ) стр. 1, 2, 3 и 4.

„Још почетком 6. вијека налазимо у Босни трагове хришћанства и спомена о епископима: Виталису и Андрији (530–532) који бијаху у римским насеобинама.

Све владике босанске, који припадоше православној цркви, можемо подијелити у три периода. У први долазе познате владике до Св. Саве; у други од Св. Саве до пада Пећке патријаршије под Цариградску; а у трећи од пада Пећке патријаршије до данас.

По историјским изворима зна се, да су Срби почели у већим масама примати хришћанство под владом цара ИРАКЛИЈЕ; а под Василијем Македонцем примише сви Христово Јеванђеље од грчких свештеника и веће покрајине имађаху своје владике. Од босанских спомињу се ови, по свој прилици од српске народности:

I период

1. Теодор 1068. год.	4. Радигост 1171. год.
2. Владислав 1141.	5. Данил 1191.
3. Милован 1171.	

II период

6. Христифор 1220. год.	19. Аксентије 1589–1592.
7. Јоаникије	20. Теодор 1614.
8. Исаије 1286–1291.	21. Макарије 1620.
9. Јован I. 1293–1307.	22. Исаије 1622–1656.
10. Методије 1322.	23. Логин 1656.
11. Никола 1329.	24. Христифор 1666–1681.
12. Јован II.	25. Атанасије 1681–1688.
13. Шпиридон	26. Висарион 1690–1708.
14. Јован III	27. Мојсеј Петровић 1709–1713.
15. Велимир Владмировић 1463.	28. Милентије Миленковић 1716–1740.
16. Јован IV	29. Гаврило Михаић 1749–1752.
17. Петроније	30. Паисије Лазаровић 1752–1759.
18. Гаврило 1578.	31. Василије Бркић-Јовановић 1760.

III период

32. Серафим 1766.	42. Пајсије 1871–1874.
33. Кирил 1767–1779.	43. Антим 1874–1880.
34. Калник 1809–1812.	44. Сава Косановић (Србин) 1881–1885.
35. Винијамин 1817–1835.	45. Ђорђе Николајевић 1886–1896.
36. Авросије 1836–1841.	46. Николај Мандић 1896–1907.
37. Игњатије I 1842–1850.	47. Евгеније Летица 1896–1907.
38. Прокопије 1851–1855.	48. Петар Зимоњић 1921–1941.“
39. Дионисије I 1856–1860.	49. ----- (1941–1951)
40. Игњатије II 1861–1868.	50. Др Нектарије Круљ 1951–1966.
41. Дионисије II. Илијевић (Бугарин) 1868–1871.	51. Владислав Митровић 1967–1992.
	52. Никола Мрђа 1992. и сада.

МАНАСТИР МОШТАНИЦА

У Шематизму пише: стр. 21.

„Моштаница је у дубичкој нахији, а храм је назван Преображење Христово. На црквеном кључу тог манастира стоји назначена 1111. година и по томе се сматра да је те исте године од крупног и углађеног камена сазидан у шуми Козари, у облику крста, а 1877. године остао је без крова, поробљен и попаљен. Не зна се ко га је сазидао, премда народ прича да је задужбина Немањића, и да је сазидан на овом мјесту гдје је свети Теодор Тирон спаљен и у њему се остатак руке светитељеве сачувао. Та рука је због великих ратова пренесена на брежуљак изнад Костајнице, у село Комоговина. Тамо су калуђери сазидали нови свети манастир Моштаницу и у њему су пребивали док нису помрли, а након њихове смрти манастир је претворен у мирску цркву, гдје се и светиња налази, коју би по жељи овдашњег народа требало опет пренијети на мјесто на коме се и прах његовог светог тијела налази.

Има трагова да је и код Приједора постојао православни манастир, па се и сада једна равница обрасла шумом назива Калуђерско поље.“

Манастир Моштаница, Козарска Дубица, 19. 8. 2009. године.

Секретар комитета (комуниста) из Бос. Дубице организовао је 19.8.1953. године групу својих чланова, који су у Моштаници претукли свештанике и владике, подерали им одјећу, чупали браду и ломили кости. Ово су причали Јеловчани који су били присутни тог дана у Моштаници.

Данас, 2012. године, манастир Моштаница се налази у изванредно добром стању, што заслужује сваку похвалу Православној цркви и њеном службеном особљу, које улаже тако велике напоре да овај манастир изгледа како доликује српском народу.

ГРОБЉА

Међу најстарије знакове и обиљежја једног народа спадају гробља. Избор њиховог мјеста и положаја био је различит код разних народа и њихове припадности разним вјерама. Код Срба то је био озбиљан проблем, јер су им разне животне околности диктирале одређене ставове. Док су били стотинама година под турском влашћу, морали су водити рачуна да лоцирањем гробља не изазову окупатора. Морали су их лоцирати на таквим мјестима за која су били сигурни да ће бити што мање уочена од Турака и потурица, насилника и моћника. Због тога данас имамо највише гробља на неком неприступачном мјесту. Кад се то све сагледа, види се да наша гробља заслужују у ово вријеме боље и повољније положаје, како бих се лакше њима долазило и одржавао њихов изглед. Постоји мишљење да код Срба није много развијен осјећај пажње и поштовања према својим прецима и мртвима. То се могло уочити уназад неколико деценија, кад су гробља без обзира на каквом су положају, била запуштена и зарасла у високу траву и шипражје. Постојао је још један проблем. На надгробним знаковима, споменицима, врло су ријетко исписивана имена покојника. Било је много случајева да је на гробу био постављен само обичан камен извађен из воде или одваљен од неке стијене. Кад изумру они који знају чији је то гроб, послије тога више се ништа не зна. Осим тога, народ је био и неписмен, па није знао да на том камену уклеше име покојника.

У последње вријеме у Јеловцу је измјењен однос према изгледу гробља. Редовно се коси трава и коров између гробова, подижу се врло лијепи споменици са именима и сликама. Нека гробља су ограђена,

а непопуњена гробна мјеста уредно се одржавају. Такав однос према прецима и својим умрлим заслужује сваку похвалу и признање.

Гробља су често служила као оријентир, да се зна гдје се налазе стране свијета. Код православних, правило је да се умрло лице сахрањује у гробницу која је окренута исток–запад, тако да лице покојника буде окренуто ка истоку.

Данас у Горњем Јеловцу постоји пет гробаља и то:

Гробље „Југовића бријег“, испод Патрије према Мљечаници.

Гробље централног дијела села.

Гробље Ријечана на брежуљку изнад главне цесте.

Гробље Цвијића и Лукића у њиховим шумама.

Гробље на Пољанама (Г. Јеловац).

ПРЕЗИМЕНА У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

1. АДАМОВИЋ	20. ГЛАМОЧАНИН
2. АЛЕКСИЋ	21. ГЊАТИЋ
3. БАБИЋ	22. ГЊАТОВИЋ
4. БОГУН	23. ГУСКИЋ
5. БОЈАНИЋ	24. ДОБРИЈЕВИЋ
6. БОКАН	25. ДОШЕН
7. БУВАЧ	26. ДРЧА
8. ВИДОВИЋ	27. ЋАКОВИЋ
9. ВИЛА	28. ЋАПА
10. ВЛАДУШИЋ	29. ЗАВИШИЋ
11. ВРБАН	30. ЗОРИЋ
12. ВУЈАСИНОВИЋ	31. ИЛИЋ
13. ВУКАДИНОВИЋ	32. ЈАЈЧАНИН
14. ВУЛЕТИЋ	33. КАЧАВЕНДА
15. ВУКОВИЋ	34. КЛИЧКОВИЋ
16. ВУКИЋ	35. КНЕЖЕВИЋ
17. ВУКОЈЕВИЋ	36. КОРАЛИЈА
18. ВУКОТА	37. КОЛАР
19. ГАЈИЋ	38. КУНИЋ

39. ЛАЗИЋ	58. САБЉИЋ
40. ЛАТИНЧИЋ	59. САВИЋ
41. ЛУКИЋ	60. СРДИЋ
42. МАЛЕТИЋ	61. СТАКИЋ
43. МАРИН	62. СТОЈАНОВИЋ
44. МАЏУРА	63. СТРИКА
45. МАЏАР	64. ТОЛИМИР
46. МИКАНОВИЋ	65. ТОПИЋ
47. МУДРИНИЋ	66. ТОРБИЦА
48. ПЕТРИЋ	67. ТРАМОШЉАНИН
49. ПИЛИПОВИЋ	68. ТУБИН
50. ПОПОВИЋ	69. ЂУРИН
51. ПРЕДОЈЕВИЋ	70. ЦВИЈИЋ
52. ПРОДАН	71. ЦУРИЋ
53. РАТКОВИЋ	72. ЧАЂО
54. РАЧЕТОВИЋ	73. ЧИЧИЋ
55. РЕЉИЋ	74. ЧУПИЋ
56. РОКВИЋ	75. ШОРГА
57. РОМИЋ	76. ШОРМАЗ

ВРИЈЕМЕ И ДОГАЂАЈИ СЕЛА ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА

Веће насељавање села започело је у 18. и 19. вијеку. Досељавали су Срби из разних крајева, било са истока, запада и југа. Нису долазили директно, већ су се на том путу и задржавали одређено вријеме, док се нису за стално настанили у Јеловцу. Живјели су врло тешко и сиромашно. Земља је била слабе плодности, а обрада највише са воловском запрегом, дрвеним оруђем и ралицом. Били су без школе и заната, и у свему самоуки. Расе домаће стоке биле су најпримитивније, са ниском производњом и малим дневним прирастом. Главна култура за исхрану становништва био је кукуруз. Имали су и воћарских култура: јабуке, крушке и шљиве, а биле су заступљене и дивље културе. Просвјетљеност је врло споро продирала и били су врло далеко испод европске цивилизације.

Турска власт, њен примитивизам, на сваком кораку злочиначка, феудална заосталост, још је више погоршавала живот српског народа. Морали су све то прихватати и са том муком и патњом живјети. Буне и ратови су били, па су морали да ратују и гину не за себе, већ за туђу власт и окупатора.

Словенац Борис Зихерл у дјелу „Чланци и расправе“ 1948. године на стр. 9 пише:

„За српски народ стварање Југославије значило је коначну победу његових ослободилачких тежњи ради којих се и дигао на устанак 1804. године, ради којих је за време балканских ратова отерао Турке из своје земље и ради којих је пружио масовни отпор дивљачкој аустро-њемачкој најезди 1914. године, па наставља:

„Српски народ, који је у свом националном устанку 1804. у исти мах и први на Балкану подигао барјак демократске револуције, није никада схватао Југославију другачије него као државу слободе, једнакости и братства свих југословенских народа“.

Срби су били нејаки да побједу турску војску, али су се ипак бунили и настојали да Турке отјерају. То им није полазило за руком све до 1868. године.

У Босни су Срби подигли Босанско-херцеговачки устанак 1875. године, због којег су се лоше провели.

Драгољуб Живојиновић у свом дјелу: *Петар I Карађорђевић, животи и дело*, на стр. 116. и 117, 121, 122, 123, пише:

„У прољеће 1875. године Кнежевић Петар и Љотић напустили су Ницу и, преко Далмације, отишли у Босанску Крајину, Хрватску и Словенију. Кнежевић Петар је путовао под именом мајора Петровића (он је путовао и под презименом Мркоњић).

На ушћу Уне у ријеку Саву, на лијевој обали налази се мјесто Јасеновац, а на десној страни село Градина. Кад је прешао ријеку Саву Срби су га у Босни возили у запрежним колима и покривали сламом. Народном предање каже да је 1875. године ту тајно прешао у Босну Петар Карађорђевић, будући српски краљ. Он се борио са Србима у Босни на рушењу турске власти под псеудонимом Петар Мркоњић, по којем је Мркоњић Град добио име.

Почетком јула 1875. године долази до одметања кнешпољских кнезова због немогућности да исплате намете које им је разрезао паша из Бихаћа. Постепено су се планине Козара, Пастирево, Просара и Мотајица пуниле одметницима, који су подстицали на буну. Намет и десетина притискали су босанског сељака. То је одредило обим и природу устанка. У њему нема јединственог виђења проблема, а тиме ни јединствене акције. Покрет око Приједора постепено се ширио на читаву југозападну Босну, Костајницу и друга места. Устанак је био стихијан и неорганизован. Многе породице прешле су у Хрватску, побуњени сељаци палили су пограничне карауле и чардаке. Покрет се проширио на Дубицу и Градишку. Турске трупе и заптије палиле су хришћанска

села. Побуњени сељаци и турске власти повремено су преговарали у разним крајевима (Костајница, Приједор, Градишка, Дубица). Сељаци су захтјевали смањење пореских намета, за чије су повећање чинили одговорним домаће муслимане, а не турску државу. Сељачки покрет доживео је слом пошто његови вођи нису схватили да они руше друштвено и политичко уређење Отоманског Царства. Они су очекивали од Царства да реши нагомилане тешкоће и побољша њихов друштвени и економски положај.

Сазнање да се друштвени и политички положај хришћанског живота могао решити и изменити раширило се тек после слома прве фазе устанка, кад су на његово чело стали представници босанских трговаца, којима су се придружили политички емигранти. Они су проповедали националну идеологију и политички преображај, што представља суштинску промену у односу на захтеве сељака. Радикална промена начела омогућила је повезивање устанка са званичном српском политичком идеологијом, социјалистичким покретом и аспирацијом претендената. Сви они су тражили и нашли своје место у устанку, мада су њихови противречни циљеви слабили јединство устаничких редова. Устанак се ширио, обухватао нове области и укључивао све већи број људи. Устаници су били подељени на две групе: једна је спроводила политику званичне Србије, а друга се везивала за социјалистички покрет. На њеном челу су се налазили Васа Пелагић, Маша Хрваћанин и Стојан Угринаић. Група је имала свој програм. Покрет на чијем челу се налазио Кнежевић Петар био је близак социјалистима, иако је војнички и политички био одвојен. Такав однос и распоред снага умногоме су предодредили делатност и исход кнежевићевих настојања у Босни.

Крајем августа, кнежевић Петар је напустио Беч и дошао у Сисак, одакле је отишао у Дубицу, код Маше Хрваћанина, који га је повезао с разним личностима.

Први утисак није био пријатан. Кнежевић Петар је очекивао да буде примљен раширених руку, али се то није догодило. Уместо тога, наишао је на неповерење, уздржаност, неред, суревњивост, рачуницу, кукавичлук, одбојност, па и отворено непријатељство. Идеалиста, преосетљив и повређен у својим осећањима, кнежевић је процењивао људе и њихове поступке потпуно негативно. Кад је затражио да пође у Козару, где се налазило неколико хиљада устаника, Маша га је одбио, рекавши му да причека неколико дана. Кнежевићеве речи показују како је судио о људима који су водили устанак: 'Много ларме мало дјела. А уопште све ћораво вођено и ћорав рад. Нити се зна ко пије, ни ко плаћа.'

Кнежевићево присуство у Дубици, сусрет са људима и путовања у околна места изазвали су подозрење и сумњу код локалних власти и мештана. Маша је предложио да се Кнежевић за неко време удаљи од босанске границе, што је он прихватио.

Сусрет са Машом и Угринићем показао је да социјалисти, за које се знало да су Кнежевића позвали да се придружи устанку у Босни, нису били спремни да га безрезервно прихвате и подрже. Кнежевић је схватио да се нешто необично догађало, па је то желео да разјасни. Два дана касније састао се са Машом у Дубици, испричао му свој сусрет са Угринићем и садржај поруке. Маша се претварао да ништа није разумео, покушавао да то изврне на шеретлук. У томе није успео. Кнежевић је такво понашање објаснио тиме што су Пеција и Угринић знали ко је он. Сазнао је да су Пеција и Светозар Хаџи-Томић боравили код њега у Дубици. Чудило га је држање Машино, па се нерасположен исте вечери вратио у Јасеновац. Сутрадан је био у Сиску, где се нашао са Љотићем. Искористио је прилику да му саопшти последње вести и сумње. У намери да разјасни ситуацију, Љотић је отишао у Дубицу, а потом у Јасеновац и Градишку. По повратку састао се 31. VIII/12. IX са Кнежевићем у Јасеновцу. Описао му је шта се догодило приликом његове посете Градишки. Угринић је од Хаџи-Томића сазнао да је добио налог да убије кнежевића, и да га је Пеција уверавао да ће то извршити, да не треба да брине, итд. Угринић је хтео да избегне убиство у својој кући.“

Према причама које су колале деценијама у Горњем Јеловцу, знало се да је Петар Карађорђевић (који је касније постао краљ Србије), у свом тајном кретању, чак су га у Босни возили у бурету, а у намјери да помогне Србима у дизању устанка 1875. године, користио и друга презимена: Мркоњић, Кнежевић, Петровић. Долазио је у наше крајеве, врло често у Дубицу и обилазио је села око Дубице, иако то локалним властима није било по вољи. Био је у Кнешпољу и разговарао са делегацијом која је заступала овај крај, па тако и Горњи Јеловац. Делегацију сељака предводио је **Симо Поповић** из села **Кошића**, а чланови делегације били су: **Никола Ђапа** из **Међувођа** и **Милан Ђурин** из **Мирковца**.

У разговору они су дали пуну подршку **Петру Карађорђевићу**. Међутим, испоставило се да међу устаницима постоји раскол и слаба организација.

Д. Живојиновић даље наводи:

„И сам вођа устанка у Босанској Крајини, Петар–Пеција Поповић је чак обећао да ће физички ликвидирати Петра Карађорђевића. На крају се догодило да је 1878. године устанак у крви угушен, а Пецију су убили Турци.“

Споменик Петру Поповићу Пецији код Манастира Моштаница, Козарска Дубица.

Да би се спасили, Срби су морали да напусте своја огњишта и да бјеже преко Уне и Саве у Кауре, гдје је била аустријска власт. Јеловчани су одлазили преко Кнежице, Бегова Поља, Слабиње и у селу Петриња код Костајнице прегазили су ријеку Уну, затим ријеку Саву и прешли у Кауре. Настанили су се на подручјима: Липовљана, Гарешнице, Липика, Пакраца и других мјеста. Ту су остали четири године, све до договора Аустрије и Турске, кад су почели да се враћају на спаљена огњишта. Кад су дошли у Јеловац, Вулетићи су имали само једно дрвце шибице, да на згаришту и спаљеном огњишту поново потпале ватру. Живот је био веома тежак и сваког дана неизвјестан.

Послије босанско-херцеговачког устанка који се догађао на овим просторима, број господара се увећао. Били су само Турци, а онда је дошао и утицај Аустроугарске. Свако је имао за циљ да што више експлоатише, а нико да заиста помогне. Иако је ослабио утицај Турске, ипак је за сељака остало да им плаћа трећину од оног што обрадом земље произведе. Док сељак са коњима или другом стоком гажењем одваја из снопова зрно жита на арману, дотле испред њега сједи Турчин – бег или његов изасланик, и чека да свака трећа мјера, такозвани полумњак буде његов. Јеловачки бег звао се Мехмед Капетановић који је у дјетињству оболио од неке болести, па су му љекари одсјекли обје ноге испод кољена, због чега се кретао у посебним колицима. Сељаци су га због начина кретања називали „кусаљ“. У јесен, кад се бере кукуруз, на њиви је бег или човјек којег је он овластио, и како се берба обавља, за бега се одваја сваки трећи сепет убраног кукуруза у клипу. И кад би сељак хтио за себе нешто да сакрије, од беговог човјека није могао. Он је строго посматрао и пребројавао сваку мјеру. Ако и успије неко да завара бегу очи, пријавиће га рођак или комшија, па је сељак опет надрљао. То је Србима лоша мана, понекад су склони више да одмогну него да помогну. Ријетко кад су сложни и права браћа. Пакост је тешка болест, али међу Србима је често присутна.

Брежуљак на Студеној, гдје рјечица Јеловача излази до цесте, одакле је Алексић Теодор–Теја са својим помоћницима, побио на цести аустроугарске жанадаре и ослободио браћу Симеуна и Душана Лукића из Јеловца.

Турској и аустријској власти сељак је морао да кулучи. То је једна врста пореза којег је сељак морао да даје у виду личног рада. Био је то тежак рад, јер се ради за другога. У Аустрији се кулучило и радило на јавним објектима као што су путеви, канали и друго. Било како било, Србима није било лако. У војску се није ишло у својој држави, већ се ишло тамо гдје аустријска власт одреди. Јеловчани су највише одлазили у Аустрију, Мађарску и Словенију. Најтеже је Србима било што су морали да носе окупаторску униформу, њихове државне ознаке и симболе.

Народ је живио у врло тешким и неподношљивим условима. Било је то крајње тешко сиромаштво и биједа. Радило се само за кору горког хљеба. Окупатор је био сваког часа спреман да им и то отме ако би му се отказала послушност. Свака сљедећа година није била ништа боља од претходне. Школа није било, народ непросвјећен а самим тим и неспособан да се избори за неке олакшице или бар у нечем повољније услове за живот. И поред тако лошег живота, Срби су били уман и племенит народ, па ако није могао да се избори за бољи и заслужнији живот, он је бар знао паметно и добронамјерно да размишља. То му није могао нико да одузме или забрани.

Многи Јеловчани су знали да има негдје и бољег живота, али се нису усуђивали да искораче и некуд крену. Било је појединаца који су били храбри и одважни, са убјеђењем да ће им бити много боље ако оду из окупиране српске земље. У Јеловцу су појединци тако размишљали и одлучивали да напусте своја вјековна огњишта и крану у далеки свијет, у Америку. Међу првима који су отишли за Америку 1909. године био је Тешо Зорић. Имао је млађег брата Стојку, који је напустио Јеловац и за стално се настанио у Приједору, гдје је до краја живота у центру града држао врло познату кафану. Тешо није долазио у земљу, али своје синовце Ђуру, Перу, Лазу и њихове потомке никад није заборавао. Послије Другог свјетског рата слао им је пакете са одјећом, како за одрасле, тако и за дијецу. Умро је у Америци у дубокој старости.

У Америку је из Јеловца отишао и Јован Добријевић. Редовно је писао својој родбини. Било је још Јеловчана који су отишли за Америку, али се мало ко враћао. У Америци су радили врло тешке послове и колико су могли помагали су своју родбину. За Јована Добријевића неки наши земљаци су писали како је 1912. године изабран за најљепшег мушкарца у Америци. Да ли је био изабран за један крај или за читаву државу, за савременике остаје непознато. Јован је сигурно био

веома лијеп човјек, чим је био изабран за најљепшег. Умро је у Америци и никад није долазио. Путовање до Америке трајало је дуже од два мјесеца у једном правцу. Путовало се углавном паробродом. Писма су у оба правца путовала веома дуго.

Кад је почео Први свјетски рат 1914. године, веза са Јеловчанима била је прекинута све до завршетка рата. Рат је био врло тежак за српски народ, јер је Србију напала Аустроугарска царевина. Са ових простора Аустрија је мобилизирала Србе у рат против Србије, али и против Русије. Многи мобилизирани Јеловчани, кад су се нашли на фронту, чим им се указала прилика пребјегли су на српску или руску страну. Нису хтјели да се боре против своје православне браће. Да би стигли до српске војске, то је за њих била права голгота. Сви који су пребјегли на руску страну, преваљивали су веома дуг пут да би дошли до српске војске. Неки су одлазили на Далеки исток све до Владивостока, па одатле бродовима до Солуна, гдје су се искрцавали и прикључивали српској војсци.

Српски војници су саботирали гдје год су могли. Тражили су све могуће разлоге да не буду на фронту, јер нису жељели да се боре за гуђу царевину, која им је била окупатор. Између осталог, испричао је Владе Алексић, да су Срби као војници у аустријској униформи намјерно, да би избјегли одлазак на фронт, на свом тјелу изазивали оштећења. Трљали су кожу травом кукуријека, и тако изазивали инфекције које су стварале велике красте, због чега су били поштеђени да не одлазе на фронт. У то вријеме настао је, каже Владе, и познати стих:

„Видиш драга, онај бријег, тамо расте кукуријек,
тамо расте она трава што нас спашава.“

Солунци су причали да је руски цар Николај Романов приморао Енглеze и Француze да помогну српској браћи у борби против Аустроугарске. Ако не прихвате његов приједлог, запријетио је да ће Русија склопити мир са Аустријом и тако Французима и Енглеzима створити велике невоље. Приједлог Руског цара био је прихваћен и они су Србима дали оружје и муницију, и упутили своје ратне јединице. Српска војска уз помоћ Срба добровољаца и савезника била је спремна да Аустријској царевини зада тежак пораз, а тако се и десило.

Отворен је велики фронт на Кајмакчалану и у тим тешким борбама Срби су до ногу потукли аустријску војску и наставили да их тјерају све до Клагенфурга (Целовца) у Аустрији. Аустрија је капитулирала и царевина је трајно нестала.

У јесен, 1. 12. 1918. године, формирана је нова држава Краљевина Југославија у чији састав су ушле данашња Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Македонија и Црна Гора. На челу те нове државе налазио се краљ Петар I Карађорђевић. Био је на престолу врло кратко, тако да је круну препустио свом млађем сину Александру Карађорђевићу, који је био самоувјерен и врло тврдоглав. Војвода Живојин Мишић је молио Александра да под круну не узима Хрвате и Словенце, јер ће Србима нанијети велике проблеме. Краљ није послушао војводу, а Хрвати су организовали атентат и краљ Александар убијен је 1934. године у Марсељу приликом посјете Француској.

Из Горњег Јеловца било је 32 добровољаца, а са њима су била још четворица који су се доселила у Јеловац, тако да је укупно било 36 солунских добровољаца. Многи су положили своје животе на Кајмак-чалану, а већина их је била рањена.

СОЛУНСКИ ДОБРОВОЉЦИ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА

1. Бокан Стево	19. Маџар Стојан
2. Вулетић Петар	20. Мудринић Јован
3. Вуковић Спасоја	21. Мудринић Вељко
4. Зорић Стево	22. Мудринић Петар
5. Илић Петар	23. Петрић Јован
6. Кнежевић Сретко	24. Продан Сава
7. Кнежевић Никола	25. Продан Млађен
8. Коралија Марко	26. Ромић Остоја
9. Марин Јован	27. Ромић Никола
10. Маџура Коста	28. Стрика Раде
11. Маџура Миле	29. Топић Миле
12. Маџура Петар–Перо	30. Тубин Марко
13. Маџар Петар–Пепа	31. Цвијић Драгоја
14. Маџар Никола	32. Цвијић Сретко
15. Маџар Перо	33. Џурић Илија
16. Маџар Лазо	34. Чађо Микајло
17. Маџар Стево	35. Шормаз Стојан
18. Маџар Ђуређ	36. Шормаз Перо

Никола–Нице Алексић је прије много деценија знао имена свих добровољаца учесника рата, па је чак издиктирао имена свих 36 бораца. Власт Јосипа Броза Тита није придавала никакав значај солунским добровољцима, чак је било непожељно помињати њихову борбу и јунаштво. Због таквог односа и неуважавања њихових заслуга, био је запостављен списак који је сачинио Нице.

НЕКОЛИКО ФОТОГРАФИЈА СОЛУНСКИХ ДОБРОВОЉАЦА

Бокан Стево

Кнежевић Никола

Маџар Никола

Тубин Марко

Маџар Буређ

Продан Млађен

„Шпањолска болест“

У току Првог свјетског рата српске земље као и читаву Европу заде-сила је тешка болест. Појавила се прво у Шпанији, па је тако и добила име „шпањолска“ болест. За вријеме те снажне епидемије у Европи је умрло више милиона њених становника. То је врло тешка и опака болест. Кратко траје и праћена је високом температуром. Људи су масовно умирали свега за неколико дана. Ријетки су били они који су је преживјели. Млади и способни били су мобилизирани на ратиште, тако да је био озбиљан проблем сахранити умрле особе. Неке куће су скоро опустјеле због ове тешке и опаке болести. Осим што се гинуло на ратишту, код куће је тешка болест скоро одреда односила људе. Посљедице једног и другог зла биле су трагичне, тако да је важила она народна: „И од зла има горег.“

По завршетку Првог свјетског рата, српски народ коначно је дочекао да има своју државу у којој је могао слободно да живи, да се креће и да ради, а ко је желио могао је да се школује и усавшава. Дошло је до праве експанзије и просперитета. Тамо гдје није било школа, биле су отворане нове. Почели су и српски кадрови да излазе из тих и других виших школа. Људи су се све више запошљавали у државним службама. Све је постепено било боље. Земљишта која су држали бегови, продавана су сељацима уз прилично повољну цијену. Купована земљишта била су већином под шумом, па су их сељаци крчили

и претварали у ораничне површине, тако су постајали све богатији и имућнији. У браковима се рађало много дјеце, па је прираштај српског становништва био знатно повећан. Народ се више обраћао љекарима и лијечио се од разних болести, које су биле изљечиве и тако продужавао животни вијек. Почела се масовно набављати квалитетна и расна стока. Одгајали су и бољу расу коња, што је била у селу главна атракција. У селу је основана Земљорадничка задруга са циљем да им буде од користи, а тако је и било. Сви су жељели да буду што љепше обучени и обувени. У моди је било да мушкарци носе шешире, што их је означавало да су православне вјере и да су Срби. Одлазило се на црквене зборове и упознавали се млади момци и лијепе дјевојке.

Био је то начин живота сеоског становништва, који је постао традиција, тако да имамо неке обичаје који се и данас уважавају. Срби су били наклоњени својој православној вјери и редовно одлазили у цркву, а у школама је обавезан предмет била вјеронаука, коју су предавали свештеници. Није било више ни Турске ни Аустрије да Србима кроји судбину и одређује будућност. Прираштај становништва нагло је порастао. У свим српским земљама све је било много боље, а живот је био много лагоднији.

УСТАШЕ И КОМУНИСТИ У БОРБИ ПРОТИВ СРБА И ПРАВОСЛАВЉА

Кад је 1918. године створена Краљевина Југославија, у тој држави нашло се више народности с различитим вјероисповјестима. Хрвати и Словенци који су чинили све да уђу у краљевину, у томе су и успјели. Чим су били примљени, Хрвати су одмах почели да подривају ту краљевину, јер им није био циљ да живе у тој новој државној творевини, већ да је разоре и да Србима створе велике проблеме. Краљ Александар је одбио приједлог војводе Мишића да их не узима у нову државу, због које се одрекао и имена Србије, а та одлука га је коштала живота, а Србију на крају губљења западних српских земаља. Хрвати су развили жестоку мрежу пропаганде против Срба и православља. Према жељи Хрвата, Краљевину Југославију требало је разорити и од ње створити више мањих држава. Учествујући у томе, **Коминтерна** – **Комунистичка интернационала** је одабрала као савезнике националисте – сепаратисте. У томе су Хрвати били најјачи и најопаснији.

Имали су своју организацију „Усташа“, која је била под директним утицајем и надзором римокатоличке цркве.

Дејан Лучић у свом дјелу *Павелићев њесџаменџ*, том 1. на стр. 72. пише:

„Ватикански сарадници били су не само свештеници заражени национализмом већ и читав франковачки националистички покрет. Под утицајем ватиканских жеља, долази до блиске сарадње сепаратиста и клерикалаца. Та симбиоза произвела је усташки покрет, чији су носиоци били представници буржоазије, у првом реду адвокати и свештеници. Свештенство је одиграло пресудну улогу у организовању усташког покрета на терену и у преношењу клеро-националистичких идеја „елите“ међу народ. Модерним језиком речено, свештенство је обавило „индоктринацију“ неопходну за јачање усташко-клерикалне идеје која је разарала „југословенство“. Католичка штампа тог времена изразито је усташког духа, мада из демагошких разлога наступа одвојено и заступа црквене и верске интересе.

Наравно, овај комплот вешто је координиран у Ватикану. Анте Павелић је мио гост у овој међународној верској организацији – и током свог „државничког“ битисања, поглавник је често истицао заслуге ватиканских прелата за стварање и деловање усташког покрета. После потписивања Латеранског пакта 1929. године, Ватикан више не крије подударност својих империјалних тежњи са фашистичким. Мусолинијев план о разбијању Југославије подудара се са ватиканским, а полуга тог плана била је усташко-клерикална спрега у Југославији.

У својој књизи *Стџрахоџе заблуда*, Анте Павелић је 1937. године тумачио циљеве свог покрета и доводио их у везу са наводним тешким положајем католицизма у Југославији. Теорија о српско-православној хегемонији и о хрватско-католичкој патњи, лансирана из Ватикана, али и из Коминтерне – Комунистичке интернационале (из других разлога), стварала је повољно тле за јачање сепаратистичких тенденција.“

На стр. 73. Лучић пише:

„Ватикан није крио своју подршку усташком покрету, који се полако рађао, развијао и јачао под окриљем Италије у иностранству и под покровитељством свештенства у земљи. Године 1943, у часопису *Croatia Sacra* број 20–21, писао је Петар Гргец да је Пије XI још далеке 1925. године поделио благослов ходочасницима из Хрватске, који је протумачен као папин благослов за све оно што ваља учинити да би се Југославија срушила.“

Како пише наведени лист:

„С тим благословом пошли су Хрвати даље у живот. С њим су оживотворили и с њим ће сачувати своје највеће идеале: своју вјеру у Свемогућег и своју – Независну Слободну Хрватску државу.“

„Године 1939, група ходочасника усташке, шовинистичке, великохрватске оријентације, донела је папи 'адресу представника народа' у којој је формулисана тежња за разбијањем Југославије, како је то тврдио др Иво Губерина, свештеник и усташки официр, који је низ година у емиграцији био главна веза између Ватикана и Павелића.“

У брошури „La formazione cattolica della Croazia“ (Рим, 1943. године) објашњено је:

„Хисторија вјековне борбе хрватског народа показује тежњу за независношћу. Та борба вођена је у исто вријеме и за сачување веза са светом Столицом те је највиднији доказ привржености хрватског народа Светој римској и католичкој цркви до наших дана!“

„У загребачкој ревији *Хрвајска смојра* (1943. године) број 7–10, свештеник др Иво Губерина, рачунајући да је господство усташа трајне природе, отворено је показао мотиве који су повезали Католичку цркву на челу са папом и хрватски сепаратистички покрет, најбоље организован у форми усташтва, у заверу против Југославије.“

Аутор Дејан Лучић у свом дјелу даље наводи како је сејана мржња – кроз црквене организације, па на стр. 75. пише сљедеће:

„Монструозност и масовност усташких злодела нису били производ инцидента, већ дуготрајне индоктринације која се спроводила кроз верске организације.

Центар 'Великог крижарског братства' и 'Великог крижарског сестринства' налазио се у Загребу. Организација је била централистичка. Предсједништва тих организација потврђивао је загребачки надбискуп др Алојзије Степинац, као председник Бискупских конференција. Подручна друштва имала су своје управе, у којима је друштвени духовник (увек свештеник или редовник) водио главну и одлучујућу реч.

'Велико крижарско братство' имало је 1938. године око 540 крижарских друштава са 30.000 чланова, а 'Сестринство' 452 друштва са 18.935 чланица (подаци др Милана Белухана, *Недјеља*, број 35 од 25. септембра 1938).

Прикривачи свој противнародни рад тобожњим вјерским циљевима 'Велико крижарско братство' и 'Сестринство' одиграли су улогу одгајатеља једног дијела омладине у духу фашизма, националне, вјер-

ске и расне несношљивости, те су још за вријеме Југославије у великој мјери пропагирани и помагали усташку организацију и припремали терен за окупацију и долазак на власт усташких злочинаца“.

Лучић даље наводи на стр. 87:

„Уговор комуниста и усташа’, против ’српског хегемонизма’ и српског православља коме треба ’сломити кичму’ – 1937. Сремска Митровица.“

Лучић на стр. 7. и 8. наводи:

„Србе мрзе што су препрека за ширење католичанства према Истоку. Мрзе их што су препрека за ширење ислама према Западу.

У двадесетом веку мрзели су их и комунисти зато што свој национални интерес нису хтели да претопа у црвену империју. Скоро све Србе који су били за комунизам без мржње према српству, Москва је побила! Остали су само послушни. Комунизовање Србије није дошло са истока, већ са запада, преко комуниста Хрватске и Словеније...

Историјски гледано, Срби су били осуђени на крваву елиминацију зато што до тада нису погнули главу ни пред којом страном идеологијом. Тај отпор ујединио је непријатеље. На западу је стајао моћни Ватикан и његова црна интернационала. На југу зелена интернационала ислама... Поред свега ту је била и германска мржња према Србима.

Пресуда је била кратка и јасна: **Србе треба уништити!**

Егзекутори су били сви. Немачку инвазију искористили су они које су Срби побеђивали у претходним ратовима. Српски народ доживео је геноцид на верској и политичкој основи. Током рата убијено је око милион и триста хиљада Срба, од свих непријатеља!

Југославијом је завладао комунизам!

Греси геноцида опроштени су од стране КПЈ (Комунистичка партија Југославије). Опроштено је у име „братства и јединства“ свим оним народима који су учествовали у геноциду. Бугарима и Мађарима опроштено је у име комунистичке солидарности. Албанцима не само да је опроштено већ су и награђени обилном помоћи у њиховој држави. Ратни плен Албанаца на Косову и Метохији отет од Срба санкционисан је законима које су донели комунисти. Прогнаним Србима отета је земља и забрањен им је повратак. У име „братства и јединства“...

У Независној држави Хрватској убијено је око 800.000 Срба, четврт милиона их је претњом хрватског усташког ножа преведено у католичанство...

Хрвати усташе, али и Хрвати уметници као Назор и Аугустинчић кад су видели да католичка хрватска држава неће опстати променили су ћурак. Заборавили су да су писали оду Павелићу и вајали бисту

поглавнику – постали су партизани. Усташа Сулејман Филиповић постао је члан владе, члан АВНОЈ-а. У име „братства и јединства“ њему су комунисти опростили злочине над Србима...

Опроштени су злочини и другим усташама и домобранима. Многи су постали генерали ЈНА, примани су код Јосипа Броза.

Кад су усташе и домобрани масовно прелазили у партизане после 1943. године, нормално је да је партизански покрет постајао све више под њиховим утицајем. Хрватски дух је завладао јединицама, а Срби су полако потискивани са истакнутих места изборених борбом.

У таквим историјским околностима било је најједноставније прећи преко хрватско-усташког колективног злочина. Најлакше је било све то прогласити српском пропагандом а трагове уништити.“

У истом дјелу, на стр. 103, 104, 105, 106. и 107, Лучић наводи следеће:

„У студији „Масони у Југославији (1764–1988)“ Зоран Д. Ненезић изнео је податке који су запрепастили послератни нараштај: открио је да је постојао савез између комуниста и хрватских националиста против српског народа. Ево шта је објавио:

„У првом катку у соби, гдје се приказује рад комуниста у бившој Југославији, налазе се на зиду графикони и натписи, из којих је видљива веза комуниста и масона, као и то да су комунисти први поставили тезу да не постоји тзв. југословенски народ, него да је Југославија склоп од 6 заробљених народа. Водич објашњава посјетиоцима, да су комунисти главни кривци за пропаст Југославије и то највише ради тога, што су подупирали усташки Покрет, као и остале националне покрете у бившој Југославији. Водич тврди дословно: „Комунисти су били савезници свих деструктивних елемената и они су нам говорили својевремено, немојте пучати на Усташе, а ви сви сигурно знате шта су Усташе учиниле Србима.“

На овај начин се на тој изложби стављају у исти ред комунисти с усташким покретом“ (А VII, Фонд НДХ, 235–29/2–91–91).

Прилог бр. 20.

Реферат Милана Банића (1943):

„Дана 4. децембра о.г. Радио-Лондон донео је вест да је Врховни законодавни одбор партизанске војске у Југославији на својој конференцији образовао комитет за национално ослобођење, заправо нову партизанску владу.

Овде ће се изнети оно о чему нико до сада није ни писао нити говорио, позадину целе ове по српски народ трагичне игре, коју воде наши суседи из Независне хрватске државе.

Прва етапа ове акције уништавања као што је познато извршена је углавном током 1941. и 1942. године, а завршена капитулацијом Италије, која је из својих империјалистичких циљева, заједно са католичком црквом помагала и распиривала дело уништавања. Резултат је поразан – за Србе. Стотине хиљада побијених Срба са подручја Хрватске независне државе, круна је овог рушилачког хрватског беса.

Први циљ – наставити са биолошким истребљењем Срба и Православља, и то што већим проширењем подручја дејства, по могућности изван хрватских политичких граница, и преношење акције на саму матичну српску територију. Други циљ врло лукав, најбрижљивије и вешто скривен, састоји се у томе, да се из целе ове игре извуче политичка корист за финале, да се осигура мост преко кога ће се моћи у случају потребе одступити.

Средство за остварење овога циља иако на први мах изгледа парадоксално, усташки режим нашао је данас у комунистичкој оружаног акцији вођеној од Хрвата Јосипа Броза Тита и његовим најближим сарадницима у привременог влади „ослобођене територије“, Хрватима: др Ивану Рибару, Антуну Аугустинчићу, др Јосипу Смодлаку, Сулејману Филиповићу, Фролу Фрањи и Божидару Маговецу.

Овоме треба додати још један, колико нечастан и недостојан толико и опасан моменат, а који је својствен хрватском менталитету. Имати Јосипа Броза, католика–Хрвата макар и по нужди за сарадника, значи осигурати себи политичку будућност за случај победе савезника. Поглавник је ту за сада, а Јосип Броз за сваки случај. Оваква политика и њен успех гарантовани су и челницима да уз Тита седе и хрватски политичари корифеји, др Рибар, др Смодлака (бивши посланик код Ватикана), Сулејман Филиповић (муслиман), усташки пуковник, коме његово комунистичко уверење да је уистину из идеолошких побуда приступио Титовом штабу не би могло дозволити страховити покољ српских жена и деце у Босни, те Фрањо Фрол, дугогодишњи сарадник и истомисљеник др Мачека и бив. одијелни предстојник при Банској власти у Загребу. Ово неколико Хрвата, чланова Титове владе допушта веровање да се шарено хрватско друштво окупило „у влади ослобођене територије“ са посебним политичким циљевима, иза којих стоји и Поглавник и цела Хрватска заједно са др Мачеком.“

Даље, на стр. 107. стоји под тачком бр. 5:

„Усташко-комунистичка сарадња чије перспективе сада запажам, није нова појава. Познато је да ово пријатељство датира још из бивше Југославије, и да је на бази борбе против Српства, Православља и „српске хегемоније“ добила свој реалан изражај у протоколу споразума између вођства усташке организације и вођства комунистич-

ке партије Југославије. Споразум је закључен у Казненом заводу у Сремској Митровици 1937. године, а потписан од стране Моше Пијаде (комуниста–Јевреј) и др Миле Будака (усташа–Хрват). Његова идеолошка основа сажета је у члану 2 и 3 који гласе:

2) Вођство југославенске комунистичке партије свесно своје улоге, признаје да се Балканско полуострво неће тако дуго моћи комунизирати, док се српству и православној цркви не сломи кичма, пошто је познато да су управо ова два фактора увек спречавала како продирање Османлија на запад, тако и комунизма и Аустрије према истоку. Ради тога ово вођство сложено је је у томе да припреми заједнички терен за комунизирање Југославије и Балканског полуострва и за уништење свега онога што је српско и православне вере.

Вођство хрватске усташке организације предосећа, да ће у случају да не наступи брза промена, хрватски народ подлећи југославенској подлости и српској хегемонији, те нуди своју сарадњу свима подјармљеним народима Краљевине Југославије, а поготову комунистичкој партији, како би се пожурио ток догађаја, свим средствима, а према путама овога вођства.

3) Вођство хрватске усташке организације обавезује се да ће потпомагати и учествовати у свима материјалним издацима, демонстрацијама, манифестацијама и разним штрајковним акцијама, које проводе комунистичке формације.

Вођство комунистичке партије сматра хрватску усташку организацију као важан фактор и као помагача у уништењу постојећег стања, у постизању усташких идеала обећава сваку своју помоћ.

Вођство ових партија обавезује се да ће између себе избегавати све несугласице и распре, на пример: путем јавних прогласа, приватних разговора итд. Те да ће се обострано безусловно потпомагати у случајевима демонстрација, револуције или рата, а особито што се тиче уништења свега оног што је српско или православно, као што је то наглашено у тач. 2 овога Споразума.“

КАКО СУ ВРШЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА РУШЕЊЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стварањем Краљевине Југославије 1. 12. 1918. године, Срби су очекивали да ће добити стабилну државу у којој ће владати слобода, једнакост, равноправност и снажан привредни развој. Њихово очекивање

била је велика заблуда. Иако су се Срби у корист такве државе одрекли имена своје српске државе, тј. Србије, доживјели су да одмах по њеном оснивању, почне да дјелује сепаратизам и припреме за сецесију. На томе су се највише ангажовали Хрвати. По њиховој пропаганди, тврдили су да су осјећали неравноправан положај. Иако су тражили и молили да уђу у такву државу, одмах су је почели оспоравати, тражећи и измишљајући разлоге за своје незадовољство. И Ватикан није могао да се помири са тим да католички народ живи у држави у којој има највише православног становништва. Такав став и однос био је велика подршка Хрватима. Поред Ватикана, и Њемачка, вјековни непријатељ Срба, стајала је на страни Хрвата и подржавала их у њиховој жељи да се осамостале и добију своју хрватску државу. Било је Јеловчана који су између два свјетска рата одлазили у Њемачку на рад и задржавали се по неколико година. Причали су како се Њемачка налази у великој привредној експанзији и да би као врло јака земља могла отпочети ратове по Европи. Имали су утисак као да ће окупирати читав свијет и њиме владати.

Главни организатор за сецесију Хрватске била је Католичка црква и њено свештенство. Врло детаљно су вршили припреме и тражили сараднике који ће им помоћи у њиховој жељи и намјери. Подршку су са задовољством одмах добили од **комуниста и исламског становништва**. Чак су то са комунистима посебним уговором закључили, како да заједнички раде на том плану и његовој реализацији. За Хрвате је било најважније да су добили велику подршку од Ватикана и Њемачке. Све је било срачунато, не само да сруше Краљевину већ да униште Србе и православље. У скупштини те државе стално су истицали њихову запостављеност и неправедан третман у Југославији.

Прво су Хрвати организовали убиство краља Александра Карађорђевића 1934. године у Марсељу, кад је био у званичној пријатељској посјети Француској. Затим су се ређали разни испади, демонстрације, провокације и пријетње. Организовали су **ушашки покрет** и својом мржњом и пропагандом врло брзо су га омасовили. Све је било усмјерено против Срба и православља. Врло детаљно су разрадили стратегију дјеловања и методе како ће уништити Србе и Краљевину као државу.

Југословенска влада је знала да јој пријети велика и неизбјежна опасност и она 25. марта 1941. године потписује пакт са Њемачком. То Енглеској није одговарало. Тражила је разлог да отвори неко ново ратно жариште, гдје би се Њемачка укључила и тако своје војне снаге ангажовала на другим мјестима, а не да их користи против Енглеске.

У прилог таквој тактици, Енглеска организује државни удар и руши југословенску владу 27. марта 1941. године. Тај удар комунисти су приписали себи, што није било тачно. Рушење потписаног пакта са Њемачком, жестоко је разљутило Адолфа Хитлера и он је десет дана касније, 6. априла 1941. године, извршио агресију на Југославију и тог дана прво бомбардовао Београд. Југославија је за дванаест дана капитулирала.

Усташе користе тај догађај и већ 10. априла 1941. године формирају Независну државу Хрватску (НДХ), која је обухватала данашњи простор Хрватске, без Истре и Ријеке, затим читаву Босну и Хецеговину и Сријем све до Београда. На тим просторима усташе успостављају хрватску власт и заводе невиђени терор и злочине над српским народом. У тај терор и геноцид дубоко су били умијешани: Њемачка, Мађарска, Бугарска, Италија, муслимански народ и Шиптари са Косова и Метохије. Формирана усташка држава (НДХ) одмах је прихватила фашистичку идеологију и њемачки нацизам од кога су страдали милиони европских народа. Српском народу није ништа преостало већ да се брани од крволочних окупатора. Без оружја и млађих Срба, који су заробљени и одведени у њемачке логоре, било је врло тешко. Међутим, морало се нешто под хитно урадити. Усташка власт почела је одмах у Приједору дијелити оружје Хрватима и муслиманима, док су Срби остали без наоружања.

ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ И ЊЕГОВА РАТНА ТРАГЕДИЈА

Кад је формирана Независна држава Хрватска 10. 4. 1941. године, већ су 13.4.1941. године њемачке снаге окупирале Приједор и у њему формирале врло јак усташки гарнизон НДХ. Овај догађај муслимани су дочекали са одушевљењем. Одмах су постали чврсти коалициони партнери са Хрватима и заједнички почели формирати војне јединице зване **усташе**. Том одушевљењу није било краја, јер су и једни и други жестоко мрзели Србе православце. Хрвати као католици, нису уважавали никакву другу вјеру осим католичке. Искористили су муслимане, као познате србомрсце, и раширених руку их прихватили. Знали су да ће од тога имати користи и да ће муслимани жестоко клати, силовати и убијати српски народ. Тако је и било у току четири године рата. Дибом оружја Хрватима и муслиманима у Приједору, млађи и одрасли Срби напуштали су град и склањали се највише у Горњи Јеловац и Божиће, као и у друга српска села. Кад се ситуација мало стишала, хра-

брији су могли да сиђу у Приједор, купе основне намирнице и одмах се врате. Такво стање једног дана искористио је Драгољуб, син Владе Алексића и непримјетно донио из Приједора радио-апарат на батерије и у кући Косте Савића предао га др Младену Стојановићу. Радио-апарат му је био веома важан, да би могао имати увиђај у догађаје ван Козаре. Срби су имали неке појединачне канале да би нешто набавили из града, али на жалост, то су били само појединачни случајеви који су врло брзо били прекинути. Из града су масовно у српска села бјежали Срби, чак су неки и читаве породице водили са собом. У Јеловцу је било много таквих избјеглица, а међу њима било је чак и јеврејских породица. Послије краћег времена, појединци избјегли Срби враћали су се у Приједор, јер је усташка власт наводно почела да ублажава своју тиранију, што се касније показало као чиста замка. Врло мало избјеглих Срба могло је под великим ризиком да се врати у град. Усташка власт је знала да прво треба тактички радити и Србе на разне начине заваравати, а да не примјете шта ће им се догодити. С тим циљем они су у почетку одлучили да по селима треба све угледне појединце спријечити да организују устанак или неку побуну. Међутим, такав став су морали да мијењају, јер су им поједине породице представљале већу опасност од појединаца. Избор породица и њихово означавање вршени су много година раније, па им се пружила прилика да то сада извуку на видјело, у тренутку када од те информације имају корист. Критеријум је био да се провјери да ли је из те породице био православно свештеник, затим учитељ, кнез, трговац, солунски добровољац или нека друга угледна личност, која је оличавала љубав према српству и православљу. Усташки списак потенцијално опасних породица за њихову власт написан је и за Горњи Јеловац. Списак није донесен у Јеловац, али се дознало које су породице биле на тој усташкој листи. Први који је дознао за црни тајни усташки списак из Јеловца био је Владе Алексић, који је више пута последије рата о том списку презимена причао свом синовцу Душану. Усташе су одлучиле да прво упуте писмено упозорење да се означена породица хитно исели у Србију или ће, у противном, за непослушност сносити тешке последице. Било је познато да је такво писмено упозорење добио прво Стево Бокан, а за остале се не зна. По усташком плану, на таквом списку налазило се **12 породица** из Горњег Јеловца. Међутим, у овом селу ниједна породица не би прошла ништа боље од ових 12 на њиховом списку. То је била само тактика и припрема за ликвидацију читавог српског народа.

Виктор Новак у свом дјелу *Magnum Crimen*, на стр. 603, 604, 605. и 606, пише:

„Доглавник др. Миле Будак одржао је велику усташку скупштину 6. јуна (1941) у Крижевцима, дакле после посјете Ватикану. У томе се говори др. Будак осврнуо и на вјерско питање у НДХ са усташке тачке проматрања. Па каже: „И то ми увијек наглашавамо. Она је држава исламска, гдје је наш народ исламске вјере. Ја наглашujem ово, јер је потребно, да се знаде, да смо ми држава двију вјера, католичке и муслиманске. Ми знамо, колику је улогу наша вјера кршћанска одиграла у повијести нашој, па је стога и држимо.“

Па даље наставља:

„Ми имамо браћо и сестре, још једну драгоценост, коју ви управо баш овдје осјећате, то је наша грчко-католичка црква. Кад говорим католичка, онда се тиче и њих. Ми Хрвати можемо бити срећни и поносни што имамо ту своју вјеру, а уједно морамо бити свијесни, да су наша браћа Муслимани наши најчишћи Хрвати као што је већ наш благопокојни учитељ Анте Старчевић говорио. То је једна од вредноста, коју морамо уградити, кад изграђујемо нашу НДХ.

На великом усташком збору, одржаном 13.VII 1941. у Карловцу, др. Будак говорио је опет о вјери и цркви као и о поглавнику, чијим радом, по његову суду, а то смо видјели и по суду надбискупа Степинца, руководи Божја Провидност. Свакако сасвим досљедно пошто је читав усташки покрет био од првих дана НДХ повезан са црквом и њеним највишим, као и најнижим службеницима.“

Он даље каже:

„Браћо и сестре! Цијели усташки покрет темељи се на вјери. То је прије свега велика вјера у нашу праведну ствар, велика вјера у Свеомгућега, који праведнога никад не оставља. На нашој оданости цркви и католичкој вјери темељи се цијели наш рад, јер нас је повијест научила, да кад овдје не бисмо били католици, да би нас давно нестало (...) Усташки покрет зато и проповиједа осјећај за ту вјеру, јер је она битна састојина наше душе и темељ усташког покрета.“

„Свуда гдје се Миле Будак на усташким зборовима спотицао тих мјесеци за питање православља и Срба у Хрватској, он је или одређено и јасно, или у алузијама пријетио прогонима.

У Госпићу, на великој скупштини фанатички усташа Миле Будак био је већ потпуно јасан и на незаобилазан начин показао како усташе мисле да ријеше питање потпуног истребљења Срба. Он је рекао: ’Један дио Срба ћемо побити, други раселити, а остале ћемо превести у католичку вјеру и тако претопити у Хрвате.’

Др Миле Будак није био у усташкој влади једини који је на рјешавање постављеног тзв. српског питања или питања близу два милиона Срба на овакав клерофашистички начин гледао. Овако, као што је он говорио, потицао и савјетовао, говорили су и потицали и други поглавничкови доглавници и министри, за које је иначе надбискуп Степинац у својој окружници од 28. априла 1941, рекао да их добро познаје и да има у њих пуно повјерење, па тако нека имају повјерење и сви остали свећеници, на које се обратио надбискуп Степинац.“ Усташки министар др Милован Жанић каже:

„Усташе! Да знате: Ја говорим отворено: Ова држава, ова наша домовина мора бити Хрватска и ничија више. И зато они који су дошли овамо, ти треба и да оду. Догађаји кроз стољећа, а особито ових двадесет година показују, да је ту сваки компромис искључен. Ово мора бити земља Хрвата и никог другог и нема те методе, коју ми нећемо као усташе употребити, да начинимо ову земљу збиља хрватском и да је очистимо од Срба, који су нас стотине година угрожавали и који би нас угрозили првом згодом. Ми то не тајимо, то је политика ове државе и то кад завршимо, извршит ћемо само оно што пише у усташким начелима.

Ове пријетње, које долазе с врхова усташке управе, већ су у тим данима имале и своју страховиту, језиву примјену. Јер сваки усташа разумио је своје вође да треба брзом кољачком методом рјешавати ово знаменито клерофашистичко питање. Одвођење талаца у логоре, хапшења на све стране, пљачкања и убијања православаца, најприје свећеника и интелигенције, па онда и сељака, појединачно и у скупинама, била су већ на свакодневном реду у Хрватској, Далмацији и Сријему, Босни и Херцеговини.“

Виктор Новак у свом дјелу *Magnum Crimen*, на стр. 608, пише:

„Отвореношћу и искреношћу изражавања и објављивања планова о истребљењу Срба и православља, све је ипак надмашио поглавничков бањалучки стожерник др. Виктор Гутић. На свом терористичком путу мјесеца маја 1941., који га је водио кроз Босанску Крајину, и куд год је прошао, ширио је језу терора који има да дође. Гутића је свуда дочекивало домаће свећенство и поздрављало га као спасиоца читавог краја. У Приједору, као и у свим осталим мјестима, кроз која је прошао, одржао је говоре пуне пријетња упућене Србима. Усташки репортер бањалучких новина *Хрватска Крајина* забиљежио је један низ страховитих изјава овог монструозног усташе, правог патолошког примјерка најзвјерскијег кољача. Стожерник др. Гутић отворено упућује пријетњу свим непријатељима НДХ, да ће

се ускоро подузети све, да их се економски уништи, да их се искоријени и даје им се савјет, да се драговољно иселе са подручја НДХ, јер ће ускоро и сами увидјети, да им живота међу Хрватима нема. У Санском Мосту одржао је др. Виктор Гутић говор, за који његов репортер каже: Гутић је захвалио и усташким савезницима, великим вођама Хитлеру и Мусолинију, који су омогућили испуњење вишестољетног сна Хрвата. Захвалио је младим усташким сурадницима, који су положили заклетву усташку још у Југославији, којих да је било, како то он подвлачи, у самој Хрватској преко три стотине хиљада и поред савршене „обавјештајне службе“!

Он даље каже:

„Нема више српске војске! Нема више Србије! Нема геца наших крвопија, нестало је циганске династије Карађорђевића па и код нас – ускоро – друмови ће пожељети Србаља, ал’ Србаља више бити неће. Издао сам драстичне наредбе за њихово потпуно економско уништење, а слиједе нове за потпуно истребљење. Не будите слаби ни спрам једнога. Држите увијек на уму да су то били наши гробари и уништавајте их гдје стигнете а благослов нашег поглавника и мој не ће вам узмањкати. Сваки, који се за њих буде заузимао, постаје самим тим непријатељем хрватске слободе... Срби нека се не надају ничему, и за њих је најбоље нека се иселе, нека их нестане из наших крајева.

Ове упуте које је дао усташким старјешинама и њиховим сурадницима биле су дословно као дефинитивно рјешење српског питања.“

На стр. 609. за Гутића пише:

„А овај др Гутић, права звијер у сподоби човјека, био је истодобно и један примјерни усташки мисионар, нарочито заслужан са својим посебним „психолошким“ методама за предобијање „шизматичких“ душа за католицизам, како би био и у Павелић-Степинчевој НДХ један пастир и један овчињак. Своје политичке и мисионарске одлуке доносио је несумњиво у складу са самим поглавником.“

На усташкој скупштини у Бања Луци, стожерник Гутић је још драстичније запријетио Србима:

„Али сутра ћу притегнути. Пуцат ће кичма. Поручите то нашим непријатељима. Поручите им, пуцат ће кичма... Настат ће чишћење... Нема милосрђа... Поглавник и хрватски министри једва чекају да дођу у очишћену Бања Луку, а то ће бити брзо, брзо ћемо и ми радити. Ја ћу бити овдје гвоздена метла... и ја кажем, нека ми ни један не долази молити за наше душмане.“

ПРИПРЕМЕ ЗА УСТАНАК

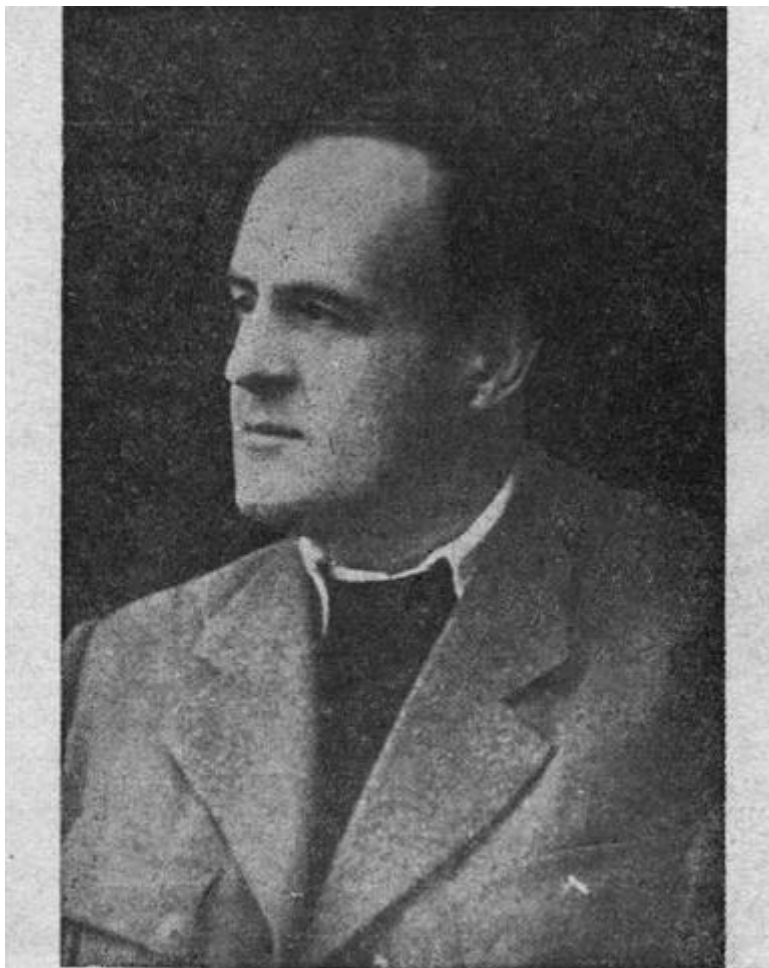
Срби у Јеловцу знали су да долазе црни дани и да се мора тражити излаз. Борци који су преживјели рат причали су да је готово спонтано дошло до приједлога да се оснује неко тијело које ће да руководи и усмјерава акције на пружању отпора окупатору. Прво је било речено да то буде неки **Одбор** у чији састав би ушли храбри и способни људи из села. Поред тога, предложена је и локација гдје се Одбор може састајати, а да не буде угрожен у случају да непријатељ однекуд упадне.

У Јеловцу су биле три такве куће, у непосредној близини Козаре, свега по неколико стотина метара удаљене од шуме. То су куће Бокана Стеве, Продан Гојка и Савић Косте. Куће су могле да служе за сигуран боравак руководећих људи, а у случају да налети непријатељ, они се за који минут могу склонити у шуму. Једногласно су се договорили да мјесто одржавања састанака и договора Одбора, буде у кући Стеве Бокана, солунског добровољца који је био и начелник општине Међувође. Затворени простори као што су куће имају неких недостатака, па су састанци одржавани у шумовитом брежуљку који се издиже иза ријеке Мљечанице званом Градина, а налази се између кућа Бокана и Мацура. Мјесто је прегледно и представљало је добар заклон.

Др Младен Стојановић, организатор устанка на Козари, окупио је неколико врло значајних људи у шумарку Градина код Бокана, да се договоре и одлуче како да врше припреме за дизање устанка на Козари. Поред тога одлучили су да се изабере орган који би се звао Народноослободилачки одбор за Горњи Јеловац.

Састанку су присуствовали др Младен Стојановић, Бошко Шиљеговић професор, Стево Бокан, Јосип Мажар Шоша, Осман Карабеговић и још неколико људи. Сви су били чланови Комунистичке партије Југославије, осим др Младена Стојановића и Стеве Бокана, који нису били чланови Партије. Састанци су одржавани сваке вечери. Једне вечери Шоша предложи да Стево Бокан буде Предсједник Народноослободилачког одбора (НОО) у Горњем Јеловцу. Први чланови предложеног Одбора за Г. Јеловац 1941. године били су: предсједник Бокан Стево, чланови: Алексић Владе, Продан Гојко, Петрић Стево (дотадашњи кнез), Кнежевић Антонија и Шормаз Ђорђо.

Када су усташе у јесен 1941. године са Поглеђева нападе Јеловац, тог дана убиле су Стеву Бокана. После краћег времена за председника Народноослободилачког одбора, а на приједлог Продан Гојка, изабран је Гајић Перо. Том приједлогу Шоша се противио, али је био усамљен јер је, причали су у селу, раније имао са Гајићем неке неспоразуме. То је аутору текста казала Бокан Невенка–Нена која је послуживала водеће људе, организаторе устанка на Козари.

Dr. Mladen Stojanović, prvi komandant kozarskih partizana

Др Младен Стојановић

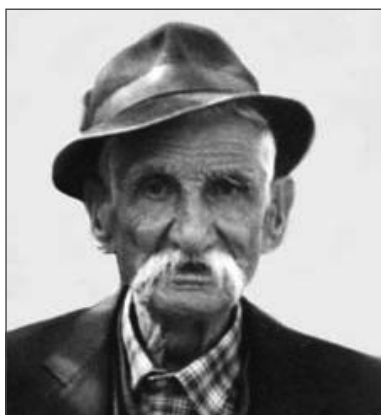
Чланови првог НОО 1941. године у Горњем Јеловцу

Бокан Стево

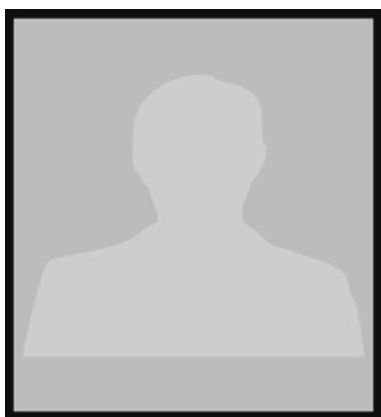
Алексић Ј. Владимир-Владе

Продан Гојко

Петрић Стево

Кнежевић Антонија

Шормаз Ђорђо

КОМУНИСТИ МЕЂУ ОРГАНИЗАТОРИМА УСТАНКА

У касним вечерњим сатима 6. априла 1941. године, огласило се звоно на јеловачкој цркви. Народ је изашао из кућа и слушао звуке црквеног звона. Ноћ, а црква звони. Шта се догодило? Сигурно нешто лоше. Било је сабласно слушати да се црква у недоба оглашава. У рано јутро, у пет сати, тог априлског дана нападнута је Југославија и бомбардован Београд. Црква је на тај начин обавијестила народ да је нападнута његова држава и да је почео рат. То је збунило сваког Србина, бацило га у велику бригу и тугу, питајући се шта ће бити.

У једној тв-емисији, много година после је рата, генерал пуковник ЈНА Сава Кесар из села Марина, причао је: „Кад су се чула звона наше цркве, сви смо трчали према њој да чујемо шта се догодило. Дознали смо да је нападнута Југославија.“ Дуго су остали испред цркве и договорили се да се морају наоружати и припремити на одбрану.

Срби су били први на нишану агресора и морали су се организовати и припремити за одбрану. Имали су свог трибуна, храбру и одлучну личност др Младена Стојановића. Окупатор га је одмах ухапсио и одвојио од народа. Успио је побјећи и доћи међу свој народ, који је у њему видио свог будућег великог вођу. Тако је и било. Окупио је око себе угледне и храбре људе и у Горњем Јеловцу са саборцима организовао устанак против окупатора.

У окружењу др Младена било је и чланова Комунистичке партије Југославије, који су своје чланство дубоко тајили да не би били откривени. У већини случајева били су образовани или у својим срединама од великог ауторитета. Као познати и признати, не због свог чланства у Комунистичкој партији, јер то нису смјели ни да кажу, већ због популарности из других разлога, нашли су се у организацији дизања устанка. Већина их је била постављена на руководећа мјеста и тако су имали велику шансу да руководе и одлучују, спроводећи политику и директиве Комунистичке партије. На тај начин преузели су руковођење устанком, а да то устаници и широке народне масе нису примјетиле. Имале су у њих велико повјерење, без трунке сумње да је на тај начин у њихове редове доспела комунистичка идеологија. Широке српске масе нису се дигле да би на власт довеле комунисте и срушиле краља, већ да одбране српски народ од нацистичке Њемачке и усташа, који су намјеравали да униште читав српски народ и православље. Кад се устанак развио и почело формирање партизанских

јединица, понеко је могао да препозна да се ту уноси идеологија која у почетку није била запажена. Водећи људи били су командири или команданти и већ су диктирали ситуацијом и одређивали шта треба радити на неки рок. Тако је постепено дошло до спознаје да устанком руководе људи који су чланови Комунистичке партије. Кад се све ово сагледа, онда и није чудо што је тако брзо допуштено да буде уклоњен народни трибун и вођа српског народа, ванпартијац др Младен Стојановић. Он није био сметња народу, већ комунистима. Борци су имали повјерење у своје руководиоце, па су прихватили да тако и буде. Народ, до почетка 1944. године, није ни чуо ни знао да постоји неки Јосип Броз Тито, који је на челу Комунистичке партије Југославије. Кад су то дознале широке народне масе, причали су борци, народ није био одушевљен да на челу њихове борбе буде Хрват и комуниста. Прошли су тешку голготу са Хрватима и муслиманима и на крају, на њиховом челу био је непознат човјек.

Усташка војска и хрватско-муслиманска коалиција нису биле једина снага која је Србима наносила зло. Јесте да су били најмоћнији, али било је и перфидних игара и тајних организација и служби, које су водиле своју игру, стварајући замку коју су на вјешт начин убацили међу Србе. И они су користили ватиканску лицемјерну изреку о братству и јединству. У почетку дизања устанка, нису се декларисали да су комунисти, јер су знали да је Србима добро познато да комунистички режим не признаје и руши монархију (краљевину) и цркву удаљава од народа. Са таквим ставом и идеологијом, појавити се међу Србима не би имало никаквог успјеха. Чланови Комунистичке партије Југославије, родом су били из ових крајева, образовани, и као појединци уживали су велики ауторитет, већином преко угледа и ауторитета породице или појединца у породици, који је можда био свештеник, народни посланик, богат човјек или по нечем другом уживао повјерење. Такви појединци ушли су у водеће структуре организованих устаника и добили водеће положаје и неограничено повјерење. На једној страни они се стављају у улогу помагања Србима, а на другој су имали циљ да се дубоко инфилтрирају користећи повјерене функције, да уносе комунистичку идеологију, са циљем да успоставе комунистички режим, у чему су врло вјешто на крају успјели. Водећи врх устаника имао је у својим редовима доста чланова КПЈ. Иако су чланство држали у строгој тајности, предлагали су шта треба радити и како се организовати и како устанак превести у улогу Народноослободилачког рата (НОР-а), а тиме вођење рата под водећом улогом Комунистичке партије Југославије.

Срби који су били чланови Комунистичке партије Југославије, били су неинформисани и у великој заблуди да је искрено и истинито оно што комунисти пишу и говоре. Нису знали да су то лицемјерне игре и да постоји тајни уговор из 1937. године, између усташа и КПЈ, против Срба, а то је вјешто и готово трајно прикривано.

Једног дана прихватили су Тита, да би на крају схватили да је он нечији туђи човјек, а не њихов и да их је водио у правцу у коме су поново морали да се боре за оно због чега су се и дигли на устанак 1941. године. **Међутим, све је било касно.**

Јосип Броз Тито је већ 1943. године на засиједању АВНОЈ-а у Јајцу поцијепео Краљевину Југославију на осам дијелова.

П. Симић у дјелу *Тито феномен 20. века*, стр. 123, пише: „Од 142 делегата одлучивали су у име већине од 161 одсутног делегата“. За одлуке АВНОЈ-а у Јајцу 1943. г. није било кворума, па Одлуке нису биле ни валидне. Државну имовину претворио је у тзв. друштвену која је, на крају, имала вриједност Алајбегове сламе.

У квинслишкој Независној држави Хрватској, усташе су добро знале како да изврше свој задатак и остваре своје идеје. Ватикан је кроз историју непрекидно радио на уништавању православља на Балкану. Никад није био пријатељ са исламом, али ако су у питању Срби, онда Ватикан све заборавља. Тражи пријатеље и подршку било с ким, само да уништи Србе и православље. Став Ватикана био је, да једну трећину Срба протјера са њихових огњишта, другу трећину да покатоличи, а трећу трећину да побије. Хрвати су му у тој намјери били најпоузданији, иако су скоро 80% Хрвата покатоличени Срби. Да би све то што боље и потпуније спровели, стварају коалицију са муслиманима, који су исто тако српског поријекла. И једни и други и данас желе да униште сваки вјерски коријен свог поријекла, како би се на тај начин растеретили гријеха због свог пребјега у окупаторску и зликовачку вјеру. Таква коалиција била је врло чврста и моћна, она и данас траје, све док свој наум не оствари.

Срби су рат очекивали и од њега страховали. Знали су ако почне, лоше ће проћи, јер су већ муслимани и Хрвати оштрили зликовачке каме. Њемачка је увелико освајала Европу. Очекивало се да ће једног дана доћи као окупатор и на ове просторе, али се није очекивало да ће омогућити усташама да по други пут у 20. вијеку изврше страشان геноцид над православним српским народом.

УСТАШЕ ХАПСЕ СРБЕ

Њемачка је 1941. године окупирао Краљевину Југославију и већ 10. априла 1941. формирана је квислиншка Независна држава Хрватска (НДХ). Као њена званична војска, усташе су одмах почеле са терором и прогоном Срба. Хапсили су по градовима и селима угледне и образоване Србе.

Међу првим ухапшенима из Приједора, био је угледни Србин, др Младен Стојановић. Познат као врло способан лекар и изразити борац за слободу и демократију, постао је у Босанској Крајини један од највећих народних трибуна свога времена.

Усташе су га у Приједору затвориле у једну зграду у близини његове родне куће и православне цркве. Знао је да му пријети велика опасност и физичка ликвидација. Досјетио се да у затвору изазове пометњу и збуни стражаре и чуваре и да то стање искористи за свој бијег из усташких канџи. Како је замислио, тако је и урадио. Запалио је затвор и успио непримјетно да побјегне.

Раде Башић у свом дјелу *Младен Стојановић*, на стр. 17. пише:

„Усташки стожер за Босанску Хрватску из Бање Луке упутио је 21. јула свим потчињеним котарским областима извјештај приједорске котарске области, који гласи:

Извјешћујем, да је овдашњи лијечник др Младен Стојановић, означени комуниста, био затворен, као таоц.

Ноћас, пол сата послје поноћи др Стојановић је пошао у заход, са горњег спрата у доњи, при чему га је слиједио стражар Реших Фе-хим. Кад су др Стојановић и стражар Реших сишли до половине степеница, тада је др Стојановић завикао „Пожар,“ а Реших кад је видио пожар, повикао је на остале ухапшенике, ради гашења и спасавања, дочим је Стојановић искористио ту стрку ради пожара, па је унишао у заход и кроз заходски прозор непознато куда побјегао.

Постоји темељита сумња, да је сламу др Стојановић запалио да изазове метеж и да то искористи у циљу да побјегне.

Пожар је брзо угашен.

За др Стојановићем одмах је поведена потјера, али до данас без успјеха.

О бјекству др Стојановића извјештени су сви сусједни котареви, а потрага је наређена и подређеним оружничким постајама.

Молим да се за именованим др Стојановићем распише свестрана потрага. Његов лични опис је слиједећи:

Стар 40 година, стаса високог, лице обло, очи црне, коса смеђа, браду и бркове брије. У случају ухићења да се под јаком стражом допрати овој области.

Горње се доставља на журно извршење.“

Бјежао је кроз ноћ. Знао је пут и стазе куда треба проћи, а да на путу не сретне усташе. Стигао је у село Божиће у касне ноћне сате, код повјерљиве породице Анђелић. Са одушевљењем су га дочекали и одмах смјестили да се одмори. Послије краћег одмора, дали су му одјећу и обућу. Ђаци приједорске Више гимназије и студенти, чим су чули да је др Младен Стојановић побјегао из затвора, одмах су стигли у Анђелиће и преузели бригу око његовог смјештаја, заштите и боравка.

Сви су били сретни да је др Младен поново међу њима. Већ од тог часа није био само народни трибун, већ и жива легенда и вођа устанка, који је за неколико дана био подигнут. Стално мјесто др Младена било је у Горњем Јеловцу, у Козари и на Паланском Вису, одакле је био изванредан поглед од Пискавице, Омарске, Приједора до Брезичана, а на југ према Санском Мосту, Грмечу и Агићима.

На општини Приједор било је више затвора. Један од таквих био је код општине у Паланчишту надомак Приједора. Затвореници су били Срби из Јеловца, Паланчишта и Црне Долине. Таоце су на најсвирепији начин тукли и мучили, а посебно најжешћу тортуру вршили су петнаест дана над Дмитриром Маџаром из Јеловца, због тога што је он, нешто раније жестоко истукао усташу-муслимана из Пухарске.

Одмах су почеле провокације муслимана из Пухарске у српским селима и насељима, посебно у Горњем Јеловцу. У томе су се нарочито истицали **Ивица Главичар**, **Хрват** и **Абид Куртовић**, **муслиман**. Сваки дан су долазили бициклима у Јеловац. Носили су пушке и нико им ништа није смио рећи, а дјеловали су као нека полиција. У ствари, они су били усташе и за то понашање и вршљање по селу имали су као неко прво. У почетку су одводили виђеније људе из села. Хватали су по Јеловцу поједине Србе и тако су једног дана на жетви пшенице 1941. године, код Микајла Ромића, на њиви у Горњем Јеловцу, заробили Луку Стојановића из Великог Паланчишта који је био предратни трговац. Довели су га до трговине Славка Јајчанина,

а одатле су га повели за Приједор. С обзиром на то да су сва тројица имала бицикле, Лука им предложи да он утрчи у кућу код мајке, јер је кућа била поред цесте, да понесе погачу. Око тога су се изгледа договорили и он зграби свој бицикл и одмах натисне бјежати. Усташе бициклима појуре за њим, али Лука баца бицикл и прескочи преко живице, протрчи поред своје куће, гдје га мајка није ни примјетила и побјегне у Бркиће. Двојица усташа су све претражила, али га нигдје нису пронашли. На крају су истјерали његову мајку из куће, али она о њему ништа није знала, јер га није ни видјела. Ту су се још неко вријеме задржали, тражили и испитивали и на крају су отишли за Приједор. Послије овог случаја настала је убрзана контрола овог краја од стране усташа. Већ сутрадан у Маџаре дођу три Нијемца са неким малим аутом и ту нађу Стеву, Стојана, Ђурђа и Николу. Нијемци желе да их гоне, али су се они раштркали. Тројица Маџара су говорила њемачки, па су разумјели шта Нијемци смјерају. Кола су била мала да их повезу са собом, па Нијемци одустану да их гоне и тако се сами врате у Приједор.

Одмах после овог догађаја, Срби су ухватили **цестара Хуску**, одузели му пушку, а њега пустили да се врати кући. Из Дубице је кренула једна група усташа за Приједор са намјером да хвата Србе и да их тјера за Приједор. Док су стигли до Маџара, имали су огромну колону заробљених Срба, које су дотјерали до Приједора и све су их ту ноћ поклали.

ЈЕЛОВЧАНИ ПОДИЖУ УСТАНАК

Већ други дан, 30. 7. 1941. год. одржан је састанак на Пухоринама, у једном малом јасеновом шумарку званом **Јасење**. Ту су била засађена у круг јасенова стабла, а у средини је био чист простор доста велике површине, врло подесан за окупљање великог броја људи и све што се у њему догађа није са стране видљиво. Данас на том мјесту постоји велика њива у облику круга, али тог јасеновог шумарка више нема.

Састанком је руководио др **Младен Стојановић**, познати љекар из Приједора и било је присутно много људи. Из Јеловца је био **Алексић Владе** и још много других Јеловчана (њих је било највише), затим су били мушкарци из Паланчишта и Црне Долине. На састанку је закључено:

1. да се дигне устанак против окупаторске власти.

2. да се прије дизања устанка нападне усташки затвор код општине у Паланчишту и ослободе Срби таоци. Паланчари су на челу са Вокић Душаном, одмах прве ноћи, 30. јула 1941. године, у 23 сата и 30 минута напали затвор и ослободили 26, док други кажу око 40 талаца, Срба. Међутим, неки таоци нису хтјели да бјеже и те ноћи усташе су их све поклале на једном путу испред Пухарске. Сутрадан, кад су наишли Срби из Јеловца, поклане затворенике успјели су да закопају.

Њива на Пухоринама, гдје је у круг био засађен јасен „Јасење“ у којем је доктор Младен Стојановић одржао састанак, гдје је одлучено да се Срби дигну на устанак.

Ујутро, 31. јула 1941. године, подигнут је устанак и Алексић Владе из Горњег Јеловца био је предводник устаника на Стојановића Мајдану. На тај начин отворен је фронт према усташама који су надирали из Пухарске и Приједора. Сваки дан су нападали, а устаници су успјевали сваког пута да их одбаце и на нападе су само одговарали. Срби су држали фронт на Стојановића Мајдану као главном мјесту усташког напада, затим у Паланчишту на Вокића Главици и код гробља Муњица у Црној Долини.

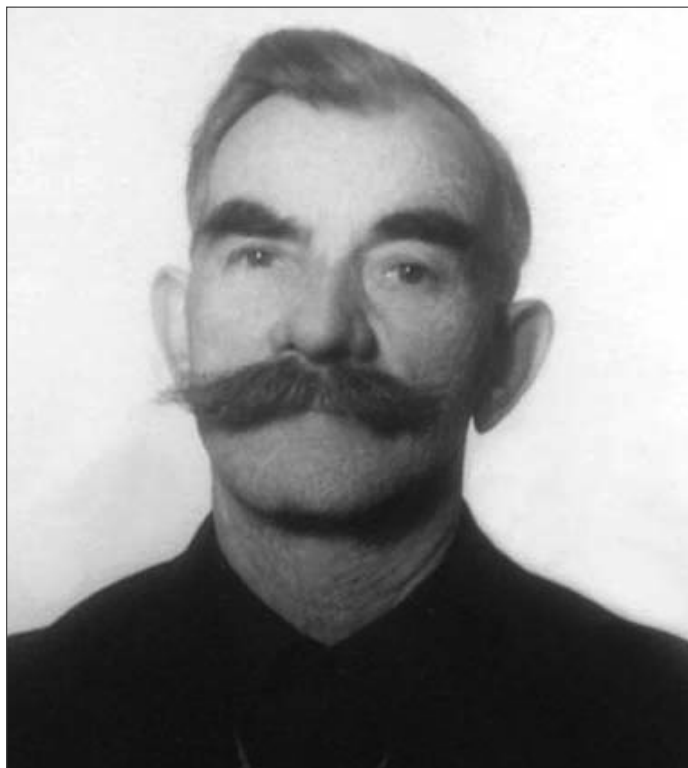
Мацар Душан–Душко сјећа се једног борбеног стиха који је својој пушци, чврсто држећи је у рукама на првој линији фронта, пред

устаницима изговорио Владе Алексић: „Пушко моја немој ми слагати, а за око ја те нећу молити.“ Сви су га на Мајдану поштовали, уважавали и слушали. Није био наметљив и осјећали су да водећа улога припада њему, јер је био веома храбар и уман, прави избор да руководи устаницима на Мајдану.

Стојановића Мајдан, мјесто гдје су Јеловчани држали фронт према усташама и муслиманима.

Срби су на Мајдану имали добар преглед и заклон, могли су да примете усташе када се приближавају. Владе Алексић, као предводник устаника, био је задужен да руководи и оружјем и имао је војничку пушку. Кад су се усташе приближиле, он је опалио први метак. У том часу Влади је притрчао Марин Перо који је био одличан стрелац, потражио је пушку од Владе и он му је дао, а Марин је опалио још неколико пута према усташама. Владе је командовао „Напред наши,“ у том часу кренули су устаници са сјекирама и вилама, уз повике „Ура.“ **Борба је почела.** Успјели су да натјерају усташе на бјежање и док су јуришали за њима, видјели су трагове крви, као да је неко убијен или само рањен. Непријатељ се разбјежао и устаници су га тјерали све до Пухарске. У том јуришу Срби нису примјетили да су усташе у том шумарку на велико стабло ставиле митраљез. Протрчали су испод стабла и у повратку га опет нису примјетили. Да су га пронашли имали би корисно оружје.

Алексић Ј. Владимир–Владе
Предводник јеловачких устаника 1941. године на Стојановића Мајдану.
Владе је на Козари међу првима испалио устанички метак на усташе и НДХ.

На свим отвореним фронтovima и засједама, Срби су видјели да су усташке снаге повећане и да су добро наоружани. Отпор је пружан само са неколико пушака, што је било недовољно. Устаници се тада повлаче на резервни положај на Пухорине и ту настављају одбијати усташке нападе. **Фронт на Мајдану држан је око три недеље.** Устаници су били организовани и имали су своју кухињу код Јајчана, па су се смјењивали и редовно долазили на оброке. Један од кухара био је Алексић Симо из Јеловца. Непријатељ је једног дана пробио фронт који су држали Срби. Усташе су око 20. августа 1941. године (неки су причали да је то било на Преображење Господње 19.8.1941. нап. аут.) нападе Горњи Јеловац и за два до три дана попалиле куће, штале и све имање што су људи имали, затим пшеницу и остале житарице припремљене за вршидбу и то су спалили. Усташе су ишле испред а за њима цивили. **Хасан Качар Јејо, познати усташа из Пухар-**

ске говорио је: „Брже, брже дицо, да попалимо што више српских кућа.“ Ништа нису оставили, а да нису спалили. Био је то први напад усташа и муслимана НДХ из Пухарске и Приједора на село Горњи Јеловац.

Прва усташка жртва из Горњег Јеловца био је Илија Цурић.

Пред почетак Другог свјетског рата, Горњи Јеловац имао је највише становника. Производња у пољопривреди биљежила је најбоље резултате, а сточни фонд био је врло велик. Највише је било запрега и најбољих коња, волова и крава, затим свиња и оваца. Све је то стварано и одгајано по жељи сељака, његовим трудом и упорним радом, а сада крволочне усташе-злотвори све то пред њиховим очима спаљују, пљачкају и уништавају, само зато што су Срби православне вјере. Састав усташке војске, био је од Хрвата и муслимана, који су одувijek били жељни српске крви и злочина.

Кад је фронт напуштен, јер се није могао пружати отпор, већи дио кадра – бораца, отишао је на Баљ, Каран и Крушковац.

Послије напуштања устанничког фронта код Мајдана и Пухорина, у Горњем Јеловцу стање се нагло погоршало, посебно послје упада усташа августа мјесеца 1941. године, кад су село попалили и опљачкали. Одрасли мушкарци морали су се склањати, јер се никад није знало кад усташе могу изненада да упадну у село. Сви су знали да Срби морају бити спремни на отпор. Из Јеловца је у току лета 1941. године отишло неколико добровољаца у Козару и то: Продан Радован, Марин Перо, Вулетих Владе, Вукота Милан, Чађо Милан, Адамовић Ђуро и други. Није се знало гдје се налазе због њихове безбједности, само се претпостављало да су у Козари, што је и било тачно. Били су малобројни и слабо наоружани, па нису предузимали никакве борбене акције. Чекао се одговарајући тренутак кад ће им се прикључити нови борци. У Козари су били организатори устанка на челу са др Младеном Стојановићем. Имао је сараднике који су му са терена доносили информације о збивањима на терену и о окупљању Срба у селима на дизању устанка и да је народ врло уплашен, информације о плановима усташа и колика су опасност за опстанак српског народа.

Припреме за организовану борбу биле су свестране. У народу је владало велико расположење да се организује борба против усташке власти. Село се укључило у припреме и сви млади момци су се пријавили на избор нових бораца. Преглед и избор вршен је у Козари. Било

је случајева да се за пријем из једне куће јављало по неколико момака. Кад је завршено са пријемом, уследила је њихова војничка обука. Да би се обука правилно изводила, сваки кандидат је морао да има пушку, а ње није било. Организатори су се досјетили да сви нови борци направе дрвене пушке. Сви су врло брзо направили дрвене пушке, исте величине као што су били карабини из фабрике „Крагујевац“. Врло лијепо су их уредили и разним бојама префарбали, па су изгледале као праве фабричке пушке. Обуком су били обухваћени сви добровољци који нису служили војни рок. Они који су одслужили војни рок, одмах су били способни за јединицу. Нажалост, многи који су већ били у војсци и они који су одслужили, после напада Њемачке на Југославију и њене капитулације запали су у њемачко ропство. У Њемачкој су остали у заробљеништву пуне четири године, а неки и више.

Омладинци који су били одабрани и завршили у Козари своју обуку, већ су у јесен 1941. године ушли у састав организоване борачке формације. Из Горњег Јеловца обуку будућих бораца изводио је Петрић Вукашин–Вук, јер је у војсци Краљевине Југославије био старјешина, па је за такву врсту обуке био оспособљен.

Партизанској команди која се налазила у Козари, сваког дана су се пријављивали нови омладинци, па чак и они који су били премлади. Молили су командире и команданта да их прими, а када су их одбијали први пут, они су поново молили све док их старјешина не прими. Они који су били примљени били су веома сретни што ће се борити на првој борбеној линији, против окупатора, а за слободу српског народа.

ОСНИВАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ СКОЈ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

У љето 1941. године, у Јеловцу је основана Омладинска организација, која се звала Савез комунистичке омладине Југославије – СКОЈ. На првом оснивачком састанку био је присутан Маџар Душан–Душко и он каже да је састанак одржан у кући Алексић Бошка. Скупу су присуствовали као гости и организатори оснивачког састанка: Башић Раде и Личанин Славко. Тог дана за секретара организације у Горњем Јеловцу изабрана је Алексић П. Вука, а за замјеника Алексић Тихомир–Тићо. У организацију тог дана примљени су поред Вуке Алексић и Тихомира, Душан–Душко Маџар затим: Алексић Ђуја, Алексић Дра-

гољуб–Дади, Алексић Пане, Алексић Радован, Мудринић В. Бранко, Кнежевић Ђуро, Кнежевић Божидар, Дрча Перса и Дрча Ана.

Послије неколико дана одржан је следећи састанак коме су од вишег руководства присуствовали Личанин Славко и Тиверица Славко. Састанак је одржан изнад куће Алексић Панте, гдје се скреће према кући Алексић Раде. Ту је било погодно мјесто, једна тратина, права прилика за такве састанке, али уз саму шуму. У случају да се дојави опасност, врло лако и брзо може се склонити у шуму. Овај састанак водио је Алексић Тихомир, за кога Душко каже да је био веома способан и да је знао да руководи састанком и да је имао дара за овакву улогу. Тог дана примљени су нови чланови СКОЈ-а: Колар Љубан, Лазић Драгомир, Кнежевић Ана, Алексић Бранко, Маџар Славко, Маџар Светозар, затим један момак из Продана. У чланство су примљени и Лукићи, двојица или тројица из Бокана и један из Шормаза.

Тиверица Славко био је посебно упућен у тајност рада организације, јер после оснивања она је морала имати и своју конспирацију. Састанак је обезбеђивао Вила Благоја са једном групом људи, да не би однекуд наишао непријатељ. Он је био директно задужен за одржавање и обезбеђење тога састанка.

Организација је радила до јула 1942, па је имала прекид све до касне јесени исте године. Тад је за секретара организације СКОЈ-а изабран Бокан Влајко, а затим Лукић Драгољуб, па Маџура Пава, Ђурин Стоја и на крају Алексић Спасоја све до спајања организација СКОЈ и УСаОЈ у јединствену организацију, под именом Народна омладина Југославије.

НЕПРИЈАТЕЉ ЈЕ НАПАДАО СЕЛА

Д. Ђургуз и М. Вигњевић у дјелу *Козарски одред*, стр. 261-616.

„Усташе су врло агресивно залазиле у села, пљачкале и заробљавале људе. То су посебно радили у току офанзива, у августу и октобру. У новембру 1941. године организовали су офанзиву на Козару. Непријатељски циљ био је да опколе и униште снаге Другог крајишког партизанског одреда у Козари. Кренули су са њемачким и усташко-домобранским снагама из гарнизона: Бања Луке, Приједора, Босанског Новог, Босанске Костајнице, Босанске Дубице и Босанске Градишке.

Руководство штаба Другог крајишког одреда у Козари, предложило је да чете дјелују самостално на свом терену, без директног сукоба са непријатељем и да му се пребаце иза леђа и да се обавезно задржавају на својим теренима. Улазећи у села, непријатељ је чинио тешке злочине над цивилним становништвом, клао и убијао људе, старе и изнемогле, жене и дјецу, који су били затечени код својих кућа. У селу Горњем Јеловцу поклани су: Бокан Стево, Марко, Симо, Благоја и Симеун, затим Љубан Продан, Стеван Маџура и Љубомир Вујасиновић.

Други козарски одред у децембру 1941. године имао је у свом саставу само чете које су биле под командом Штаба одреда. **Прва чета** се налазила на Медњаку у Козари и звала се **Приједорска**. У њој је било **29** бораца из Горњег Јеловца. Командир је био Раде Кондић, а Душан Мисирача политички комесар.“

ВОЈНОПОЛИТИЧКО САВЈЕТОВАЊЕ НА КОЗАРИ ДЕЦЕМБРА 1941. ГОДИНЕ

У дјелу *Козарски одред*, стр. 345-346.

„У штабу Другог крајишког одреда 21. децембра 1941. године на Широком Бријегу у Козари, одржано је војнополитичко савјетовање коме су присуствовали Ђуро Пуцар Стари и Осман Карабеговић, затим командири, политички комесари и партијски радници из позадине са Козаре. Командант Козарског одреда, др Младен Стојановић, дао је кратак преглед војнополитичке ситуације на Козари, са освртом на предустанички и устанички период, истичући да је планом било предвиђено да се прије устанка оснивају чете у Козари. Међутим, крвави усташки терор над српским становништвом у циљу његовог потпуног уништења, присилио је народ да се дигне на устанак, прије него ли су биле основане планом предвиђене чете, нагласио је др Младен Стојановић.

Посебно је наглашена потреба да се ради са омладином, као главном резервом народноослободилачке борбе, на учвршћивању и даљем ширењу организације народноослободилачких одбора, и указано на недостатке у раду са организацијом жена.

Други козарски одред у то вријеме имао је девет добро наоружаних чета, па је одлучено да се од постојећих чета формирају три батаљона у саставу Другог крајишког народноослободилачког парти-

занског одреда. Одмах по завршетку савјетовања формиран су батаљони. Почетком 1942. године настављено је са формирањем нових чета на подручју Козаре.

Главно мјесто гдје су се налазили партизани била је Козара. Постојала су и друга мјеста, али то су биле мање формације бораца. Усташе и Нијемци су већ од ране јесени 1941. године нападали српска села. Зимска офанзива на Козару била је у јануару и фебруару 1942. године, гдје су непријатељске формације биле на релацији Босанска Дубица–Приједор. Њихов циљ био је да прођу кроз Кнешпоље, да униште партизанске снаге, похватају и побију српски народ. Та намјера није им ишла како су очекивали. Партизани су их непрекидно нападали и успоравали њихово кретање. Очекивали су да ће за дан стићи у Приједор, али није било тако.“ (Док су надирали према Приједору, у Маџаре је дошао Милош Шиљековић и саопштио да су Нијемци и усташе кренули из Дубице и да ће проћи, што је борце јако разочарало, и додао: „Наш је задатак (партизана) да по снијегу остане крвав траг од Крушковца до Букове Косе, нап. аут.). „Непријатељ је непрекидно тешком артиљеријом гранатирао Козару и околна села. Снијег је био веома висок и готово непроходан. Сеоске куће ионако мале, нису имале простора да приме избјегло становништво. Међутим, владало је велико разумјевање, слога и солидарност, тако да су сви имали мјеста. Ту зимску офанзиву Јеловчани су по злу добро запамтили. Партизани су непрекидно нападали и успоравали непријатељско кретање, тако да је њихов пролазак трајао око петнаест дана, док су из Дубице стигли до Приједора.

Током прољећа и почетком љета непријатељ је стално нападао на Козару и њена села. Полазили су из градова и преко села према Козари. Ту су их дочекивали партизани, па су настајале жестоке борбе. Партизани су успијевали да их одбију и врате у Приједор, Босански Нови, Костајницу, Босанску Дубицу, Градишку и Бања Луку. Те жестоке борбе трајале су све до краја јуна 1942. године. Непријатељ је припремио жестоку офанзиву на Козару. Партизани су знали да се припрема офанзива, па су се и они припремили. Међутим, партизани су у непрекидним борбама имали губитака и преко 450 рањених бораца. Морало се о њима водити рачуна, гдје их смјестити и доставити им храну, а у том часу налазили су се у Широкој Луци поред ријеке Мљечанице. То је било готово немогуће. Ако непријатељ продре у Козару заробиће све рањенике и побити. Били су у покрету и није

се знало куда са њима, а да не буду заробљени. Углавном су лежали на носилима или су били у колима. Непријатељ је ушао у Козару, стигао до Широке Луке и на најсвирепији начин поклао све рањенике.“

Мјеста у Горњем Јеловцу које је непријатељ често нападао била су Мљечаница, Југовића Бријег, Виноградине, Цвијића Гај, Гољаци, Средeљ, затим долина Ријеке, Студена, од Церове Косе, па до Букове Косе и Пухорина.

ОМЛАДИНСКИ ВОЈНОПОЛИТИЧКИ КУРСЕВИ НА КОЗАРИ 1941/1942. ГОДИНЕ

У дјелу *Козарски одред*, стр. 432-437.

„На омладинске курсеве примани су истакнутији омладинци из редова добровољаца, који су се јављали у партизанске чете. Они су на курсевима стицали основна знања из војне вјештине. Обучавани су у руковању оружјем. Из тактичке обуке изучавало се подилажење непријатељском положају, нарочито у току ноћи, отварање ватре, бацање бомби, јуриш, борба прса у прса, савладавање разних препрека, избор мјеста и постављање засједа, изношење рањеника и пружање прве помоћи, одржавање веза у колони у току покрета ноћу, одржавање веза помоћу сигнала и разних уговорених знакова, затим маскирање и копање ровова и друго.

Војнополитички курс из Горњег Јеловца завршило је **38 добровољаца** и то:

1. Адамовић О. Ђуро	20. Лукић Д. Стево
2. Адамовић О. Перо	21. Лукић Д. Борко
3. Алексић Ј. Миле	22. Лукоћ П. Станко
4. Алексић В. Драгољуб–Беба	23. Маџура С. Перо
5. Алексић П. Здравко	24. Маџура П. Јован
6. Алексић Р. Илија	25. Маџар С. Славко
7. Алексић Н. Тихомир–Тићо	26. Маџар Раде
8. Алексић Н. Пане	27. Маџар Нико
9. Бокан В. Милан	28. Маџар Живко
10. Бокан С. Влајко	29. Марин Ј. Душан
11. Цвијић Р. Здравко	30. Продан Г. Радован
12. Цвијић Д. Рајко	31. Рељић Милорад
13. Цвијић Р. Марко	32. Рељић Славко

14. Чађо Милорад	33. Рељић Марко
15. Чичић Д. Владе	34. Срдић Ђ. Раде
16. Ђурин Радован	35. Шормаз Ђ. Милан
17. Ђаковић Љ. Лука	36. Топић М. Здравко
18. Колар П. Саван	37. Врбан С. Радован
19. Лазић Ђ. Драго	38. Зорић Н. Велимир–Вело“

ОМЛАДИНКЕ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА УКЉУЧЕНЕ У АКТИВНОСТ НОП-а

У дјелу *Козарски одред*, стр. 604-616.

„Највише омладинки ступило је у јединице Одрета за вријеме непријатељске офанзиве на Козару. Жене-борци биле су болничарке у болницама, у четама и батаљонима, борци на положајима и на одговорним илегалним и партијским задацима, у организацијама и руководствима СКОЈ-а и Антифашистичког фронта жена. Све су то биле младе жене, а у највећем броју омладинке.

Као борци и позадински активисти из Горњег Јеловца биле су:

1. Алексић Љ. Марија	11. Лукић Радосава
2. Алексић В. Ђуја	12. Лукић Дара
3. Алексић П. Вука	13. Мацура Ана
4. Бокан Мара	14. Шормаз-Рауш Јованка
5. Цвијић Коса	15. Шормаз Ана
6. Цвијић Дара	16. Вила Ј. Ђуја
7. Ђурин Стоја	17. Вила Ј. Радојка
8. Чичић Д. Боса	18. Вулетић В. Перса
9. Дрча Ана	19. Вулетић Р. Сава
10. Ђаковић Р. Нена	20. Зорић Ђ. Драгиња“

У Горњем Јеловцу обучавано је више од 30 омладинки. Тај задатак обучавања повјерен је **Алексић Тихомиру–Тићи**, због чега је био повучен из јединице. Обука се одржавала у кући Алексић Јована–Јованчића. Програмом је било предвиђено упознавање омладинки са циљевима НОП-а, и њихово ангажовање. У току рада било је присутно и неколико дјевојака из других села. Обука је трајала двије недјеље, а завршена је пред напад на Приједор, маја 1942. године и његово ослобађање од усташа и Нијемаца.

УБИСТВО ДР МЛАДЕНА СТОЈАНОВИЋА

Кад је др Младен Стојановић успио на врло вјешт начин да побјегне из усташког затвора у Приједору, прво је дошао у село Божиће, а затим се смјестио у Козари на Паланском Вису. Врло често је силазио у Горњи Јеловац, гдје се по неколико дана задржавао, радећи на организацији дизања устанка. Јеловчани су били одушевљени његовим боравком у селу и сматрали су га својим. Знали су да је он велики човјек, од великог повјерења и да са њим треба ићи. Тако је и било.

Вијест да је убијен др Младен Стојановић, у Јеловцу је примљена као у то вријеме највећа трагедија овог села.

До данас је више аутора писало о том трагичном догађају, а у то вријеме дата су и званична саопштења. У дјелу Д. Ђургуза и М. Вигњевића: *Козарски одред*, на стр. 512. дата су званична саопштења Штаба IV крајишког народноослободилачког партизанског одреда, од 4. априла 1942. године и проглас Окружног комитета Комунистичке партије Југославије за Козару и Штаба Другог крајишког народноослободилачког партизанског одреда, издат 16. априла 1942. године.

У саопштењу се наводи да су ноћу 1. априла 1942. године, разбојничке четничке банде извршиле напад на Штаб одреда и побиле све особље Штаба, осим команданта и политичког комесара, који су се у то вријеме налазили на терену.

„Исте ноћи, четничке банде упале су у амбуланту у Јошавки и поклали све наше болесне и рањене другове који су се ту налазили ради лијечења. Друга Младена Стојановића, који је такође лежао рањен, четници су одвели са собом у шуму, гдје су га присиљавали да пише разна капитулантска писма, да би га на крају опет убили, тим прије што то Младен сигурно неће учинити.“

О убиству др Младена Стојановића, данас се може поставити више питања: зашто је командант Оперативног штаба народноослободилачких партизанских одреда за Босанску Крајину упућен на ризичан терен, без сигурног обезбеђења и тако постао лак плијен непријатеља. Чија је била идеја да се ризикује и стави пред непријатеља једна тако велика личност, изузетно значајна за српски народ. Много је неразјашњених питања.

Др Младен Стојановић био је стварни организатор устанка српског народа, а није био члан Комунистичке партије Југославије. Захваљујући повјерењу које је уживао др Младен, народ се листом дигао на устанак и он га је предводио. КПЈ није одговарало да устанак предводи ванпартијац.

Споменик др Младену Стојановићу у Приједору, организатору и вођи устанка српског народа, против Нијемаца и усташа 1941. године у Босанској Крајини, великом народном трибуну и легендарном вођи српског народа.
(Рад брата – кипара Сретена Стојановића.)

Партија је послала своје чланове – активисте, али их није представила народу да су чланови КПЈ, већ по основу раније, на разне начине стеченог угледа.

Српски народ био је за краља и отаџбину, али и не за комунистичку власт, што ће се касније видјети. Основни циљ Партије био је срушити краља, доћи до власти и завести комунистички режим. Активисти које је упутила Партија били су око др Младена и користили његово повјерење у народу за своје циљеве.

Зашто и откуд су дошли Ивица Мажар–Шоша и Ивица Марушић, звани Ратко. Шошу је упутила Партија и он је очекивао да ће бити командант партизанима на Козари. Међутим, устаници и борци изабрали су др Младена.

То је за Шошу био тежак ударац, јер онај ко га је упутио, очекивао је да ће он бити командант, а не само замјеник. Шоша, то су причали борци, није симпатисао др Младена, јер је његово предвођење устаника реметило планове оних који су га послали на Козару. Шоша је био Хрват и тешко му се могло повјеровати кад су Срби гледали злочине које над њима чине усташе. Неки Хрвати који су дошли у партизане, мјењали су своја имена да не би били сумњиви Србима.

Зашто је др Младену дозвољено да иде на терен и то без сигурне физичке заштите? Не може се један народни трибун, жива легенда устанка српског народа, ставити готово на брисани простор у непознатом крају. То нису била чиста посла. Зашто је Партија дуже вријеме скривала од народа да је убијен др Младен. То су знали само борци што наводи на сумњу да је у трагичну судбину др Младена Стојановића умјешан и сам врх КПЈ. У народу се у тајности још онда причало, а данас и јавно, да су Младену издају организовали комунисти, Коста Нађ и остали. Комунисти су га посмртно прогласили за Народног хероја и тиме је све било завршено.

Доктор Младен сахрањен је по други пут у Приједору 1960. године, а пуковник Остоја Мијић казао је да нема неких делова Младеновог тијела. Које су требали ти дијелови? Само наручиоцима ликвидације, да се увјере, да доктора Младена више нема.

Осамдесетих година прошлог вијека, на једном сусрету бораца Другог свјетског рата на подручју Мљечанице, аутору овог дјела причала је првоборац Драгиња Стојановић, удата Шево, да је на том сусрету дошло до оштрог дијалога између пуковника Млађе Станића и генерала Бошка Шиљеговића. Станић је тврдио да је др Младен Стојановић био члан Партије, а Шиљеговић да није. Борци су били убјеђени да је др Младен ипак био члан Партије, а Шиљеговић је упорно тврдио да није. Генерал Шиљеговић је био члан Комунистичке партије Југославије од 1940. године, легендарни политички комесар са Козаре и народни херој и био је више упућен у праву истину тог питања и одговора. Осим тога, Шиљеговић је био високи војни и партијски функционер у самом врху Југославије, па се може прихватити права истина да др Младен Стојановић никад није био члан Комунистичке партије Југославије (КПЈ).

За Јеловчене је од посебне важности да више сазнају о породици Стојановић, а сада је прилика да се о томе напише. Идејни и стварни вођа дизања Срба на устанак, био је др Младен Стојановић, по рођењу Приједорчанин. С. Стојановић у дјелу *Зайиси йроїином руком*, стр. 9-16 пише: „Син је православног свештеника проте Симе Стојановића, рођеног у Приједору 1859. године. Његови преци су се доселили из Невесињског поља и населили у Миску Главу код Љубије и у Поткозарју. Доселили су се као Јакшићи, а у Миској Глави једни су се презивали Кнежевићи, а други по Стојану Јакшићу, Стојановићи. Раселили су се у околину Приједора гдје се племе увећавало и ширило.

Прота Симо Стојановић имао је деветеро дјеце и сви су били на-клоњени књизи и учењу. Завршили су средње школе, а неки факултете. Његов син Сретен био је даровити сликар и вајар. Посебно се истицао син Младен, који је завршио студије медицине у Загребу и Бечу, и по-стао врло угледан љекар, не само у Приједору већ и у читавој Босан-ској Крајини. Младен је од оца наслиједио говорнички дар и имао врло широко образовање. Био је наклоњен демократији и слободи. Као ђак у тузланској гимназији, био је члан „Младе Босне“, а после је сарајев-ског атентата, њега и брата Сретена тадашње власти хапсе и осуђују на 16 година робије. Дио робовања провели су у тамницама, а после је Првог свјетског рата завршавају студије.“ Младен не само да је био љекар већ је био хуманиста и велики човјек. Знао је да ће рат који се увелико припрема бити трагичан за српски народ. Рођен у православној свештеничкој породици, осјећао се дужним да се стави у службу одбране српског народа. Није био члан Комунистичке партије, већ је у судбоносном часу постао народни трибун и стављен је на чело органи-зовања устанка, против фашиста, окупатора и усташке армаде.

У организовању устанка на подручју Козаре а и читаве Босанске Крајине и борби против окупатора, био је постављен за команданта Козарског партизанског одреда и у исто вријеме био је и командант Оперативног штаба за Босанску Крајину.

Погинуо је у селу Јошавци код Бања Луке 1. априла 1942. годи-не, под врло сумњивим околностима. У народу се причало да Партија није дозвољавала да неко ко није њен члан има тако високу функцију и популарност у народу.

Његова популарност и углед у пјесми и народу Козаре и данас траје, а нечијим циљевима и интересима то није одговарало, па се сум-ња да је одлучено да буде ликвидираан. Тог часа српски народ Козаре и Босанске Крајине изгубио је хуманисту, поузданог вођу и легендарног команданта, кога историја и овај народ никад неће заборавити.

ПРВО ОСЛОБОЂЕЊЕ ПРИЈЕДОРА 16. МАЈА 1942. ГОДИНЕ

У дјелу *Козарски одред*, стр. 531–551.

„Приједор, велика раскрсница и врло важна стратегијска тачка, по процјени руководства Другог козарског Одред морао је бити осло-бођен од непријатеља. Сам град имао је врло добру макадамску путну

мрежу према Бања Луци, Дубици, Новом, Костајници, Љубији, Санском Мосту и Градишкој. На том плану у руководству Одрета извршене су врло детаљне припреме, као и процјена војне снаге непријатеља у самом граду. Још прије почетка припрема, у граду су појединци самостално дјеловали и јавно упозоравали муслимане да се не упуштају у прогон и убијање Срба. (У том дјеловању посебно су се истакли: Рајко Радетић, Живко Родић, Симо Комленић, а Симин син Раде је чак по Приједору шамарао муслимане и пријетио им да више не нападају Србе.

Врло значајну улогу у припремама напада на Приједор и његовом ослобађању имали су бројни борци из Приједора који су били у јединицама одреда командири и политички комесари чета и батаљона: Миле Рајилић, Душан Утјешиновић, Јоцо Маријановић, Слободан Маријановић, Миле и Ђуро Вученовић, Рајко Радетић и многи други.

План напада на Приједор израдио је Оперативни штаб за Босанску Крајину под командом Косте Нађа, са руководиоцима Другог крајишког одреда и Окружног комитета КПЈ за Козару: Јосипом Мажаром–Шошом, Бошком Шиљековићем и Ратком Вујовићем–Чочетом и командантом Првог крајишког одреда Милорадом Мијатовићем.

У борбама за ослобођење Приједора учествовала је главнина снага Другог крајишко-козарског одреда – 14 чета, затим дијелови Првог крајишког одреда, четири чете и двије чете Банијске ударне бригаде.

Прва крајишка бригада формирана је 21. маја 1942. године у селу Ламовита, у којој је било доста Јеловчана.

Приликом ослобођења Приједора 16. маја 1942. године, заробљено је 1.100 домобрана, око 200 усташа и жандара, двије хаубице, 5 бацача, 5 тешких митраљеза, 15 пушкомитраљеза, преко 100.000 пушчаних метака, радио-станица, веће количине санитетског материјала и много остале војне спреме. Већ првог слободног дана формиран је Градски нароноослободилачки одбор, у чијем су се саставу налазили угледни грађани свих народности. Наредбом Оперативног штаба за Босанску Крајину, 21. маја 1942. године, у селу Ламовита испод Козаре формирана је Прва крајишка народноослободилачка партизанска ударна бригада. "У ослобађању града Приједора од непријатељске војске, велики број бораца био је из Горњег Јеловца.

Међу Србима на Козари били су и понеки муслимани и Хрвати.

У дјелу *Козарски одрег*, стр. 553-562. „Дана 23. маја 1942. године долетјели су из Бања Луке на аеродром Урије код Приједора, Фрањо Клуз авионом „Потез XXV,“ Руди Чајавец и Милутин Јазбец Мишо авионом „Бреге XIX“ који су пребјегли од усташа и прикључили се партизанским јединицама. На аеродрому се већ налазио један авион којег су партизани раније оштетили, па се морао присилно спустити у Приједор. Ово је био веома важан догађај у историји стварања језгра прве партизанске ескадриле.

Приједор је био слободан 25 дана, све до 10. јуна 1942. године, али су непријатељске снаге вршиле жесток притисак да га поново имају под својом контролом. Партизанске јединице повукле су се из града и организовале извлачења што већих количина ратног материјала, пребацујући га на слободну територију према Грмечу. "У том извлачењу наоружања и муниције, био је ангажован један број Јеловчана са коњским запрегама. Послије дужег боравка на простору Подгрмеча они су се без запрега враћали на Козару.

СРБИ СЕ МАСОВНО СКЛАЊАЈУ У КОЗАРУ

Срби су увидјели да су дошла тешка времена и да морају да траже излаз. На који начин, то ће им показати трагично вријеме које ће врло брзо доћи. Партизани су им били једина нада. Они су изводили диверзије и нападе, али са тако наоружаним непријатељем који је у залеђини имао све под својом окупацијом, није се могло борити. Једини ослонац била им је шума, и то док је под листом. У њој нема ни хране, ни кућа

или неких других објеката. Села око Козаре, иако под сталном фашистичком ватром, успијевала су да осигурају храну за борце. Многе куће већ су биле спаљене и опљачкане, па је био још већи проблем како становништво да преживи, а са њим и партизани. Ући у фронталну борбу са таквом силом, која је жарила и палила по скоро читавој Европи, било је не могуће. Ипак, храбри борци су знали да их јуначки дочекају и врло успјешно одбаце и одврате од њихове намјере. Међутим, кад фашисти увиде да имају врло јак отпор, они појачају своје снаге и потисну партизане. Тако су се сукобљавали у мањим борбама и на мањим локацијама све до јуна 1942. године, кад су припремили велику непријатељску офанзиву на подручју читаве Козаре.

Поглед са Патрије на Козару.

Народ се припремао за бјежање пред непријатељем. Поуздано мјесто била им је Козара и то им је била једина нада да преживе. Народ је већ почетком јуна почео да се склања у Козару у збјегове, очекујући да ће ту наћи спас. Током тог мјесеца, све је више народа бјежало у Козару са запрегом и колима, возећи понешто залиха хране, одјеће и постељине. Долазили су у Козару у збјегове, правили дрвене колибе и тражили мјеста да смјесте своје породице. Ишли су са коњском или воловском запрегом. Правац кретања колона био је од јеловачке цесте (задруга, садашња школа), правац Патрија и тако су улазили у Козару. Већ од самог силаска са јеловачке цесте, дошло је до раздвајања избјеглица. Једни су одмах код гробља скретали према Добријевићима, други код Вила на правцу за Продане. Неки су из Доњег Јеловца поред

Цвијића излазили на Патрију. Са свих страна ишли су у Козару. Био је то стравичан приказ. Хиљаде људи, жена и дјеце у страху напуштају своја огњишта, бјеже своме спасиоцу, великој мајци Козари. С друге стране у Козару и збјегове бјежали су Срби од Дубице, Градишке и околних мјеста Козаре. Српски народ који је бјежао испред непријатеља, био је са подручја Приједора, Босанског Новог (Нови Град), Костајнице, Баније, Глине, сви су бјежали у Козару. Са избјеглицама, последњи су у Козару ушли становници Горњег Јеловца.

Један од збјегова у Козари.

Народ који је бјежао, имао је своје шуме и шумарке, али нису били сигурни да се у њих склањају, јер су знали да су Хрвати и муслимани, као усташка војска, врло крволочни и да Срби као православан народ, по њиховој намјери и идеологији, морају бити уништени. Страх од такве злочиначке војске коју су предводили фашистичка Њемачка, ватиканска идеологија и усташка крволочна војска, био је огроман и зато су Срби морали да траже спаса бјежећи у Козару.

Непријатељ је опколио Козару и постепено је стезао обруч око ње. У збјеговима се са народом налазило око три хиљаде партизана. Нису могли да се одупру тој сили која се сручила на избјегли народ и његове борце. Руководство партизана одлучило је да изађу из обруча и пребаце се непријатељу иза леђа.

ВЕЛИКА НЕПРИЈАТЕЉСКА ОФАНЗИВА НА КОЗАРУ ЈУНА И ЈУЛА 1942. ГОДИНЕ

У дјелу *Козарски одред*, на стр. 693-697:

„У готово свакодневном нападу непријатеља, и 19. јуна 1942. године вођене су жестоке борбе на релацији Долови–Патрија–Југовића Брдо–Поглеђево. Снажан отпор јединица Другог козарског одреда у рејону Горњи Јеловац–Патрија, изненадио је и забринуо не само Оперативни штаб „Западна Босна“ и команданта генерал-мајора Штала већ и командујућег генерала и команданта у Србији генерала Бадера. Пораз 1. горске дивизије на прилазима Козари, приморао је генерала Штала да ради на прикупљању и увођењу свих расположивих њемачких снага код запречне групе „Југ“, које би требало да изведу напад на Козару. Њихова процјена била је да се на Козари налази око 4.000–5.000 партизана који се боре вјешто и врло жилаво. У време између 18. и 25. јуна 1942. године, партизани су зауставили даљи покрет снага борбене групе „Западна Босна,“ одбацили их са обронака Козаре и нанијели им огромне губитке у људству. То је приморало генерала Бадера да покрене њемачке снаге из Србије и упути их на Козару. Њемачки командант генерал Фридрих Штал, 28. јуна 1942. године доноси „Операцијски план за уништење партизана на Козари.

Разбијене непријатељске снаге, које су претрпјеле велике губитке од партизанских снага, окупљају се, добивају још појачања и у поновљеном нападу 25. јуна 1942. године, послје подне, стижу на линију: Југовића брдо–Патрија–Долови–цеста Приједор–Кнежица. На освојеној линији непријатељ се брзо утврђује успостављањем система рововске одбране на релацији од Виноградина (Лукића) до Алексића Гаја, као и на читавом рејону.“

Лукић Драгољуб каже:

„Тих дана једна група храбрих партизана одлучила је да се непријетно приближи непријатељу и изврши диверзију на њихове положаје. Одлучено је да се пробију са Козаре, преко Југовића бријега до насеља Шормаза и одатле изненадно нападну непријатеља на Виноградинама код Лукића. Акција је била врло успјешна. Борци су се непримјећени приближили до самог непријатеља, који је био у једној путној усјеклини, извршили жесток напад и убили око 350 њемачких војника. С обзиром на велики број погинулих, њемачка команда није била у могућности да их транспортује за Њемачку, већ их је закопала на једној Лукића њиви. То је за њемачке бандите био жесток и неочекиван ударац.“

У дјелу *Козарски одред*, на стр. 705. и 706. пише:

„У току осам јунско-јулских дана, између 25. јуна и 3. јула 1942. године, на југоисточним, јужним и западним падинама Козаре само мјестимично су вршени напади на дијелове непријатељских положаја. На југосточном сектору непријатељ покушава да своје положаје помјери напред према Козари, али му не успјева. Снажним отпором снага IV батаљона повраћен је назад. На западним положајима, гдје је раније вршен најснажнији притисак, не покушава даље покрете, већ се утврђује на достигнутој линији.

И управо у то вријеме, кад је изгледало да је непријатељ застао, да му је потребан предах и да не може даље, врше се интензивне припреме за нови офанзивни покрет непријатељских снага према Козари. Довлаче се нове њемачке снаге из Србије у Босанску Дубицу. Новоформирана група 'Боровски', реорганизовани дијелови групе 'фон Wedel' и 3. горски усташко-домобрански здруг (бригада) сређују своје редове и усклађују планове за отпочињање концентричног злочиначког напада на окружене снаге Другог крајишког народноослободилачког партизанског одреда 'Младен Стојановић' и на око 80.000 цивилног становништва по збјеговима у Козари.

Окупаторски њемачки наредбодавци, командант њемачких оружаних снага на Југоистоку генерал Valter Kuncе, командатујући генерал и командант у Србији генерал Paul Bader и њихови потчињени команданти дивизија: генерал-мајор Hајнриh BoroVski, командант групе 'Боровски', непосредни наредбодавци злочина на Козари, са командантима борбених група 'фон Wedel', потпуковником Fridrihom fon Vedelom и 'фон Gejzo', потпуковником Fraјherom fon Gejzom, покренуће своје њемачке хорде на партизанске снаге и народ Козаре.

Свесрдно ће им се ставити на располагање њемачко-италијански агенти, слуге окупатора и усташки злочинци, поглавник Анте Павелић и његов доглавник Славко Кватерник са командантима усташко-домобранских јединица у саставу њемачких снага у борбеној групи 'Запад-на Босна' које су непосредно учествовале у офанзиви на Козару.“

ДРУГИ КОЗАРСКИ ОДРЕД „МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

Штаб Другог козарског одреда сачињавали су:

- Командант: **Обрен-Обрад Стишовић**, политички комесар, **Бошко Шиљеговић**, замјеник команданта: **Јосип Мажар Шоша**, замјеник политичког комесара **Душан Мисирача**.

Батаљони: I, II, III, IV и Ударни батаљон:

- командант **Првог батаљона: Жарко Згоњанин**, политич. ком. Реља Лукић;
- командант **Другог батаљона: Станко Милић**, политич. ком. Никола Лукетић;
- командант **Трећег батаљона: Мирко Пекић**, политич. ком. Јоцо Маријановић;
- командант **Четвртог батаљона: Млађо Обрадовић**, пол. ком. Милан Врховац;
- командант **Ударног батаљона: Ранко Шипка**, политич. ком. Нико Јуринчић.

Ђургуз и Вигњевић у дјелу „Козарски одред“ стр. 737, 738, 739 и 743 пише:

„У другој половини јуна 1942. године, после тронедељних, тешких и непрекидних борби, ситуација у непријатељском окружењу Козаре била је неизвесна и сваким даном све тежа. Штаб Другог козарског одреда обавјештава Оперативни штаб за Босанску крајину. ’Због честих сукоба са добро утврђеним и јаким непријатељским снагама наоружаним аутоматским оружјем и артиљеријом, Одред има велики број рањених другова, до 450.’ Непријатељ и даље напада према Козари из Приједора и са других сектора због чега ’смо морали водити фронталну борбу како би успјели заштитити цивилно становништво у Козари и наше рањене другове.’

На плану пружања непосредне помоћи било је предвиђено да се 1, 3. и 4. чета I батаљона, које су око 25. јуна изашле из обруча, поново поврате у Козару у састав батаљона. Значи, предузима се све да се расположивим снагама у позадини помогне снагама у окружењу.

Други крајишки народноослободилачки партизански одред ’Младен Стојановић’ са око 80.000 цивилног становништва, опкољен са свих страна, пружио је снажан отпор, тукао и разбијао до уништења непријатељске снаге и јединице, све док није исцрпио све физичке снаге и сазнао намјере непријатеља о планираном уништењу. А тад је услиједила одлука за пробој непријатељског обруча, како би се спасиле снаге Одреда и становништво од непријатељског уништења. У то вријеме није било других рјешења, других излаза које би борци и народ прихватили, осим борбе. Само борба, макар и неравноправна (а таква је и била), спасила је народ и главнину снага Другог козарског одреда ’Младен Стојановић’ од уништења.

Одлуком Штаба Одрета и Окружног комитета, а с циљем спасавања живих снага Одрета, одлучено је да се изврши пробој. Пробој се врши на јуриш у правцу Јеловац–Јутрогашта–Градина–Крива Ријека–Каран.“

ПЛАН ПРОБОЈА НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА И ЊЕГОВА РЕАЛИЗАЦИЈА

План пробоја из непријатељског обруча и његова реализација, публикован је у дјелу: *Козарски одред*, на странама: од 743, па је коришћен мјестимично до 805. стране, гдје пише:

РАСПОРЕД СНАГА

Ударни батаљон

„Ударни батаљон наступа и пробија се на лијевом крилу у рејону Патрија—Цвијића брдо преко Долова–Јеловаца, тзв. Брдо и напада на Планиницу до Средеља. По пробоју оставља дио снага за осигурање прелаза на цести ка Приједору. Уз помоћ позадинских чета, треба да организује прекопавање цесте. Ово осигурање остаје до пролаза целокупне коморе. Са осталим снагама прогања непријатеља и поставља фронт према Асиној стражи и Брезичанима. Читаво вријеме мора бити у вези са Првим батаљоном, који се налази десно од Ударног батаљона и мора имати заломљено лијево крило према непријатељу у Паланчишту.

Први батаљон

Од почетка Први батаљон креће са Патрије преко Долова и десним крилом завија према јеловачкој цркви и помаже Другом батаљону у ликвидирању тог упоришта. Лијевим крилом напада заједно са Ударним батаљоном и ликвидира Планиницу. По ликвидирању упоришта у Јеловцу, све своје снаге рокира улијево, а потом наступа у правцу Градине, Марина и Грабашнице. Везу одржава лијево са Ударним, а десно са Другим батаљоном.

Други батаљон

Напада лијевим крилом са Патрије и Долова преко Чупића куће и Југовића брда. Напада и ликвидира Цвијића гај, Хајдеровце и Доњи Јеловац. Десним крилом напада од Патрије преко Југовића брда, Гајева, Хајдеровце и Горњи Мирковац. Одржава везу лијево са Првим батаљоном, а десно са Трећим батаљоном.

Трећи батаљон

Наступа долином ријеке Мљечанице и обронцима Патрије према Хајдеровцима и преко истих шума према Мирковцу. Батаљон треба да упути једну ударну чету да се што прије пробије у позадину непријатељских ровова и да бочно и с леђа напада на Хајдеровце. По изласку на цесту Босанска Дубица–Кнежица–Приједор, осигурава исту и уз помоћ позадинских чета руши мост на цести. За вријеме борбе оставља једну чету са тешким митраљезом код Међувођа на линији Поглеђево–Трубарци према Стражици и Елезовачи. Послије пребацивања свих снага Трећег батаљона, прикупља се и креће у правцу Кнежица–Мурати–Тубића брдо–Бањци. Штаб Одрета ће бити у кући Тубића.

Четврти батаљон

У заштитници јединицама и читавој комори. Лијево крило Четвртог батаљона креће се Витловском и Мљечаницом до Бокана. Одавде излази на вис и обронцима Патрије и Хајдероваца креће се преко Радишића гаја заобилазећи десно Цвијића гај. Иде горњим дијелом Хајдероваца у правцу Кнежица, одржавајући везу са Трећим батаљоном, који се налази на томе крилу. Лијево крило креће се лијево од Чупића куће према Паланчишту–Пухорино Брдо на Ђаковића дућан на цести у Јеловцу. Држи везу са Ударним батаљоном.

На Планиници оставља чету за брзо рокирање на средини између лијевог и десног крила у резерви. При штабу Четвртог батаљона остају снаге Прве крајишке бригаде.

Одступања нема ради напуштених сектора и војне ситуације у којој се Одред налази. Нове рањенике извлаче и носе са собом.

Сваки батаљон опскрбити са по једном резервном четом ради ношења рањеника. Оставити резерву војске којом ће батаљони располагати.

Батерија – један брдски и један протутенковски топ постављају се на Брдо Чупића да туку Цвијића гај и Равни гај и Хајдеровце. По ликвидирању истих крећу за Првим батаљоном.

Рањеници и комора прикупљају се код Чупића куће, а затим по извјештају штаба Одред крећу према Карану.

У плану пробоја није назначено вријеме.

„У последњем часу одлучено је да се пробој обруча изведе 3/4. јула 1942. Све припреме, довођење јединица на правце пробоја, смјештај тешких рањеника у склоништа у Козари, организовање позадинских чета и омладине за преношење и превозење непокретних рањеника, требало је завршити за веома кратко вријеме. Преко народноослободилачких одбора обавијештен је и покренут народ у збјеговима за пробој и излазак из обруча. Други козарски Одред отпочео је пробој непријатељског обруча око Козаре 3. јула око 24 часа.

На лијевој крилу снага Одред са правца коте 340–Патрија према положајима непријатеља у рејону Долови–Југовића брдо, кренуо је Ударни батаљон предвођен командантом Ранком Шипком. Послије краћег дејства минобацачке ватре по непријатељским положајима, борци Ударног батаљона, подржавани митраљеском ватром, на челу са пушкомитраљесцима и бомбашима, кренули су на јуриш. Жестока борба водила се око гробља у Горњем Јеловцу, да би у раним јутарњим часовима дошло до разбијања непријатељског положаја у рејону Долови–Југовића брдо.

Овим правцем нападао је и Први батаљон под командом неустрашивог команданта Жарка Згоњанина. Напад снага Првог батаљона изведен је у центру борбеног распореда њемачког пјешадиског пука, гдје је уз знатне људске губитке у људству остао без командног кадра. Снажан притисак снага Ударног и Првог батаљона у рејону Долови–Југовића брдо, упад у ровове непријатеља и борба прса у прса, створили су пометњу у непријатељском борбеном распореду и командовању. То је омогућило снагама ових батаљона да продуже покрет према цести Приједор–Кнежица и да избију на Планиницу, како је планом пробоја било предвиђено. Главнина снага Ударног и Првог батаљона, осим 4. омладинске чете Ударног батаљона, изашла је из обруча.

Жарко Згоњанин
Неустрашиви командант са Козаре.

Први покушај пробоја снага Козарског одреда „Младен Стојановић“ из непријатељског окружења, иако све јединице нису изашле, значао је и први успјех у пробоју. Пробила се главнина снага Првог и Ударног батаљона.

У правцу пробоја и надирања ових батаљона, прошао је и дио Штаба Одрета, командант Обрен-Обрад Стишовић и замјеник политичког комесара Одрета Душан Мисирача са приштапским дијеловима и извјесним бројем лакших и покретних рањеника. Из обруча је изашао и Бранко Бабић Словенац, секретар Окружног комитета Партије за Козару.

На сектору непријатељских положаја у рејону Горњег Јеловца, куда су се пробијали Први и Ударни батаљон, непријатељ је био разбијен и створена бреша која је остала отворена све до 9 часова 4. јула 1942. године. Кроз ову брешу пролазили су борци и народ и извлачили се у позадину непријатеља. Из обруча је изашло око 10.000 људи који су били у збјеговима у Козари.

Међутим, у правцу напада снага Другог и Трећег батаљона, иако је било дјелимичног успјеха и разбијања непријатељских положаја, нису се створили услови за даље продирање у планираном правцу. Због тога су и даље у обручу остали: чланови Оперативног штаба Одрета Јосип Мажар Шоша, иначе замјеник команданта Одрета, Ратко Вујовић Чоче и Милош Шиљековић, снаге Другог, Трећег и Четвртог батаљона са штабовима батаљона, дијелови Четвртог батаљона Прве крајишке бригаде са командантом Петром Међавом и замјеником политичког комесара батаљона Борком Арсенићем.

У покрету према мјесту пробоја остали су сви тежи рањеници и становништво које није успјело да стигне ближе мјесту за пролаз из обруча.

Гољак поред Патрије, гдје су се водиле жестоке борбе у пробоју партизана из Козаре 3-5.7.1942. године, гдје су један до другог били бројни фашистички ровови.

На попришту борби у рејону Долови–Патрија–Југовића брдо–Мљечаница према цести Приједор–Кнежица, остали су бројни погинули и рањени борци Ударног, Првог, Другог и Трећег батаљона, који су у силовитом јуришу овдје били погођени непријатељским куршумима.

У ситуацији у којој су се последице задржаног продора нашли штабови Другог, Трећег и Четвртог батаљона са замјеником команданта Одрета Јосипом Мажаром Шошом, тешко је било нешто више или нешто друго предузимати, осим поновити, односно продужити пробој на истом правцу. Током 4. јула 1942. године, након онемогућеног и од непријатеља задржаног пробоја снага три батаљона из окружења, настављено је извлачење и прикупљање јединица које су остале у обручу. Са попришта борби пристизале су проријеђене чете, водови, десетине и групе из чијих редова су у току претходне ноћи нестали, погинули и рањени многи борци. Дугим колонама бораца придружила се и колона рањеника које су носили на носилима или превозили сточним запрегама. Враћени су са правца пробоја и упућени уз ријеку Мљечаницу у Широку луку.

Свима је било изузетно тешко. И борцима и народу. Али и даље је постојала нада да ће се наћи рјешење. Овдје, на малом простору Широке луке, према Боканима и Патрији, дијелу села Горњег Јеловца, дијелећи заједничку судбину са својим борцима, очевима, синовима, браћом, рођацима и пријатељима, народ из збјегова у Козари чекао је да опет крене у поновни окршај са њемачким и усташко-домобранском крволоцима. Кретало се у борбу на живот или смрт, у борбу за опстанак и слободу. Непријатељ је у току дана из свих врста оруђа, артиљерије и минобацача, уз бомбардовање и митраљирање из авиона, дејствовао по рејону концентрације, наносећи нове бројне жртве борцима и становништву. Једини излаз био је да се понови пробој из обруча.

Почетак поновног напада на непријатељске положаје отпочео је навечер 4/5. јула 1942. године. Започела је жестока борба. Са непријатељских ватрених линија отворена је убитачна ватра из свих оруђа и оружја. Имао се утисак да се гранате просто међусобно сударају у зраку. Јечала је читава Козара.

Незадрживом снагом борци су кренули према непријатељским положајима. Јуришали су и упадали у ровове. Отпочела је борба на живот и смрт. Борци су се измјешали са непријатељским војницима. Падали су мртви и рањени борци. Више није било могућности за командовање. Борци, командири и политички комесари директно су

се обрачунавали са њемачким и усташким зликовцима у рововима. Од силине дејства оружја, пушкомитраљеза, ручних бомби, граната и мина, изгледало је да је све у пламену, да све гори.

Пошто ни овога пута нису успјели да се пробију из обруча, преостали дијелови снага Другог, Трећег и Четвртог батаљона повукли су се према Козари. Са овим снагама у окружењу су остали:

Јосип Мажар Шоша, замјеник команданта Одрета и чланови Оперативног штаба Одрета Ратко Вујовић Чоче и Милош Шиљеговић.

Борци Другог козарског Одрета, који у поновљеном пробоју нису изашли из окружења, повлаче се према Козари 5. јула 1942. године уз знатне губитке. Са њима је колона тешких рањеника. Тог дана на Чупића Коси у Козари, отпочело је прикупљање бораца који су се враћали са попришта борби. Истог дана дуга колона бораца и рањеника повлачи се према Витловској, гдје се под руководством Јосипа Мажара Шоше, замјеника команданта Одрета, а под жестокиим дејством непријатељске артиљерије и авијације, одржава састанак са штабовима батаљона. Тражило се ријешење за очување ових снага и рањеника са њима.

Предвече 6. јула 1942. године, на Живодеру у Козари отпочео је састанак комуниста. Требало је да се одлучи о даљој судбини дијела снага Одрета.

Сутрадан, 7. јула 1942. године, замјеник команданта Одрета Јосип Мажар Шоша у договору са Ратко Вујовићем Чочетом и Милошом Шиљеговићем, **издаје наређење** да се јединице Одрета подијеле у мање ударне групе и да се у таквом саставу склањају и пролазе у позадину непријатеља. **Оваквом становишту**, пошто је било покренуто на партијском састанку, **супротставили су се** руководиоци штабова Трећег и Четвртог батаљона, али времена за накнадно одлучивање није било. **Оваква одлука изненадила је и тешко дојмила командире и политичке комесаре чета, који су морали да је саопште борцима.** Посматрана са више аспеката и из више углова, ова одлука је различито оцијењивана, као врло погрешна и осуђивана.“

Већина народа остала је у збеговима на Козари. Непријатељ је ушао у Козару и скоро сав народ заробио и одмах отјерао у логоре: Јасеновац, Стара Градишка, циглана Приједор, Сисак, Церовљани, Јастребарско, Старо Сајмиште Земун и многе друге. Козара је остала без својих бораца и свог народа. Из тих логора мало ко се вратио жив. Горњи Јеловац је изгубио око 667, или конкретније, преко 50% својих невиних становника.

ТЕШКИ ЗЛОЧИНИ НАД РАЊЕНИЦИМА У ШИРОКОЈ ЛУЦИ

У дјелу *Козарски одред*, стр. 767-771.

„Заробљених а преживјелих са Козаре нема. Остали су само понеки који су успјели да се прије доласка непријатељских војника у Грабовац у Широкој луци, мјесту гдје су поклани рањеници, извуку и негдје прикрију. Сви остали, који нису успјели, иако су покушавали, пали су непријатељу у руке. Поклани су на најзверскији начин, како су се већ на Козари истицали њемачки и усташко-домобрански зликовци.

Нијемци и усташе масакрирали су у Горњем Јеловцу у долини ријеке Мљечанице 450 рањених бораца. Заробљених партизана на Козари није било, све су побили.

Широка лука у Козари тих јулских дана 1942. године била је сва у крви. Преживјели очевици називали су је Крвавом луком. Један од преживјелих рањеника, Милорад Викало, сјећа се драматичних тренутака у пробоју:

’Наступила је ноћ. Приближавали смо се Широкој луци. Колона рањеника на носилима и колима, била је дуга. Са колоном се помијешао народ. Неки рањеници препознали су своје, па су их дозивали. Неко се тако срео са својима, али су многи на том путу заувјек растављени. Те јулске ноћи, у Широкој луци стекло се много сточних запрега са рањеницима. Било је много људи, жена, дјеце, старца, стоке.

Обруч те ноћи није пробијен. Нисмо изнети. Топовске гранате и мине падале су у масу рањеника и народа. Настао је метеж. Летјели су у зрак људи и стока мјешајући се са камењем, земљом и лишћем. Изгледало је да се нико неће жив извући.’

Преживјелих на мјесту покоља рањеника није било. Послије проласка њемачких јуришних одреда, а после њих усташко-домобранских бојни I. горског здруга, под командом злочинца пуковника Мирка Згаге, у Грабовцу у Широкој луци и његовој непосредној близини уз ријеку Мљечаницу, остали су искасапљени лешеве тешких рањеника на крвавим носилима и сточним запрегама. Трагови њемачких и усташких кољача и злочиначки бијес искаљен над рањеницима, видјели су се на све стране. Некима су биле одсјечене главе, други су били са бројним ранама. Лежали су мртви и на све стране разбацани. Само дивље звијери у обрачуну са својим противницима и у потрази за храном могле би бити овако немилосрдне. И ово су биле звијери у људском облику, које су прије смрти свога противника уживале у његовом мучењу и у томе су се само разликовали њемачки и усташки кољачи од крволочних животиња.

Трагедија козарских рањеника је застрашујућа, а кољачи неописиво крволочни. Послије тако страшне и трагичне драме са рањеницима, у Козари су се прикупљали преживјели борци. Из Подгрмеча се на Козару враћају дијелови Првог батаљона са командантом Жарком Згоњанином и II батаљона са замјеником команданта Драгутином Ђургузом. Са њима се у Козару враћа и Бошко Шиљеговић, политички комесар Другог козарског Одрода „Младен Стојановић.“

Непријатељ је осјетио да се на подручју Пастирева налазе партизани и спремао се да их нападне. Међутим, увијек сталожени и неustraшиви командант Првог батаљона Жарко Згоњанин био је одлучан да се крене према Козари. (Жарко је предложио да вођа пута од Пастирева до Команде на Козари буде Владе Алексић из Горњег Јеловца, а тако је и било, нап. аут.).

Предвођене командантом Жарком Згоњанином, двије чете Првог батаљона и 2. чета Ударног батаљона, крајем јула 1942. године прошле су непримјетно кроз непријатељски стрељачки строј, прешле цесту Приједор–Кнежица и у раним јутарњим часовима, разбивши дијелове усташке бојне „Девчић“, преко Патрије избиле у Козару. Са Чупића ко-се, чете Првог батаљона отишле су у Козару, на Медњак, а 2. чета Ударног батаљона према јужним падинама Козаре, на Маслин баир.

Младе Козарчанке преносе рањеног друга.

Ступајући у везу са партизанима у Славонији, домобрански официр испричао је да је на Козари учествовало 80.000 непријатељских војника и да су у току борби имали око 3.000 погинулих и несталих војника.“

МАСОВНО ОДВОЂЕЊЕ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА У ЛОГОРЕ СМРТИ

Српски народ се већ више од три недеље налазио у збјеговима у Козари, са нешто мало хране, смјештен по колибама и на голој земљи. Исцрпљен, уморан, гладан и уплашен, осјећао је да су дошли црни дани само зато што су Срби православне вјере. Ватикан и усташе желе да потпуно униште Србе. Сад им се пружила прилика да коначно остваре свој вјековни циљ, формирајући НДХ државу.

Јуришни одреди њемачког 734. пјешадиског пука, кренули су 5. и 6. јула 1942. године уз ријеку Мљечаницу и Широку луку у Козару, у стрељачком строју са размаком метар од војника до војника, и одмах почели заробљавати цивилно становништво и прикупљати га у велике групе за транспорт у логоре. Усташке снаге са њемачким појачањем кренуле су исто тако у стрељачком строју, преко Горњег Јеловца, на правцу од Мљечанице, Југовића брда, Патрије, Продана, Добријевића, Трамошљана, уз Јеловачу и од Белића и Пухорина, све према Козари. Није било прилике да се неко може сакрити, јер је у том стрељачком строју био је бандит до бандита. Ушли су у Козару разјарени и крволочни. Наишли су на избјегло становништво окупљено у збјегове. Неке мушкарце на мјесту су убијали, док су остале сакупљали и изводили из Козаре, стварајући велике колоне за одвођење у логоре. На правцу од Команде и Чупића косе, па према унутрашњости Козаре, све становништво које је заробљено на лијевој страни пута према Мљечаници, одведено је у логор Јасеновац, а заробљени на десној страни пута отјерани су у логор „Циглана“ у Приједор. У долини ријеке Мљечанице било је највише збјегова, па тиме и становништва које су Нијемци заробили, извели га на једну велику њиву поред Мљечанице и одмах га предали усташама. Док је народ довођен на ову луку, усташе су у знак пријетње, пред заробљеницима запалиле кућу Јована Бановића. Још кућа није била ни сагорела, усташе су покренуле заробљени народ низ долину Мљечанице, према Боканима и Трубарцима и даље низ ријеку. Колона се споро кретала и била је веома дуга, а поред тога ношена су дјеца и лична одјећа, што је отежавало кретање колоне. Предвече колона је стигла до Бакића баре. Ту је била и њемачка комора са тешким камионима и војном опремом. Заробљени народ је под ведрим небом и на голој земљи преноћио и сутрадан усташе су га покренуле, уморног, гладног и исцрпљеног. Љетно доба, жестока врућина, а још без воде и хране, врло тешко се кретао.

Кад је та огромна колона стигла на Крушковац, очекивало се да ће бити воде за пиће. Ту се одавно налазио извор и бунар. Међутим, од тога није било ништа, већ само велико блато и локве у којима су се свиње брљале, а у тим свињским лежиштима било је воде коју су заробљеници морали да пију. Изнемогли и исцрпљени, падали су у несвјест, а заробљеници су их дизали и водили са собом. Био је то прави пакао за старе, дјецу и младе, јер су десетине и десетине километара морали да пређу пјешнице, без хране, носећи дјецу и своје завежљаје.

Козару су детаљно претресали сваког дана све до 31. јула 1942. године. Прве колоне заробљеника са Козаре стигле су 7. јула 1942. године у логор Јасеновац.

Жене и дјеца Козаре отјерани су у усташке концентрационе логоре.

На Козари су усташе НДХ и њемачки нацисти у јулу 1942. године извршили геноцид над српским народом. У тај геноцид дубоко је био умијешан нацистички официр Курт Валдхајм, који је много година касније уз помоћ хрватских, словеначких и шиптарских кадрова у СФРЈ, сакрио своју злочиначку прошлост и постао Генерални секретар УН, а затим и председник Аустрије.

Српски народ на путу у усташки логор.

Одвођење српског народа са Козаре у најкрволочније логоре.

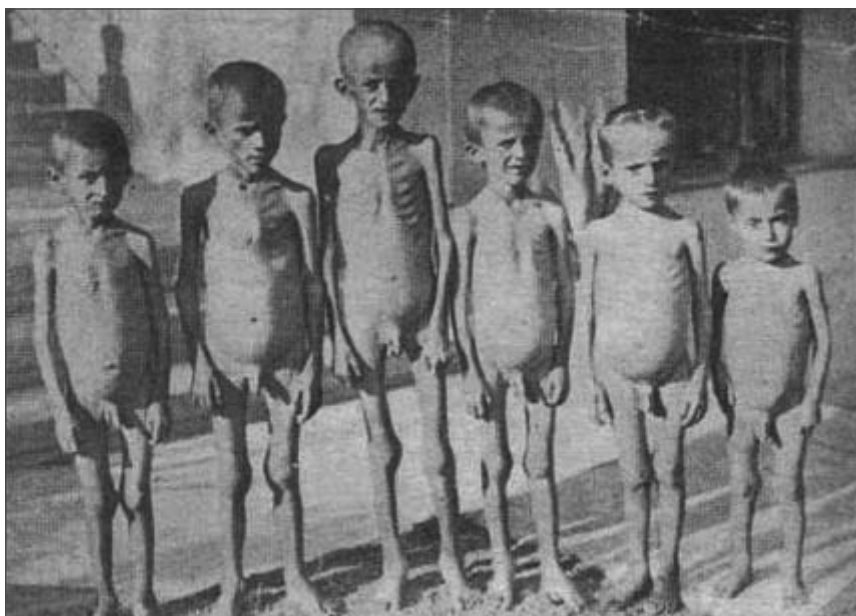
Сви путеви са Козаре водили су у геноцидне логоре: Јасеновац, Стара Градишка, Церовљани, Сисак, Старо сајмиште – Земун, Јастребарско, Приједор и друге.

Заробљене мушкарце у Козари, одводе у најкрволочније усташке логоре.

У геноцидним логорима, усташе и Нијемци за вријеме офанзиве у лето 1942. године, затворили су 68.600 Козарчана. Међу њима било је 23.000 дјеце.

Српска дјеца у геноцидном усташком логору.

Сав свој бијес због неуспјеха офанзиве на Козару, усташе и Нијемци искалили су на недужном народу.

Кад су колоне стизале у Дубицу, усташе и дубички муслимани су одвајали одрасле мушкарце и старије особе и одмах су их у једном великом дворишту убијали. Док су се кретали у колони, нису ни претпо­стављали гдје их воде и шта ће им се све најтрагичније догодити. Од­вели су их из њихове Козаре, преко Босанске Дубице у стравични логор Јасеновац. Таквих колона било је на све стране, све док није сав српски народ отјеран у логоре: Јасеновац, Стара Градишка, Церовљани, Сисак, Јастребарско, Сајмиште код Земуна и многе друге злочиначке логоре.

Из Козаре, заробљени народ гоњен је пјешице најмање два дана, до страшног логора смрти Јасеновца.

Сам улазак у логор одавао је слику ужаса и страве. Огромна рав­на пољана са високом густом бодљикавом жицом, кроз коју ни мач­ка не би могла проћи, а камоли човјек. С десне стране дубока ријека Сава, која ће касније да однесе на хиљаде искасапљених и унакаже-

них српских тијела. На другој страни ријеке, високо стабло топола, са огромном крошњом, на чијим ће гранама све до ослобођења вјешати Србе. Након уласка у логор, било да је дијете или одрасла особа, губио је сваку наду да ће у овом логору преживјети. Сваког дана пристижу нова лица и нови заробљеници.

Изморени, напаћени и гладни, улазе кроз стравичну капију логора, у широку логорску пољану, под жестокиим љетним сунцем, без било каквог крова, спуштају се на голу земљу. На све стране у логору само глад, плач и сузе. Дјецу одвајају од родитеља. Одрасле мушкарце и старије људе одводе на другу страну. Ништа не слути на добро. Преко ријеке Саве превозе логораше и одводе их иза села Градина, у неку шуму, одакле се нико не враћа. Понекад покупе по неколико логораша, доведу их на капију, ту их попишу, ставе у вагоне за стоку и некуд их одвозе. Глад и болест надвиле се над логораше, а наде да ће бити боље нема. Сваки дан је све тежи и гори. Оне које су одвезли у сточним вагонима распоредили су по кућама у славонским селима. На тај начин су растерећивали логор, а касније су их враћали у село Градину или су били бачени у пећ за спаљивање Срба логораша.

Радомир Булатовић у дјелу *Концентрациони логор Јасеновац*, пише на стр. 15:

„Усташе су убијале на такав начин да је истражитељима било тешко да дођу до правог податка, кад је у питању број страдалих. Имали су они своју евиденцију, коју су на крају готово потпуно уништили да би прикрили своја злодјела. То су били пописи кројача и крпара. Та занимања, као и гробари, имају кључну улогу при утврђивању приближног броја људи који су дневно страдали. Дневни учинак творнице смрти у Јасеновцу диктирао је потребан број гробара и крпара. Гробари затрпавају, да се не каже да не сахрањују жртве, јер за њих нема сандука и одјеће у којој се полажу у раку. Гробари су у веома малом броју остали живи. Њихова казивања дају одговор на питање, не само колико је дневно страдало људи, него и како су убијени. Паралелно са радом гробара, директно је везан посао кројача или крпара. Крпари су имали дужност да одјећу и обућу са убијених сваки дан сортирају. Они износе да није било дана када нису сортирали пет до десет кола робе. Одвајала се дјечија роба од одраслих, женска од мушке. Затим се проводио систем разврставања: кожа, вуна, свила, синтетичка одјећа итд. То се чинило са очуванијом одјећом, а ону подерану, какве је било доста, посебно су паковали за прераду у текстилним творницама. Намеће се, дакле, овдје и дио одговора на

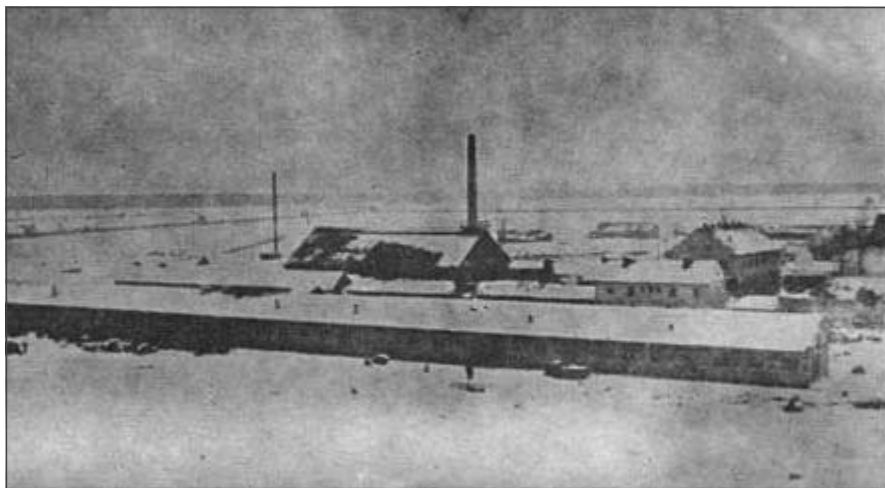
питање: да ли је усташка власт имала у Јасеновцу економског интереса? Крпари нису директно са логораша скидали робу, него је то био посао других, али су прали, крпили и разврставали. Према количини дневне обраде одјеће са жртава, може се приближно, множено са бројем дана постојања Јасеновца, утврдити број страдалих. По казивању кројача, крпара и гробара могло би се доћи до укупног броја жртава у Јасеновцу.“

Такве сцене догађале су се сваког дана, све до априла 1945. године.

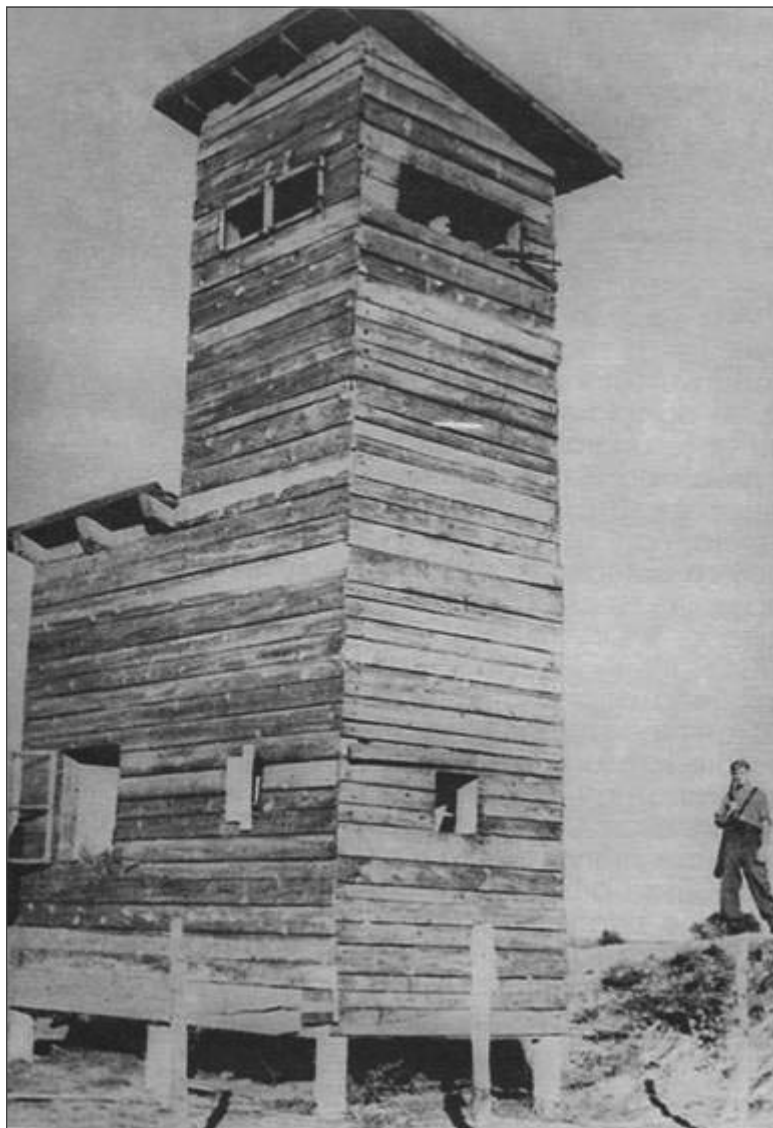
У јасеновачком и осталим усташким логорима широм Независне државе Хрватске, на чијем челу је био познати зликовац и квислинг, поглавник Ане Павелић, своје животе на најсвирепији начин завршили су многи становници села Горњег Јеловца. О томе су причали ријетки појединци који су преживјели страхоте мучења и убијања Срба у усташким логорима.

УСТАШКИ ГЕНОЦИДНИ ЛОГОР ЈАСЕНОВАЦ

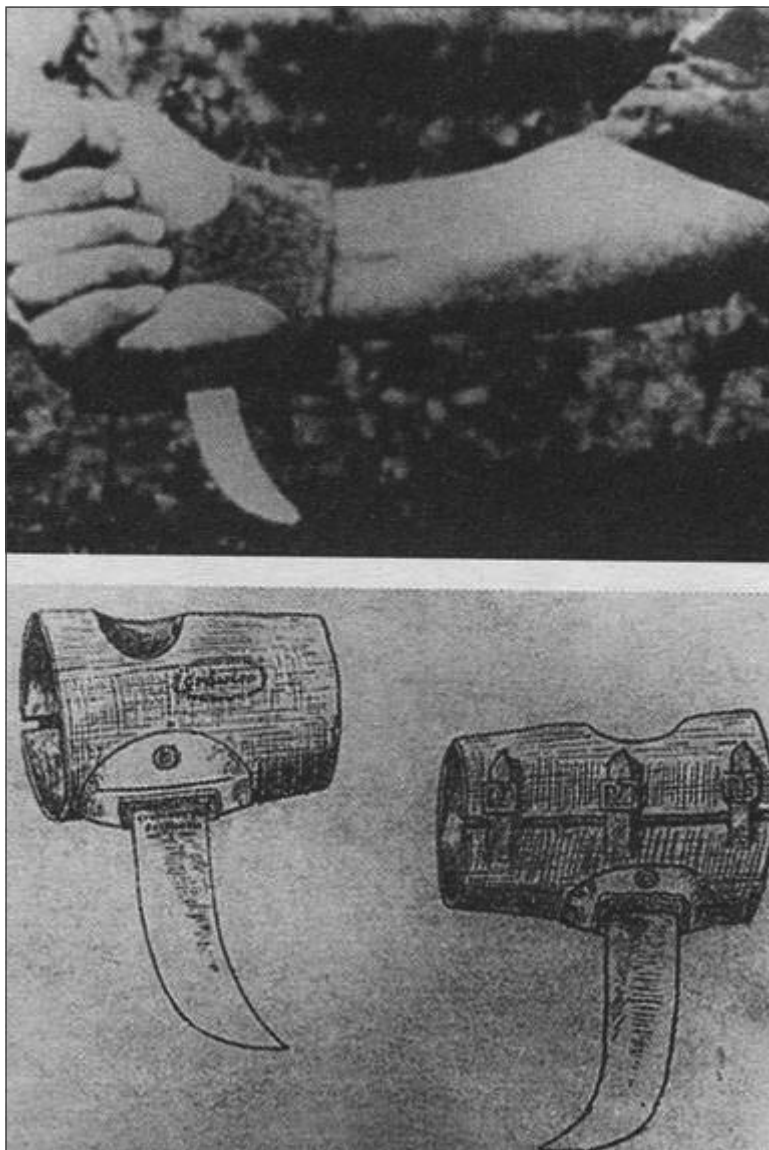
Власт Независне државе Хрватске (НДХ), одмах по оснивању 10. априла 1941. године почела је да отвара логоре за уништење Срба и православља. Логори су отворани на све стране. На челу Независне државе Хрватске био је поглавник Анте Павелић.

Слика геноцидног усташког логора Јасеновац од 1941. до 1945. године.

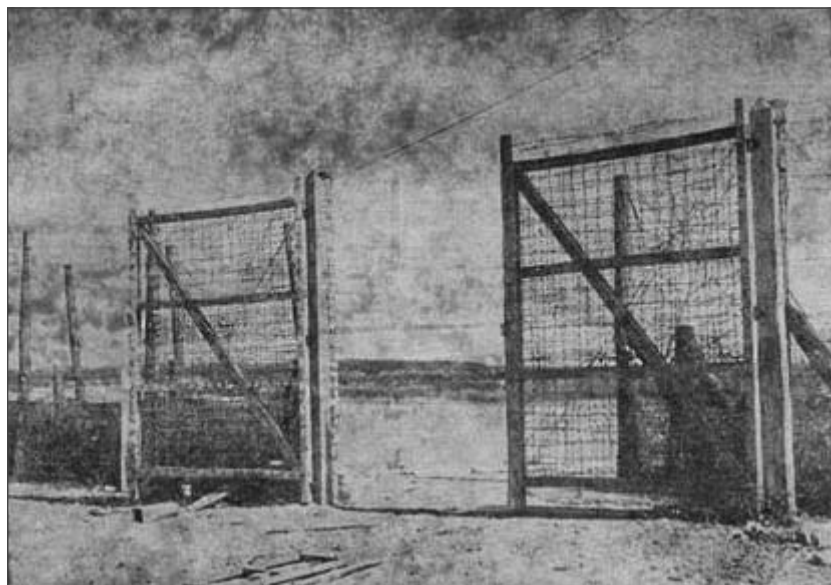
Десно од капије Јасеновачког логора налазила се висока дрвена кула осматрачница на којој је стално била стража са рефлектором и митраљезом. Око логора било је више таквих истих кула осматрачница, из којих је даноноћно вребала смрт.

За брза масовна клања у Јасеновцу усташе су користиле „специјални нож.“
По овом нацрту усташких злочинаца, у немачкој фирми „Солинген“
израђивани су овакви кољачки ножеви.

Р. Булатовић у књизи: *Концентрациони логор Јасеновац*, стр. 24, 38, 39, 49, 52. до 55, 76, 77. и 149, пише:

„Одлуци власти одмах се прикључила католичка црква и њени свештеници, на челу са надбискупом др Алојзијем Степинцем. Италија је захтјевала да усташе уклоне концентрационе логоре са њихове утицајне зоне у НДХ. Стога усташка власт оснива нову творницу смрти на подручју НДХ која припада њемачкој окупационој зони. Наравно, Нијемци се неprotиве успостављању концентрационих логора, јер је њихов циљ, да што више људи, жена и дјеце буду ликвидирани, како би они, по нацистичкој теорији, као виша раса свијетом завладали. Усташе бирају локацију за свој највећи концентрациони логор на ушћу ријеке Уне у ријеку Саву, гдје се налази насеље Јасеновац, по којем је и логор добио име.

Усташки логор Јасеновац – Врата

Зид око логора био је опасан бодљикавом жицом кроз коју је текла струја високог напона, да не би ко могао побјећи. Ликвидациони центар у Доњој Градини имао је простор ограђен бодљикавом жицом, гдје су усташе заточенике везале жицом око руку и одатле водили на ископане раке и убијали у Градини. Неки затвореници су ипак успјели да савладају и ту препреку и побјегну.

У ограђеном логорском простору на лијевој обали ријеке Саве, поред барака за смјештај заточеника биле су зграде за управу логора,

неке радионице, а било је помоћних објеката и изван логора, магацини итд. По незапамћеном злу, мучењу логораша, биле су познате просторије које су усташе називале: **Звонара, Тунел, Граник, Скела, Ланчара, Пилана, Столарија и Млин.**

Од онога што су логорашаи запамтили, највише се помиње скела. Она је била веза логора на лијевој са ликвидационим центром у Градини на десној обали ријеке Саве. Зна се да је скела била изграђена од дрвета, на празним бачвама као плато гдје се утоварају логорашаи и превозе у Градину. Да је Сава не би заносила, била је повезана жицом која је клизила на сајли затегнутој с обале на другу страну ријеке Саве. Скелу су усташе пред ослобађање логора потопиле.

Убрзо ће се Јасеновац прочути и запамтити по злу и незапамћеним монструозним злочинима каквих нема у историји човјечанства.

Прве усташке законе прописивао је **Славко Кватерник**, замјеник Анте Павелића, и др **Милован Жанић**, повјереник Анте Павелића за унутрашње послове. Закони су се почели доносити већ 10. априла 1941. године.

Усташка масовна стратишта, гдје су побијени недужни људи, жене и дјеца, налазе се у свим крајевима НДХ. То је изазвало масовни народни устанак, који је окупаторима задавао много главобоље, па су настојали да се на перфиднији начин настави геноцид, оснивањем једног већег стратишта које не би било на оку свих људи широм земље. Тако је Јасеновац постао замјена за сва губилишта клеронацифашистичких творница за масовно убијање народа.

Оснивањем првих концентрационих логора у НДХ, руководио је **Еуген Кватерник**.

Први командант јасеновачког логора био је **Мијо Бабић**, а од 3. VII. 1941. године замјенио га је **Вјекослав Лубурић** звани **Макс**, који је, уз неке мање прекиде, остао ту све до краја постојања НДХ. Команданти јасеновачког логора још су били: **фра Вјекослав Филиповић**, звани **Мирослав Мајсторовић** и **Љубо Милош**.

Један од најсвирепијих логора смрти, отворен је са геноцидним задатком у мјесту **Јасеновац**. Смјештен је у међурјечју Саве, Уне, Великог Струга и Требежа. Заузимао је површину од 2100 метара квадратних, а чинили су га: **Logor I „Versajev“**, **Logor II „Krapje“**, **Logor III „CIGLANA“** (најстравичнији), **Logor IV „Kožara“**, **Logor V „Ciganski“** и **Logor VI „Mlaka“**.

„На дан проглашења НДХ, није било поглавника Анте Павелића. Стигао је из Италије у Карловац 13. априла 1941. године и састао се са њемачком делегацијом на челу са Весенмајером, поздрављајући ње-

мачког представника ријечима да је Хрватска и у прошлом рату била савезник Њемачке, да Хрвати нису Словени него су готског поријекла, и да ће сада лојално сарађивати са Трећим рајхом.

Страžарска кула у Јасеновцу. Подручје логора било је окружено густом бодљикавом жицом, а на важнијим тачкама биле су подигнуте страžарске куле у којима су се данју и ноћу налазили усташки страžари с митраљезима упереним у zatoченике, спремни да на најмањи повод запуцају.

Žig смрти и užаса – оригинални печатњак јасеновачког логора.

Кула и печат – Јасеновац (горе).
Павелић и Макс Лубурић (други слијева)
на Козари јуна 1942. године (доле).

Усташки логор Јасеновац – Граник

Топола на десној обали Саве код Јасеновца
на којој су усташе вјешале логораше.

Снимак крика малог Козарчанина,
направљен у лето 1942. године.

По доласку **Анте Павелића** у Загреб, одмах почиње да се примјењује усташки закон. Први такав закон, који је потписао Анте Павелић, донесен је 17. априла 1941. године, само три дана по доласку поглавника у Загреб. То је законска одредба за одбрану народа и државе којом се даје усташама право да чине што хоће у име одбране НДХ. У првом ставу овог закона стоји:

’Тко било на који начин повриједи или је повриједио част и животне интересе хрватског народа или било на који начин угрози опстанак Независне државе Хрватске или државне власти, па макар дјело остало само у покушају, чини се кривцем злочинства велеиздаје.’

У другом ставу се већ изриче смртна казна. Он гласи:

’Тко се учини кривцем у точки 1. наведенога, има га стићи казна смрти.“ Кажњава се без суда, уз помоћ пријекних војних судова.

У трећем ставу се каже:

За судовање по овој законској одредби, поставља министар за правосуђе по потреби изванредне народне судове од три особе, које имају судити хитним поступком по прописима укинутог хрватског казненог поступка о пријекном суду.’

Др Миле Будак је дао основне обресе усташке пропаганде у тексту ’Неколико мисли о уређењу слободне и независне хрватске државе.’

П. Булатовић даље наводи: „Антисрпска пропаганда вођена је највећом жестином током маја и јуна 1941. године на многобројним политичким скуповима широм НДХ. Међу најактивнијим у тој пропаганди били су: **Миле Будак**, **Младен Лорковић**, **Александар Сеитз**, **Андрија Артуковић**, **Јозо Думанцић**, **Матија Ковачић**, **Виктор Гутић**, **Мате Фрковић**, **Мирко Пук** и многи други. Српски народ поред осталих, по злочинима добро памти: **Андрију Артуковића**, **Динка Шакића** и његову супругу **Наду Шакић** и многе друге крвнике.

У говору на збору у Дугом Селу, **Александар Сеитз** је изјавио: ’Срба и Жидова нити може бити, нити ће их бити, јер зато јамчи хрватска војска и хрватске Усташе.’

Србе су усташе у пропагандним средствима називале разним другим именима, као власи, каравласи, којекакви досељеници итд. Циљ је био да се сматрају дошљацима, које ваља сасвим истријевити. Расна политика је у усташком систему ишла у три правца: исељавање, масовно убијање и прекрштавање на католичку вјеру.

Паралелно са прогонима, прекрштавањем и масовним убијањем Срба, усташка пропаганда даје до знања да иза ње стоји Трећи рајх. Јер је, ипак, у НДХ живјело око 1.900.000 Срба или око једна трећи-

на читавог становништва, што се није могло заобићи као чињеница „код рјешавања српског питања“. То је усташе нагнало на разноврсне облике провођења геноцида. Стога се настојало ушуткати свакога ко покуша да шири истину о усташком терору.

Силно истицање да су муслимани најчистији Хрвати, срчика НДХ, није много помогло, када су управо муслимани преварени. Стога им се усташка пропаганда обраћа 22. маја 1941. године: ’Босна је била, она јесте и остат ће кичма хрватског народа и хрватске државе. Муслиманима Хрватима нема граница у преузимању власти у Независној држави Хрватској.’

Давање било каквих права Србима и Јеврејима усташама чини посебну увреду. Они то не крију у богатој пропаганди и нападају чак партизане, што дају слободу народима које су они ставили ван закона. Стога ваља схватити и бројна усташка стратишта као основ усташког терора.

Само у августу 1941. године ликвидирано је по њемачким изворима 300.000 Срба и других родољуба. Највећи број убијених био је из Босне и Херцеговине, јер је на овом подручју и било најмасовније убијање.“

У свом дјелу *Magnum crimen*, Виктор Новак на стр. 646. до 651, 720. до 722, пише:

„Дана 7. фебруара 1942. године усташки кољачи, и то једна сатнија, двије тјелесне Павелићеве бојне, предвођене од усташког надпоручника Јосипа Мислова и жупника из Петрићевца код Бања Луке, **Вјекослава Филиповића**, иначе усташког кољача сатника, извршили су како по начину извршења, тако и по броју жртава, један од најзвјерскијих покоља над невиним српским народом бањалучког краја. Преко 2.300 невиних убијених мушкараца, жена, дјеце и старца, били су жртве овог покоља. Из овог се види, код каквог посла учествује фра Вјекослав Филиповић, који је при доласку усташа (у мјесто Раковац гдје је извршио страхан покољ 52 српска радника) ове поздравио са покличем: ’Убијајте, а ја ћу вас разријешити гријеха.’

’Физиономија овог усташког садисте, добит ће свој прави вид у његовом каснијем дјеловању, као шефа злогласног Јасеновачког логора. Кад је осјетио да би га његова насиља у Босни, могла доћи главе, склонио се у Загреб, гдје су му црквене власти повјериле службу ’исповједника’ у затвору на Савској цести. Ту је он чинио мисе, исповједао и причешћивао затворенике, који су прије смрти жажељели утјехе Божје. Међутим, овдје није било нарочитог посла за фра Филиповића. У јесен 1942. појавио се у униформи усташког официра по именом

Мирослава Мајсторовића као заповједник логора у Јасеновцу. Сви садистички инстинкти једне монструозне личности овдје су се развили до најстраховитијих пароксизама. Постоје свјedoци који вјеродостојно свједоче, да је та звијер побила својом руком велики број унесрећених логораша.’

’Пред Божић 1942. у логору Кула налазило се око 600 жена и дјеце, доведених из неких села на Козари. Најприје их је оставио више дана без воде и хране, док се жене нису почеле пењати на прозоре и викати. На Бадње вече усташе су их побиле. Такав је био Божић 1942. године.’

’Други свједок из Јасеновца, новинар Ђорђе Милиша у својим логорашким запамћењима говори и о фра Филиповићу-Мајсторовићу. Приказавши његову вањску физиономију, означаје га као најизразитијег представника фарисејштине, који се претвара као сладак, пријазан, насмејан и дјетињски наиван и добар. Гдје је све то као свећеник, тако брзо научио, тешко је рећи, јер је у кољачком послу својим знањем и окрутношћу био ненадкриљив. Дуго је времена био главни извршитељ масовних клања у Градини, за који би се рад и посебно облачио. Обично навечер навукао би чудну неку зеленкасту кућну кабаницу, извршавао клања, и тек ујутру другог дана враћао се сав крвав. Неко је вријеме водио са собом бројне усташке агенте, заточенике, који су му помагали при клању у Градини. Понајприје би их добро напио у часничкој благоваони, и отуда би заједнички кренули путем властита им звјерства. Навикао на стално клање, ниједан се од масовних кољача није задржао у тој сатанској работи, колико он... Једног љетног дана, за вријеме заточеничког подневног одмора, били су прострти столови пред заповједништвом, и за посебним сједио сам и ручао. Одједном се пред њим појави усташа под пушком и укућено нешто рапортира... Издавши налог, усташа се весело удаљи према главним вратима пакла, гдје је крај страже чекао заточеник. И предведе га. Највећим миром одложи вилицу и нож, извади револвер, устријели га, а кад јадна жртва пред стол клоне, само усташа рече: ’Зови гробаре’, и у исти трен настави с јелом... Одмах се сазнало да се радило о покушају бјегства, о чему је управо рапортирао. Касније као заповједник афилијације пакла Старе Градишке, обављао је сам и сва стријељања при наступима. Мјесеца јуна 1945. поведена је главна расправа против ратних злочинаца у Хрватској, и на челу свих стоји **фра Филиповић-Мајсторовић Мирослав** када је и осуђен на казну смрти вјешањем. У образложењу осуде каже се за Филиповића, да је још маја 1942, служио мисе, па опет се није жацао да обавља најкрвавији посао убијања маљем, клања ножем, и дављења заточеника Јасеновац и Гра-

дишка, те да тај посао настави до коначног слома фашизма. Са рукама запрљаним још топлим крвљу својих жртава, он је подјељивао опрост од гријеха својим сурадницима у клању. Фра Филипковићев сурадник у Јасеновцу био је и **фра Звонко Брекало** за кога кажу његови познаваоци, „да би требало саставити читаве књиге, да би се описали сви чудовишни злочини... помоћника Филипковићевог у Јасеновцу.”

Ђорђе Милиша зна такођер за фра Звонка Брекала као сурадника на крвавом послу поред монструозног фра Филипковића-Мајсторовића. И он је учествовао у мучењу, убијању и клању српских заточеника.

Један други свједок који је прошао ужасе јасеновачког пакла и спасао се при самом крају рата, означио је као најкрволочније убојице фратре Филипковића, Брекала, Матковића и Бркљанића. ’Ове звјери-фратри,’ прича Лазар Јанков, типографски радник из Земунa, „носили су униформу и као сви кољачи, носили су нож за чизмом, којим су се често служили и пред заточеницима. Тако је једном, 1942, пред стројем од 2.000 заточеника фратар Филипковић заклао са својим помоћником Матијевићем двадесеторицу затвореника, које је издвојио из строја, а осталим је наредио: ’Ајде ви други у своје настамбе’. Заточеници се окренули и пошли у логор, али је Матијевић завапио чупајући се за косу: ’Дај ми још једног да закољем’. ’Немој, доста је двадесет’. ’Крви, крви сам жедан!’ – викао је сумануто Матијевић, нашто му је фратар хладно добацио: ’Кољи, ако хоћеш све’. Усташка звјер заиста је улетјела у гужву заточеника и успјела заклати још тројицу, док су се други разбјегли.

На католички Бадњак 1942. Филипковић је пред стројем заточеника стријељао тројицу, које је окривио да су хтјели побјећи. Једна жртва није била смртно погођена, па је јаукала. Убојица је дохватио нож, подметнуо своју шаку жртви под грло, заклао несретника и попио пуну чашу крви: „Ах, што је слатка партизанска крв.“ Ти фратри зликовци какве свијет не памти, нису заборављали ни богослужење. У двије-три недеље једанпут служили су они мису у једном одјељењу столарске радионице, чак са олтаром, са свећеничким рухом преко својих униформи натопљених крвљу и ножева задјенутих у чизме. Чак су и богоугодне бесједе држали... Послије такве једне мисе, коју су служили Филипковић и Брекало, Филипковић је одржао бесједу у којој је рекао и ово: „Ви не треба да се бринете за тијело. Брините се за душу, да вам она буде чиста, јер само је душа вјечна, а тијело је смртно...”

Међу усташким крвницима била је и 'усташка дужностица' **Маја Буждон...** Кад се једном она вратила у логор с клања на Сави, сва крвава, и похвалила се гласно братру Филиповићу који је наишао: „Ја сам их седам заклала.“ Фратар Филиповић био је тако усхићен, да јој је при-трчао, загрлио је и притиснуо на груди онаку крваву: 'Е, сад те волим, сад те видим да си права усташица.'

Усташе са одсјеченом главом православног свјештеника.

О тим монструмима и о њиховом животу и дјеловању у Јасеновцу дало је још низ свједока поразне изјаве, које допуњују језивост њихових физиономија. Ни Данте, ни Гоја, не би били у стању да замисле овакву врсту свећеника. Фра Филиповић-Мајсторовић, ухваћен и изведен на суд изјавио је на саслушању, да се у Јасеновцу налазио као усташки официр и управник логора од краја јуна 1942. до краја октобра 1942. Ево само један ставак из његова саслушања пред Земаљском комисијом за утврђивање злочина јуна 1945:

Масакрирани Срби по ријечима фра Ивана Рагуџа
„не смије остати ни сијеме животиња“.

... Признајем да сам лично код јавних стријељања убио око стотину заробљеника логора Јасеновац и Стара Градишка. Исто тако признајем да су се за вријеме мога управљања у логору Јасеновац вршила масовна убијања у Градини, али ја у томе нисам судјеловао, иако сам за та масовна убијања знао. Исправљам се, ја сам код тих масовних убијања присуствовао, али их нисам извршавао. Та масовна убијања допуштао сам као управитељ, јер сам имао усмене налоге од Љубе Милоша а још више од Матковић Ивице, а каткада и од Макса Лубурића. У Гради-

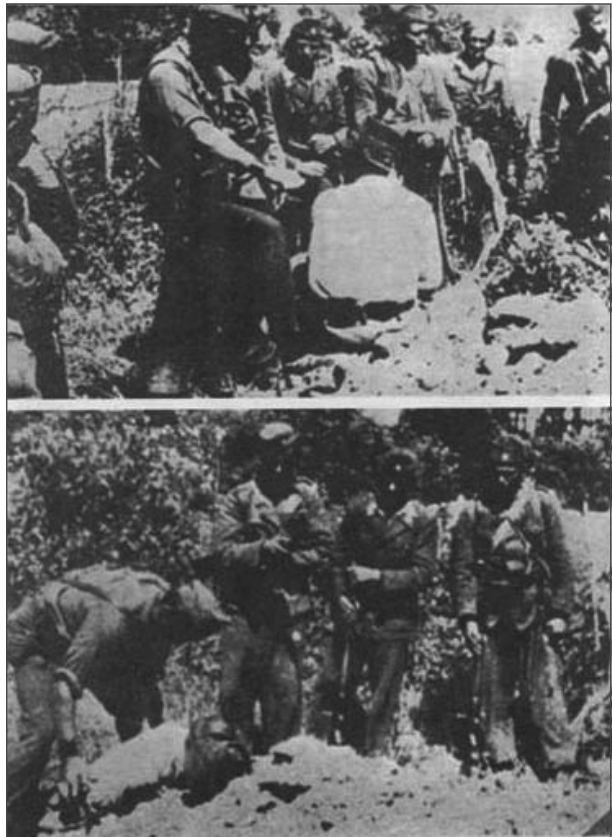
ни убијало се маљем, и то тако да би жртва морала сићи у ископану јаму, нашто је слиједио ударац маљем по глави одострага. Осим тога се убијало стријељањем и клањем. Кад су се вршиле ликвидације жена и дјевојака у Градини, знам да су се над млађима вршила силовања...

... За моје вријеме, по мом рачуну, ликвидирано је у логору Јасеновац 20–30.000 заточеника...(дакле, за само четири мјесеца!).

... Из Јасеновца сам дошао у логор Стара Градишка концем листопада 1942. до 27. III. 1943. За горње вријеме догађале су се у логору Стара Градишка масовне ликвидације, које су се обично вршиле изван логора...

... 16. IV. 1945. вратио сам се у Јасеновац, гдје сам остао до конца. (Пориче да је учествовао при страховитом масовном ликвидирању логораша, мада је до краја био управник!).

... По причању Макса Лубурића, који је вјеројатно водио евиденцију о убијеним Србима, убијено је у НДХ кроз ове четири године око пола милиона Срба.

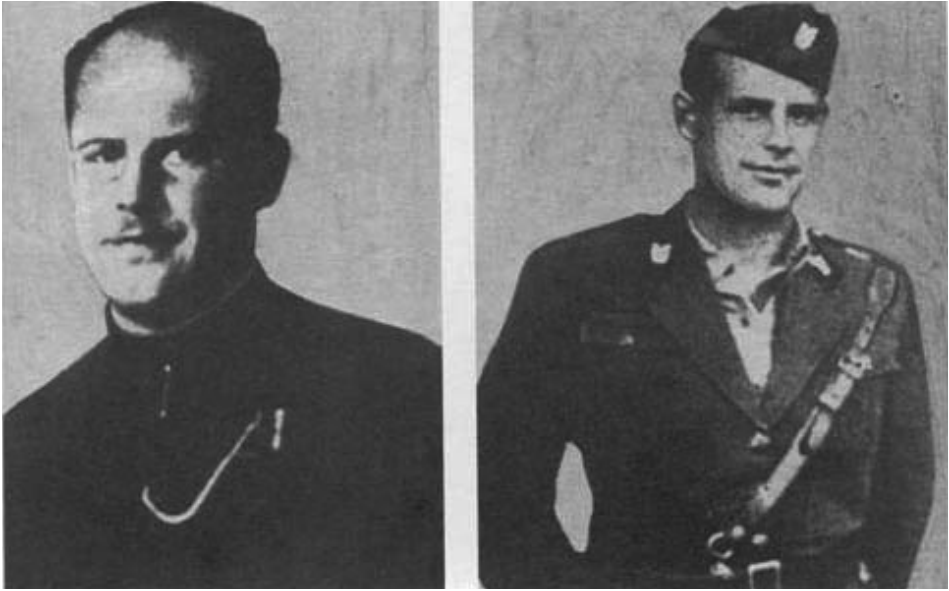
Горе: сељак себи копа гроб,
а усташе му показују нож
којим ће бити заклан.
Доле: посао је обављен.

Специјалитет усташких крволока – одсјецање главе сјекиром.

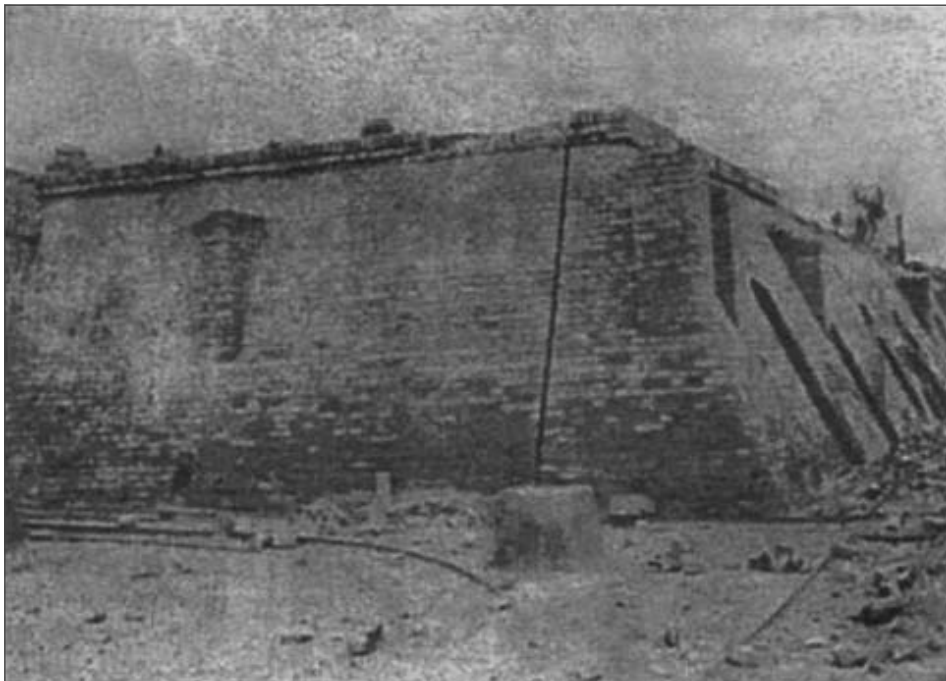
Србин којем су усташе одсјекле главу.

Фрањевац, братар Вјекослав Филиповић био је један од највећих кољача у логору Јасеновац; у свјештеничкој одори (лијево), у усташкој униформи (десно).

Најкрволочније усташе у Јасеновцу били су: Макс Лубурић (лијево) и Љубо Милош (десно).

У овој пећи, у усташком логору Јасеновац, спаљивљни су Срби логораши.

Као што је ово дјелимично самопризнање фра Мајсторовића-Филиповића довољан докуменат, који освјетљава до које се абнормалне и аморалне провалије може срозати један свећеник, најстраховитији издајица и Бога и јеванђеља, још га више изобличава и један други усташа, који је и фра Мајсторовића-Филиповића као и остале његове другове-свећенике изблиза посматрао.“

Усташки официр Јосип Матијевић изјавио је пред Земаљском комисијом за утврђивање злочина тешке моменте из живота ових логорских свећеника:

„1944. г. када сам по други пут дошао на дужност у Јасеновац као заповједник тенковске сатније у чину поручника, затекао сам у логорима Јасеновац и Стара Градишка много војске. За вријеме НДХ било је међу војском и већи број свећеника, који су требали да врше вјерске дужности међу војском, али исти нису вршили те дужности савјесно, већ чисто обратном. Док су на једноме мјесту војсци држали проповједи, дотле су они на другом мјесту радили чисто обратном и нимало вјерски. Међу првима се истицао усташки свећеник Брекало Звонко, који је носио стално усташку униформу, револвер, а на

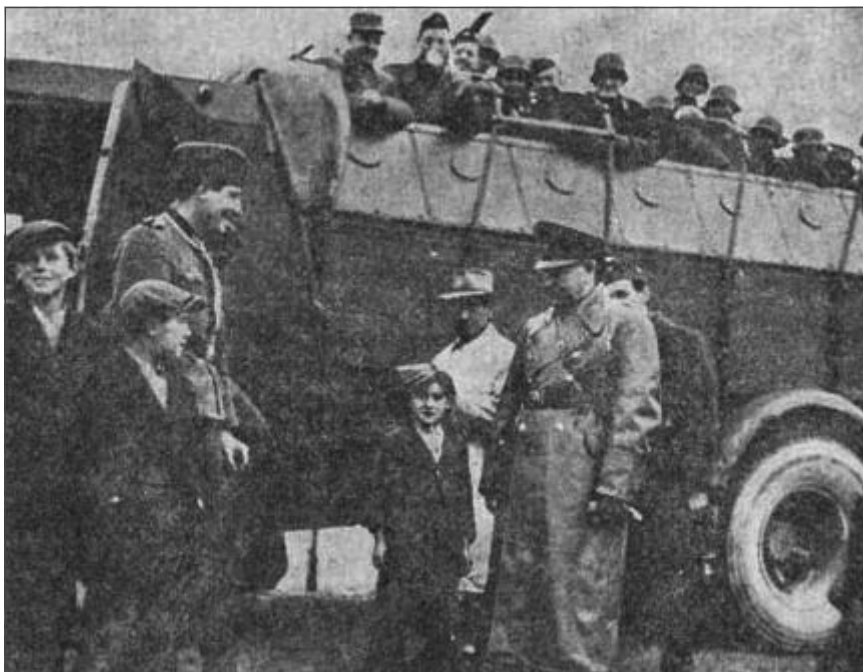
прсима на лијевој страни, носио је ознаку „криж“ да би се распознао као свећеник. Изнад крижа је писало „Све за Поглавника“, а испод крижа „Усташка обрана“. Он је знао и исповједати заточенике, који су тражили исповјед, те је њихове изјаве, које је добио на исповједи предавао усташким заповједницима логора. То се понављало чешће пута, а уколико не би неки од заточеника хтио да призна своје „кривице“ према усташким властима, исти би га наговорио на признање на исповједи, а он је те изјаве предавао заповједништву логора, које их је затим мучило и ликвидирало.– Надаље исти Брекало проводи читаве оргије пијанства и неморалног живота са својим колегама и такође усташким свећеницима Чулином (зар фра Анселимо?) и Звонком Липовцем.

Анте Павелић, Андрија Артуковић, јерусалимски муфтија
Ел Хусеини и Миле Будак.

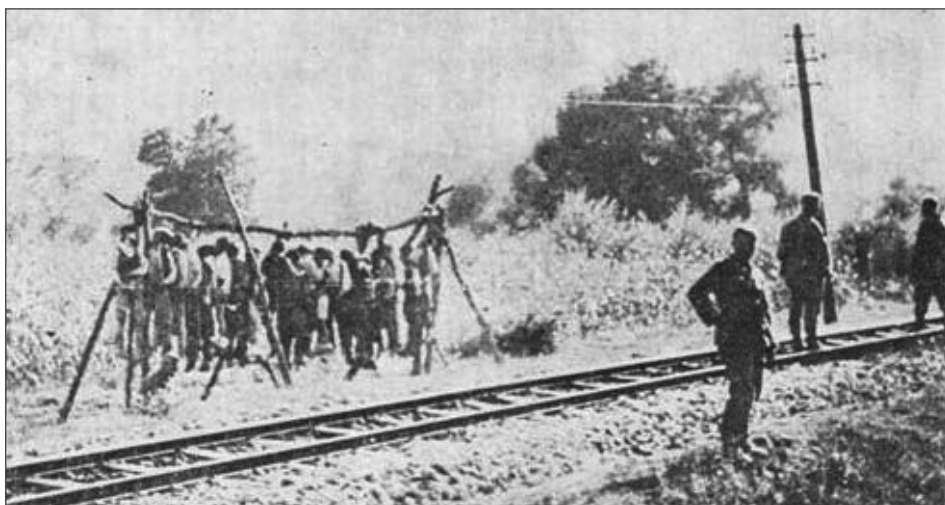
Виктор Гутић

Поглавник тзв. НДХ Анте Павелић са својим усташама.

Униформа дивизије „Ханцар“.

Повјешани Срби у геноцидном логору Јасеновац.

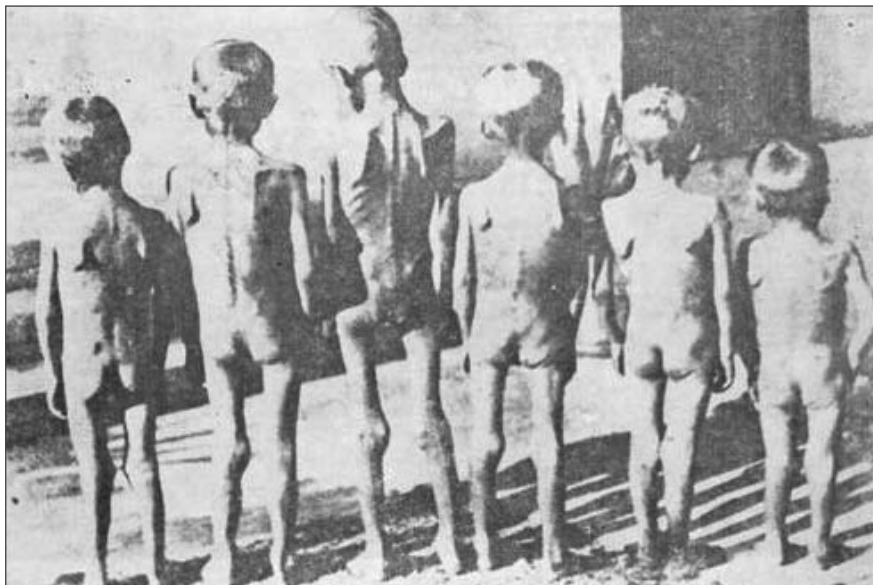
Кад је бачен на терен као заповједник бојне, много је палио села и клао становништво, особито по Козари и околици Бос. Дубице. У Бос. Дубици са сатником Иваном Сударом, званим Јојо, купио је све православне и потукао до задњега, те их бацио у Уну. У истрагама је мучио и тукао да дође до признања, просто речено био је велики крвник. Док је био заповједник у Дубици, к њему су често долазили свећеници Брекало, Липовац и Чулина. Напомињем да су исти као свећеници убијали, тукли, пијанчевали и на звјерски начин мучили заточенике.“

Горан Бабић у свом дјелу „Само ти, синко, ради свој посао“ на стр. 25, 26. и 27, пише:

„А тада у даљини видјех како из даљине стиже највећи херој ове земље... Уском стазом, из магле, с Градине, наилази Вукашин Мандрапа из Клепаца, код Чапљине. Фосфор јаче почиње зрачити. Све сија. Насмијешен над јамом сјечивом маше Жиле Фригановић, млад кршан делија, сретан у свом клању. Јама се пуни јер се Жиле кладио с Пером Брзицом и другима (Зринушићем и Шипком), који ће више те ноћи у земљу спустити душа. Вукашин се смијеши, над злом наднесен, гледајући у даљину. Он иза свега види мене.

Али не види будаласте Жиле. Причају, говоре, пишу о њиховоме сусрету многи. Неђо др Зец, преживјели лијечник из пакла, и Заим Топчић у роману 'Људоловка' (исту ствар видјевши другачије). У првом броју 'Порука' из 1970, др Зец описује страх, зебњу, смутњу и помутњу несретног Жиле Фригановића, тог кољача с маном. Прогониле су га ископане Вукашинове очи па није могао да се смири (гле, презент са да! – умјесто инфинитива – откуд сад, пак то?). Дајмо ријеч болеснику, што стоји сав мокар, сред гомиле која јеца: „Обузео ме те вечери неки необичан занос, чинило ми се као да сам на деветом небу. Никад у животу нисам осјетио такво блаженство, и већ послије неколико сати заклао сам 1.100 људи, док су остали једва стигли да закољу по 300 до 400. И тада, док сам био у највећем заносу, случајно сам бацио поглед у страну и ту угледао једног постаријег сељака, који с неким несхватљивим миром стоји и спокојно гледа како ја кољем живе и како се они у највећим мукама претурају. Тај његов поглед ме некако пресекао: учинило ми се као да сам се из оног највишег заноса наједном скаменио и једно вријеме нисам могао да се макнем. А затим сам отишао до тог сељака и од њега сазнао да је он неки Вукашин (н. п. Мандрапа) из села Клепаца код Чапљине, коме су у кући све поубијали, а њега с неких шумских радова послали у Јасеновац. Он је све то говорио с неким недокучивим миром који је мене теже погађао него сва стравична кукњава око нас.

Гледајући и слушајући овог старца, у мени се наједном разбуктала жеља да му разбијем мир и спокојство најсвирепијим мучењима и да у његовим мукама и стравичним копрцањима повратим свој занос и блаженство уживања у боли.

Пред „Раскужну постају“, они су дотјерани из логора „Стара Градишка“.

Издвојио сам га и посадио на један пањ.

Наредио сам му да викне: ’Живио поглавник Павелић’, или ако то не каже да ћу му одсјећи ухо. Вукашин је шутио. Откинуо сам му ухо. Он није рекао ни ријечи. Поново сам му рекао да виче: ’Живио Павелић’ или ћу му откинути и друго ухо. Он је и даље шутио. Откинуо сам му и друго ухо. Вичи: ’Живио Павелић’, или ћу ти откинути нос. А кад сам му и по четврти пут заповиједио да узвикне ’Живио Павелић’ и запријетио му да ћу му ножем извадити срце из груди, он ме погледао и, уперивши поглед некако кроз мене и преко мене у неизвјесност, полако разговјетно ми је добадио: ’Ради ти, дијете, свој посао!’ Послије свега, ова његова последња ријеч потпуно ме избезумила, скочио сам на њега, ископао му очи, исјекао срце, приклао грло од уха до уха и ногама га сјурио у јаму. Али, тада је и у мени нешто препукло и те ноћи нисам више могао да кољем. Перо Брзица је побиједио, јер је заклао 1.350 логораша и ја сам му без ријечи платио опкладу. Од те ноћи више немам мира. Кад год у мучењу и клању покушам поново да доживим онај посебни занос и задовољство, увијек ме изненада простријели Вукашинов поглед и тада малакшем, бацим нож и не могу више да кољем.“

Синови ножа на делу: године 1942. јасеновачке усташе тестером су одрезали главу Бранку Јунгићу, младићу из села Грабоваца код Босанске Градишке. Тестера се чува у бањалучком музеју.

В. Новак у дјелу: „Magnum crimen“ на стр. 720, 721 и 722:

„Жупник у Приједору, Мсгр. и зачасни каноник Његове Светости Папе, **Јосип Кауриновић**, једнако је ватрен усташа, као што је био одушевљени мисионар. Већ од самог почетка НДХ, Кауриновић сурађује са најистакнутијим усташким кољачима, који по Гутићевој методи раде на чишћењу Босне од Срба. Мачем и прекрштавањем. Иако стар, Кауриновић је као ватрен франковац својим залагањима за усташки покрет надмашио и по неког млађег друга у винограду Господњем. Свједоци тешко терете Кауриновића као злодуха у тешким данима, кад је терор усташа све више узимао маха, а он не само да није заустављао бијес подивљалих Павлићевих 'чистача' Босне, него је увелико и сам потицао на све то енергичније мјере. Међу осталим, о Каури-

новићу је дао исцрпну слику, један муслиман и судач, Мухамед Садиковић, који га је видио на дјелу, као и велики број његове субраће. Садиковићев исказ који премашује 27 страница, у коме је дата слика трагедије народа у Босни, коју су још више појачали сами католички свећеници, фратри и свјетовни, тежак је документ времена и личности о којима говори, нарочито кад карактеризира ситуацију од 10–15. априла 1941.

Код грађанства, проматрајући га по вјерама, примјетио сам овако расположење: православни потиштени и забринуте, али лојални према њемачкој сили; муслимани весели, кличу Хитлеру и диве се њемачкој војној сили, док се олош назива петом колоном, они не показују да су спремни преузети власт у своје руке, те чекају за то иницијативу од Нијемаца. Католици ван себе од одушевљења кличу Хитлеру и Павелићу, те увијек као по правилу предвођени мјесним жупницима, преузимају власт у своје руке. Према савјетовањима Кауриновића били су хапшени православни свећеници. Он учествује у убојствима и обилази крај оружаном пушком...

И доиста, као што је насликао судач Садиковић овог зликовца који је мјесто с крижем обилази своју жупу с пушком, он је као усташки борац, најнепријатељскији према НОП-у и породицама партизана, од којих су многе управо због његових денунцијација страдале, погиба с пушком у руци, борећи се с партизанима, 17. V. 1942., кад су ови продрили у Приједор. Колико је био цијењен у усташким редовима, овај стари сијач мржње према српству и православљу, види се и по томе, што га је поглавник нарочито одликовао приликом посмртних свечаности, које су усташе указале том зликовцу послуже његове ексхумације. Поглавник га је одликовао „великом сребреном колајном поглавника дра А. Павелића... за храбро и одважно држање код нападају побуњеника на мјесто Приједор у прољеће 1942. када је с пушком у руци погинуо храбар бранилац Независне државе Хрватске. Па опет, клерофашистички листови су закукали над „мученичком смрти хероја вјере и народа“ – иако нам и овом мало података јасно показује једног упорног и злочиначког усташу, велеиздајника, који се није жацао да се дохвати пушке у почетку НДХ, и коју је носио све до своје смрти као ’храбар бранилац НДХ’. А опет, ’Хрватски народ’ признаје да је декан Кауриновић ’као борац јуначки погинуо... након јуначке борбе, у којој је тројицу усмртио, а седморицу ранио... и у недостатку стрељива с пушком у руци истрчао из жупног уреда, да настави борбу прса о прса, у којој је подлегао...’ А на сахрани ’војсковођа’ Кватерник послао је вијенац са натписом: ’Своме узор свећенику!’ – као да је рецимо Кауриновић био неки официр, или Кватерник бискуп.

Главни животни циљ овог старог свећеника био је франковлук, за Аустрије, а клерофашизам за Југославије. То није могао да сакрије ни некролог *Католичкој листи*, кад се за њега каже да је био 'у хрватском националном раду један од најглавнијих чимбеника, а особите је заслуге стекао за градњу Хрватског Дома у Приједору. За вријеме најкруће диктатуре био је предсједник свих хрватских друштава...'

Градина је била највеће стратиште Јасеновачког логора, на десној обали Саве, на простору од 29 хектара. Снимак начињен у лето 1942. године.

Декан Кауриновић, као усташа је далеко зрачио. Декан Кауриновић је и као усташа погинуо – и тако је дао један прилог више Еугена Белухана 'Војујућој Хрватској', али не за идеале еванђеља, већ наказних клерофашистичких, усташких начела, која су прогутала хиљаде невиних живота.

„Кад су усташе провеле свој програм, онда су приступили терору који ће културна историја славенска напосе жигосати као некршћанско, нечовјечно и некултурно дјело, какво повијест није забиљежила на својим страницама ни код најезде Вандала и других барбарских народа. Ова некултурна дјела грозно појачава и та околност, што су при извршавању њиховом у знатном броју учествовали и многи римокатолички свећеници, а моралну подршку су им давали чак и неки бискупи и виши хоџе.“

У свом дјелу *Павелићев шесстиаменѝ*, Дејан Лучић на стр. 125, 147. и 150, пише:

„Црна интернационала (Ватикан), искористила је жељу дела Хрвата да остваре самосталну државу, условљавајући своју подршку претварањем те земље у доминион католичанства. Да би се та политика реализовала деценијама је преко мреже свештеника васпитаван народ у правцу верске искључивости. Преведено на народни језик **КАТОЛИЧКИ СВЕШТЕНИЦИ УЧИЛИ СУ ХРВАТЕ ДА МРЗЕ СРБЕ ЈЕР СУ ПРАВОСЛАВЦИ...** Неко ће – ради објективности рећи: 'Било је изузетака', и то је тачно, али ти изузеци су били минорни. Доказ за то је масовност злочина, што значи да је он био производ колективног дела а не ексцес.

Да иза истребљења Срба и православља на територији НДХ стоји католички фанатизам (подстицан од Католичке цркве) говоре и многи немачки извори. Тако, рецимо, СС генерал мајор Ернест Финк у свом писму које је почетком 1944. године послао Хајнриху Химлеру, за усташке кољаче каже да су 'католички настројени' и да су 'другачије настројене одвели у концентрационе логоре и заклали на балкански начин.'

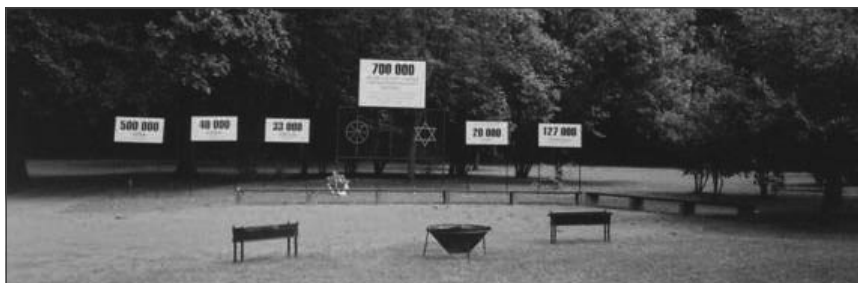
Терор над српским православним народом усташе не би могле тако успешно да спроведу да им у овоме нису помагали римокатолички свештеници. Они су против православља деловали по инструкцијама Ватикана и многих од њих, по злочинима над православним Србима, надмашили су и усташке терористе.

И поред тога што Каптол и Ватикан данас умањују, па и потпуно негирају злочиначко дјеловање једног дела католичког клера у НДХ

над српским народом, остало је много материјалних доказа који се не могу уништити. Уместо хришћанску љубав ови попови кољачи својим крвавим камама сејали су – мржњу.

Градина, мјесто, гдје су из логора Јасеновац преко ријеке Саве, превођени логораша и на свиреп начин убијани. Улегнућа која се виде на слици су гробнице, гдје су жртве убијане или живе бацане у јаме и затрпане.

Градина, мјесто, гдје се сваке године у априлу одржава Велики скуп евоцирајући сјећања на геноцидност усташке крволочне коалиције у Другом свијетском рату.

Срби су стварањем НДХ проглашени непожељним. Забрањена је употреба ћирилице, укинута је назив 'српска православна вера', а уведен 'грчко-источна'. Забрањено им је кретање ноћу, исељавани су из градских четврти високог стандарда, да би се у њихове станове и куће уселила новонастала великохрватска господа. Да би били понижени, Срби су морали око руку да носе плаве траке са словом 'П', што је значило **православац**. Хапшења су била све чешћа, од појединачних ка групним. Кад су се затвори напунили, Срби су одвођени у 'сабиралишта'.

У тим 'сабиралиштима' усташе су почеле да врше злочине. Да би 'скратили посао' великохрватски шовинисти су отпочели са масовним злочинима на терену.

Безбројни су докази да су многи свештеници у римокатоличким униформама постајали усташки предводници. Узели су пушку и нож у руке и клали невинне људе, невини српски народ – само зато што је другачије мислио, зато што се није клањао римскоме папи.

Римски духовни империјализам у НДХ био је изнад овог у доба инквизиције, када су страдали појединци. У доба ове клерикално-шовинистичке творевине сви Срби имали су судбину вештица. Морали су да умру у грозним мукама! Подршка свему томе долазила је из Ваткана, и са Каптола. Из уста, из пера, помоћу штампе и деловања надбискупа, бискупа, ширена је једна идеологија која је по својој монструозности остала без премца у историји људске глупости.“

Страшни геноцид над стотинама хиљада Срба православне вјере у логору Јасеновац, извршила је католичка црква 1941–1945. год., на челу са њеним садистом и невиђеним кољачем Хрватом фратром Вјекославом Филипковићем званим Мирослав Мајсторовић. Ако каже општински биљежник за подручје Јасеновца Хрват Милан Дуземлић, да је пред крај рата гледао у логору бројку од 1.400.000 ликвидираних логораша, онда се може ова изјава узети као чврст доказ и слободно претпоставити да је у логору Јасеновац убијено, заклано и у пећи спаљено преко милион Срба уз огромну подршку поглавника Анте Павелића и његових крволочних усташа Независне државе Хрватске.

Из школског програма образовања, познато је да је Јозеф Менгеле нацистички љекар, који је стекао надимак „Анђео смрти,“ вршио окрутне експерименте на људима (*in vivo*) – у живом организму. У гасне коморе отјерао је 400.000 људи. Конкретно у Аушвицу вршио је експерименте, сумњиве научне вриједности. Између осталог, највише се базирао на извођење експеримената из области генетике и размножавања људске врсте уопште. Многи преживјели логорашаи остали су трајно неспособни за репродукцију. Овај опаки нацистички љекар умро је 1967. године у Бразилу, а што је најжалосније, никад се није покајао за своје злочине.

У логору Јасеновац вршени су такви експерименти. Дјецу која су била подвргнута оваквој методи мучења називали су заморчад. Маџар Бошко, мушко дијете од годину дана, из Горњег Јеловца, било је подвргнуто овој стравичној Менгелевој методи. Умро је 2011. у 70-ој години. Никад није пожелио брак, нити да има брачног друга. У

Приједору је живио Комленић Војислав–Војо на коме је примјењивана злочиначка метода убијања мушкости, са тешком психичком утучености. Никад није имао брак нити потомство.

Истраживач историјских догађаја Александар Саша Вељић у разговору на телевизији „Палма плус“, Јагодина, 14. 11. 2009. године казао је сљедеће: „На основу веродостојних сведока, под пуном савјешћу тврдим, да је у Јасеновцу убијено најмање 1,400.000 људи, гдје је кључни сведок био Милан Дуземлић, општински биљежник у Јасеновцу, Хрват који је завршио у том логору, није убијен, али је причао како су га мучили. Он је својим очима видео те бројеве и посведочио после рата, што се то одмах систематски сакрило.“

Историчар Јован Пеин у дневном београдском листу Курир од 24. марта 2012. године, стр. 10, наводи:

„Броз је у јесен 1941. тражио од Драже Михајловића да не прелази Дрину! Да призна НДХ, да препусти народ усташама.“

Пеин даље наводи:

„да су Хрвати најпримитивнији народ у Европи. Они су људоджери. Ко би још у XX веку носио огрлицу од дечјих очију? А тако су се сликали чувари логора у Јасеновцу“.

Постојала је идеја да партизанске јединице нападну логор Јасеновац и да ослободе заточенике. На томе се радило врло озбиљно.

Споменик у Јасеновцу (Хрватска) жртвама које су Хрвати и муслимани у коалицији као усташе, извршили над српским народом, уз велику подршку и благослов Ватикана и Њемачке.

Генерал Павле Јакшић у свом дјелу: *Над усјоменама*, 1. стр. 523, пише:

„У међувремену сам сазнао преко аутентичних сведока да су напад на Јасеновац запланирали, средином 1942, Крајишници Мажар-Шо-

ша, М. Пекић и браћа Шиљеговићи, а средином 1943. славонски војнополитички руководиоци – Драпшин, Демоња, Маринковић, Станивуковић... Да је те акције ауторитативно спречио тадашњи политички комесар Главног штаба Хрватске, **Владимир Бакарић**, док су готово сви планери овог више политичког него војног подухвата, током времена завршили живот на мистериозан начин, или доживели необичне политичке и моралне ломове!“

Првоборац Пете козарске бригаде Јово Келечевић каже, да је њему причао Раде Булат, један од команданата, да је добио задатак да одабере 200 најспособнијих бораца и да буду оспособљени на планини Псуњ, за напад на логор Јасеновац. Обука је трајала два мјесеца. Кад су били обучени и располагали свим могућим информацијама како да нападну логор, стигла је обавјест из Главног штаба Хрватске да се обучени борци распореде у своје јединице. Тако је спријечен напад на логор Јасеновац и отворено подржан усташки геноцид над српским народом.

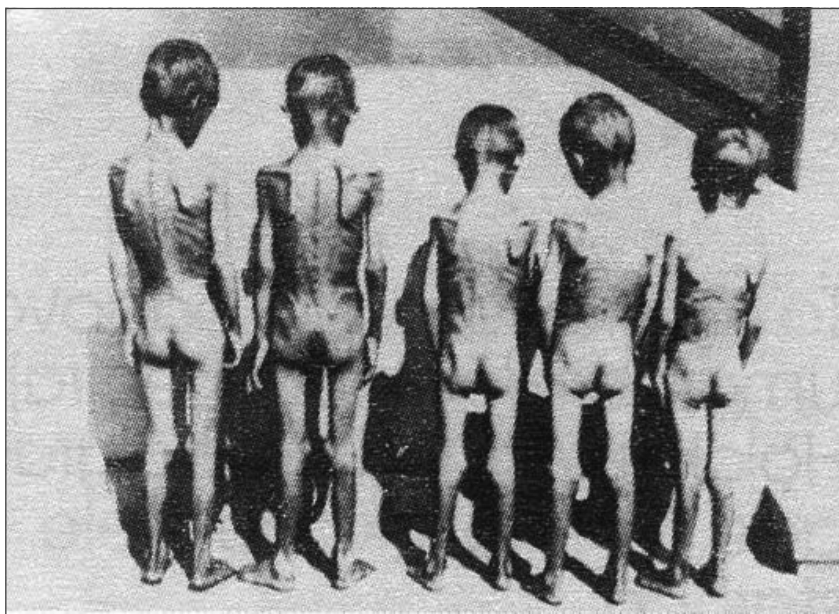
Душко Маџар каже да је педесетих година прошлог вијека имао позив да у Јасеновцу присуствује комеморацији жртвама геноцидног логора. Скуп је дуго ишчекивао и појавио се из врха хрватског руководства Иван Крајачић, звани Стево и дивљачки повикао: „**Откуд толика помпа за тако мало закланих српских свиња!**“ Крајачић је растурио скуп, а за тај усташки наступ није одговарао јер је читав живот имао заштиту од Тита и Тито од њега.

ЛОГОР „СТАРА ГРАДИШКА“

Логор је био смјештен у ранијем казненом затвору, који је 1941. године претворен у концентрациони логор. У Старој Градишкој логор је припадао јасеновачкој творници смрти и звао се Сабирни, односно **Радни логор V – „Стара Градишка“**. Овај логор се стално пунио заточеницима као и Јасеновац, а није ликвидирао све док су усташе имале власт. Био је опасан високим зидом са извидницама на угловима у којима су усташе даноноћно с митраљезима чувале стражу. Унутар зидина строго су били одвојени простори за мушке и женске особе. Логор у Старој Градишки нарочито је био познат због убијања мале дјеце и жена. Према истраживањима Мирка Першена, то је било друго најпознатије мучилиште хиљада људи које је постојало за читаво вријеме НДХ.

У логору „Стара Градишка“ усташе су српску дјецу гушиле цијанкалијем.

Изгладнела деца у логору Стара Градишка била су увек одвајана од родитеља и на најсвирепији начин мучена.

Марко Ручнов у дјелу „Зашто Јасеновац“ на стр. 710 пише:

„То је оно време осамдесетих и деведесетих година претходног столећа које је оберучке давало обилате знаке надлазећег новог глобалног мрака, и када сам сам покушавао да одговорим на властито питање: 'Да ли поезија смисла има / након Јасеновца и Освјенћима' (премда је готово неумесно било да се ишта и промуца стихом на ту тему, после оног страшног стиха непознате заточенице староградшког усташког логора, исписаног властитом крвљу на зиду једне ћелије-стратишта: 'Не кос' драги траве покрај Саве / покосићеш моје очи плаве'). Због тога се и у овом наставку мог абецедаријума зла (и добра) јасеновачког система усташких логора геноцида и масовних усмрћења појављују и прави драгуљи племенитости, храбрости и људске светлости у тој најцрњој тами невиђеног људског пада и онељуђа, које је са собом донео усташки клеронацистички покрет у свој својој разрогаченој мржњи (која је законски стимулисана и стравично „опредмеђена“ буквално у мега размерама). Ти примери од најређе врсте тог људског добра били су прави светионици и репери људскости, који су и властитим животом уз невиђене муке, доказивали да људска нада није никако несолвентна, чак и у таквим условима безнађа и људског посрнућа, какви су владали у скоро четворогодишњем мраку и суноврату и немерљивом злу јасеновачког система усташких логора смрти.

Конечно, на оно чудесно Његошево питање-дијагнозу – „Што је човјек, а мора бит' човјек“ – можда је на најбољи начин одговорио један од најпознатијих јасеновачких великомученика Вукашин Мандрапа из Клепаца код Чапљине, жртва, али истовремено и судија свом крвнику, са оном његовом познатом последњом овоземаљском реченицом: „Ради ти, дијете, свој посао!“

ЛОГОР „СИСАК“

Логор у Сиску био је смјештен у неколико објеката: у фабрици стакла у Теслићу, у основној школи у Новом Сиску, солани Reis, зградама југословенског сокола и женског самостана Света Винка. Формиран је после јунске њемачко-усташке офанзиве на Козари 1942. године. Тада је доведен велики дио Козарчана, углавном стараца, жена и дјеце. Логор је формиран 3. августа 1942. године. Постојао је логор за одрасле, а посебно за дјецу која су одвајана од родитеља. Мајке су одвајане од дјеце и упућиване на присилни рад у Њемачку заједно са способним мушкарцима.

Логор за одрасле у Сиску коначно је ликвидирао тек јануара 1945. године.

Српска дјеца у злогласном усташком логору у Сиску.

ЛОГОР „ЈАСТРЕБАРСКО“

Независна држава Хрватска у свом програму за уништење српског народа предвидјела је и отворила логор за дјецу. Један такав логор смјестила је на релацији Загреб–Карловац, у мјесту Јастребарско. У њему је уморено на стотине српске дјеце, а врло често га је посјећивао надбискуп Алојзије Степинац. Нигдје у свијету није постојао логор за дјецу, само у фашистичко-усташкој хрватској држави поглавника Анте Павелића. Логор су једном напали и освојили партизани са Кордуна и том приликом ослободили преко 900 дјеце и одвели их на слободну територију. Усташе су дјецу уништавале на разне начине, а врло често изгладњивањем, претварајући их у живе костуре и такви су умирали. Све су радили само да униште српски народ и православље.

У ЛЕПОГЛАВИ су усташе такође формирале концентрациони логор. Коначна евакуација логора почела је средином априла 1945. године. Мањи дио заточеника убијен је у самом логору, а остали су упућени у Јасеновац и тамо уморени.

Страшни усташки логор за 3.336 српске дјеце у Јастребарском.

У дјечјем логору Јастребарско, ликвидирано је и умрло 1.011 дјеце.

ЛОГОР „СТАРО САЈМИШТЕ“ – ЗЕМУН

Удружење за уљепшавање лијеве обале ријеке Саве, под именом „Н. Б.“, донијело је 1932. године Одлуку о изградњи новог објекта, која је трајала пет година, тако да је сајам са павиљонима завршен 1937. године. Ријека Сава је 1941. године била државна граница између окупиране Србије и Независне државе Хрватске, која је имала централну

власт од стране Нијемаца у Земуну. Окупатор је сајмиште, с челичним торњем високим 74 м, у прољеће 1942. године на територији државе Хрватске претворио у концентрациони логор у коме је ликвидирано на стотине хиљада невиних Срба и других народа. Сајамски павиљони постали су мјесто холокауста и највећи њемачки концентрациони логор у Источној Европи у Другом свјетском рату. Логор је расформиран у другој половини октобра 1944. године, после ослобођења Београда. Бивши логорски простор и објекти са високим торњем и подигнутим спомеником на лијевој обали ријеке Саве сада припадају општини Нови Београд.

Независна држава Хрватска била је удружена злочиначкокатоличко-муслиманска банда уз благослов Ватикана, Њемачке и Италије.

Логор „Старо сајмиште“ код Земуна, мјесто холокауста и највећи њемачки и усташки концентрациони логор у источној Европи у Другом свијетском рату.

Споменик жртвама холокауста у логору „Старо сајмиште“ код Земуна.
 Са лијеве стране споменика види се у даљини торањ сајмишта, који је кориштен као осматрачница над логором, гдје су били постављени бројни стражари, врло јаки рефлектори и митраљеви.

УСТАШКИ ЛОГОР „СТИПИЦА ДЕВЧИЋ“ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

Кад су Нијемци и усташе ушли у Козару и у збјеговима пронашли српски народ, отјерали су га у најкрволочније логоре смрти. Да би наставили даље истребљивање и убијање Срба, у Горњи Јеловац довеле су своју кољачку бојну да настави са клањем и убијањем српског народа на овим просторима. Већ у јулу 1942. године, у Јеловац је стигла усташка кољачка бојна и смјестила своју команду у кућу Стеве Петрића, последњег јеловачког кнеза. Међу усташама био је и понеки Нијемац. Одатле су одмах преко цесте, на узвишици, на кућишту Марка Марина и у његовом шумарку, изградили своја утврђења за дужи период боравка. Ако је која кућа у селу остала незапаљена или неки други објекат, одмах су га разрушили и дрвену грађу, брвна, греде и остало одвозили у Марине и уграђивали у своја утврђења, која су била под земљом. На цести испред Стевине куће, и кућа Тубина, одмах су ставили рампе, па се могло проћи само уз усташко одобрење. Кад су своја утврђења завршили и смјестили се у логор, Стевину кућу су одмах запалили. Послије пробоја партизана из обруча око Козаре, много бораца је погинуло, а исто тако и цивила који су се кретали за партизанима. Њихова тијела остала су на поприштима храбре јуначке борбе, по читавом Горњем Јеловцу и Равном Гају. Фашисти су своје мртве покупили и одвезли, а партизане и цивиле није имао ко да сахрани, јер се нико није усудио од усташа из логора да покуша понеки леш да закопа. Одмах би био ухваћен, мучен и убијен. Тек након годину дана па и више, оно мало преживјелих Јеловчана скупљало је њихове кости и закопавало. Послије десет и више година, вађене су њихове кости и коначно сахрањиване на локацијама које су биле одређене за партизанска гробља.

Из овог логора усташе су непрекидно, од јутра до вечери, сваког дана излазиле у село. Они малобројни Јеловчани који су добили легитимације – исправе за боравак и кретање, били су у великој опасности да буду ликвидирани, што се често пута и догађало. Злочини су вршени највише на просторима Јеловца и Паланчишта. У Јеловцу су у јесен 1942. године поклали многе породице и појединце. На цести су дочекивали повратнике из фашистичких логора и ту их одмах убијали. Појединачно су убијали гдје год су стигли. Тако су ухватили Уроша Вулетиха, одерали му кожу са главе, па га заклали. На исти начин су убили Уроша Гајића, Остоју–Осту Адамовића, Зорић Ђују и њеног сина Стојана и многе друге. Ноћу су правили засједе на цести

и Планиници и ту су убијали. Састав Павелићеве војске био је од најмрачнијих усташа, већином из Имотског, Херцеговине и Хрватског Загорја, а имали су доста и муслимана. Тактика им је била да у почетку понеку особу пропусте и чим се пружи прилика покупе их по кућама или дочекају на путу и све дотјерају до цесте и ту их покољу. Усташе су са неким породицама успостављале контакт, а онда их све покољу. Било је и оних Јеловчана који су се по повратку из логора морали да се пријаве усташкој управи у Приједору, а њих су дочекивали на јеловачкој цести и све на најсвирепији начин ликвидирали. Иако је офанзива на Козару већ прошла, драма народа се настављала. За то вријеме усташе су побиле у Јеловцу много људи, чак и читаве породице. У Паланчишту су једне вечери извршили стравичан покољ око 400 српских жена и дјеце, а у томе су им највећу помоћ, као кољачи, пружили муслимани из Приједора, посебно из Пухарске.

Недалеко од Маџара, а изнад Букове Косе, усташе су убиле више од 40 цивила са подручја Босанског Новог. Сви су били појединачно везани, а онда међусобно и групно. Пуцали су им пиштољем у главу. Тако су испред куће Тоде Стојановића убиле на исти начин преко десет Бркића.

У Горњем Јеловцу покладали су породице Кнежевића, Мудринића, Добријевића, Малетића и друге. Тако су кољачки дјеловали и неописиве злочине чинили над српским народом, како у Горњем Јеловцу, тако и у околним селима пуних девет мјесеци, док нису у марту 1943. године отишли из Јеловца да убијају Србе на другим локацијама и чине стравичне злочине.

Међу усташама био је велики број муслимана из Пухарске и сви су жестоко клали и убијали. Међу њима посебно се истицао **Хасан Качар, звани Јејо**. Муслимани из Пухарске масовно су били у усташама. Послије рата борци су причали да је само Делкића било 19 у усташама, а тај податак је једном приликом потврдио Мухарем–Харе Блажевић. Јеловчани су знали за све те усташе, али су због политике Јосипа Броза Тита прећутали и нису тражили да се судски гоне, а то им се лоше вратило 1992. године.

У току 1943. године, кад су усташе напустиле свој зликовачки логор у Јеловцу и кад се могло живјети мало опуштеније, непријатељ је врло често залазио у села и убијао кога је ухватио. Углавном су долазили из Приједора или Дубице. Такве изненадне упаде изводили су све до завршетка Другог свјетског рата.

ПЕТА КОЗАРСКА БРИГАДА

У дјелу *Козарски одред*, на стр. 798. и 807, пише:

„За смотру преживјелих бораца 19. и 20. августа 1942. године, за Други крајишки народноослободилачки партизански одред, за борбу народа Козаре, непосредно је везана и поема Скендера Куленовића 'Стојанка мајка Кнежопољка'.

Инспирисан снажним отпором бораца и народа Козаре у борби против њемачких окупатора и његових усташких снага, у којој је и сам учествовао, борац и књижевник Скендер Куленовић својим умјетничким изразом успио је да искаже херојску борбу и страдање народа Козаре и да допринесе да се за Козару далеко чује. На Палежу у Козари, на лединици покрај једног пања, створена је поема „Стојанка мајка Кнежопољка“. Стихове ове потресне ратне поеме, још потпуно недовршене, говорио је њен аутор пред 900 постројених бораца Другог крајишког народноослободилачког партизанског одреда који су преживјели тешке борбе и страдања у офанзиви на Козари.

Смотра преживјелих бораца сврстаних у четири батаљона оповргла је непријатељску пропаганду о уништењу партизанских снага на Козари.

Цивилно становништво са босанско-дубичког, босанско-градишког, босанско-новског и дијела приједорског среза од око 70–80.000 мушкараца, жена и дјеце похватано је и отпремљено у њемачко-усташко заробљеништво, у логоре смрти.

Али и у овако тешкој ситуацији, сигурно најтежој ратној години на Козари, отпор непријатељу није престао, већ је настављен. Преживјели борци Козарског Одред „Младен Стојановић“ брзо су се сврстали у своје јединице и отпочели са оружаним акцијама.

Већ 22. септембра 1942. године, Козарски одред прерастао је у бригаду. За команданта бригаде постављен је Јосип Мажар-Шоша, а за политичког комесара кнежопољац Бошко Шиљековић. Козара је добила своју ПЕТУ КРАЈИШКУ (КОЗАРСКУ) НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКУ ПАРТИЗАНСКУ БРИГАДУ. У њеном саставу била су четири батаљона са 1.100 бораца, 940 пушака и 45 пушкомитраљеза. Пета бригада и поема „Стојанка мајка Кнежопољка“ нераздвојено су везане и дио су историје народа Козаре и његове прве војне и партизанске јединице.“

У овој бригади било је много истакнутих бораца из Горњег Јеловца. Посебно се као ватрени борац и јунак истицао Алексић Владе Драгољуб–Беба, капетан I класе. Јуначки је погинуо са сестром Ђујом, поручником, на Бановом брду ослобађајући Београд 16.10. 1944. године. Имао је само 20 година.

УЛОГА КОМУНИСТА УПУЋЕНИХ НА КОЗАРУ

Комунистичка партија Југославије упутила је своје партијске активисте на просторе Козаре, са циљем да преузму улогу организатора устанка. Врло је симптоматично да ниједан од активиста није био Србин. Срби су већ имали своје људе који ће да воде устанак и да руководе борцима. Међутим, дошло је до кадровског појачања, али без представљања чији су то кадрови и ко их је упутио. Један од таквих кадрова био је и несвршени студент медицине **Осман Карабеговић** из Бања Луке. Како је успио да се укључи у организовање српског устанка, то је и данас непознаница, али је успио да се добро пласира на овим просторима. Био је комесар козарског покрета и најважнија Партијска личност на Козари. Срби нису устали против муслимана, зато што су биле друге вјере, већ су устали да се од њих бране, па је било доста тешко повјеровати у искреност и наклоност муслимана према Србима. Јер да муслимани нису гајили тако велику мржњу према Србима само зато што су друге вјере, било би све другачије. Коалиција муслимана са Хрватима створила је геноцидну идеју за потпуно уништење српског народа. Осман су Срби посебно чували од муслимана, јер му је пријетила велика опасност зато што је прешао на српску страну. Међутим, како је рат одмицао и код Османа су се неке ствари и мисли мијењале и почињао је да нагиње према својима. Кад су се њемачке и усташке снаге повлачиле и у паници бјежале из Сарајева преко Бања Луке према Загребу и даље, партизани су их дочекивали и жестоко нападали. Због непријатељског бјежања на релацији Бања Лука–Приједор, командант 39. дивизије Милан Зорић, родом из Дрвара, енергично тражи да се одмах мобилизирају муслимани из Козарца, па да они дочекују и нападају њемачку и усташку војску, а да се Срби мало одморе. Међутим, томе се још жешће супроставио Осман Карабеговић. С обзиром на то да је Осман био партијски функционер, његова ријеч била је јача од ријечи команданта војске. Чувао је своје, а нека Срби гину. Овај случај испричао је првоборац, Зорићев брат Обрад.

Кад је Осман био Предсједник извршног вијећа БиХ, причали су Срби који су радили у овом Вијећу, грешке или проневјере које би направио неки муслиман, Осман би врло жестоко бранио и штитио. Чак једно вријеме није то ни крио. Радио је шта је хтио. И поред свих заслуга, он је заборавио Србе и стављао их на друго мјесто, а они су му створили каријеру. То су му дали Срби са Козаре.

У Горњем Јеловцу био је са др Младеном, али послије рата кажу да никад није дошао на Козару, а зашто? Шта се у том човјеку послије рата промијенило, Србима ни до данас није јасно.

Јосип Мажар Шоша дошао је из Бања Луке у Горњи Јеловац (до лугарнице) љета 1941. године, неким малим аутомобилом. Ту је нашао неколико Маџара и са њима разговарао и није му било јасно што се он презива Мажар, а они Маџар. По народности био је Хрват. Није мијењао име, већ се углавном користио надимком Шоша, па се није могло лако докучити ком народу припада. Доћи из Бања Луке, па преко Приједора стићи у Јеловац и истим путем се вратити у Бања Луку, тај да је Србин био би сто пута убијен. Ту привилегију имао је само Шоша, како и на који начин, то је велика тајна неке посебне службе. Док су устаници држали фронт на Стојановића Мајдану, бранећи се од усташа и муслимана, Шоша није био са Србима. Долазио је у Јеловац код Стеве Бокана и Гојка Продана и активно учествовао у избору Народноослободилачког одбора за Горњи Јеловац. Био је врло енергичан за поједина питања, али је морао уважавати оно што је предлагао др Младен Стојановић. Шоша је био постављен за замјеника команданта Одред за Козару.

Борци су били огорчени на одлуку **Јосипа Мажара Шоше**, замјеника команданта Одред, да распусти војску и да се сналази како ко хоће и зна. У том часу на Козари, Шоша је био све. Како је наређивао, тако је морало да буде. У Козари се скривао јула и августа 1942. године, без било какве акције. Козарски борци који су остали, рушили су све, радили што су могли и стално су нападали непријатеља.

Кад се повукла непријатељска војска, Шоша је слободно ходао и поново постао „бог“ на Козари. Задржао је главну функцију и наставио са својом строгоћом и ароганцијом. Ако му неко није одговарао, био је убијен у „Шошином Јарку.“ За кога је био Шошин јарак и чему је служио? Служио је да се у њему убијају Срби који му нису били по вољи. Врло лоше се понашао према Козарчанима послије

офанзиве на Козару. Народ је у Козари заробљен и отјеран у логоре. Све им је остало у Козари, па и стока која је лутала, а непријатељ је хватао и одгодио. Нешто народа што је остало, спашавало је краве, везивало за стабла да нахрани млијеком дјецу и породицу. То су чинили из нужде, да породица преживи. Шоша је одредио патроле да хватају такве особе и да их на лицу мјеста убијају. Ухватиле су неколико заосталих бораца и повели их код једног од команданата, са циљем да их постријељају. Тог часа наишао је Раде Ромић, обавјештајни официр батаљона и питао зашто те људе воде. Одговорили су да су осуђени на стријељање. Ромић је знао да су то радили из нужде, а не да пљачкају. Ромић их је одмах повео код Шоше, објаснио му шта је у питању и он их је пустио. Такву сулуду идеју Жарко Згоњанин је одбио. Међутим, патроле су наставиле свој задатак и непотребно у „Шошином Јарку“ ликвидирале много људи и то првоборце Србе: Марка Вујчића, Видака Срдића, Јову Муњицу, двојицу из Паланчишта и још много других. Командант Првог батаљона Жарко Згоњанин, примјетио је да то није у реду, прешао је преко тога, јер је очекивао да ће у тој ситуацији бити усамљен. Жарко тако нешто није одобравао. Иначе команданти батаљона су, по партизанском начину ратовања, били прилично самостални.

Марко Ручнов у свом дјелу „Зашто Јасеновац“, Сепарат N. 1. на стр. 879. пише:

„Споменимо само Козару и њено злогласно стратиште – **Шошин Јарак**, названо по **Јосипу Мажару Шоши**, који је био управо бездушан према српским сељацима на Козари. У току злогласне немачко-усташке офанзиве на Козару у лето 1942. и страшне трагедије српског народа на том подручју, он се сакрио са још двојицом бораца у једну земуницу у Просари. Кад су изашли из земунице тражио је од ових својих бораца (Срба), кад наиђу на остатке недокланог српског народа на Козари, да њега не ословљавају његовим (веома популарним) надимком, јер се плашио освете козарачких сељака (сведочење **Перице Ручнова Јатића**, првоборца из Мразоваца код Коз. Дубице, који се са Шошом скривао у поменутој земуници – колекција аутора). До данас то српско губилиште није ни такнуто, нити жртве идентификоване. Као да је и даље остало у животу оно смртоносно и сатанско упозорење за Србе са Козаре – ‘Пази шта радиш, иначе идеш за Шошин Јарак!’“

У току рата у редовима НОР-а, владао је ред и велика дисциплина, јер се и за шаку убраних шљива у неком сеоском воћњаку најстрожије кажњавао сваки војник и руководилац. У близини Српца, у селу Ножичко, била је убачена једна диверзантска група као културна екипа од пет чланова и представила се да су умјетници и музичари и почели су да организују приредбе.

Стојан Љ. Звонар у свом дјелу *Ножичански монографски иушо-кази* описао је дјеловање убачене непријатељске групе. Он наводи да је у селу Ножичко у марту 1944. године дошло до крађе воска у православној цркви у Ножичком. Крађу је извршио војник из културне екипе XI дивизије НОВ-е. Ово је била велика крађа за коју се могла изгубити чак и глава

Крађу је извршио провокатор који је убачен као „добровољац“ из непријатељских редова, специјално обучених шпијуна и диверзаната у Аустрији, што је врло брзо и откривено: „На једној приредби у селу Кришковци код Лакташа, 26. марта 1944. године, организована је приредба, гдје је дошло до пијанства неких бораца, а ракија је купљена и плаћена украденим воском. Восак из цркве украо је члан културне екипе Асим Хрнић. То је посебно изненадило борце Пете козарске бригаде, чији је штаб обавјестио штаб XI дивизије, а они штаб Петог корпуса, лично њеног команданта Јосипа Мажара-Шошу. Он је одлучио да никога не казни, већ да се културна екипа расформира, а њени чланови пошаљу у јединице. У јединицама гдје су били распоређени, планирали су да покраду оружје и пребјегну фашистима у Клашнице. Са Хрнићем био је ортак Енвер Харамбаша. Хрнић је успио да украде противтенковску пушку, са доста муниције и побјегне, док је Харамбаша остао. Био је ухапшен и признао да су он и Хрнић намјеравали бацити бомбу у штаб. Харамбаша је стријељан, а Хрнић је 18. 9. 1944. године ухваћен у Бања Луци и стријељан. Слично су прошли и њихови саучесници – диверзанти и шпијуни.“

Кад су се формирале партизанске јединице, Шоша је ишао по високим функцијама од: Одрода, Бригаде, Дивизије и погинуо је на Транику као командант Корпуса 1944. године.

Борци су имали утисак да је Шоша имао велику подршку руководећих људи, па чак и лично од самог Тита.

Ивица Марушић звани Ратко, дошао је на Козару послије Шоше и одмах је био укључен у руководеће структуре међу партизанима.

Причали су првоборци послије рата, да они сматрају да су **Јосип Мажар Шоша и Ивица Марушић звани Ратко, Хрвати**, које је упутила Комунистичка партија Југославије и да су били највећа несрећа за народ Козаре, барем за наредних сто година. Послати су да ријеше питање Козаре и њеног српског народа и да га потпуно униште. Тврдили су првоборци да је то постепено откривао **Жарко Згоњанин**, али с обзиром на то да је био велики ауторитет у партизанима, нису му смјели ништа, али он тада није био у могућности да то објелодани.

По казивању првобораца, тешко рањеног Ивицу Марушића носили су на носилима, па када се неки од њих оклизне, а то повриједи Ивицу, он им је као њихов поштовани командант сваког пута опсовао мајку српску.

Био је командант једне крајишке бригаде и није пружио никакву помоћ Козари. То су причали борци који су били учесници свих борби на овим просторима. Улога Ивице Марушића била је врло сумњива. Морао је помоћи Козарчанима кад су се пробили из козарског обруча и дошли у Подгрмеч, гдје је била Друга крајишка бригада. Командант Првог батаљона **Жарко Згоњанин** никад није наишао на подршку и прави пријем од стране Ивице Марушића званог Ратко. Кад је то **Жарко** осјетио, сам је одлучивао.

Борци који су прошли сва ратишта са својим командантом **Жарком Згоњанином**, причали су послије рата да је био веома храбар, неустрашив командант, врло способан, паметан и повјерљив човјек. Рођен је 1917. године у селу Горња Драгоћиња, Општина Приједор, у сиромашној сељачкој породици. Био је рудар у руднику Љешљани код Босанског Новог. Умро је млад, 1970. године у Загребу у чину генерал-потпуковника. Био је један од првих организатора устанка на Козари са др Младеном Стојановићем. **Жарко** је био само један и изузетан. Њему није имао ко да нареди. Био је велики командант и прави човјек на правом мјесту. Шест недеља послије пробоја **Жарко** се вратио на Козару, у поновну борбу и окршаје. Таквих људи као што је био **Жарко**, није било много. У пробоју из Козаре, он је био одлучујућа личност, показао је највише у ратовању и учинио највише. Његов Први батаљон ликвидирао је највише фашиста, а изгубио најмање својих бораца. На просторима Горњег Јеловца, **Жарко** је показао високу војничку способност у ратовању и командовању, због чега га је село до-

живљавало као свог правог Јеловчанина и свог команданта. Није био народни херој, али је за Јеловчане и народ Козаре био већи од хероја.

Првоборци из Јеловца последије рата су се питали „Зашто је Комунистичка партија послала свог активисту **Бранка Бабича, Словенца**, на Козару и ко то није имао повјерење у Србе? Све упућује да би то могло да буде везано за Уговор усташа и комуниста из Казненог завода у Сремској Митровици из 1937. године. За Бабичево обезбеђење на Козари био је одређен Јеловчанин, храбри борац Перо Марин, који није био члан Комунистичке партије Југославије.

Кад се разговарало са првоборцима, они су се и сами питали: „Зашто је Комунистичка партија на Козару послала **Косту Нађа** да замјени Србина **Обрена-Обрада Стишовића**. Шта се његовим доласком постигло? Постигло се то да је дошао католик, човјек Јосипа Броза Тита, и да је Србин уклоњен са положаја, јер се перфидно водило рачуна да се реализује Уговор из Казненог завода у Сремској Митровици из 1937. године. Борци са Козаре кажу да су имали довољан број способних команданата да воде устанак и спашавају српски народ од усташке и њемачке најезде и окупације.

Момчило Јокић у дјелу *Тајни досије – Јосип Броз*, наводи:

„Јосип Броз одлази у Шпанију, не да се бори, већ да се преко својих агената обрачуна са свим интербригадистима који су на тајном Барселонском конгресу осумњичили њега, као страног агента и гласали за Петка Милетића за генералног секретара КПЈ, док ће Коста направити списак људи који су гласали против Броза и који се из Шпаније на чудесан начин неће вратити, а други ретки појединци, који су после слома 1938. године, успели да се врате из Шпаније, биће ликвидирани у Југославији, као накнадне жртве због истине коју су изrekli... Тако је Коста у НОБ стигао међу последњима у нашој револуцији, али му Броз првом додјељује чин генерала армије, генерала са пет звездица, за заслуге из Шпаније. Велики ликвидатори и ловци на главе били су Копинич и Крајачић до краја живота.“

Поставља се питање: Зашто су Хрвати кад су долазили међу устанике Србе, узимали српска имена? Ко их је на то упућивао и зашто? Одговор у народу био је, да би прикрили свој хрватски траг и да добију наклоност и повјерење српског народа, јер су знали да су Срби свесни зла и злочина које им чине Хрвати. Такав случај био је са Ивицом Марушићем званом Ратко и Иваном Крајачићем званом Стево и др.

ЂЕЛИЈА КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

У јесен 1942. године у Јеловцу је Комунистичка партија формирала своју партијску ћелију. Није познато који је активиста организовао састанак за формирање ћелије. Исто тако није познато колико је било присутно другова на овом оснивачком скупу, нити мјесто гдје је одржан оснивачки скуп. Осим тога, није познато ко је изабран за секретара ћелије. Перо Гајић каже да је он био изабран, док је Ђурин Милорад тврдио за себе да је он био изабран. Да је то било раније интересантно, могло се доћи до праве истине, али сада не постоји ниједан живи учесник овог оснивачког скупа који би рекао праву истину. Партијска организација је дјеловала од дана оснивања, па све до 1990. године, али није разјаснила неке догађаје из Другог свјетског рата.

Зна се да је Коса Цвијић примљена у КПЈ 1943, а да је постављена за секретара ћелије у Горњем Јеловцу 1944. године.

АНТЕ ПАВЕЛИЋ У ПРИЈЕДОРУ – 12.7.1942. ГОДИНЕ

Младен Ољача у дјелу *Козара* на стр. 372. и 373, пише:

„У Приједору, Поглавника дочекује мајор њемачке војске Путлитц, командант градске посаде и један од јунака у борби на Козари, и предаје му пријавак. Поглавник се срдечно рукује с овим њемачким часником. У име усташке младежи, Поглавника поздрављају Рудолф Велчовски и Анкица Кардум, сестрична покојне логорнице Анђелке Сарић, која је на звјерски начин убијена од партизана пригодом њихова заузећа Приједора. Поглавник затим обилази болницу у којој леже војници рањени у борбама на Козари, те одликује за показану храброст у борбама ове рањенике: Мехмеда Алибеговића, Деду Пивача, Шабана Талића, Ђуру Шатовића, Мухарема Окановића, Османа Црналића и Ђуру Мадараса. Након тога се Поглавник сусреће са групом пружних радника, који га поздрављају у својим радним одијелима, држећи на раменима лопате, рогуље, крампове и полуге за вађење камена.“

Они који су били присутни на дочеку Анте Павелића у Приједору, причали су да је то био велики тренутак и радост за муслимане и Хрвате. Муслимани су били посебно одушевљени. У самом центру Приједора био је муслиман до муслимана, а из даљине су се видјели црвени фес до феса. Раздраганост и неописиво расположење, клицало се и аплаудирало поглавнику Анти Павелићу и Независној држави

Хрватској. Славље и радост какво се не памти, јер је дошао велики пријатељ и страшни непријатељ Срба и православља. Како је са одушевљењем дочекан, са истим жаром и љубављу био је испраћен, уз повике „Дођи Анте Павелићу, чешће“.

КУРТ ВАЛДХАЈМ

Њемачки обавјештајни официр Курт Валдхајм, имао је посебну улогу на простору Козаре, па се може претпоставити да је боравио и у Горњем Јеловцу.

М. Видојевић у дјелу *Четврти рајх*, стр. 171-178 пише:

„Године 1940. постао је члан Нацистичке партије НСДАП, и као потпоручник Вермахта прелази у службу обавјештајног одјељења 45. пјешадијске дивизије, а обавјештајни рад остаће његово занимање до краја рата. Његова јединица учествовала је у Украјини у прогону Јевреја, гдје је убијено 25.000 људи, а у цијелој кампањи 100.000 Руса и Украјинаца, због чега је одликован Гвозденим крстом Другог реда.

Касније је пребачен у Команду југоистока, Групу армија „Е“, која је била надлежна и за територију Краљевине Југославије. Преко ове команде предавани су заробљеници за логор „Старо Сајмиште“ код Београда (гдје је био заточен и један број Јеловчана, а мало их је преживјело, н.п.). Посебно се истакао у операцијама одмазде против цивилног становништва на Козари у току љета 1942. године, кад је убијено неколико хиљада цивила, а у усташке и њемачке логоре одведено око 80.000 житеља овог краја, због тога је био похваљен од команданта, генерала Штала, а поглавник НДХ Анте Павелић одликовао га је Сребреном колајном круне краља Звонимира са храстовим гранчицама. Колико је био силан и осјећао да је недодирљив, 1986. године дао је интервју српском новинару Данку Р. Васовићу, како га клевећу и лажу, и да се он не сјећа ни Козаре ни Сутјеске, ни Павелићевог одликовања. То је узбуркало свјетску јавност, али су у Југославији уз помоћ Синана Хасанија, Милке Планинц, Бранка Мамуле и Будимира Лончара, као и главног манипулатора Митје Крајгера, тај случај у потпуности заташкали.

Курт Валдхајм је догурао чак до положаја генералног секретара Уједињених нација. За његове заслуге вероватно из Другог свјетског рата, јер других заслуга није имао, Јосип Броз Тито га је одликовао високим југословенским одликовањем.

У Одлуци државне комисије за утврђивање ратних злочина ФНРЈ, у досијеу Ф 25572 од 18. децембра 1947. године пише да је ратни злочинац. Поред тога он се нашао на „А“ листи ратних злочинаца Комисије за ратне злочине УН, бр. 79 на редном броју 724, од априла мјесеца 1948. године.“

Горе: Курт Вадхајм. У средини: Курт Валдхајм и Јосип Броз Тито.
Доле: Курт Валдхајм (обележен стрелицом), Анте Павелић (лево)
и генерал-мајор Штал, снимљени 1942. године.

Овај злочинац прокрстарио је већим дијелом Европе и свагдје је остављао страшне злочине, сигурно и на Козари и у Јеловцу, гдје су биле најтеже борбе и непокорени народ. Створио је огромну каријеру искључиво на злочинима и сви су га одликовали, па и Јосип Броз Тито.

ЈЕЛОВАЦ ПОСЛИЈЕ ОДВОЂЕЊА НАРОДА У ЛОГОРЕ

У првој половини јула 1942. године, село Горњи Јеловац доживјело је највећу трагедију у свом постојању. На стотине Јеловчана избјегло је из села у Козару, гдје су били заробљени и отјерани у усташке логоре. У селу готово да није било живе душе. Појединци су успјели да се сакрију, да преживе налете усташа и Нијемаца и да не буду отјерани у логоре смрти. Усташе су непрекидно крстарице по селу и хватале преживјеле цивиле. У Јеловцу су подигли свој логор – утврђење – на кућишту Марка Марина и непрекидно обилазили село. Све што је могло да им буде од користи, носили су у логор. Из Приједора су долазиле хорде муслимана, пљачкаша, и такође односиле све са собом. Такву једну групу предводио је Махмут Куленовић из Приједора, а било је и других група. Куленовићу није било довољно што је пљачкао, већ је сахрањеног партизана ископао из земље и пуцао у његово мртво тијело, уз велики аплауз и повике његове групе пљачкаша. Пљачкаши су хватали живу стоку која је лутала селом: говеда, коње, овце и кокошке и односили у град. Односили су готово жито или су га жели, па таквог одвозили. У јесен су брали и одвозили кукуруз. Нису остављали ни каце за ком, бурад за ракију, плугове и разне друге предмете који су им могли бити од користи. У њиви Лучици Панте Алексића наишли су на вршалицу за стрна жита Јеловчанина Раде Ђаковића, и одмах су је запалили. Одвозили су и разне грађевинске материјале, одјећу, обућу, постељину фабричку или од конопље, лана или вуне. Била је то невиђена пљачка села и српске имовине. Што им није било од користи, то су одмах спаљивали.

Са одушевљењем су ишли по селу, тражили шта могу да однесу, уз велику ларму и повике на сав глас. Псовали су мајку српску партизанску и непрекидно су пријетили. Појединци, углавном старије особе које су остале у животу, добијали су документа да могу у селу боравити. Млад и одрастао човјек није имао шансу, јер би био одмах убијен. По селу су на све стране били лешеви партизана и цивила. Дуго времена нико се није усудио да их закопа. Кад су преживјели повратници из логора долазили у село, затицали су такву стравичну слику и ужас.

У Козари је имао кућу Милан Чађо, изванредан борац, а његов отац Микајло био је солунски добровољац. Милан је међу првима у љето 1941. године, кад је попаљен Јеловац, отишао у шуму са још неколико Јеловчана.

Коста Савић је имао кућу у Јеловачи, одмах уз Козару, па је то било погодно мјесто за брзо сакривање у шуму. Код њега су долазили утицајни људи, а касније се дознало да су били чланови Комунистичке партије и то: Слободан Маријановић, правник, Јоцо Маријановић, правник, Радетићи, Родићи, Комленићи и други.

Због конфигурације терена и немогућности војне технике да дође до тог села, **Јутрогшта** није тако било на жестоком удару окупатора, па је у том селу преживјело доста становника. Међутим, много мушкараца из овог села је изгинуло у партизанима. У њему је много Срба нашло склониште и неки смјештај. Народ у овом селу показао се као прави братски народ, што им се не може заборавити. У том погледу највише заслуга имао је **Кајо Родић** и његова породица, затим **Балабани**, **Медићи**, **Ђаковићи**, **Мајсторовићи**, **Кунићи**, **Лукићи**, **Виле**, **Дошени** и многи други.

Село **Црна Долина**, одмах је у почетку рата много страдало од муслимана из Пухарске. Убили су много мушкараца, а они који су преживјели отишли су у партизане.

И поред тако тешког стања, морало се како-тако преживљавати. Ничег није било. Ако се нађе мало кукуруза, нема гдје да се самеле. Набављани су жрвњеви на којима се морало ручно мљети и тако долазити до брашна. Набавити краву, то је био прави проблем. Волви су били ријеткост. Понеки коњ могао се наћи ако су га партизани одбацили због исцрпљености или шуге. Народ се сналазио тако што је шугу сузбијао купањем коња водом у којој је кувана стабљика дувана. Била је и понека свиња, а оне се брзо множе, међутим, одједном се појавила колера и оне су масовно угињавале. Крајем маја 1943. године, у вријеме почетка зрења пшенице, појавила се најезда пољских мишева који су уништавали скоро сав усјев. Сљедеће године није их уопште било.

Нијемци су стално изналазили разне начине да нашкоде окупираном народу. Успјели су међу Србе да убаце **узрочника тифуса**, **врло тешку заразну болест**. Убацили су вашке, које је народ називао уши, врло подесне за преношење узрочника заразе. Болест је посебно тешка, изазива врло високу температуру, са црвеним осипом по тјелу. Оболели врло тешко преживљавају баш због високе температуре. Био је и други облик ове болести који се у народу називао **трбушни тифус**, болест пробавних органа и њу готово да нико није могао да преживи. Пред крај рата појавила се и **шуга**, заразна кожна болест.

Непријатељ је био у градовима и врло често је залазио у села. Кога ухвати одмах га убију, покупе што нађу и врате се у базу. Партизани су пружали отпор када се нађу на терену непријатеља. Бригаде Козарчана биле су повучене у друге крајеве, тако да је на овим просторима било врло мало партизана.

У Горњем Јеловцу активно је радио Народноослободилачки одбор, затим СКОЈ, Актив жена и партијска ћелија. Омладина је имала групе које су помагале сиромашним и угроженим породицама у окопавању кукуруза, жетви, сјечи дрва и другим пословима из пољопривреде.

Све породице које су имале воловску запрегу и кола, врло често су превозиле партизанску ратну опрему, када је то било потребно. Знали су да иду чак и до Лисине на Козари. Омладина је организовала бербу кукуруза у дубичкој равни, обрала кукуруз, извезла га, а да их непријатељ није примјетио. У свим тим акцијама учествовали су Јеловчани. Кад год је било потребно, давали су храну за борце на ратишту. Преживјели Јеловчани чије су куће биле до темеља спаљене, нису могли да се врате на своја огњишта све док је трајао рат. А кад су се вратили, прво су подизали бараке и импровизоване објекте, па онда уз помоћ државе градили куће. У Проданима је била отворена радиона за прављење и оправку обуће-опанака у којој су радили Љупко Продан и Бранко Алексић док није отишао у партизане. Било је организовано плетење чарапа и друге одјеће за борце на ратишту.

Из козарских бригада стизале су вијести кад неко од Јеловчана погине. Са ратишта су долазили борци који су остајали без дијелова тијела, а село их је дочекивало са изузетним поштовањем. Кроз село су често пролазиле партизанске јединице, али се никад није знало куда одлазе.

Двадесет година после је рата, на граници два Јеловца још су се чули јауци Ане Матијаш за сином Стевом. Усташе су га ухватиле и заклале на Гољаку, надомак куће. Имао је само 17 година. Његова мајка Ана је сваке недеље излазила бар једном на Стевин гроб, и јауцима и нарицањем подсећала народ да ту лежи њен јединац, кога је у великој радости донијела на овај свијет. Усташе крвници су јој убили дијете, њену радост, њену наду и срећу, а оставиле само трајан бол, тугу и мајчински јаук. Таквих мајки на Козари и српским огњиштима било је на хиљаде.

Село је живјело и радило, али се и веселило, играло и пјевало, без обзира на његову трагедију. Жеља за животом била је велика, јер

се очекивало, а то се и догодило, да ће народ који се дигао на устанак доживјети заслужену побједу и ослобођење. Омладина је често организовала приредбе са пјесмом Козаре, рецитацијама и скечевима. Основали су у селу пјевачки збор који је водила Јеловчанка Пава Мацура из Мјечанице.

Пред крај рата, у јесен 1944. године, власт је организовала у Мацурама и Качавендама на Пољанама, течај за описмењавање. У кући Боје Цвијића био је организован течај који је водио Данко Дамјановић из Приједора. Осим течаја за описмењавање, Данко је окупио и организовао прве ученике који су учили по школском програму. Био је то велики дан за Горњи Јеловац, јер је основана школа иако рат још није био завршен.

У току рата, а и послје његовог завршетка још неколико година, појавила се нервна болест, у народу звана „живчана“. Прије напада човјек се осјећа потпуно здрав и без икаквих сметњи. Неколико тренутака прије напада болести, болесник осјети неке необјашњиве промјене и нагло изгуби свијест. Код неких се појави мало пјене на уснама и неколико минута одлежи у том коматозном стању. Међутим, у честим случајевима нервног напада болесник је врло немиран. Док траје напад, болесник удара рукама и ногама, морају га држати најмање двије особе да се не би сав изударао, понекад га држе и више њих и опет га тешко могу обуздати. То траје око десетак минута, па и више, и кад напад попусти болесник се осјећа уморно, исцрпљено и потиштено. Био је то неки синдром који се појавио као последица тешког рата. Послије неколико година, та врста болести је ишчезла, а понеки случајеви одржавали су се врло агресивно све до смрти болесника.

СРПСКЕ ПОРОДИЦЕ ИЗ ЈЕЛОВЦА ПРЕДВИЂЕНЕ ЗА ИСЕЉАВАЊЕ ИЛИ ЛИКВИДАЦИЈУ

Усташка власт Независне државе Хрватске (НДХ) имала је од раније припремљен Програм и Уговор са Комунистичком партијом Југославије (КПЈ) из Митровачке казнионице 1937. године, за уништење Срба и православља. Уговор у име комуниста потписао је Моша Пијаде, а за усташе је потписао др Миле Будак.

Реализација Програма и Уговора отпочела је већ 10. априла 1941. године, на дан формирања Независне државе Хрватске.

Локална усташка власт, па тако и приједорска, знајући да ће Срби реаговати и пружити отпор, одлучује да из села уклони угледне и утицајне породице које би могле да буду организатори побуне и устанка против окупаторске власти. Због тога усташка власт одлучује да обавјести такве породице да се одмах иселе у Србију или, ако не прихвате упозорење, да ће бити физички ликвидирани. Данас се види да су Хрвати на геноциду и отимању српских земаља, створили фашистичку геноцидну државу Хрватску. Српској јавности добро је позната изјава преко медија председника Хрватске геноцидног кривоустог Фрање Туђмана, да је Хрватска побједила 1941. и 1991. године, чиме је на најдрскији начин потпуно рехабилитовао Анту Павелића и усташку коалицију Хрвата и муслимана који су извршили стравичан геноцид над Србима, Јеврејима и Ромима. Таква коалиција и данас латентно постоји и не одриче се свог наума, све док постоји иједан Србин православац.

Посебно је потребно нагласити да су Хрвати први у Европи почели масован, потпуни геноцид и етничко чишћење над Србима 1941. до 1945. године, затим 1991. до 1995. године, и до данас од те идеје нису одустали.

На њиховом списку за Горњи Јеловац, често је причао предводник устанка Владе Алексић, биле су следеће породице:

1. Алексићи	2. Бокани	3. Виле
4. Кнежевићи	5. Лукићи	6. Марини
7. Маџари	8. Мудринићи	9. Петрићи
10. Продани	11. Цвијићи	12. Шормази

БОКАНИ

Породица Бокан имала је веома снажан утицај како у Горњем Јеловцу, тако и у широј околини. Нису се сами истицали, већ их је народ због људских вриједности, понашања, начина живљења и културе цијенио и бирао за своје представнике. По природи нису били наметљиви, али су увијек били први одабрани.

Увидјевши шта ће им се догодити, Срби су одлучили да се бране, јер други избор нису имали. Водеће породице у селу окупљале су народ и договарале се шта им је чинити. Таквих породица у селу било је више, а међу њима су били и Бокани. Кућа им је била на врло повољном мјесту, ту су се тајно могли окупљати организатори устанка, јер су били у непосредној близини Козаре, једине природне заштитнице српског народа.

Кад је др Младен Стојановић побјегао из усташког затвора у Приједору, имао је повјерења да дође у кућу **Стеве Бокана, солунског добровољца** и ту је са својим сарадницима вршио припреме и договор за дизање устанка. Његови најближи сарадници били су: Бошко Шиљеговић, Јосип Мажар Шоша, Стево Бокан, Милош Шиљеговић, Мирко Пекић, Драгоја Миљатовић и други. Стево је предложен за предсједника Народноослободилачког одбора за Јеловац, а за секретара Владе Алексић. Шоша је помогао Стеви да изабере остале чланове Одбора. Осим тога, др Младен Стојановић је предложио да Стево Бокан буде његов војни повјереник за то подручје.

Бокан Стево

Бокан Драгиња

У Првом свјетском рату, Стево је био мобилизиран у аустријску војску. Није желио да ратује против Срба, па је искористио прву прилику и пребјегао код Руса. Стигао је чак на далеки исток све до Владивостока, одакле је бродом дошао до Грчке и придружио се српској војсци. Био је солунски добровољац и искусни борац на Кајмакчалану, гдје је био рањен. Кад је пробијен овај фронт, он је са српском војском стигао до Клагенфурта (Целовец) у Аустрији.

Од образовања Стево је имао основну школу, а Марко Зец каже да је завршио и нижу гимназију. Имао је у селу значајну улогу. О њему је била спевана и пјесма:

„Стево Бокан, српског рода,
доби рану на Кајмакчалану,
јунак хајдучки завија рану травом
– први стиже Београду славном.“

Био је биран за народног посланика у Краљевини Југославији. Кад му је истекао мандат, био је постављен за биљезника у општини Кнежпоље, а затим за начелника ове општине. Међутим, и даље се активно бавио политиком. Основао је земљорадничку задругу у селу Међувођу. У кнежопољској општини основао је и библиотеку, гдје и данас постоји печат ове библиотеке. Стевино потомство није било расположено да се отисак печата публикује као доказни материјал његовог рада и његових заслуга у Кнежпољу.

По доласку усташке власти, Стево Бокан је први који је 1941. године добио писмену обавјест да се одмах са породицом исели у Србију. Са писменом обавјешћу упознао је Бошка Шиљековића, који му је рекао да не долази у обзир никакво исељавање, јер овде се мора остати и водити борба за ослобађање од фашиста. Ако се буде одлазило, неће се имати с ким ратовати, поготову ако одлазе народ и борци. Стево је послушао Бошка, одбио је усташко упозорење и наставио рад на организовању и дизању српског народа на устанак.

Непријатељска обавјештајна служба је била упозната са радом Стеве Бокана на организовању устанка, због тога је одмах формирана специјална усташка војна јединица на чијем челу су били познати зликовци Рукавине са Врановца. Јединица се преко Поглејева непријетно спустила у Мљечаницу и низ ријеку дошла до боканског млина. У млину су пронашли Стеву и наредили му да изађе и пријеђе преко ријеке. Кад је био на сред Мљечанице, усташе су му пуцале у леђа и он је пао мртав у воду. Затим су отишли до кућа Боканових и побили Стевину браћу и још неколико чланова породице Бокан. Попалили су њихове куће, узели коњске запреге и отјерали.

Код млина су ухватили и Пану Врбана и одмах га везали и повели са собом. Међутим, кад су дошли до кућа Бокана, одвезали су га и наредили да упрегне коње и припреми кола. Коњи су били врло силовити, тако да је настао кошмар и усташе су се умјешале да би се коњи упрегли у кола. Тај тренутак метежа Врбан је искористио и побјегао у партизане. Од првог дана био је угледни првоборац. Прошао је тежак ратни пут партизана са Козаре.

Кад је нападнута Краљевина Југославија, Стевин најстарији син Раде био је мобилизиран у одбрани земље. Међутим, заробила га је њемачка војска и отјерала у заробљеништво у Немачку, гдје је провео четири године. Кад се вратио из заробљеништва у село, наставио је стопама свога оца, организовао је помоћ за сиромашне породице и

Бокан Раде

разне друге акције које су се организовале у Јеловцу. Био је предсједник Сељачке радне задруге у Мљечаници, врло цијењен и популаран у селу. Бавио се интензивно друштвеним и политичким радом у селу. Био је одборник у Скупштини општине Босанска Дубица. За високе приносе у пољопривреди на свом имању, чак је добио Прву општинску награду у Приједору и више пута био је награђиван. Посебно су га цијенили пољопривредни и ветеринарски стручњаци и њихове стручне службе.

Стевин син Влајко је млађа генерација. У рату је био секретар СКОЈ-а за Горњи Јеловац. Отишао је у партизанима и прошао дуг борбени пут са својом јединицом. Послије рата остао је као активни војни старијешина у Југословенској народној армији. Пензионисан је у чину пуковника ЈНА.

Бокан Влајко, пуковник ЈНА

Бокан Миле

Кад је почео рат, Стевин син Миле је био за војску превише млад. Остао је са мајком и преживио ратне страхоте. Послије рата се школовао и радио као економиста у Босанској Дубици и Загребу.

Стевина кћи **Невенка–Нена**, рат је провела у збеговима на Козари. Била је упућена у рад и активности оца Стеве и са њим у кући дочекивала организаторе устанка и све остале људе који су долазили код њеног оца. Данас су њена свједочења о тим догађајима врло важна јер су вриједан материјал за оне који се баве догађајима из прошлости.

Радина супруга **Вука**, рођена Поповић из Кошиће, учествовала је у свим догађајима и Стевиним активностима и припремама за устанак. Била је веома вриједна и одана породици. Много је помагала супругу Ради.

Бокан Вука

Бокан Невенка–Нена

Кад је настајао овај текст, од Бокана није било никог да исприча догађаје из рата, осим Бранкове супруге **Баре–Барице**, па је аутор одлучио да њену животну причу напише како је она казала.

У селу Подграђе, општина Самобор, у подножју планине Жумберак, рођена је **Шилобод Бара–Барица**, 12. 2. 1927. године. Живјела је у сиромашној сељачкој породици са четворо дјеце. Завршила је основну школу и била је добар ђак. Родитељи нису били у могућности да је школују, па је остала код куће. Једног дана 1943. године, у њихово село дошли су партизани, а са њима су биле и двије дјевојке, партизанке. Барица се издвојила од осталих и обратила партизанском куриру са молбом да њу и још двије дјевојке из села приме у партизане. Све је одмах договорено и одређено је мјесто за састанак. У одређено вријеме дошао је курир и одвео их на планину Жумберак и предао их у команду (н.п. писца на Жумберку и околини до Другог свјетског рата живјело је око 35.000 Срба, а сада захваљујући Хрватима готово да их и нема). Одмах су биле упућене мјесец дана на курс, да се обуче са баратањем пушком, бомбом и санитарским материјалом за пружање прве помо-

ћи борцима. Барица је била у Другој чети Другог батаљона 13. Пролетерске бригаде, гдје је командант био предратни комуниста Карло Мразовић. Барицин командир чете био је Мајхен Стево. На Жумберку су остали једно дуже вријеме, све до наређења да њихова бригада иде у састав Првог пролетерског корпуса. Са Жумберка су кренули преко Баније, Кордуна и Лике за Босну, до Мркоњић града. Ту је извршен распоред и Барица је била одређена у болничку чету. Одатле је премјештена у Рибник, па у Јајце, гдје је одржаван Пети конгрес. Распоређена

Бокан Бара-Барица

је да ради у болници корпуса. Њена бригада је отишла ка Београд а она је остала у Јајцу. Непријатељ је покренуо офанзиву и болница се евакуише из Јајца за Дрвар. Барица је радила у болници Петог корпуса. При једном непријатељском нападу, рањена је гелером у главу. У Дрвару је од 2. до 4. маја 1944. године одржан Други конгрес Уједињеног савеза антифашистичке омладине Југославије (УСАОЈ), коме је присуствовало 816 делегата из разних крајева земље, и тад је дошла Јованка Будисављевић, касније Броз, као делегат на Конгресу.

Десант на Дрвар био је изненадан. Авиони су бомбардовали, падали су падобранци и одмах све убијали. Барица је са болничарком Десом водила тешког рањеника. Падобранац који је пао испред њих одмах је убио рањеника и болничарку Десу, док је она од детонације пала и потпуно се изгубила. Борци су је пронашли и смјестили у један шумарак, одакле су гледали како Дрвар туку и како гори. Гинуло се на све стране. Навечер је издато наређење за покрет са рањеницима. Цијелу ноћ су носили рањенике. Са њима је био и Врховни штаб и ишли су према Грмечу. У том кретању наишли су на ускотрачну пругу. Рањенике су ставили на вагоне који су имали само платформу без страница и онда су вагоне по трачницама гурали рукама. На неком мјесту су стали и рањенике носили на рукама у планину Клековачу. Босанска Крупа била им је иза леђа, али су чули како се воде жестоке борбе. Кад су дошли у Подгрмечје, нису имали ничег, па су скупљали опали суви лист и на њега смјештали рањенике. Није било ни хране ни покривача.

Доктор Краус је предложио да скупљају пужеве, пеку и да их једу. Брали су и јели цремуш. Хране није било ни за рањенике, стање је било врло тешко, а све је још више отежавала тзв. „живчана болест“. Борци су падали, неки умирали. У тој шуми остали су мјесец дана, све до наређења да крену на слободну територију. Спустили су се до пруге и оних вагона гдје су опет ставили рањенике и рукама гурали вагоне. Изнад Санског Моста дочекала их је омладина и уз пјесму и весеље носила је рањенике у Сански Мост, гдје је била и команда мјеста. Ту су смјештени рањеници и све је било много боље. Касније је донета одлука да се болница измести у Бања Луку у траписте, а по ослобођењу Сарајева камионима је пребачена у Сарајево у војну болницу Првог корпуса. Из Сарајева се поново враћају у Сански Мост, гдје остају дуже вријеме. Њен будући супруг Бранко Бокан, био је рањен и пребачен на лијечење на Сицилију, а кад се опоравио вратио се у јединицу и упућен на подручје Високог, гдје су тјерали четнике. Ту је Бранко поново тешко рањен и упућен у болницу у Сарајево. Барица је била задужена да га пази и превија. Међутим, између њих су се јавиле обостране симпатије и на крају договор да склопе брак кад Бранко оздрави, да се демобилишу, и тако је и било. Дошли су у Горњи Јеловац 1946. године.

Бранко се запослио у Инвалидској управи у Приједору, гдје је добио и стан, тако да се и Барица са дјецом преселила у Приједор. Нешто касније, Бранко је радио у општинској управи, а затим у „Житопромету“, одакле је пензионисан 1966. године. Послије дужег рада добили су и одговарајући стан. Једно вријеме Барица је радила у трговачком предузећу. Бранко и Барица имали су три сина и сви су завршили школе које су жељели. Средњи син Слободан, завршио је Факултет политичких наука и био је запослен у Приједору. Погинуо је под врло сумњивим околностима 4. 7. 1993. године у Отацбинско-ослободилачком рату 1991–1995.године, на подручју Градачца.

Барица је увијек била омладински и партијски руководиолац. Умрла је почетком 2012. године у Приједору, а Бранко је умро 1984. године. У Јеловцу и Приједору Барица је увијек била цијењена, поштована и уважавана, јер је то и заслужила.

У племену Бокана било је у току НОБ више изванредних бораца, а међу њима били су:

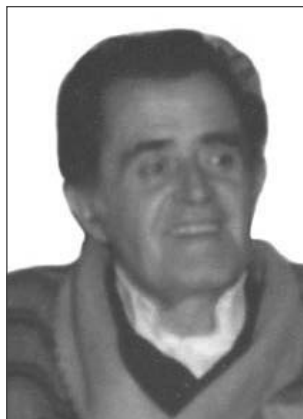
Бокан Милан

Бокан Мирко

Бокан Милинко

Бокан Бранко

Бокан Стоја

Бокан Влајко,
пуковник ЈНА

Бокан Пана

ВИЛЕ

Плеће Вила налази се на лијевој страни пута, кад се крене од главне цесте према Патрији и на десној страни од Продановог и Алексића потока. Зашто су били на листи за исељавање или ликвидацију, то је питање на које се може дати одговор. Имали су у свом племену кнеза **Николу Вилу**, па је то био довољан разлог да Виле буду означене као непожељно плеће. Важили су за угледне породице, из чијих редова су била два жандара за време Краљевине Југославије. Никола је био ожењен сестром Јована–Јованчића Алексића, Маром, и имали су дјецу: **Петра, Росу, Милана, Зорку и Раду**. Кад је дигнут устанак, Никола је већ био у годинама.

Вила Никола

Вила Мара

Вила Петар

Вила Милан

Николин син Петар, био је ожењен Стојом Бановић из Паланчишта. Имали су двоје дјеце Петру и Маринка. Убиле су га усташе у Козари 1942. године.

Кресац Роса, рођ. Вила

Кресац Милорад

Колар Зорка, рођ. Вила

Вила Раде

Син Милан је био одавно у жандарима, на служби у Хрватској. Кад је почео рат он се нашао у усташком затвору у Лепоглави. Партизани су напали затвор и ослободили затворенике, па је Милан преко партизанске везе прешао у Босну и дошао у наш крај. Одмах се укључио у партизанске редове и био је борац Двадесете крајишке бригаде све до ослобођења, кад се демобилисао. Завршио је кројачки занат и тим послом се бавио у селу до краја живота. Послије рата Милан се оженио Стојом-Стојком Стојнић из Мирковца која

је родила Милана-Мићу и Вукашина-Вукана. Мићо је у Одбрамбено-отацбинском рату био изванредан борац. Погинуо је 12. 7. 1992. године код Градачца.

Николина кћи **Роса** се удала за Кресац Милорада у Мирковац, који је умро пред сам почетак рата. Родила је синове Бору и Срету. На почетку рата укључила се као активиста и била у селу одборник, тако да је остварила статус борца и имала борачку пензију.

Николина друга кћи **Зорка** удала се за Колар Љубана из Г. Јеловца и родила Дару и Савана.

Најмлађи Николин син **Раде** погинуо је у Планиници у јесен 1942. године кад је наишао на усташку засједу.

Вила Благоја је рођен 11. 7. 1909. године. Када је подигнут устанак 1941. године, био је са Владом Алексићем на Стојановића Мајдану, гдје је држан фронт према усташама. Као фамилијаран човјек имао је четверо дјеце. Прва жена Стана која је била родом из Пилиповића-Бранковића, родила је: Паву, Јованку-Јоле, Миљу и Милоша. Кад се са дјецом вратила из јасеновачког логора, Стана је сутрадан кренула са још неким комшијама у Приједор да би добила легитимацију за слободно кретање. Усташе су их дочекале и у јесен 1942. године побиле на цести код Коларевог подића. У непосредној близини су закопани, а на том мјесту данас се налази велики споменик са три јарбола.

Благоја је био ангажован у селу, а и шире. Био је поуздана и повјерљива особа. У првим данима устанка много је помагао народно-ослободилачком одбору. Док је у току рата у селу био на разним задацима, имао је надређене лоше људе. Њихове захтјеве је извршавао и већ тад је схватио да су сувише лични у ставовима. То се Благоји није допадало, имао је примједбе на њихове ставове и одлуке, али они су имали већину. Почео је да схвата да их се због неких њихових поступака мора вјешто клонити, јер политика какву су селу наметали, њему је била страна. Њихова самовоља и одлуке увијек су долазиле до изражаја. У много чему се није са њима слагао, због тога су му много касније нанијели жесток ударац. У почетку, Благоја је вјеровао да је једино став Партије исправан и да се мора обавезно спроводити. Кад је схватио да ту појединци имају много личног, био је разочаран, али је своје мишљење морао дубоко да држи у тајности, јер би се на њега обрушили и створили му велике невоље. Обављајући разне функције у току рата добио је чин официра. Заслужио је Партизанску споменицу али су сеоске силеције спријечиле да му се додели.

Пред крај рата постављен је за првог предсједника Општине у Паланчишту, у чијем саставу су била села: Велико и Мало Паланчиште, Горњи Јеловац, Божићи и Црна Долина. Послије ове функције био је одборник среског одбора у Приједору, тако да је био активно укључен у структуре власти и на задацима Партије. Врло често је по задацима Партије одлазио на терен у села. Послије рата био је директор грађевинско-комуналног предузећа у Приједору. У међувремену је склопио брак са Савком, која је била позната по својим високим људским квалитетима и у том браку родила је кћери Радојку и Радану.

Вила Благоја

Живећи и радећи у Приједору, Благоја је стекао углед и повјерење средине у којој је дјеловао и радио. То појединцима није одговарало, па су искористили познати клише, који су спроводили под именом Партије. Ако некога треба компромитовати, они га стрпају у затвор и држе га под истрагом до три мјесеца, затим га пуне без суђења и без било какве судске одлуке због чега је био у затвору. Кад изађе из затвора то партијским лоповима служи да по потреби нагласе да је био у затвору и тако му ставе „камен“ о врат, који служи за компромитацију на дужи рок. То су урадили са Благојом, а сигурно је да су у то дубоко умјешале прсте силеџије. Такво је било мишљење већине Јеловчана. По изласку из затвора још више је био цијењен и поштован.

Због изградње спомен-обилежја на Патрији и довођења електричне струје у Јеловац, формиран је Одбор у коме није био Благоја Вила, јер су се преко те изградње обавиле неке радње за које Благоја није смио да зна. Читавог живота био је уз Јеловац и тежио да се селу помогне. Тешко му је пало то што је био изолиран при изградњи спомен-објекта, који је веома лоше изграђен, иако су прикупљена огромна средства, тако да је послје 15 година почео да се урушава и на крају је морао бити потпуно срушен јер је представљао опасност. Ако би се нетко приближио могао је и да страда. Са данашње дистанце, може се отворено рећи да је боље што није био у Одбору који је организовао изградњу овако лошег објекта. Благоја, иако је имао само основно образовање имао је дара да говори пред широким масама. Дикција и боја гласа још су му више уљепшавали јавне наступе, који су били искрени и са добрим намјерама, обогаћени изразитом ширином маште, на чему су могли да му позавиде и високообразовани људи његовог времена. Благоја је умро у Приједору 4. 2. 1975. године.

На истом мјесту, 2009. године, на Патрији је изграђен нови споменик посвећен свим борцима и цивилима који су страдали у току Другог свјетског рата из Горњег Јеловца.

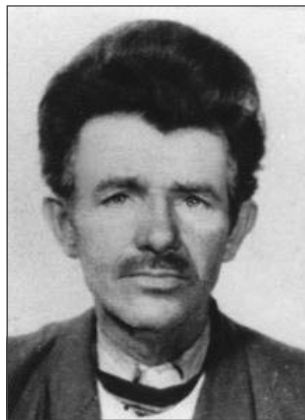
Љубан Вила је мобилизиран чим је нападнута Краљевина Југославија и заробљен, присилно отјеран у заробљеништво у Њемачку. Послије рата његова супруга Дара родила је Вукашина-Кашу и Јована.

Милош Вила био је у жандарима на Сушаку код Ријеке, гдје је заробљен и отјеран у ропство у Њемачку. Кад се вратио из заробљеништва, једно вријеме радио је као књиговођа у задрузи, а затим је отишао у Сријем и ту се оженио Босом Ђурин из Јеловца. Вратили су се у Приједор и Милош је радио као цестар на релацији Приједор–Ко-

зарац, све док није добио дионицу у Јеловцу гдје се настанио у Вилама и саградио кућу. Њихова дјеца су: Нена, Радојка, Раде, Миле, Љубо, Бране и Деса.

Вила Љубан

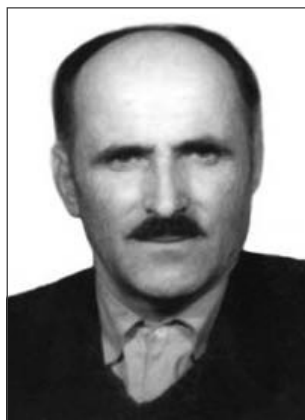
Вила Милош

Отац Јован–Јовић Вила и његове три кћери страдали су у усташким логорима, а Јованова кћи Деса била је удата за првоборца Јована Цурића Стајкиног. Потомци кажу да су Цурићи доселили у Горњи Јеловац из Херцеговине из околине Требиња. Цурићеву кућу на Студеној 1941. године усташе и муслимани су до темеља спалили. Он је као првоборац колонизиран у Инђију, гдје је остао до краја живота. Потомци су нешто измјенили у презимену, па се сада презивају Ђурићи.

Активни борци и сарадници у НОБ из племена Вила били су:

Вила Благоја

Вила Милан

Вила Радојка

Вила Ђуја

КНЕЖЕВИЋИ

Породица Кнежевић у Горњем Јеловцу била је врло бројна. Кад је почео Други свјетски рат, било их је 21 чељаде. **Стојан Кнежевић**, као глава породице бавио се пољопривредом и био је веома поштован у селу. Једно вријеме био је кнез. Још док је био момак, оженио се из угледне приједорске породице Радића, што говори о његовом угледу, јер је као сеоски момак довео за жену дјевојку из града. Стојан је касније саградио и кућу у Приједору, што показује да је био знатно имућан домаћин. Имао је четири сина: **Николу**, **Сретка**, **Антонију** и **Алексу**.

Кнежевић Сретко

Кнежевић Антонија

Кнежевић Алекса

Сретко је био солунски добровољац и погинуо је у борбама на Кајмакчалану.

Кад су почеле припреме за устанак, Кнежевићи су били међу првима за то да се устанак подигне. Одмах су се организовали са осталим Јеловчанима и били су на Стојановића Мајдану, гдје је држан фронт. Кад је у Јеловцу формиран Народноослободилачки одбор, Шоша је за члана одбора одмах предложио **Антонију**, који је морао да се чува и склања од усташа, јер су га стално тражили и пратили куда се креће да би га ухватили. Не само да су пратили њега, већ и његову браћу и оца Стојана. Сви су морали да се врло строго чувају и склањају од усташа и муслимана из Пухарске. Антонија је већ био један од првих одборника, а то је био још један разлог више да га усташе прате, да га на сваки начин заробе.

Познато је да су усташе пратиле све напредније људе у селу, па ако им успије, хватају их и воде у затвор.

Кад су усташе и муслимани из Пухарске и Приједора 1941. године дошли у Јеловац и спалили село, попалили су и куће Кнежевића. Као бројна породица, због тога су имали великих проблема око смјештаја. Стојанов син **Никола је био солунски добровољац**, имао је кућу мало даље од оца и она је била спаљена.

Велика офанзива на Козару у љето 1942. године, изазвала је трагичне последице за српски народ, који је морао да се склања у Козару. Стојан је побјегао у Козару са женом и дијелом породице. Ухваћени су на Паланском Вису и отјерани у Приједор, у логор „Циглана“. После дужег боравка у овом логору, вратили су се на спаљено огњиште у Јеловац. **Алексу** су заробили Нијемци у Козари. Међутим, Нијемац му је дао да носи неки кофер, али је Алекса знао њемачки јер је радио у Њемачкој, па је и одбрусио Нијемцу. Германски зликовац одмах је пуцао у њега, он се придигао, а Нијемац га је другим метком убио. Антонија је преживио офанзиву и скривао се у Козари. Склонио се пред усташама у неком шипражју са Костом Савићем. Кад су наишле усташе и повикале: „Устани, видим те, изађи, шта чекаш“, Антонија је помислио да га стварно виде, изашао је пред усташе и тако су га на превару заробили. Коста је остао притајен, није се појавио и тако је преживио. Антонију су отјерали на Патрију и убили га код Мацура, гдје је убијено на стотине заробљених Срба.

Син Никола, преживјели солунски добровољац, заробљен је једног понедељка са породицом у Козари. Отјерани су низ ријеку

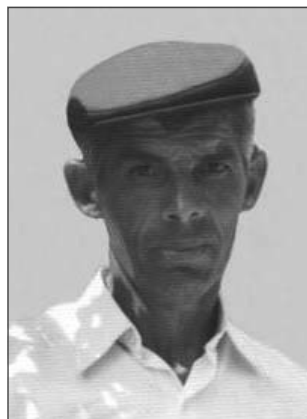
Мљечаницу, преко Босанске Дубице у јасеновачки логор. Већ у Козари био је одвојен од породице. Нашли су се у Јасеновцу. Још у току тјерања у логор, усташе су одвајале мушкарце од породица, а Срето је био мали (рођен 1927) тако да је остао уз мајку. Видио је оца Никољу само једном у логору кад су усташе мушкарце однекуд тјерале и ту му се губи сваки траг.

Кнежевић Никола

Кнежевић Мика

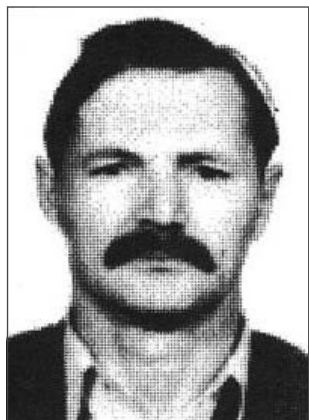
Кнежевић Сретко–Срето

Никољина породица остала је у логору Јасеновац неколико недеља, а онда су из логора изведени, и син Срето отјеран је у Чаглић код Липика, а мајка Мика и сестре у село Бобаре под планином Псуњ. Касније је Мика довела Срету код себе у Бобаре. Ту су били распоредени по кућама и за газде радили пољопривредне послове. Било је неко организовање и окупљање да иду за Босну и да се враћају кући, али нису имали добру везу, па су остали у селу Бајир код Новске. Касније је дошла нека баба, организовала превоз и возом су дошли на станицу до Костајнице. Ту се нису задржавали, већ су боси кренули по снијегу и дошли у Горњи Јеловац код Цвијића. Међутим, код њих је било већ пуно повратника из логора, па су они одатле отишли опет по киши и снијегу у село Јутрогосту. Ту су се смјестили у неку кућу, без хране и било каквих покривача и смјештаја. По селу су тражили хране, а ње готово да и није било. Тако су живјели у тој кући све до ослобођења, уз велику муку и тешко преживљавање.

Усташе које су биле стационарне у свом логору „Стипица Девчић“ у Горњем Јеловцу, у рано јутро 20. октобра 1942. године кренуле

су у велики покољ српског народа. Дошли су код Кнежавића, гдје су ови живјели у некој шупи, јер је све друго било спаљено. Са породицом је био дјед Стојан и остали његови укућани, који су преживјели Велику офанзиву и логор у Приједору. Извели су одраслије 50 метара даље од кућишта и ту су их на најсвирепији начин побили. Затим су одвели дјецу и њих су убијали на исти начин као и одрасле. Убијали су их кољем и другим предметима, тако да се не чује, јер би пуцње могао да чује остали народ у селу и да побјегне.

Међутим, ту се збивала страшна драма. Дјевојка Ана Кнежевић, Антонијина кћи, била је веома лијепа и изузетно zgodна. Јеловчани су причали да су је усташе страшно мучиле и силовале, а затим је убиле. Док је још давала знаке живота дрвеном шипком су јој проболе обје дојке. Неки људи из села затекли су стравичан злочин. У другој групи тјерали су дјецу и чим су стигли до већ побијених

Кнежевић Милош

људи, почели су да убијају дјецу. Милоша, који је имао само шест година, ударили су кундаком, он је пао, преко њега је пао његов старији брат и тако су их редом убијали. Кад су завршили са убијањем, онако мртве пробадали су бајонетима и малог Милоша уболи у главу. Он је од првог ударца био у бесвјесном стању. Лежао је испод мртвог брата читав дан и тек касно навечер дошао свијести, извукао се и полако поред живице прешао цесту и кренуо према Пољанама, гдје су га дочекали партизани и одвели на сигурно мјесто.

Тог трагичног октобарског дана 1942. године, усташе су на најсвирепији начин убиле 11 чланова породице Кнежевић. Кад је почео рат, у породици је било 21 чељаде, а кад је рат завршен, преживјело је само петоро, два мушкарца и три женске. Куће и остала имовина до темеља су им били спаљени. Преживјели нису имали нигдје ничега. На спаљеном огњишту морало се стварати све из почетка.

Кнежевић Сретко умро је 13. маја 2013. у 86-ој години.

ЛУКИЋИ

Према казивању садашњих чланова породице Лукић, у околини Сарајева било је Срба Лукића који су се одселили у Лику, а касније су се доселили у Јутрогосту. Ту су се раздвојили и једни су остали, а други су се преселили у Дубичку раван. Потомци нису баш сигурни у ком селу су били, да ли у Драксенићу, Демировцу или Међеђој. Одатле су се опет расељавали. Једни су остали у Дубичкој равни, а други се преселили у Горњи Јеловац на Патрију. Прије доласка Лукића, на том земљишту живјели су Николетићи, који су напустили ово мјесто и преселили се у неки други крај. Неколико породица Лукића, преселило се после Другог свјетског рата у Приједор.

Кад је подигнут устанак и усташе нападале на село, Лукићи су морали бјежати и склањати се у Козару. Сјећају се кад су формиране прве двије партизанске чете, на Медњаку и Витловској. Драгољуб Лукић и Рајко Ђуринодмах су самљели кукурузног брашна и понијели Првој чети на Медњаку. Тад је у Бокане стигла једна десетина бораца упућена са Карана у Козару. Носили су пушке и један пушкомитраљез.

Лукићи су дефинитивно напустили своја огњишта у јуну 1942. године и побјегли у збјег на Трешњеву Косу у Козари. Док су били у збјегу, одиграла се жестока борба између Нијемаца и партизана око Лукића. Партизани су нападали од Југовића гробља, а Нијемци су били на Виноградинама. Један дио бораца успио је да се провуче до Шормаза према Хајдеровцима, и уз јарак зађу Нијемцима иза леђа и готово све их поубијају. Причало се да је тада на Виноградинама убијено преко три стотине Нијемаца. У тој борби неустрашиви борац био је Младен Грандић. Погинуо је само један борац и то Петар Пекић са Крушковца. Сахранили су га партизани или позадина. После рата његово тијело пренето је на Крушковац. Нијемци су касније своје погинуле закопали на једној Лукића њиви. Аутор Ф. Радуловић, већ је раније у овом дјелу цитиран, написао је да је у ову заједничку њемачку гробницу, закопан инжењер Ханс, ванбрачни син Јосипа Броза Тита.

Кућу Пере Лукића користило је неколико Нијемаца за своју кухињу и сви су погинули у тој борби. Прије офанзиве непријатељ је ископао ровове од Виноградина, па до Алексића Гаја, а испред ровова била је бодљикава жица као заштита.

На подизању устанка код Лукића били су: **Раде, Станко, Милан, Срето, Симеун и Душан**. Раде и Милан имали су добре коње и кола и кад је Приједор ослобођен, они су у Божићима потоварили опрему Оперативног штаба и одвезли за Грмеч. У међувремену, покренута је велика офанзива на Козару и они се нису могли вратити. Породице су се склањале од фашиста, како су знале и могле избјегле су заробљеништво. Раде и Милан вратили су се са партизанима у Козару послуже офанзиве.

Кад су партизани кренули у пробој, са њима је кренуо један број цивила Јеловчана, који нису успјели да се пробију кроз обруч, па су се морали вратити у Козару, дубоко у шуму Кладик и тако су преживјели да не буду заробљени.

Командир жандара био је Ђорђо Скендерија, који је почео давати дозволе за кретање, али само за дјецу и старе особе. Душан Лукић враћао се из Приједора и жандари га ухвате, јер су код његове куће пронашли двије пушке, које је његов син сакрио у свињцу. Одвели су га у Кнежицу, а затим у Бања Луку у „Црну кућу“ (познати затвор), гдје му се губи сваки траг. Дјед Симо нашао је негдје ракетни пиштољ и задржао га. Фашисти су га због тога стријељали.

Село је уз помоћ партизана извршило напад на логор „Девчић“ у Горњем Јеловцу и успјели су да их истјерају из логора и да га запале, али су се они касније вратили. Једног дана у марту 1943. године, сами су отишли преко Босанске Дубице за Церовљане и ту се укрцали у воз за неку другу локацију.

Перо Лукић био је у селу веома цијењен, паметан и разуман човјек. Знао је у неким кризним ситуацијама да упозори власт какву одлуку да донесе. Живио је дуго и имао је велики ауторитет у селу. Одбор у селу бавио се набавком хране за партизана. Организоване су акције за пренос жита. Помагало се сиромашним породицама и породицама чији су чланови били у партизанима и на ратишту. Биле су и друге разне акције, али све се радило са вољом и без поговора. Одлуке о акцијама доносили су омладинско руководство и одборници у селу.

Драгољуб Лукић био је у Горњем Јеловцу омладински руководилац, а затим члан Омладинског комитета у Паланчишту. Имао је бројне обавезе јер много се радило. Једног дана одлучи да иде у партизана. Био је примљен и одмах је добио задужење да буде курир за високе функционере. Прво је добио задужење да носи пошту из

Лукић Перо

Лукић Раде

Лукић Драгоја

Лукић Станко

Лукић Драгољуб

Санског Моста за Кључ, што је и извршио. Био је курир код Османа Карабеговића, Руди Колака, Милана Врховца и Жарка Згоњанина, јер су они били руководство за Босанску Крајину. Врховац је био председник одбора. Осман је био партијски руководилац, а Жарко командант фронта. Драгољуб је био курир за Комитет и за наведено руководство. У међувремену, постигнут је договор да буде курир за ОЗН-у (Окружно одјељење заштите народа), гдје му је био шеф мајор Ђуро Штрбац из Дрвара. Прво је био код Среске ОЗН-е, гдје је био шеф Ратко Новаковић из Подгрмечја. Њихово стално мјесто боравка и рада било је у Бања Луци и ту је Драгољуб остао до демобилисања.

Из племена Лукића активни учесници у НОБ, били су:

Лукић Раде

Лукић Станко

Лукић Драгољуб

Лукић Срето

Лукић Милан

Лукић Мирко

Лукић Стево

Лукић Борко

МАРИНИ

Породица Марин била је прилично имућна и у селу цијењена.

Марко Марин се на свом земљишном посједу бавио пољопривредом. Због лоше структуре, земља је била тешка за обраду. Осим тога, земља је била ниске плодности, па су и приноси били лошији. Марко је био ожењен Јањом, кћерком Вида Зорића из Јеловца, која је пред Други свјетски рат умрла. Није се дознало шта је за вријеме офанзиве било са Марком, али се зна да је негдје страдао у Козари. Његова кћи Мара била је удата у Коларе и они су готово сви поклани, осим Маре која није била са њима. Маркова породица је била бројна, па је имала доста радне снаге. Он је имао синове: **Љупка**, **Сретка**, **Бранка** и **Перу**, затим кћери: **Мару**, **Десанку** и **Миљу**. Старија два сина били су ожењени и имали су своју дјецу.

Марин Марко

Марин Јања

Бранко је био на служби у жандарима. После капитулације Краљевине Југославије, заробљен је и отјеран у ропство у Њемачку. Кад је завршен Други свјетски рат и Њемачка капитулирала, Бранко је остао да живи у Њемачкој, гдје је засновао породицу и његови потомци и данас живе у тој земљи.

Перо, најмлађи Марков син, пред сам рат оженио се Даром Добријевић из Јеловца. Чим је пала Југославија, прикључио се 1941. године организаторима устанка против окупатора. Кад је подигнут устанак био је са Владом Алексићем на Стојановића Мајдану. Послије

рата, много година касније, Владе је причао све најљепше о Пери: да је био врло повјерљив и веома храбар борац и диван човјек. У Јеловцу се знало да је био на ратишту прави јунак. Од организатора устанка добио је задужење да обезбјеђује представника Комунистичке партије, Словенца Бранка Бабича. За Перу није било никакве препреке да свој задатак изврши како му је речено. За кратко вријеме постао је врло искусан борац. Служио је као примјер свима који су били са њим. У току рата био је рањаван, али је све преживио. Из рата је изашао у чину мајора. Од бројне породице Марин, рат су преживјели Бранко, Перо и синовка Деса. У рату је страдало 27 чланова породице Марин.

Марин Перо

Марин Душан

Кад је усташка сатнија „Стипица Девчић“ у јулу 1942. године дошла у Јеловац, за смјештај је изабрала кућиште Марка Марина. Усташе су изградиле подземно утврђење, логор, и ту остале девет мјесеци. Из логора су излазили у Јеловац и околна села, вршили покољ српског народа и чинили разне друге злочине, палили куће и пљачкали села.

Послије рата, Перо Марин и његова жена Дара, која је такође била у партизанима, су се демобилисали. Његово кућиште било је потпуно уништено, тако да није било никакве могућности за живот. Бројна породица његове супруге Даре готово да је сва у рату страдала, једино су преживјеле Дара и њена сестра Вита. Њихово кућиште Добријевића, било је спаљено, остао је само зидани подрум, који су Перо и Дара адаптирали и ту су на кућишту Добријевића живјели са њима сестра Вита и синовка Деса.

Перо се бавио пољопривредом и имао је најбоље и најљепше коње у селу. Страдао је 1957. године због посљедица пада са стабла шљиве, послије недељу дана умро је у болници у Сиску. Неколико година касније, умрла је и његова супруга Дара. Имали су двоје дијете: **Смиљу и Марка.**

Смиља је са својом породицом живјела у Приједору, и недавно је умрла.

Марко данас живи са породицом у Приједору, веома је везан за свој Јеловац и своје огњиште.

МАЦАРИ

На шестом километру од Приједора почиње атар села Горњи Јеловац. Први засеок овог села су Маџари. Насељени су на тремеђи Горњег Јеловца, Великог Паланчишта и Црне Долине. На ове просторе доселили су из Лике и тад су се презивали Петровић. Судбина им је била да живе под турском влашћу и да подносе њихов зулум и тиранију. На раскрсници према Пјескуљу, налазила се кућа претка овог племена. Једног дана у двориште овог домаћина упала је група од тридесет Турака. Чим су ушли у двориште примјетили су врло лијепу и згодну дјевојку. Одмах су је напали и сва тридесеторица су је силовали, након чега је она умрла. Дјевојка је имала брата Јанка, који је однекуд дошао и видио шта су Турци урадили и да је сестра мртва. Није се двоумио, одмах је отишао у шуму куда ће Турци проћи према Дубици, до мјеста званог „клупица“ и ту је сачекао Турке. То мјесто се налази на стази од Маџара (сада Петровића) према Кнежевићима. Стаза иде кроз шумарак и густиш и одједном се пролазник нађе изнад провалије, па мора опрезно сићи да би наставио даље. Јанко је искористио то мјесто да на лак начин дочекује Турке, убија их и баца у провалију.

Тај призор гледао је мушкарчић од 12 година. Прикривајући се од Јанка, отишао је до „клунице.“ Како су Турци наилазили, Јанко је сваког ножем убијао и бацао у провалију. Убио је двадесет деветорицу, а кад је посљедњи наишао њихов вођа и примјетио Јанка и побијене Турке, испалио је кубуру у Јанка и тако га убио. Читаву ову драму гледао је дечак који се сакрио, и догађај испричао укућанима.

Петровићи су се одмах дигли, спаковали и хитно се склонили. Побјегли су преко Равног Гаја, Баља, преко ријеке Уне, прешли ријеке

Саву и Драву и населили се у Мађарској. Послије 20 година, преживјели су се вратили на своја стара огњишта. По доласку више их нису звали Петровићи, већ они из Мађарске, Мађари и слично, па је тако настало њихово ново презиме Маџари. Иначе, јунак Јанко био је стриц Пери Маџару.

Под тим презименом наставили су да живе и чувају своја огњишта и своју земљу. С временом су постајали све бројнији. Доживјели су почетак Другог свјетског рата 1941. године, и дизање устанка против окупатора, у коме су Маџари сви до једног, били на отварању фронта према усташама и муслиманима.

Маџар Петар–Пепа, солунски добровољац, био је брат од стрица Пери Маџару. Погинуо је на Кајмакчалану на територији Грчке.

Маџар Перо

Перо Маџар, солунски добровољац, имао је седам синова и сви су учествовали у дизању устанка и то: **Стево, Никола, Лазо, Стојан, Ђуређ, Јован и Дмитар**. С њима су били и Перини бројни унуци. Перо је рођен давне 1854. године и као солунски добровољац знао је да му је мјесто међу устаницима. Године га нису ограничавале, већ је био пун борбеног духа и велике снаге да се бори против окупаторских злотвора. Међутим, стање се мијењало и окупатор је добивао појачања и постао надмоћнији.

Фронт се морао помјерити на резервни положај на Пухорине, гдје је био распуштен, а становништво је морало избјећи у Козару. Перо је у Козари заробљен и одведен на Патрију код Мацура, гдје је убијено на стотине жена, дјеце и старих особа. Одатле је успио да побјегне. Био је поново заробљен и отјеран у логор Старо Сајмиште код Земуна. Међутим, и одатле је успио да побјегне преко ријеке Саве у Београд, гдје је био опет заробљен и спроведен у Јајинце. У том логору неки старјешина је нешто посумњао и како је испричао Драгоја Муњиза, тај бандит је извадио пиштољ и убио га насред логора, а Перо је тада имао пуних 90 година.

Најстарији Перин син био је **Стево, солунски добровољац**, кога су усташе ухватиле у Јеловачи, и на мјесту га убили. Стевин син Драгоја био је изузетно паметан и прије убиства, сакрио је оца Стеву

у грмље и рекао му да се не одазива на усташке позиве. Стево се није држао Драгојиног упозорења, већ чим су повикали да га виде, а нису га видјели, он је изашао и они су га одмах убили. Драгоја је знао гдје му је отац убијен, непримјетно је дошао и сахранио оца. Кад је завршио закопавање, појавиле су се усташе са свих страна са упереним пушкама и одмах га заробиле. Везали су га и повели у Приједор. Заробљеног Драгоју су везали за коњска кола и тјерали да као и коњи трчи галопом по макадаму до Маџара, а одатле опет галопом до Приједора. Није смио да падне на макадамску цесту, јер би га потпуно одерала. Одлучио је да трчи, да се бори да не падне, иначе је готов. Све је то издржао до Приједора. Ноге су му крвариле, јер обућа се подерала и спала. У том часу на цести се појавила група војника, а међу њима је био Сретко Срдић, четник. Он је већ био у партизанима, па му нешто није одговарало и прешао је на другу страну. Драгоја му је био вјенчани кум, али га тако измучен није препознао. Срдић је питао усташе куда га воде, а они су одговорили да ће бити затворен у Радетића магазину. Сретко Срдић се појавио у затвору и питао да ли међу затвореницима има неки месар, и одмах показао руком на Драгоју и рекао му да изађе. Кад је Драгоја пролазио поред Сретка, он му је рекао „Куме, не плаши се“. Тад је Драгоја препознао Сретка четника, а знао је каква је пропаганда била, да су четници готово гори од усташа. Сретко га је одвео у Гомјеницу и ту је остао десетак дана док се опоравио, дао му је два човјека који су га ниже Приједора превели преко пруге и он је преко Брезичана и Црне Долине дошао кући.

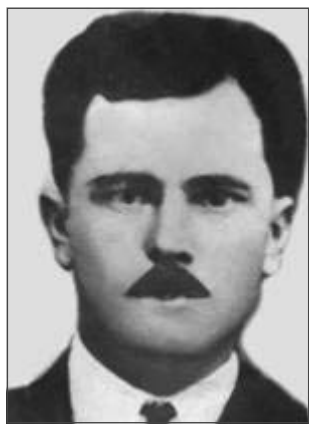
Маџар Никола

Други Перин син **Никола**, солунски добровољац, био је тешко болестан и лежао је код куће. Дошао је Нијемац, пришао му и почео са њим да разговара, јер је Никола говорио њемачки и француски. То је Нијемцу било симпатично и увидио је да је ријеч о племенитом човјеку, па га је посјећивао и доносио му чоколаде. Усташа који је сваког пута био присутан разговорима, због крволочности и љубоморе није могао то да поднесе и 1942. године је убио Николу у његовом дворишту. Послије неколико дана, сахранио га је његов синовац Душан-Душко.

Трећи син **Лазо, солунски добровољац**, славио је славу Св. Ђурђа 6. 5. 1941. године и редовно му је ујутру долазио велики пријатељ Јово Мудринић да честита славу и врати се кући, јер је и он славио исту славу. Лазо тада запали велику воштану свијећу. Тог часа у двориште улете два Нијемца на троколици – мотоциклу. Лазо скочи, зграби пушку и одмах почне да пуца на Нијемце. Притрче укућани и његова браћа и успију да га смире. Нијемци се изненаде, а Маџари су знали њемачки и објасне да он слави славу и да су дошли да му то спријече. Нијемци се смире и кажу да они то не бране. Чак му нису ни пушку узели. Тог часа Лазо је добио нервни слом, потпуно се изгубио, иако је прије тога сакрио пушку. Послије неколико дана Лазо пошаље синове Мићу и Дују да позову Јована Мудринића да дође код њега и кад је Јован стигао у двориште, Лазо је тог часа умро.

Четврти син **Стојан, солунски добровољац**, заробљен је у Козари и отјеран у логор Јасеновац гдје је убијен.

Пети син **Ђуређ, солунски добровољац**, одмах се укључио као активан борац. По распореду одреде његовог синовца Раду да иде на

Маџар Ђуређ

Топића брдо. Ђуређ предложи да Раде остане, а да ће он ићи, јер је у Топићима имао синовку Десу. У Миљаковцима је формирана Пета чета чији је командир био Вученовић Миле, а комесар Раде Башић. Већ тад се примјетило да долази до идеолошког разилажења (партизани или четници). Нијемци су на тај простор упутили више војске па је настао жесток окршај. Кад је Ђуређ видио да нема излаза, из стојећег става убио је пет Нијемаца, а њега је убио шести Нијемац из такве близине да је поред метка и бајонет у њега зарио. Ту је погинуо и Вокић Ада, млади борац.

Шести син **Јован–Јоја**, кад је подигнут устанак и отворен фронт на Стојановића Мајдану, био је међу првима. Кад су притисци усташа из Приједора и Пухарске били све јачи, устаници су се повукли на резервни положај на Пухоринама. У једном моменту видјели су да према њима иде човјек који на сваких пар корака пада на земљу и устаје и чудно се понаша. Предводник фронта Владе Алексић се питао: „Ако је наш борац, зашто иде према нама и стално се баца

на земљу и устаје?“ Владе се није колебао, схватио је да је у питању непријатељ и нареди да пуца Раде Ромић, који је био одличан нишанџија. Раде је испалио метак и погодио. Међутим, то је био Јован-Јоја Маџар. Заостао је приликом повлачења и због непријатеља који му се налазио иза леђа бацао се на земљу и устајао, а то је у устаничким редовима схваћено потпуно другачије. Кад је Раде Ромић схватио да је то био Јоја, хтио је одмах да се убије. Владе Алексић је поступио врло коректно и рекао: „Ја сам наредио да Раде пуца, јер због даљине и чудног понашања нисмо препознали да је то Јован-Јоја. Раде није ништа крив, ја сам наредио да пуца“. Јован је био тешко рањен и послије краћег времена је умро.

Јоја је био једини члан Комунистичке партије из Маџара. Био је и на конференцији Комунистичке партије, која је одржана у Кнежици 1941. године.

Маџар Дмитар

Седми, најмлађи Перов син Дмитар, пред Други свјетски рат добро је претукао муслимана Кару из Пухарске. Кад су се муслимани дочепали власти, у априлу 1941. године, ухватили су Дмитра и затворили га у подрум школе у Паланчишту. Ту су га жестоко мучили. Држали су га петнаест дана везаног у кврги, све док га нису устаници из Јеловца и Паланчишта ослободили. Мучен је био на све могуће начине, и кад је ослобођен, био је потпуно неспособан, врло тешко се током рата опорављао, тако да није био способан да оде у партизане.

Куће Маџара попаљене су 2.8.1941. године. Прва је погинула Перина жена Мика док је била у колима. Родила је 8 синова и једну кћер.

Познати борац био је **Славко Маџар**, за кога је Ђуро Сторебра рекао да таквог храброг борца у току рата није срео, какав је био Славко. Прије рата кад је окопавао кукуруз, он је одједном окопавао два реда, са двије мотике у једном захвату.

На Патрији, прије пробоја, у једној великој борби био је тешко рањен у обје ноге. Није остављао митраљез, већ су му доносили муницију да и даље води борбу. Викао је борцима да се повлаче, а он је остао да се бори и да им држи одступницу. Тако је Славко у тој борби јуначки погинуо.

Патрија и Поглеђево била су два позната мјеста по борбама у Другом свјетском рату. Николин син Ника погинуо је у Грмечу, гдје је јединица била упућена у сигурну смрт. Био је то страشان ратни окршај. Тукли су их авиони и артиљерија. Излаза није било ни за Нику нити за Раду Ромића. Температура је била минус 20 степени, а борци су имали лошу одјећу и без икаквих услова за живот, а што је било још горе, без икакве хране.

Маџари су заробљени у Козари и отјерани у логор Јасеновац и тамо остали неколико недјеља. Заробљена је Сава са петеро, Мара са четверо и Николиних двоје дјече.

Душко, као мало одраслији носио је женску одјећу, да би био што више маскиран. Док су били у логору, довели су Марка Шоргу из Г. Јеловца и синове Микајла и Раду, а са њима је био Стеван Мрђа из Црне Долине. На самој капији логора изболи су их бајонетима, тако да су испред њих лежали, дајући још знаке живота, док их нека екипа није покупила и негдје одвезла.

Једног дана усташе са пушкама и бајонетима дотјерали су Маџаре и још логораша да их спале у крематоријуму али он је био у квару. Док су чекали оправку наишао је официр Гестапо-а Курт Валдхајм са групом Нијемаца. Њему је плачући притрчала једна цурица и пригрлила његове чизме. Он ју је подигао и рекао да је његова ћерка истог узраста и да тог дана има рођендан. Наредио је да група која је чекала одмах крене за Славонију.

У Јасеновцу је био пакао: глад, болест и умирање. Маџари су били распоређени у српско село Бреза. Душко је био код газде Михајла Ресановића. У селу је био Ћони, партизан и велики борац, који је дао инструкције како ће Душко да говори на скојевском састанку, као скојевац са Козаре.

Маџари су касније прешли у Доњу Суботску. Душко је код Србина Душана Папића чувао прије подне коње, а послје подне свиње. Сви који су дотјерани у ова села нису имали право изласка до железничке станице, јер су то забрањивали усташка власт и полиција. Касније су Маџари отјерани у мјесто Чаглић код Липика, гдје су остали до јесени. Често их је посјећивао Марко Дрча из Горњег Јеловца и једне вечери казао је да ће они да путују за Приједор. Дочекао их је на жељезничкој станици, дао им документа и карте и они су кренули из жељезничке станице Новска, преко Церовљана, Суње, Босанског Новог, за Приједор и дошли у Маџаре.

Маџар Душан–Душко (19. 1. 1927), одлазио је у партизане више пута. Први пут отишао је у фебруару 1942. године, кад су Нијемци надирали из Дубице према Приједору. Била је врло тешка зима и огроман снијег. Нијемци су се врло споро кретали, јер су их партизани непрекидно нападали и успоравали њихово напредовање. Кретали су се успорено, али су непрекидно тукли тешком артиљеријом Козару.

На Букову Косу дошао је у фебруару 1942. године вод Пете чете. Командир је био Кондић Раде и Душко се одмах прикључио партизанима и радио на прикупљању хране за борце. Били су највише на Медњаку и Витловској. Млади који су приступили партизанима, силазили су у Црну Долину и Паланчиште и прикупљали храну. У Јеловац нису смели да дођу јер су се тамо често налазили њемачки војници. Партизани су непријатеља врло често нападали и успјевали да га зауставе, али на кратко. Тактика је била напасти и повући се, и опет нападати. При повлачењу, Душко је желио да иде са партизанима, међутим, Раде Башић му је казао да партизани не воде дјецу, тако да се Душко нашао у проблему. Послије боравка од два мјесеца, он се вратио кући у Маџаре. Нијемци су у зимској офанзиви постепено напредовали и пришли до Маџара на 50 метара, а Душкови стричеви и браћа се пребаце преко цесте и побјегну. Пуцали су за њима, али их нису погодили. Побјегли су у село Јутрогшту и избјегли заробљавање.

Душко је наставио да контактира са партизанима и они су га по други пут првог маја 1942. године примили у своје редове. Одмах после тога био је ослобођен Приједор.

Велика офанзива на Козару јуна и јула 1942. године, представљала је опасност и партизани су се спремали да пробију непријатељски обруч и да иду према Грмечу. Душко је био млад, а наредба је била да веома млади не иду са партизанима, већ да свако буде код своје породице. То га је јако разочарало и њега је ујак Раде Ромић, искусни партизан и борац, довео код мајке Саве и рекао му да ту остане. Тако је Душко са породицом заробљен и отјеран у логор Јасеновац. Кад је са породицом изашао из логора и био распоређиван по селима, успо-

Маџар Душан–Душко

ставио је контакт са славонским партизанима. Рекао им је да је члан СКОЈ-а на Козари и да је већ био у партизанима. По повратку из логора, касно у јесен 1942. године, успоставио је везу са партизанима у намери да им се прикључи. Душко и његова браћа Свето и Мићо и Раде Мрђа, били су по трећи пут примљени у партизанима, у дио Козарског одреда у марту 1943. године, гдје је Душко био батаљонски курир. Одред је касније прерастао у Једанаесту крајишку бригаду, која је оперисала на подручју: Градишке, Дубице, Новог, Костајнице, Приједора, све до Ивањске, гдје су се водиле сталне и велике борбе.

Једног прољетног дана 1944. године, Душко Маџар добио је задатак да поведе Рајка Глигића из Дворишта и да код Старог Мајдана ухвати и у команду приведу неку особу која је радила за усташе. Давала им је информације о томе гдје се налазе партизани, куда се крећу, с чиме располажу и остало. Кренули су до мјеста гдје би неко могао да прође. Рајко на једном путељку остави Душка и каже да га ту чека. Послије неког времена појави се женска у хлачама, блузи кратких рукава и кратке косе. Била је врло маркантна и zgodна. Душко јој нареди да стане, али она се оглуши. Кад му је пришла на неколико корака, каже: „Нисам се надала нити очекивала да ћу срести тако лијепог младића.“ Рајко је чуо тај разговор и одмах заузео одговарајући став. Муслиманка је стигла тачно пред Душка и истог часа тргла пиштољ. У том тренутку Рајко ју је покосио и она је пала, а њих двојице су побјегли. Касније је рекао Душку: „Да не би мене, она тебе уби.“ Обавијештен је командант Жарко и он нареди да их одмах вежу за стријељање, јер су због убиства ове шпијунке створили политички проблем. Један од курира је знао да ће навече бити стријељани и хтео је да их одведе, али они су одбили. Муслимани у Старом Мајдану три дана су држали мртву шпијунку и окупљали се око ње. Жарко је био огорчен, јер је настао политички проблем. Мирко Башић, командант батаљона, из Јохове тражи од Жарка да их одмах пусти, јер је она хтјела убити Душка. Међутим, Жарко не одустаје од стријељања. Башић буде још енергичнији и каже: „Захтијевам да се одмах пусте“ и додаде да му је већи политички проблем што борци већ неколико дана немају одјећи, муницију и храну. Жарко у том часу одустане од своје одлуке и Душко и Рајко буду одвезани. Командант ове бригаде која је учествовала у ослобођењу Београда, био је неустрашиви борац Жарко Згоњанин. Данас, и поред свега што му се догађало, Душко Маџар о свом команданту Жарку прича најљепше.

Ову јединицу завршетак рата затекао је код Зиданог Моста у Словенији и то у саставу Четврте дивизије. Послије дужег задржавања код Зиданог Моста, дивизија је упућена према Шибенику, а одатле за Ваљево. Душко је из Ваљева био упућен у Београд у пилотску школу и на прегледима је утврђено да је потпуно здрав. Међутим, у Москви на једном прегледу утврђено је да има слабији слух на једном уху и то га је спријечило да настави пилотску школу. Премјештен је у Гардијску бригаду у Београду, гдје је радио на свим пословима обезбјеђења Титове куће и Белог двора 1945. и 1946. године. Често је путовао у Москву, Софију, Букурешт и друге источне земље, свагдје гдје је Тито одлазио. Постављен је 1946. године за командира вода нових регрута који су долазили на одслужење војног рока у Гарду у Београду. У јесен 1947. године прекомандован је у школу у Сарајево, а послије годину дана вратио се на исто мјесто у Гарду, и то код Титове куће. Касније, кад је формиран Наставни батаљон, Душко је био годину дана командир тог батаљона и постављен за наставника. Када је формиран Гардијски батаљон у Сарајеву официр Лука Рељић, родом из Горњег Јеловца, упућује га у Сарајево 1951. године за наставника Подофицирске школе, из које је изашло пет класа млађих водника. Пензионисан је крајем 1955. године, кад је по наређењу почео да се смањује број српских официра у ЈНА.

У току војне службе у Сарајеву, Душко се уписао на Филозофски факултет, одсјек за српски језик и југословенску књижевност и завршио три године овог факултета.

На факултету је упознао дјевојку Миру из Призрена, која је такође студирала и завршила тај факултет. Мајка јој је била професор француског језика у Призрену. Та веза се учврстила и он се у Призрену запослио у школи као наставник. Једног дана, један млади Шиптар га је упозорио да одмах побјегне, јер ће га ликвидирати шиптарска иредента. Његову дјевојку Миру, која је радила у школи као професор, ухватило је дванаест Шиптара, силовало, испребијало и у бесвјесном стању превезена је у болницу, гдје је умрла. Кад је њен отац дознао шта се догодило с његовом кћерком, добио је нервни слом и умро у болници. Душко је успио да побјегне од иреденте 1956. године у Приштину, а одатле за Београд и тако спаси главу. Поново одлази у Сарајево и тамо среће свог пријатеља из армије, првоборца Милоша Толпу, гардијског пуковника, који је био веома образован, и ипак 1945. године уклоњен из Армије, као Јеврејин, по одлуци војног кадровика Фрање Туђмана. Толпа у Сарајеву понуди Душку посао, рад-

но мјесто начелника одељења за проституцију Унутрашњих послова Босна и Хецеговине. Прихватио је понуђени посао, али врло брзо је одустао и прешао на мјесто шефа стенографског бироа у Извршном вијећу БиХ.

Касније је по службеној дужности постављен за секретара Социјалистичког одбора Општине Центар, Сарајево. На тој дужности остаје краће вријеме, а затим је постављен за замјеника гувернера Народне банке БиХ. Поред завршене више гимназије, морао је да заврши и средњу економску школу. Гувернер је био Хакија Поздерац, а њим се Душко није слагао због потписивања сумњивих докумената. Душко одбија даљу сарадњу и напушта то радно мјесто. Постаје начелник за организацију, план и статистику у Осигуравајућем заводу БиХ. Међутим, после краћег рада, а преко неких Приједорчана и на њихово инсистирање, прихвата мјесто замјеника директора дома здравља у Приједору. На тој дужности остаје једно краће вријеме, а затим прелази за кадровика у Општину Приједор. На том радном мјесту остао је дуже вријеме и онда по службеној дужности постављен за шефа мјесних заједница, мировинских вијећа и др. Због кадровских потреба постављен је за секретара предузећа „Керамика“. После рада у „Керамици“, радио је једно вријеме као трговачки путник. У тим пословима добро се сналазио и добро је радио. Нешто касније, основао је предузеће које се касније интегрисало са Земљорадничком заdrugом у Приједору.

Душко на крају оснива приватно угоститељско предузеће, које је годинама добро радило, а он одлази у пензију. Душан Душко као пензионер живио је у Приједору гдје је и умро 8. 4. 2013. у 87-ој години.

Маџари су 1941. године масовно учествовали у подизању устанка, а затим су сви одраслији отишли у партизанске редове и учествовали у свим борбама за ослобођење земље.

Кад су напустили војну и друге службе, имали су чинове и то:

Маџар Мирко, потпуковник,

Маџар Живко, капетан I класе,

Маџар Душан–Душко, капетан I класе,

Маџар Бране, официр,

Маџар Свето, капетан I класе,

Маџар Мићо, милиционер,

Маџар Раде, капетан I класе.

Маџари учесници у НОБ били су:

Маџар Јован-Јоја

Маџар Славко

Маџар Николе-Ника

Маџар Ђуређ

Маџар Мирко

Маџар Живко

Маџар Душан-Душко

Маџар Раде

Маџар Бране

Маџар Светозар

Маџар Михајло-Мићо

МУДРИНИЋИ

Породица Мудринић била је бројна и материјално прилично имућна. Углавном су се бавили пољопривредом. Домаћин куће био је **Јован**. Породица је доселила са стране и купила обрадиво земљиште и велики комплекс шуме. Имали су више шуме него обрадиве земље. Одгајали су много стоке, јер су имали доста пашњака. Поред тога имали су и доста земље под воћњацима, тако да су били велики произвођачи шљивовице. Јован је имао пет синова и четири кћери, а то показује да су имали јаку радну снагу.

Кад је 1941. године подигнут устанак на Стојановића Мајдану, били су присутни Јован и сви његови синови. После окупације земље, Нацијемци су дошли и опљачкали његово имање. Отјерали су стоку, жито и

Мудринић Јован

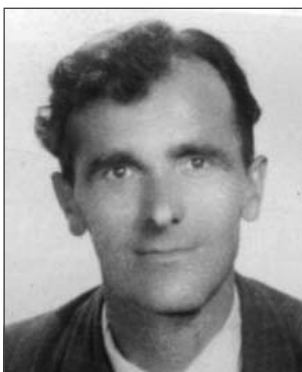

Мудринић Драгоја

хиљаду литара ракије шљивовице. Нијемци су им наредили да бурад шљивовице утоваре у кола и дотјерају у Приједор. Породица је стално имала по четири вола, а то су двије запреге. Све им је у рату пропало, а кућа и кућиште спаљени. Мудринићи су побјегли у Козару.

Мудринић Стојан

Мудринић Лазар

Усташе су у Козари убиле већи дио те породице. Јован је био заробљен, а његова кћи и унуче заклани су на Патрији код Мацура. У партизанима су били Стојан и Лазар, а Драгоја је врло активно сарађивао са партизанима. Лазар је у рату изгубио

руку. После рата изградио је кућу, али је касније преселио у Приједор. На старом кућишту остали су Славко и Стојан. Уз помоћ породице и потомства, успјели су поново да постану имућни и цијењени. Драгоја је био врло сналажљив и желио је свакоме помоћи. Мудринићи су били утицајни у селу и показали су се као добро организована породица која је највише живјела од пољопривредне производње, а тако је и данас.

Од осталих Мудринића у НОБ као борци активно су учествовали:

Мудринић Ђоко

Мудринић Душан

Мудринић Милан

ПЕТРИЋИ

Презиме Петрић је често у овим крајевима, па тако и у Јеловцу. Насељени су на врло доброј локацији. Главно занимање било им је као и данас пољопривреда. Пред Други свјетски рат у Горњем Јеловцу изабран је за сеоског кнеза **Стево Петрић**. Селу је највише одговарао његов избор, али кад је дошла усташка власт, тј. власт Независне државе Хрватске, кнез Стево Петрић био је на листи непожељних. У припреми за устанак и избор Народноослободилачког одбора, за одборника је предложен и Стево Петрић. Међутим, он је раније био биран за представника власти Краљевине Југославије и то комунистима није одговарало, па су на перфидан начин тај приједлог спријечили и Стево није био изабран за одборника, већ је умјесто њега предложен Перо Гајић. Шоша се одупирао и приједлогу за Гајића, али је опет на неки други начин приједлог касније прошао. Петрић Стево је имао десетеро дјеце. Троје је умрло још у раном дјетињству, тако да је Стево рат дочекао са седмеро дјеце. Најстарији син **Саван** имао је 23 године кад је дигнут устанак. Отишао је у партизане и већ у првим борбама био је рањен, заробљен и отјеран у логор Старо сајмиште код Земунa, гдје је умро. Остала дјеца била су млађа, осим кћери Марије и млађе Невенке које су заклане на Патрији код Мацура 1942. године.

Петрић Стево

Петрић Ана

Петрић Саван

У љето 1942. године у Горњи Јеловац дошла је усташка сатнија „Стипица Девчић“ и смјестила се у кућу Стеве Петрића. На кућишту Марка Марина почели су да граде подземни бункер, са намјером да ту

дуже бораве. За то вријеме Стевина породица је боравила у Јутрогоштој и Брезичанима, затим на Пољанама, Мудринићима, Шоргама и другим мјестима. Петар Колар је позвао Стеву да са породицом дође у Коларе, али Стево није прихватио позив, рекао је да он усташама ништа не вјерује. Послије неколико дана Колари су били поклани. Кад су усташе отишле из логора и Јеловца, Стево је са породицом дошао у Коларев подрум, и на спаљеном огњишту изградио привремени кров над главом.

На мјесту гдје је била кућа, налазили су се само коров и трава, па се није могло ни примјетити да је ту некада била кућа. Стево је од сестре Вукосаве из Паланчишта добио краву, а у Вујчићима једну кокош и ороза-пијетла да излеже пилиће. Из колибе коју је на огњишту спаљене куће саградио, почео је да се кући. Био је то врло тежак и мучан живот, али се ишло даље у ишчекивању ослобођења.

Од осталих Петрића, Вукашин-Вук је већ 1941. године био активно укључен и организован у селу. У јесен је добио задатак да у Козари обучава регрутоване омладинце који нису служили војни рок за партизане. Био је старјешина у војсци Краљевине Југославије, па је био способан да обучава младе партизане и кажу да је то радио веома добро.

Вук је у току рата био непрекидно ангажован. Послије рата у више сазива био је биран за одборника у Скупштини општине Паланчиште, а касније у Општини Приједор. Често је причао како је комунистичка власт захтјевала да провоцира и малтретира брата Стеву, само зато што је прије рата био кнез. Причао је Ници Алексићу да му је то било врло тешко. Кад је Благоја Вулетић дошао из заробљеништва и примљен у Партију, он је, као арогантна и неугодна особа, на увредљив начин провоцирао, вријеђао и нападао бившег јеловачког кнеза Стеву Петрића, који је на легалан начин изабран за сеоског кнеза. Стевина кћи Анка каже: „Благоја враћајући се из Приједора, заустави коњску запрегу испред Стевине куће, позва га, опсова му матер и са задовољством, као члан Партије, оде кући.“ Много је таквих било у Партији који су све радили да понизе и вријеђају поштене породице у селу.

Стево је у току рата читаво вријеме био у контакту са партизанима и радио на прикупљању хране. Врло често је набављао брашно за партизане и достављао у њихове редове.

Вукашин-Вук био је од првог дана за устанак и ангажован на прави начин, а послије рата, кад је требало да добије признање и да му се додијели Партизанска споменица, то му је било спријечено. Њихов брат Драгоја, страдао је са породицом од усташа, тако да је његово кућиште остало пусто.

Петрић Вукашин–Вук

Петрић П. Ђуро

Петрић Дмитар

Петрић Раде

Петрић Раде био је активан борац у НОР-у и официр у ЈНА. Био је у војној служби у Пожаревцу, гдје је пензионисан, а касније умро и сахрањен у Пожаревцу. Још је као активни борац из племена Петрића били су Петрић П. Ђуро и Петрић Дмитар.

Петрић Миленко,
доктор математичких наука

У племену Петрића рођен је 1948. године проф. др Миленко Петрић, син Вукашина–Вука и Стане. Као марљив и надарен ђак, завршио је све степене образовања и стекао звање доктора математичких наука. Математика као предмет, била је многим велика препрека у току образовања, јер су прекидали школовање или мјењали избор у образовању, само да би избјегли математику као „тежак“ предмет. За Миленка Петрића то није била препрека, већ напротив, изабрао је за животни позив да буде професор математике и да друге обучава о значају и важности математике и њеној примјени у многим сферама истраживања и научних достигнућа.

ПРОДАНИ

У Горњем Јеловцу, испод саме Козаре, а између два брда, налази се племе Продани. Њихов предак **Василија**, звани Чико, причао је да су доселили из Далмације, чак је знао из ког су села дошли. Најпре су доселили Мљечаницу, гдје је сада племе Кнежевића, испод бањског извора у Мљечаници. Задржали су се једно краће вријеме, а онда су дошли у Јеловац, гдје се и сада налазе. Док су били у Мљечаници, имали су проблема са Турцима. Њихове куће биле су на старом пријекном путу Приједор–Дубица. Кад Турци наиђу, они сврате код њих на преноћиште, јер су имали велике куће и имање. Турци истјерају мушкарце из куће и нареду им да им чувају, хране и тимаре коње, а они остају у кући са женама. То Продани нису подносили, и одлуче да се преселе у Јеловац, како би били заклоњени од Турака и њихових посјета. Као племе били су доста бројни и сложни. Земљишта која су заузели била су лоше структуре, високе киселости и ниске плодности. Њихове прве комшије су Алексићи, са којима су били од првих дана досељавања у врло добрим односима.

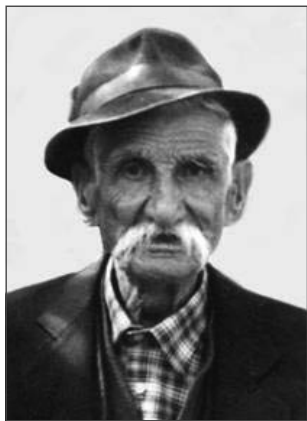

Продан Василија

У ратовима су испомагали једни друге. Кад наиђе непријатељ, Алексићи се склањају у Продане, а ако морају ићи даље, близу је Козара, па се бјежи у шуму. Тако је било 1941. на 1942. годину. Била је зимска офанзива, а снијег врло висок. Никуд се није могло. Међутим, до Продана се могло доћи. Алексићи су нашли смјештај и привремени боравак код њих. Са јеловачке цесте њемачка артиљерија данима је непрекидно тукла Козару. Топовске гранате нису се могле видјети, али су жестоко фијукале. Чуле су се страшне детонације кад их испале и кад у Козари експлодирају.

Продани су били на врло повољној локацији, јер су уз саму Козару, па се у нужди за неколико минута стиже у високу и густу шуму, а то је у оно вријеме био најсигурнији заклон и склониште. Поред тога, сигурна мјеста биле су куће Симе, Гојка и осталих Продана. **Гојко Продан** имао је велики утицај и повјерење у селу. Знао је да се постави како то селу најбоље одговара. Иако је био сељак, имао је дара да размишља као дипломата и да предвиђа посљедице лоших приједлога.

Кад су бирани одборници 1941. године за Горњи Јеловац, Гојко је био одмах предложен за одборника, а његов син Радован међу првима је отишао у партизанима и био је један од најбољих и најхрабријих бораца. Причали су борци да је Радован, кад се партизани сукобе са усташама, из стојећег става митраљезом тукао по непријатељу. Није се бојао метка, због тога је међу борцима важио као прави јунак. Погинуо је у борби са усташама код Пискавице.

Продан Гојко

Продан Марија

У Гојковој кући боровали су др Младен Стојановић, Бошко Шилековић, Осман Карабеговић и други. Ту је стварана стратегија, како се организовати и како борбу водити. Фашисти у то вријеме нису мировали, већ су стално негдје вршили нападе. У једном таквом нападу погинуо је Стево Бокан, предсједник Народноослободилачког одбора за Горњи Јеловац. Његовом смрћу Јеловац је много изгубио, али то мјесто морало се попунити из редова одборничког састава. Јосип Мажар Шоша прије одласка са овог терена, питао је Гојка кога предлаже за предсједника Одбора. Гојко је одмах предложио Владу Алексића. Међутим, Шоша је познавао Владу и рекао је да је Владе до устанка био трговац, и да због тога није за тај приједлог, иако није имао лоше мишљење о Влади. Бокан Нена даље каже да су се догађаји мјењали из часа у час и предсједник се морао изабрати. Одласком Шоше, његов утицај је ослабио у Јеловцу и чланови Одбора изабрали су новог предсједника.

Чим се указала прилика председнику, одборнике који су га изабрали замјенио је својим људима, тако да су Гојко Продан и Ђорђо Шормаз, због лажне изјаве до краја рата нису били довољно активни,

спријечио да добију Партизанску споменицу 1941–1945. године. Било је још таквих људи у Јеловцу, којима је оспорено заслужено право. Продан Гојко до краја свог дугог живота оставио је неизбрисив углед и повјерење у селу, а његов породични допринос у Другом свјетском рату био је веома цијењен.

Из племена Продан, активни борци у НОБ били су:

Продан Радован

Продан Симо–Симан

Продан Раде–Чикин

Продан Божо

Продан Славко

Продан Миле

ЦВИЈИЋИ

На сјеверној страни села налазе се Цвијићи, племе које има дугу традицију утицаја и дјеловања у Горњем Јеловцу и широј околини. Још давне 1882. године имали су у шуми, у непосредној близини православну цркву изграђену само од дрвеног материјала, у којој су одржаване литургије, вјенчања и крштавања дјеце. Из овог племена био је угледни православни свештеник, парох **Лако Цвијић**. Кад је умро, сахрањен је у њиховом гробљу у близини цркве. Поред пароха, сахрањена је његова жена – попадија, а и данас постоје још увијек добро очувани њихови споменици.

Породица Боје Цвијића прије рата била је врло имућна. У строгом центру Приједора су имали кућу са локалом, а то је данас мјесто код Робне куће „Патрија“ и хотела. Године 1941, непријатељ је на посебном списку за исељавање у Србију или физичку ликвидацију имао и Цвијиће, као утицајно племе у селу. Сматрали су да их као и остале треба држати под присмотром и изолацијом. Сметало им је име пароха, јер су сматрали да Цвијићи са осталим племенима могу бити носиоци отпора њиховој власти.

Пред Други свјетски рат, села Велико Паланчиште, Мало Паланчиште, Горњи Јеловац, Божићи и Црна Долина имала су своју општину у Великом Паланчишту, а њен начелник био је **Светко Цвијић** из Јеловца. И то је био један од важних разлога што су Цвијићи били под озбиљном сумњом.

Цвијић Светко

Цвијић Милан

Цвијић Боја

Светко је рођен 1894. године у Цвијићима, гдје је одрастао и живио до своје зрелости. Међутим, он је на Студеној купио од госпође Бабићке дио земље и неки објекат. Било је то бегово имање, а његова жена га је наслиједила. Беговог имена нико се не сјећа, већ само по томе да је био без ноге, па су га звали по надимку – „кусаљ“. Светко је био ожењен Даринком, која је била родом од Кључа и имали су веома лијепу дијецу: Анку, Наду и Воју. Даринка је умрла још прије рата, па се Светко оженио Јелом Чачић из Ћеле, која је родила Драшка, Велимира-Велу и Николу. Светко је био напредан човјек, бавио се помало пољопривредом и држао је кафану. Његово троје старије дјеце још прије рата завршило је основну школу. У Цвијићима је имао брата Љупка и синовца Милорада. Милорад се прикључио партизанима у офанзиви на Козару и погинуо на Поглеђеву, а његов син Чедо страдао је у Јасеновцу. Светко је био 1941. године на дизању устанка на Стојановића Мајдану. Усташе су га заробиле 1942. године, отјеран је у Јасеновац и тамо убијен.

Цвијићи су већ љета 1941. године постали мјесто гдје су пристизале избјеглице. Тада је из Приједора избјегло много Срба, тражећи смјештај по селима и склањајући се од усташа и њихових помагача муслимана. Чак је у кући Боје Цвијића из Приједора избјегла муслиманка, стара Мицићка, јер јој је син био на српској страни. У Бојиној кући се догађало да дневно буде и по 30 избјеглица. Како је ова жена успјевала да толике људе нахрани дневно са три obroка, то се и данас питају њени унуци. У Бојиној кући боравило је 13 Јевреја избјеглица из Приједора. Она их је свију са разумјевањем примала и помагала у храни и смјештају. У Цвијиће су долазили повратници из логора, затим многи чије су куће биле спаљене или су се налазили у близини честих непријатељских напада или на пролазу. Таква драма трајала је готово читаво вријеме рата. Кућа Боје Цвијића била је центар окупљања свих који су бјежали од усташа и Нијемаца, опасних убица и кољача.

Бошко Цвијић је испричао: „Цвијићи славе крсну славу св. Василија Великог (Нова српска година), а то је 14. јануар. Тог дана 1944. године, Бошко је примјетио да се на Патрији код Ђаковића липе налази нека војска на коњима. Одмах је то казао укућанима, а они су видјели да је то непријатељска војска. Иако су већ били поставили велики сто са славским ручком и свијећом, морали су хитно бјежати низ Луке према Доњем Јеловцу. Настала је паника и бјежање. Војска на коњима спуштала се врло брзо према њиховим кућама. Није било времена да

се застане, већ само што брже да се бјежи. Мајка Дара је бјежала са дјецом према цести и Церовој Коси, и успјела код Микице Чађинске да пријеђе главну цесту и Јеловачку ријеку и да се сакрију у Планиници, усред шуме, гдје се не могу примјетити. Остали укућани оставили су у кући пун сто славске хране и побјегли на све стране. Баба Боја, Мара и још једна жена, нису могле да трче, већ су се сакриле нешто даље од Цвијића кућа. На себи су имале бијеле бошче, па су их одмах уочили и ухватили. Наишла је војска на коњима, били су то Черкези, војници са Кавказа, који су у рату прешли на страну Њемачке. Врло вјешто су баратали оружјем и коњима. Радомир и Драго су били дјеца, трчали су у Цвијића шуме и ту се сакрили. Међу овим војницима било је и усташа, који су повикали да их виде и да изађу. Драго је повјеровао, али Радомир је посумњао и рекао: „Никуд, они лажу, не виде нас, то је варка“. Тако њих двојицу нису ухватили. Бабе нису малтретирали, иако су их заробили. Кад су Черкези ушли у Бојину кућу, нашли су пун сто славске хране. Засјели су, ручали и кућу нису запалили, јер су се добро угостили. Мало даље налазила се кућа Раде Цвијића. Била је закључана и Черкези су је запалили, тако да је до темеља изгорела. Захваљујући славском ручку, Бојина кућа је сачувана и у њој је већ у јесен те исте године почела са радом Основна школа у Горњем Јеловцу.

У јесен 1944. године у Бојиној кући почела је да ради Основна школа, а први учитељ био је Данко Дамјановић из Приједора. Била је то прва школа у селу која је радила у тој кући пуних 11 година, све док није шталски објекат реконструисан и оспособљен за наставу. Читава Бојина породица била је непрекидно ангажована, како при дочеку и смјештају избјеглица, тако и за вријеме вишегодишњег рада школе. Ова породица је учинила непроцјенљиву вриједност и огромну корист селу Горњем Јеловцу, што је остало у трајном сјећању многим генерацијама у овом и околним селима.

У селу је била врло активна и **Коса Цвијић**. У Козари је била с дјецом заробљена и отјерана у логор Јасеновац, гдје су крвници пред њеним очима измрцварили најстаријег јој сина Чеду. Наговорила је још неке жене са дјецом и у једном метежу, кад је пристигао нови транспорт заробљеника, успјела изаћи из жице и кренути назад на Козару. Обављала је разне задатке, па чак и строго повјерљиве. По задатку је тајно одлазила у Дубицу, гдје је била откривена и у посљедњем часу једва је успјела да побјегне од усташа. Изабрана је за секретара Партијске ћелије у Јеловцу 1944. године. Прва је изабрана за предсједницу

Антифашистичког фронта жена у Јеловцу, гдје организује рад са женама на сакупљању хране и осталих потреба за партизане.

Исто тако, за покрет је активно радила Дара, Бојина снаха. Иако је имала малу дјецу, она је извршавала задатке за покрет и партизане, а после рата била је укључена у рад школе и на њеном одржавању.

Цвијић Коса

Цвијић Дара

Цвијић Стево

У послератном периоду, ова породица изњедрила је двије значајне мушке фигуре које су красиле Јеловац.

Дарин син **Бошко Цвијић**, рођен је 1935. године у Горњем Јеловцу. По образовању, стекао је звања: наставник летења, саобраћајни пилот, капетан и инструктор.

У дугом радном вијеку обављао је разне послове, али највише је желио да лети, тако да је готово читав радни вијек провео у струци. Једно вријеме врло успјешно бавио се политиком и био на руководећим мјестима у општини Приједор. Прво се у Сарајеву бавио само професионалним летењем – авиопревозом највиших републичких функционера. Најдуже је радио у Београду, у државној авијацији Савезне владе Југославије, авиопревозом шефа државе и највиших наших и свјетских државника. После распада Југославије наставио је своју професију у Републици Србији. Био је директор „Авиопревоза“ и активни пилот председника и Владе Републике Србије.

У току своје летачке каријере био је у 106 земаља, слијетао на 285 аеродрома у свијету. Бошко је у свом дугогодишњем летачком раду за живота постао легенда наших крајева.

Цвијић Бошко.
наставник летења, саобраћајни пилот,
капетан, инструктор.

Други Дарин син, **Васо**, рођен је 1937. године. Завршио је Економски факултет у Београду. Био је професор у Средњој економској школи у Приједору, затим руководиоца у привредним организацијама, гдје је израстао у врло способног економског стручњака и привредника. Због своје симпатичне нарави, духовитости, широког знања и стручне способности, био је врло цијењен и уважаван, тако да је за живота постао легенда Приједора. Умро је у Приједору 2.3.2007. године.

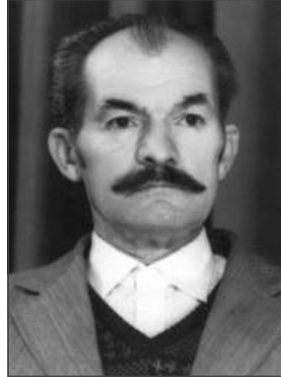

Цвијић Васо,
дипл. економиста

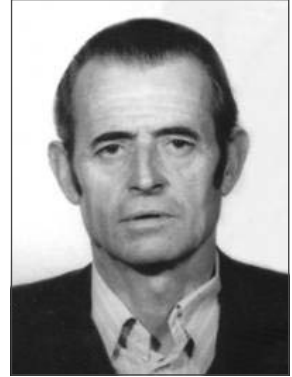
Од Цвијића, активни борци у партизанима били су: Милан, који је у рату остао без ноге, затим Здравко, Рајко, Марко, Душан-Дујо, Мирко и Милорад.

Цвијић Милан

Цвијић Марко

Цвијић Душан-Дујо

Цвијић Милорад

Цвијић Здравко

Цвијић Рајко

Цвијић Мирко

ШОРМАЗИ

У Горњем Јеловцу постоје двије локације на којима живе породице Шормаз. Прва је на самој граници са селом Хајдеровцима, према ријеци Мљечаници, а друга се налази у подбрду између Мацура и Бокана. И једни и други су јеловачки Шормази. Једино за њих Василија Продан није знао одакле су доселили. Незванично се причало да су се доселили из Мађарске, а они су из непознатих разлога негирали ту причу. Аутор овог текста путовао је више пута кроз Мађарску и недалеко од словеначке Лендаве пролазио кроз велико насеље које се звало Шормаз (Сормаз). Можда су и преци наших Шормаза потекли баш одатле у време кад је католичанство ширило своју вјеру, а они су то као православци одбили и пребјегли у наше крајеве, чак до Јеловца. Ово је питање за нека друга истраживања.

Шормаз Ђорђо

Шормаз Драгиња

Кад је нападнута Краљевина Југославија, и у Јеловцу се народ спремао на устанак против окупатора. Шормази су се међу првима укључили у организовање и подизање устанка. Ђорђо Шормаз изабран је за одборника Народноослободилачког одбора за Горњи Јеловац. Уживао је углед и повјерење у селу и био је врло поуздан човјек. По природи је био тих и одмјерен, али и комуникативан. У току рата био је одборник око двије године. Кад је подигнут устанак, Шормази су били на Стојановића Мајдану и Пухоринама. Сјећа се Драгољуб Лукић кад је напуштен фронт и Јеловчани се повукли, да је Никола Шормаз навратио код ђеда Пере Лукића, сјео и рекао: „Земљо отвори

се, да упаднем, па да не дочекам ово што је кренуло према нама.“ Одмах је видио да ће то бити пропаст српског народа, као што је и било. И сам је страдао у вихору тог страшног рата.

У прве партизанске редове 1941. године ступио је Ђорђин син **Милан** (23. 5. 1921). Био је борац Прве крајишке бригаде и погинуо је на Сандаку. Други Ђорђин син, **Раде** (15. 4. 1923), нестало је у козарској офанзиви 1942. године. Рат су преживјели само кћи Миља и син Вељко.

Шормаз Милан

Шормаз Вељко

Ђорђино ангажовање у току рата било је велико, због тога је у селу био много цијењен и поштован. У његовој кући у току рата била је релејна станица на чијем челу је био Владе Алексић.

По физичком изгледу, Ђорђо је био врло симпатичан и драг човек. У млађим годинама личио је на много цијењеног српског писца Јована Јовановића Змаја. Послије ослобођења, Ђорђо је био међу најнапреднијим пољопривредницима у селу и први је набавио трактор са прикључним оруђима. Нешто касније, његов син Вељко учествовао је у општинским такмичењима у производњи високородних хибридних кукуруза.

Остали Шормази били су ангажовани и учесници у току устанка и рата, како мушкарци, тако и жене и дјевојке. Чланови Партије биле су Драгиња и Јованка-Јока.

Активни борци и сарадници у НОБ из племена Шормаз били су:

Шормаз Милан

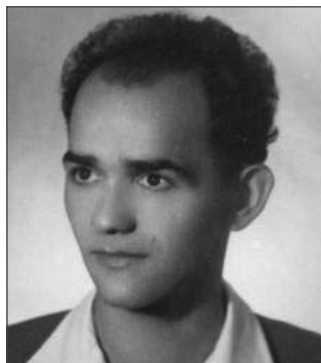
Шормаз Петар

Шормаз Драгиња

Шормаз Јованка–Јока,
удата Кокотовић

Шормаз Драго, проф.
историје и публициста

У племену јеловачких Шормаза, израстао је професор историје и публициста **Драго Шормаз**. Као врстан тумач истине о Другом свјетском рату и догађајима на Козари, постао је легенда српског народа и славне Козаре.

Добио је много признања и висока одликовања. Данас живи највише у Јеловцу, а мање у Приједору, и бави се публицистиком.

АЛЕКСИЋИ

Цитирам казивање **Панте Алексића**:

„Алексићи спадају међу најстарија племена у селу. Имали су рођака који је живио сам и без потомства. Једног дана он доведе жену по имену Бијелица. Она је из првог брака имала мушко дијете које је довела у Алексиће. Кад је мушкарчић одрастао, уписали су му презиме Алексић, мада то није било тачно, али тако је остало. Од њега је настао дио Алексића, и то потомци **Јована Алексића**, рођеног 1850. године. Јованови синови били су: Симо, Душан и Панте, а њихови потомци су: Љубан, Милан, Мирко, Рајко, Миле, Бранко, Ранко и Јован.“ Панте даље наводи да су „изворно прави Алексићи, већи дио Алексића потомци Васе, Јована–Јованчића, Јове, Теодора–Теје и Пере.“

У селу Г. Јеловцу испод Козаре, са много брегова и удолина, родио се 1871. године симпатични дјечак **Јован Јованчић Јојика**. Његов отац **Алексић (Ђуро) Ристе** није могао да замисли каква ће трагедија задесити његову породицу. Поред сина Јована, родили су му се син **Миле** и кћери **Стана** и **Мара**. Живот Ристине супруге био је врло кратак, а и самог Ристе. Умрли су врло рано. Четверо мале и нејаке дјеце остало је сирочад. Био је велики проблем да тако мали и нејаки наставе да живе сами.

Гледајући породичну трагедију, блиска родбина, рођаци и комшије једног дана 1883. године окупили су се ради договора шта ће са том малом и нејаком дјецом. Договорили су се да их распореде код родбине, све док не одрасту, кућа да се затвори, угаси огњиште, па нека чека док одрасту наследници.

Међутим, најстарији Јован који је имао само 12 година, другачије је размишљао. Одбио је такав договор и одлуку и рекао им да он неће угасити своје огњиште и да са братом и двома сестрама остаје у кући. Родбина није успјела да га одврати од те намјере, па су се договорили да их неко надгледа и води бригу о њима. Није познато које су то особе биле. Као изузетно паметно дијете, Јован је знао шта му је дужност и породична обавеза, па је наставио живот у својој кући. Кад је одрастао и био пунољетан, по обавези отишао је у аустроугарску војску у мјесто Толмин на Сочи. По Јовановом доласку из војске, брат Миле је отишао у исту војску, али у мјесто Карловац. Да несрећа буде већа, Миле се тешко разболио, па пошаље писмо брату Јовану да дође по њега. Јован га је довео, али је Миле убрзо умро. Био је аустроугарски војник, није био жењен, па није имао ни потомства. Знајући како

су тешко одрасли без оба родитеља, за Јована је то био тежак ударац. Непрекидно је плакао и није могао да прежали брата Милу. Људи из села су долазили да га разговоре и растерете туге за братом. Међутим, то није имало неког успјеха нити утјехе.

Алексић Јован–Јованчић

Алексић Петра

Стана се удала у Дрљаче у Горње Гаревце, а Мара се удала за Николу Вилу у Горњем Јеловцу.

Јован–Јованчић се оженио Ђаковић Миком из села Слабиња (из дијела села према Бачванима), из угледне сељачке породице, у којој је било много укућана, што је имало утицаја на васпитање и одгој још из дјетињства. Школе у то вријеме није било и сви су били готово неписмени, али су постојала неписана правила и сеоска неискварена култура, која је од малена утицала на формирање здраве и разумне личности. Мика је била млада и врло лијепа дјевојка, већ упућена да ће јој живот као и сваке жене на селу бити врло тежак. Изродила је троје дјеце: Николу–Ницу, Владу и Драгињу. Живјела је врло кратко и умрла 1902. године. Никола, као најстарији, имао је само седам година, док су Владе и Драгиња били још млађи.

Најстарији Јованчићев син Никола–Нице, оженио се пред сам одлазак у војску. Довео је врло лијепу дјевојку из породице Гајића из Мирковца. Војску је 18 мјесеци одслужио у коњичком пуку у Сигетвару у Мађарској. Кад је дошао кући, био је око три недеље и одмах је мобилизиран у војску, јер је почео Први свјетски рат и четири године провео је у Горажду, Фочи и Чајничу, гдје је стекао великог и искреног пријатеља Смају Ковачевића из Приједора. Остали су велики пријатељи до краја живота. Смајин син је био у партизанима и погинуо борећи се на српској страни.

Владе је већ био на одслужењу војног рока у Грацу у Аустрији, а отац Јован је мобилизиран у аустријску војску на територији Словеније према Италији. Мушке главе није било код куће. Живјело се врло тешко, да није теже могло бити. Први свјетски рат увелико је бјеснио у српским земљама. Стигла је и тешка заразна болест, звана „шпањолска“, тако да је народ био готово покошен. Исте ноћи у Јовановој кући 1916. године, умрли су Јованова друга жена Станица, њено мало дијете и Николина жена. Јутро је освануло са троје мртвих у кући. Преживјеле су Јованове кћери Драгиња и Јованка.

Кад се рат завршио, кући су се вратили отац Јован и синови Никола–Нице и Владе. Нице са првом женом није имао дјеце и поново се оженио из Кошиће са **Стеванијом Поповић**, која је била удата у Мљечаници у Буразоре. Муж јој у току рата умро и у том браку није имала дјеце. Стеванија, веома лијепа и паметна, кад је дошла у Алексиће, видјевши да је свекар Јован још млад човјек, она му предложи да се ожени. Свекар јој је за такав однос и став читавог живота био посебно захвалан. Прихватио је њен приједлог и довео из Пилиповића–Бранковића **Петру**, чији је муж погинуо у рату, а она је остала са троје дјеце. Петра је била родом Босијорчић из Мирковца. Јован се са њом договорио да она код дјевера остави сина Владу и кћер Паву, која се касније удала за Раду Чађу у Доњем Јеловцу. Са собом у Алексиће, повела је најмлађу цурицу Стану. Договор је прихваћен и Стана се касније удала за Благоју Вила у Јеловцу. Родила му је: Паву, Јованку, Миљу и Милоша. Њен син Владе је на очевом кућишту засновао своју породицу.

По повратку из рата Јованов други син Владе био је већ зрео момак, који је као ријетко ко преживио шпанолску болест. Оженио се веома маркантном и лијепом дјевојком **Јованком** из породице **Зец** из Доњег Јеловца. Живот су започели врло сретно, али кад су им дјеца одрасла, доживјели су у Другом свјетском рату страшну трагедију.

До почетка Првог свјетског рата, Јованова породица углавном се увећавала и мушкарци су ишли у војску. Рат је био врло тежак и драматичан, али су на ратишту преживјели. Послије рата, 1918. године, Јован је због ниског раста добио надимак Јованчић, јер је имао знатно старијег рођака који је био развијен и висок, па су их у селу на тај начин разликовали. У породици су га до краја живота звали Јојка. Био је врло маркантан и посебно цијењен у селу и Приједору. У Приједору је имао много пријатеља, као што су: Никола–Нико Тешинић, Драго и Нико Медић, Гашићи, Зеленике, Радетићи, Душко Кос, Перо и Симо Араманда, Ксенија–Сенија Ђудура и многи други. Често су га

предлагали за кнеза, али он то никад није прихватао, а онога кога је он предлагао, село је одмах прихватало за кнеза.

По завршетку Првог свјетског рата, кад је нестало турске и аустријске власти, Јованчић је купио неколико парцела, углавном шуме, које су биле на распродају. Са синовима и снахама искрчио је шуме и претворио у ораничне површине. Породица је била у правој експанзији. Живјели су веома добро. Имали су двије запреге, волове и коње и још много крупне и ситне стоке. Још прије рата, 1912. године, изградио је најљепшу кућу у селу. Главни мајстор Нине Бојанић из Јутрогосте, двије године је градио његову кућу. Нице и Владе нису ишли у школу, јер је у селу није ни било, али су по групама у селу научили читати и писати. Владе је касније у Приједору приватно завршио основну школу и имао је трговачког дара, док је Нице био више наклоњен духовности, много је читао и све преносио на породицу и дјецу. По природи је био тих, а поред тога и духовит. Знао је правилно да обрађује земљу и уносио се у тај посао. Садио је и калемио разне врсте воћака. Чак је подигао виноград од неколико стотина чокота винове лозе. Од тога је производио ракију лозовачу, а сваке године у јесен, по неколико сандука грожђа спремио је у зоби (овас), па су се за славу Св. Јована, 20. јануара, његови гости служили свјежим грожђем. Нице је био посебно позитиван човјек. На сваког саговорника остављао је импресиван утисак због своје благе природе, маштовитости и паметног размишљања. Никад није био наметљив нити досадан, за све је имао одређену мјеру држања и разговора. Никад није пушио.

Пошто је био писмен, Владе је на Студеној код госпође Бабић петком писао пасоше за стоку, коју су Јеловчани тјерали на сточну пијацу у Приједор. Домаћица је понудила да Владе купи њено имање, које је некад држао бег звани „Кусаљ“. Госпођа је то имање наслиједила и продала га Влади. У већ постојећим објектима, Владе је држао дућан и кафану, а у дворишту је изградио млин – воденицу са преливним колом на рјечици Јеловачи, а воденица је радила кад год је било довољно воде. Никад се није одјелио од оца и брата Нице, већ се само одвојио због локације на прометном мјесту и путу. Божић и крсну славу славио је код оца Јованчића и брата Нице.

Живот између два Свјетска рата је цвjetaо уз радост и срећу у овој породици. Нице је за то вријеме добио пет синова и двије кћери, а тако исто и Владе. Дјеца су одрастала и кад је било вријеме за школу, редовно су уписивана у Доњи Јеловац. Били су добри и узорни ђаци. Јованчић као да је осјећао да ће се нешто лоше догодити. Предосјећао

је да ће дјеца кад одрасту до војске, бити у рату, а то се и обистинило. Осим три сина, он је имао 11 унука и четири унуке. Два најстарија унука умрли су као мали, а рат 1941. године дочекало је 9 унука. Неки су ишли у гимназију у Приједор. Добро се и данас сјећа тада дијете, унук Душан, кад је дошао други унук Радован, ђак приједорске гимназије да јави ђеду Јованчићу да је Њемачка бомбардовала Београд и да је почео рат против Југославије. Јованчић је био у лукама са унуцима, гдје се орало. Радованова вијест, да је почео рат, запрепастила је све, а ђеда Јојку највише. Ништа није говорио, стајао је као укопан. Шта је тог часа размишљао нико није знао. Дуго је тако замишљен стајао, а затим спорим кораком пошао према мосту, прешао га, и уз брежуљак отишао кући. Унук Душан је имао пуних пет година, добро се сјећа те сцене и ђедевог изгледа. Тај чили, брзи и окретни ђед, одједном се растужио, на лицу су му се видјели горчина и јад. Кад се навечер окупала сва чељад, све је било другачије, без радости и весеља, без журбе, говорило се мало, само неопходно.

Сутрадан су стигле нове вијести, да су њемачке трупе кренуле у освајање Југославије. Већ се могло наслутити шта ће српски народ доживјети. Разјарени муслимани и Хрвати одмах су почели да раде на формирању своје **заједничке војске – усташа**, која ће се касније показати као школски примјер геноцидне армаде, која ће све што је српско и православно убијати, клати и спаљивати.

Подигнут је устанак и засједе су постављене. Прва борбена линија била је на Стојановића Мајдану. На те положаје из Јованчићеве куће отишли су његови синови: Владе, Миле и Нице, а од унука: Панае, Тихомир–Тићо, Драгољуб и Радован. Остали су били још дјеца. Фронт устаника није се могао дуго одржати, јер су били без наоружања, са свега неколико пушака. Једног љетног дана 1941. године, кренуле су усташе из Приједора и Пухарске и попалиле Јеловац. Све су одреда палиле: куће, зграде, штале и све остало имање, а посебно им је било задовољство кад су палили на арману садјевана жита, припремљена за вршидбу. Народ се склонио у оближње шуме и Козару. Јованчић је био у непосредној близини свог имања, скривен у шумарку. Кад су све запалили, ишли су даље. Јованчић је дотрчао и почео да гаси, носећи воду у кантама из велике локве, која је била далеко 50 метара од куће. Усташе су на његовом имању запалиле 11 ватара, а он је успио да угаси 10, док једанаесту није стигао, јер је ватра захватила читаву зграду. За то вријеме, жене и дјеца су избјегли код кћери Јованке на Поглеђево. Био је то само почетак велике драме.

Мушкарци су се окупљали негдје у Козари и вршили припреме за формирање снага за одбрану. У јесен 1941. године, већина одра-слих мушкараца позвана је у Козару, на смотру и избор за јединицу која треба да се формира. Одабран је већи број будућих бораца. Од Јованчићевих унука први је примљен Тихомир–Тићо, Драгољуб–Беба и син Миле. Њима су се придружили Пана, Ђуја и Радован.

Владе је већ био раније активно укључен у организовање устан-ка и био је један од првих чланова Народноослободилачког одбора у Јеловцу и Козари. У почетку самог рата 1941. године, из Приједора је избјегло много српског живља. Код Јованчића је такође било избје-глица и то: **Тешинић Славко, Прица Милорад**, ђак приједорске гим-назије, касније у рату одличан борац – пушкомитраљезац, и многи други. Потомци се сјећају избјеглица, али не сјећају се свих, јер их је било много. Неки су се вратили у Приједор, а појединци су остали у шуми и укључили се у устаничке редове.

Усташе су у збјегу, у Козари, 6.7.1942. г. убиле Јованчића и тог дана жену и три снахе са осморо унучади отјерали у логор Јасеновац у коме су преживјели страшну драму. У логору су умрла два мала унука. Касније су из логора отјерани у село Боровац, општина Рајићи код породица Љиљак и Петровић. Из Боровца, послије три мјесеца у Јеловац их је вратио Марко Дрча. Једанаести дан послије њиховог одласка, у Боровац су дошле усташе и све преостале логораше поново вратиле у логор Јасеновац и на свиреп начин ликвидирали.

Син Никола–Нице, рођен је 1895. године и као најстарије дијете, рано се укључио у послове, како код куће, тако и у обради земље. Био је задовољан и сретан човјек, а због своје начитаности, веома ције-њен и поштован. Кад је подигнут устанак 1941. године, он је са братом Владом, синовима и синовцима био на Стојановића Мајдану, на првој линији устанка. Владе је био предводник јеловачких устаника. Нице који је имао близу педесет година, није био активан борац, већ је бри-нуо о бројној дјечи својој и своје браће Владе и Миле. Кад су завршили партизани са пробојима из Козаре, Нице је већ послије 7. јула 1942. био очевидац страхоте и погибије наших бораца и народа на просторима Горњег Јеловца, гдје су се водиле тешке борбе. Усташе и Нијемци су покупили своје мртве, а остали су на земљи да леже наши борци и народ. Свака њива и сваки грм у Јеловцу били су натпољени српском крвљу. Нице је касније успио понеког и да закопа.

У Козари није било хране, па су они који су преживјели офан-зиву ноћу залазили у села да је потраже. Нице је размишљао како да

нађе склониште, и да преко дана остане у селу. Пронашао је код Симеуновића-Продана стари шупљи храст и у њему је боравио преко дана читаву једну недељу. Домаћин је уз тај храст везао краву, па на том мјесту била је прашина. С друге стране, уз сам храст, био је кокошињац плетен од танког прућа и покривен бујади-папрати гдје су држане кокоши. Кад је Нице дошао да се сакрије у храст, видио је прашину која би могла да га открије. Стао је једном ногом на траву, а другом на жилу храста, тако да се на прабини није могао видјети траг. У храст је улазио ујутро врло рано, а излазио навечер, водећи рачуна да не остави трагове. Једног јутра до храста је дошао усташа, погледао храст и прашину и рекао другом усташи да нема трагова, па га није

Алексић Ј. Никола–Нице

Алексић Стеванија

боље ни разгледао. Сјетио се да запали плетару која је била наслоњена на храст, али у којој више није било кокошки. Пипао се по џеповима тражећи шибицу и у том часу чуо је да га дозива Нијемац који је код куће Млађена Продана тјерао кокоши, па пошто сам није могао да их ухвати, звао га је по имену да му помогне: „Азиз, усташо, Азиз, усташо“. Усташа је одмах отрчао и више се није враћао. Нице се сјетио да би усташа могао сутра доћи и запалити плетару, а тиме и суви храст у којем је нашао склониште, а онда му не било спаса. Навечер је изашао и у храст више није долазио. Међутим, док је храст био млад, имао је огранке који су се временом осушили, па се кроз њега могло видјети куда се усташе и Нијемци крећу и шта раде на брду Гољак. Видио је како доводе похватане Србе и како их кољу. Међу ухваћенима је био и један заробљеник који је по одјећи личио на његовог сина Пану. Касније се испоставило да то није био Пане.

На истом мјесту, на удаљености око 600 метара, видио је како доводе једног заробљеног партизана у униформи и обарају га на земљу. Нице није могао добро да види шта се догађа са партизаном на земљи. Одједном је партизан скочио и побјегао преко низбрдице. Док су се усташе у том метежу снашле и дограбиле оружје, партизан је већ био одмакао. Усташе пуцају за њим, али он се докопао шумарка уз Козару и успио је да им умакне. Послије неколико вечери, Нице је у Козари нашао тог партизана и испричао шта је видио, а он му каже: „Кад су ме оборили на земљу, усташа је извадио нож, клекнуо ми на прса и питао колико има партизана у Козари, а ја сам рекао да их има три стотине. Усташа врисне, опсује ми мајку српску, баци нож и ухвати се за косу. Искористио сам тај тренутак, збацио усташу са себе, скочио и успио да побјегнем.“

Једног предвечерја, у Козари Нице чује како неко дозива: „Раде, Петре, Миле, Јово, дођите овамо, ево ватре и добре вечере.“ Нице насједне том позиву, мислећи да су наши. Кад је пришао близу мјеста одакле се чуо глас, схватио је да је дошао међу усташе. Срећа га је сачувала да им не падне шака. Они су правили заклоне и смјештај, сијекући младе буквиће да од њих направе заштиту изнад ровова. Сва је срећа што је био сутон – предвечерје, па се није добро видјело. Нису га примјетили, а он се слегао и полако назад, гледајући у њих док су одлазили до ровова носећи одсјечене младе буквиће. Измицао се уназад док није ухватио заклон, окренуо се и што је могао брже дао се у бјекство.

Поново је тражио мијесто у селу да негдје по дану борави. Отишао је у свој гај и пронашао шупље дрво. Простор му је одговарао, али мраве је било тешко отјерати, а још више га одвраћало легло змије. Змију је отјерао и смјестио се један дан, али са мравима није могао изаћи на крај. Одлучио је да тражи повољнији смјештај. Сјетио се да би се могао смјестити испод пода у својој штали. Кров штале био је погођен тенковском гранатом са Вулетића пута и сав цријеп пао је на под штале. Успио је да уклони поломљени цријеп, подигне двије поднице и завуче се испод пода. Темељ штале био је на благо нагнутом земљишту, па је са доње стране био камени подзид. Између подзиданих каменица могло се видјети кад неко пролази. Тај смјештај користио је неколико дана, све док једног јутра нису дошли Нијемци и почели убијати свиње које су биле у воћњаку поред саме штале. Побили су свиње и проносили их тик поред Ницине главе. Видио је само како

промичу војничке чизме. Та сцена га је веома уплашила, навечер је изашао и више се ту није враћао нити је тражио сличан смјештај. Боравио је у Козари, а по ноћи силазио у село за храну, које није било, осим шљива и другог воћа. Нигдје није било живе душе. Понекад је чуо рођака Бошка како долази кући, а у рано јутро бјежи у Козару. Склањајући се у збијегу у Козари, Нице је стално водио рачуна о своја два врло лијепа вола Шибоњи и Пероњи и крави Љепови. Успио је да их уведе у Козару и тако склони од усташа и Нијемаца, да их не отјерају. Касније их је провлачио кроз разне кризне ситуације и на крају их одвео преко цесте у Јутрогосту, код свог пријатеља, познатог травара Илије Балабана. Његов син Милош, прихватио је да их чува на паши са својом стоком.

Окупаторска усташка власт дозволила је да се лица која се налазе у селу могу пријавити у Приједору, гдје ће добити легитимацију и тако моћи наводно слободно да се крећу. Нице је одлучио да се пријави и отишао је у Приједор. Није ишао кроз Пухарску, већ преко Брезичана, одакле је ушао у град. Прво је отишао код брице да се обрије, па код сликара да се слика за легитимацију, па тек онда у општину. На себи је имао стари подерани капут и неке старе хлаче, а на глави је имао подерани шешир. На једној нози имао је стари опанак, а на другој стару ципелу. На тај начин био је маскиран да не буде упадљива особа.

Добио је усташку легитимацију, али се из Приједора увијек враћао кући преко Јутрогосте. Избјегавао је да прође поред усташког логора у Јеловцу. Знао је добро колики су то крвници и да легитимација за њих не значи ништа. Касно у јесен 1942. године, дошао му је дио породице из логора Јасеновац. Одмах је одлучио да дјецу склони из села, јер су усташе пронашле списак омладине из Јеловца, коју је обучавао његов син Тихомир-Тићо. Усташе су списак пронашле, али су га изгубиле кад су се враћале у логор. За њима је наишао Драгоја Зорић и нашао списак. Кад је видио садржај, одмах одлучи да га уништи. Утрчао је у Зорића млин у коме је било ватре и списак одмах спалио. Усташе су запамтиле нека имена са списка, али на сву срећу, врло мали број. Плашећи се за породицу, Нице је упутио жену и четверо дјеце код Мике Седлар у други крај, у Орловце изнад Приједора, гдје су остали све до прољећа 1943. године. Кад су усташе коначно напустиле свој логор у Јеловцу, Нице је тек тад вратио породицу у село.

Једног дана Нице је дошао породици у посјету у Орловце и казао да је Роса Дмитра Мудринића, ходајући по Козари, пронашла тело сина Панае и Петра Виле, који су погинули од усташке засједе, а Роса је Пану препознала по одјећи. Нице је отишао у Козару и на мјесту гдје су погинули он их је сахранио. Панае је био помоћник пушкомитраљесца у вријеме пробоја обруча, а и касније кад се дио партизана вратио у Козару. Сачувавши волове, Нице је успио од дијелова више кола, да састави једна. За партизанае је врло често требало нешто превести, па је он са воловима, све до краја рата, стално радио за потребе партизана. Много пута ишао је до Масин Бајира, и чак до Мраковице и близу Лисине. Ишао је у бербу кукуруза у дубичку равн недалеко од Јасеновца, отимајући од усташа кукуруз који је био за бербу. И поред свега што је радио, био је од сеоске власти и Партије, он и још неки од првих одборника у селу, предвиђен за физичку ликвидацију. Завршетак Другог свјетског рата дочекао је изгубивши своја два старија сина борца, оца, брата, сестру, четири синовца, синовке и снахе. Послије рата много је помагао породицама које су изгубиле своје најмилије. Дао је селу зграду у којој је двије године била продавница за Јеловац и околна села. Под притиском Партије, морао је 1949. године да се упише у Сељачку радну задругу, што је врло тешко прихватио.

Нице је био ожењен **Стеванијом**, кћерком Симе Поповића из Кошиће. Симин унук, Бошко Мацура из Доњег Јеловца, причао је да је ђед Симо предводио делегацију у Кнежпољу на тајним разговорима са Петром I Карађорђевићем, кад је долазио да помогне Србима у Крајини, у вријеме њиховог бунта према турској и аустријској власти.

Никола–Нице и Стеванија имали су седмеро дјеце. Никола је умро 13.6.1978 у 84-ој, а Стеванија 27.7.1979. у 85-ој години.

Њихова дјеца били су: **Маријан**, рођен је 1920. године, умро је од болести казамака кад је имао три и по године.

Пантелија–Панае, рођен је 1922. године. Завршио је Основну школу у Доњем Јеловцу. Био је борац Првог батаљона, помоћник митраљесца, погинуо је крајем љета 1942. године од усташке засједе у Козари.

Тихомир–Тићо, рођен је 1924. године. Завршио је Основну школу у Доњем Јеловцу и био је ђак приједорске гимназије. У породици је важио за веома паметну особу и сви су га уважавали. Кад је подигнут устанак 1941. године, одмах се прикључио устаницима на Стојановића Мајдану. У јесен исте године, први из фамилије примљен је у партизанске редове у Козари. Касније је, по одлуци претпостављених, враћен

у село гдје је обучавао групу омладинки, која је имала око 40 чланова. Обука се односила на упутство и тумачење циља борбе српског народа и како да се организује у одбрани од усташа и Нијемаца. Учествовао је у ослобођењу Приједора 16. маја 1942. године. Кад је у мају 1942. године у Ламовитој формирана Прва крајишка бригада, био је активан борац те бригаде. У једној борби на Патрији 19. јуна 1942. године био је тешко рањен. Није могао да се креће, јер му је кугла остала у нози. Брат Пане га је на коњу пребацио у болницу на Витловској, гдје је остао око двије недјеље. Кад је болница распуштена, дошао је у збијег код породице, а одатле је кренуо са осталим народом, са куглом у нози до села Војскове, гдје је био заробљен и отјеран у логор Старо Сајмиште-Земун на обали Саве. Не зна се дан кад је умро у том стравичном логору.

Алексић Н. Маријан

Алексић Н. Пане

Алексић Н. Тихомир

Спасоја, рођен је 1928. године и он је завршио Основну школу у Доњем Јеловцу. Заробљен је у збјегу у Козари и отјеран у јулу 1942. године у усташки логор Јасеновац. Кад се у касну јесен вратио из Јасеновца, укључио се у рад организације СКОЈ, а у прољеће 1943. године био је секретар те организације. Стално је био у покрету и склањао се од непријатеља. Као још млад отишао је у партизане. Међутим, вратили су га у село, јер се у селу одређивало ко ће ићи у јединицу. Завршетак рата дочекао је у селу. Послије рата био је на изградњи омладинске пруге Шамац–Сарајево, а као војник био је у Жупањи, на изградњи аутопута Београд–Загреб. У селу је био предсједник Управног одбора Сељачке радне задруге, затим одборник у Скупштини општине Приједор у више сазива. У Јеловцу је више пута биран за предсједника Са-

веза бораца Другог свјетског рата. Више деценија је за новине, радио и телевизију давао изјаве о догађајима из рата 1941–1945. године. По завршетку Другог свјетског рата, тражени су подаци о броју погинулих у Горњем Јеловцу, а он је те податке забиљежио, предао званичним општинским органима и званичним институцијама у Београду. Ти материјали су публиковани у једној монографији. Његова дјеца су: Љепосава, Сретко, Тихомир и Невена. Сваке године у априлу одлази у Јасеновац – Градину, гдје су усташе на најсвирепији начин побиле преко милион Срба, Јевреја и Рома.

Алексић Н. Спасоја

Алексић Н. Душанка,
удата Кнежевић

Душанка, рођена је 1930. године. Преживјела је голготу јасеновачког логора. Била је емотивна, разумна, а по природи лијепа и паметна особа. Имала је много наслијеђених црта од оца Нице. Прије рата, а и у току рата, веома је бринула о свом млађем брату Душану. Послије рата се удала за честитог момка, Срету Кнежевића у Горњем Јеловцу и родила Танкосаву, Милорада, Радосаву, Мирка и Милку. Умрла је 7.1.1997. године у Горњем Јеловцу.

Радосава–Рада, рођена је крајем 1933. године. И она, као и остала дјеца, отјерана је из Козаре у логор Јасеновац. Кад се вратила из логора често се склањала испред непријатеља, све до ослобођења. Завршила је основну школу као одличан ђак у Цвијићима. Педесетих година прошлог вијека, удала се за Милана Родића из Јутрогосте, који је радио у руднику Љубија, а она је радила у фабрици кекса и вафла „Мира Цикота“ у Приједору. Родила је двоје дјеце – Младена и Дијану – а сада живи као пензионер у Приједору.

Најмлађи син Душан, рођен је 1936. године. Са породицом је 1942. године отјеран из збјега у Козари у логор Јасеновац. Кад се вратио из логора имао је шест година. У току рата 1943. године преживио је тифус. Стално је био физички слаб и њежног здравља. После рата завршио је Основну школу у Цвијићима. Захваљујући стрицу Влади, који га је одвео код себе у Приједор, завршио је нижу гимназију. Добио је државну стипендију и у Поречу (Истра), завршио је средњу пољопривредну школу. За пољопривредни факултет добио је државну стипендију. Факултет је завршио у Загребу. На том факултету завршио је постдипломске студије и магистрирао. У Београду је на Пољопривредном факултету докторирао и стекао звање доктора биотехничких наука. Има двоје дјеце – Биљану и Николу. Сада као пензионер живи у Београду. Написао је монографију под насловом: *Шездесет њих година Основне школе у Горњем Јеловцу*, јер је желио да својој школи и свом родном селу Јеловцу подари то дјело. Његов отац Нице је често говорио да је захваљујући брату Влади и два пута државној стипендији, његов Душан завршио високо образовање: „Да није било те помоћи, по мом гурунту и кућном посједу, он никад не би ништа завршио више од основне школе.“

Алексић Н. Радосава-Рада,
удата Родић

Алексић Н. Душан

Други Јованчићев син Владимир–Владе, рођен је 1897. године у Горњем Јеловцу. Још као дијете истицао се као храбар и сналажљив. Био је веома вриједан и послушан и све је хтио да ради. Једног дана кад је отац отишао у Приједор, он и брат Нице, који је имао 12, а Владе 10 година, узели су очеву ловачку пушку и отишли на Гољак, да на

логи убију зеца. Међутим, наишао је неки човјек са Патрије, и кад је видио дјецу са пушком, потрчи за њима да им је отме. Они натисну бјежати, али човјек им је трчао за петама. Владе у трку потражи пушку од Нице, али он није хтио да му је да, већ настави бјежати. Кад је Нице видио да ће га човјек стићи, он је у трку дао Влади пушку. Владе је истог часа стао и уперео пушку у непознатог човјека и повикао да ће пуцати. Силедија је стао као укопан. Владе му запрети да ће пуцати ако само направи корак према њему. Човјек је видио да није шала и да би мали могао пуцати, окрене се и напусти дјецу, а њих двојица пуни среће и радости, врате пушку кући. Све су оцу испричали кад се вратио из Приједора, јер нису имали мајку. Рекао им је да се тако не могу понашати и да је добро што им човјек није отео пушку, јер би он због тога имао озбиљних проблема.

Алексић Ј. Владимир–Владе

Алексић Јованка

Владе је иначе био „оштар“ човјек. Код њега је морало све да буде по неком реду и то не његовом, већ како то раде и други. Једном приликом кад је имао 14 година, возио је колима кукуруз у клипу као трећину за бега, а са њим је био и бегов син. Кад су кренули са натовареним колима, бегов син се попне на кола. Међутим, Владе га стјера са кола и каже: „Ако сам дужан да возим трећину, нисам дужан да тебе возим.“ Кад су на Студеној дошли до бегове куће, ћуприја се сломи под теретом, а кола се преврну и сав кукуруз се изаспе на капији. Бегов син затражи да Владе кукуруз унесе у магазу, међутим Владе то одбије и каже му да је он трећину довезао до куће, што је била његова обавеза, а сад нека бегов син уноси. Затим окрене запрегу и кола и оде

кући. Бег се пожали Јованчићу на Владино понашање, а овај му обећа да ће предузети мјере против сина. То је била последња трећина која је дата турској власти. Кад је почео Први свјетски рат, Владе је имао 17 година и још недорастао за војску, био је мобилизиран. Одведен је на обуку у Грац, гдје је провео скоро читав рат. Аустријски војници Срби, нису жељели и нису хтјели да се боре против Србије, па су саботирали. Изазивали су разне болести, а најчешће су кукуријеком изазивали инфекције и због тога нису могли ићи на ратиште. Утирући кукуријек у кожу, изазивали су ране по тијелу, тако да је лијечење трајало врло дуго. Ту је настао и један стих који гласи: „Видиш драга онај бријег, тамо расте кукуријек, тамо расте она трава која ме спашава.“

Кад је завршен Први свјетски рат, Владе је био неписмен. Одлучио је да се у Приједору упише у школу и да приватно полаже. Послије двије године завршио је основну школу и имао је врло лијеп рукопис. На Студеној гдје је некад боравио бег Мехмед Капетановић звани „кусаљ“, живјела је врло паметна, културна Српкиња, бегова жена коју су сви звали госпођа Бабић. Једног дана предложила је Влади да петком, кад је сточна пијаца у Приједору, у њеној кући пише пасоше за све врсте стоке. То је радио више година и госпођа Бабић му предложи да купи њено кућиште. Он то прихвати и купи, а она се са своје двије кћери пресели у Дубицу. То није била бегова кућа, већ њезина, а њезин муж је раније погинуо. Једног дана дошао је бег код ње и рекао јој да ће она бити његова жена. Пошто је била Српкиња, знала је да мора прихватити, пристала је и затражила да бег њене кћери остави на миру. Стварањем Краљевине Југославије (1918), турска и беговска власт преко ноћи су нестале. Госпођа Бабић са кћерима се преселила у Дубицу и 1943. године усташе су њу и њену кћер Невенку јавно као Српкиње објесили у центру Дубице.

Кад је дигнут устанак 1941. године, Владе је био врло утицајан и предводио је групу која је била наоружана, а он им је био претпостављени. Могли су да отварају ватру на непријатеља, само кад он наређи. Одмах је био биран за одборника у селу. У току рата био је веома ангажован на разним задацима, јер је уживао врло велико повјерење. Владе и брат Миле су последије ослобођења Приједора 16. маја 1942. године одвезли оружје и муницију према Грмечу, па су се затекли ван пробоја из Козаре. Владе је добро познавао терен и више пута преводио партизане до њиховог одређеног мјеста и циља. Када је у Јеловцу основана релејна станица, он је руководио њоме.

По завршетку рата 1945. године, био је постављен за предсједника Среског суда у Приједору и на тој дужности остао је три године. То су били тзв. револуционарни судови. Послије тога био је судија Округног суда у Бања Луци. Већ је био у годинама, па су га поставили за тржишног инспектора у општини Приједор, затим економ у болници, па ловочувар на ријекама Сани и Гомјеници, одакле је пензионисан. Умро је 10.10.1975. године у Приједору. Био је заслужни носилац Партизанске споменице 1941–1945. године и других одликовања.

Владе и Јованка имали су прво дијете Луку, који је умро од неколико мјесеци. Најстарија кћи Ђуја, рођена 1922. године, завршила је Основну школу у Доњем Јеловцу, а Домаћинску школу у Приједору. У њиховој кући било је увијек много посла, а Ђуја је била вриједна дјевојка.

Алексић В. Лука

Алексић В. Ђуја

Други свјетски рат дочекала је код оца на Студеној, гдје је био први налет усташа. Кућу и остало имање до темеља су им спалили. Као млада дјевојка, првих дана устанка 1941. године показала је жељу да се у устанку ангажује. Одмах је била примљена у СКОЈ и показала своју зрелост. Кад је ослобођен Приједор 16. маја 1942. године, Ђуја је из Горњег Јеловца, са десетинама дјевојака, прва кроз ослобођени Приједор пронијела на високом јарболу српску заставу. Прије пробоја из козарског обруча, ступила у партизанске редове и са њима отишла према Грмечу. У чети је била са братом Драгољубом као болничарка. Читаво вријеме пратила га је у стопу, јер је знала да је неустрашив борац и увијек први. Знала је да мора бити стално уз њега. У сталним борбама прошла је од Козаре, Грмеча, централне Босне у Србију, до Београда. На ослобођењу Београда, на Бановом Брду одакле је надирала Пета козарска бригада, Драгољуб–Беба је 16.10.1944. године тешко рањен. Ђуја га је извукла са

прве линије и док се трудила да му укаже прву помоћ и да га повуче у заклон, погодила их је граната и они су заједнички погинули за ослобођење Београда. Сахрањени су заједно у Жаркову, а онда су 1953. године пренети и поново сахрањени на гробљу Ослободилаца Београда. Ђуја је била веома маркантна дјевојка, изузетне љепоте и шарма.

У току рата 1943. године, од тешке зиме прсти на ногама су јој отпали, непрекидно је ишла из борбе у борбу и увијек је била на првој борбеној линији. Кад је погинула при ослобођењу Београда, била је по чину поручник.

Владин син Драгољуб–Дади, рођен је 1924. године. Основну школу завршио је у Доњем Јеловцу. Рано је почео да помаже родитељима при трговини и другим пословима. Још као дијете показивао је особине вриједног и храброг дјетета. Кад је подигнут устанак, одлазио је на Стојановића Мајдан гдје су устаници држали фронт. Прије тога Драгољуб је по нечијем захтијеву отишао у Приједор и донио др Младену Стојановићу радио-апарат на батерије и предао му га у Горњем Јеловцу, у кући Косте Савића.

При избору омладинаца за партизанску јединицу у Козари, Драгољуб није био примљен, јер је био ниског раста. Молио је да га приме, али није ишло. Људи из села носили су храну организованим партизанима у Козару. Отац Владе је одређивао ко ће да носи храну и у ту групу сваког пута одређивао је Драгољуба. А Драгољуб је стално молио претпостављеног да га прими, али је увек био одбијен, јер је био млад. Други пут кад је носио храну, у јесен 1941. године, опет је молио да га приме и командир или командант га овог пута прими. Кад су се вратили они који су били са њим у групи за ношење хране, причали су да никад нису Драгољуба видјели тако веселог и сретног, него кад му је речено да остаје у партизанима. Одмах је био у јединици са братом Тићом. Кад је породица била у збјегу у Козари, он је више пута долазио код ђеда Јованчића–Јојке. Посљедњи пут кад је дошао, казао је да се те вечери иде у пробој обруча око Козаре и да ће бити врло тешка борба јер ће партизани морати да прођу.

Алексић В. Драгољуб–Беба

Пробој је извршен и партизани су изашли из обруча, а народ је остао и био је заробљен. Јованчић је био са породицом у Козари. Ујутро кад је свануло, устао је и рекао да неће бити са породицом и да неће гледати како је убијају. Алексићи су рекли да ће све породице, а било их је шест, бити скупа, па ако буду убијали, да сви скупа изгину. Јованчић је после устао и отишао даље пола километра од свијех Алексића. Сјео је под једну велику букву и пушио лулу. Није прошло ни пола сата кад се у близини чуо пуцањ пушке. Усташе су дошле до Јованчића и испалили му метак у главу. Онако како је сједио и пушио остао је на мјесту мртав у том положају. Чуо се долазак фашиста и били су врло близу. Одједном су се низ косу појавили Нијемци и уперених пушака опколили су Алексиће. Истјерали су их са мјеста гдје су преноћили и низ јарак дотјерали на обалу ријеке Мљечанице, на њиву у близини куће Јована Бановића. Са свих страна народ је дотјериван на ову њиву. Ту је за сат времена било на стотине заробљених. Да би показали своју моћ, пред свима су запалили кућу Бановића. Нијемци су заробљени народ на овој њиви предали усташама, а усташе су заробљенике претјерале преко ријеке Мљечанице и наставиле тјерати у логор Јасеновац. Породица је заробљена и отјерана у Јасеновац.

Причали су борци да је Драгољуб био врло повјерљив курир. Свагдје је стизао и пошту и поруке на вријеме уручивао. Негдје у прољеће 1943. године, однекуд је наишао и био је са породицом око два сата и отишао. Више га породица није видјела. Његов мали брат – стричевић Душан, сјећа се да је био веома лијеп, стасит и врло озбиљан. Био је прави војник. Кад је Пета козарска бригада 1943. године била у ослобођеном Прњавору, отац Владе отишао је у посјету и био са Ђујом, Драгољубом и братом Милом. Тада је Драгољуб казао оцу да предстоје велике борбе и да ће рат трајати бар још двије године, али да они неће све те борбе преживјети. Та Драгољубова предвиђања су се, нажалост, остварила.

Драгољуб је као изврстан борац чинио неустрашиве подвиге. Нажалост, погинули су скоро сви који су знали за његове подвиге, па није имао ко да их исприча. Један од његових преживјелих сабораца, био је Јово Келечевић из Лијевча Поља. Он каже да је Драгољуб био његова генерација, али да је по природи и војничким врлинама био бар најмање шест генерација испред њега. Цитирам дио његових сјећања: „Батаљон са три чете нашао се у близини Добоја. Извиђачи јављају да смо опкољени са три стране, а четврта страна је ријека Босна. Има-

ли смо муниције само за десет минута борбе и ту је крај. Ујутро смо примили доручак и не видимо излаз. Врло је критично и безизлазно. Знамо да ћемо предвечер бити нападнути. Послије доручка Драгољуб је са својом четом једноставно нестало. Није га било нити за ручак. Ми претпостављамо да је успио своју чету да извуче из обруча. У сам сумрак усташе су нас нападе, а ми смо одмах прихватили борбу, па докле има муниције. Међутим, усташе је истог часа неко напао са леђа. Међу њима је настала паника и бјежање. Скакали су у ријеку Босну, гушили се, а неки препливали. Ми смо притрчали њиховој линији, дограбили оружје и муницију, па удри по њима. Тукли смо их док су скакали у ријеку и док су пивали. Једноставно, ми смо их потпуно растурили. Драгољуб је знао да је једини начин да се извучемо из обруча, напасти их са леђа. Своју чету непримјетно је провукао усред дана између њихових положаја, дошао им иза леђа и кад су они напали нас, он је са својом четом напао њих. Ту смо усташе потпуно потукли и спасили свој батаљон и све борце, а само захваљујући мудрости и процјени Драгољуба–Бебе.“

Надгробна плоча брату и сестри Алексић Драгољубу
и Ђуји на гробљу Ослободилаца Београда.

Пета козарска бригада водила је жестоке борбе у Централној Босни, а 1944. године прешла је у Србију, са задатком да учествује у ослобођењу Београда. У октобру 1944. нападнут је Београд у коме је био огроман број њемачких војника. Борбе су биле врло тешке и жестоке. Пета бригада је нападала са Бановог Брда. У тим жестоким борбама Драгољуб је са својом четом на овом Брду отео од Нијемаца батерију са седам топова. Био је први међу првима и на првој линији тешко је

рањен 16. 10. 1944. године. Сестра Ђуја, која је била болничарка, пратила га је у стопу, јер је знала да је такав борац као што је он стално у опасности. Извукла га је са прве борбене линије тешко рањеног и покушала да га превидије, али у том часу погодила их је њемачка граната и обоје су скупа погинули. Тако је завршен животни и борбени пут брата и сестре, храбрих бораца, јунака и правих хероја са славне Козаре. О Драгољубу, о његовим подвизима и јунаштву, писали су новинари и књижевници: Милорад Гончин, Драгоја Лукић и многи други.

Драгољуб и Ђуја почивају заједно на гробљу Ослободилаца Београда.

Њиховом кратком борбеном, храбром и јуначком животном путу, др Рајко Срдих, родом из Црне Долине код Приједора, написао је и посветио ову пјесму.

ЂУЈИ И ДРАГОЉУБУ АЛЕКСИЋУ БЕБИ У СПОМЕН

Има једна мала плоча изнад гроба
под гранама брезе и зелене тује
помен је на једно непролазно доба
кад се крв и живот слободи дарује.

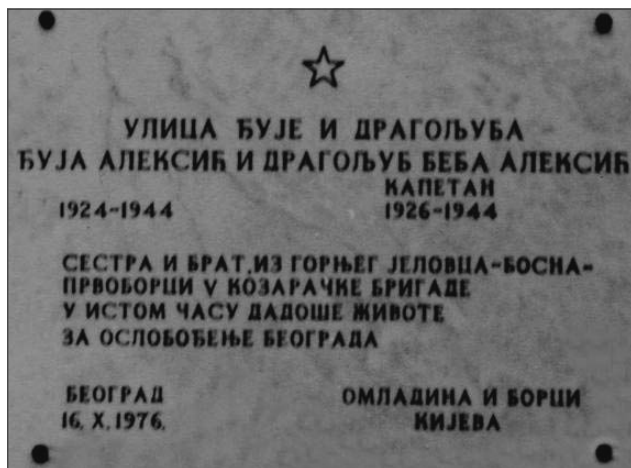
По њој слова бледа говоре о свему
док над њима вјетар гранчице лелуја
пише да су пали у истом трену
Алексић Драгољуб и сестра му Ђуја.

Пред бункером тврдим испред своје чете
клонула су крила козарског сокола
младог капетана из крајишке пете
без суза у оку јаука и бола.

Болничарка четна, сестра, крв рођена
над братом се нагла као добра вила за
стала и пала метком погођена
и мртвог брата мртва загрлила.

Молим беле брезе да умире гране
и вјетар нек стане да лишће не кида
још јунаку нису зацелиле ране
још их мртва сестра мртвом брату вида.

Др Рајко Срдих

Спомен плоча на Петловом брду – Београд.

Владин син Радован, рођен је 1926. године. Основну школу завршио је у Доњем Јеловцу. Кад је почео рат, био је ђак приједорске гимназије. У току велике офанзиве на Козару 1942. године, ступио је у партизанске редове. Погинуо је као борац Првог батаљона на Равном Гају, на пробоју из Козаре 3/4. 7. 1942. године.

Владин син Јован, рођен је 1929. године. Основну школу завршио је у Доњем Јеловцу. Рат га је затекао са 12 година. Заробљен је у збјегу на Козари и отјеран у логор Јасеновац. По завршетку рата 1945. године, наставио је школовање у Приједору, а затим у Бања Луци. По завршетку школовања, запослио се у Фабрици целулозе и папира у Приједору, одакле је отишао на одслужење војног рока, у школу резервних официра. По повратку из војске, наставио је рад у фабрици, гдје је био кандидат за стручно усавршавање у САД. Кобног дана, 9. 9. 1951. године, страдао је у фабрици.

Трагичан догађај у фабрици, Јованова погибија, примљен је у Горњем Јеловцу са великом тугом и болом. О Јовановој смрти информацију је дао секретар фабричког комитета Савеза комуниста Момчило Томић, родом из Дрвара. Он је казао да је Јован по завршетку радног времена отишао на базен, скочио и због нагле промјене температуре стало му је срце и он се утопио у базену. Такву информацију дао је Јовановим родитељима.

То је била званична прича за јавност. Међутим, последице неколико година, појавила се друга, незванична информација. Послије радног времена Јован је остао на прековременом раду, јер се то тражило и

Алексић В. Радован

Алексић В. Јован

упућен је у неке друге хале да ради. Ту је Јован који није био електричар, већ по струци бравар, дошао у контакт са струјом и тако погинуо. Била је то нечија непажња и немар, да бравар дође у контакт са струјом. Због тог случаја неко је морао да одговара. Др Светозар Савић код кога су навечер довели мртвог Јована, казао је његовој мајци Јованки да у њему није било ни капи воде, већ му је читаво вријеме из једне ноздрве излазила крв, што уопште није карактеристично за смрт утапањем. Тако се завршила судбина петог и последњег сина Алексић Владе и Јованке. У породици остала је трајна сумња да у Јовановом трагичном случају можда није казана права истина.

Владина кћи Анка–Анкица, рођена 20.1.1932. године. Основну школу започела је у Доњем Јеловцу, али је због рата прекинула школовање. У збјегу на Козари била је заробљена и отјерана у логор Јасеновац, који је преживјела и вратила се кући. Послије ослобођења завршила је основну школу и нижу гимназију у Приједору. Родила је кћер Ступар Љиљану, која сада живи са својом кћерком Ланом у Перту, Аустралија. Више година је радила у СУП у Приједору, а касније у предузећу „Градња“ гдје је и пензионисана. Умрла је у Приједору 5. 10. 1992. године.

Владин син Маријан, рођен је 1939. године. Са породицом је био у збјегу у Козари, гдје је заробљен и отјеран у логор Јасеновац. Умро је у овом страшном логору 1942. године, као невино дијете, а имао је само три и по године. Мајка Јованка умрла је у марту 1966. у 64-ој години.

Алексић В. Анка–Анкица

Алексић В. Маријан

Драгичевић Ј. Драгиња,
рођ. Алексић

Јованова–Јованчићева кћи Драгиња, која је могла да буде рођена 1900. године, удала се за **Драгоју Драгичевића** у село Мразовце. Цијела породица се 1937. године преселила преко ријеке Уне у село Живају. Снаха Стеванија причала је за Драгињу да је била веома драга, лијепа и симпатична и да је била веома паметна и много је личила на оца Јована. У браку је родила петеро дјеце.

Њихова најстарија кћи **Роса**, била је у партизанима. Усташе су је ухватиле у Храстовцу и заклале. Сина **Илију** ухватиле су усташе и одмах убиле. Отац Драгоја и мајка Драгиња заробљени су у Козари, отјерани у Јасеновац, гдје су на најсвирепији начин ликвидирани.

Драгичевић Драгоја

Драгичевић Роса

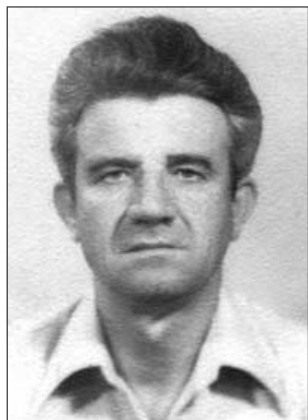

Драгичевић Илија

Син Бранко, преживио је рат и кад је дошло ослобођење, вратио се са братом и сестром у Мразовце. Био је врло упоран, завршио је средњу економску школу и запослио се у текстилној фабрици у Дубици, одакле је послије дугог рада отишао у заслужену пензију. У току дугогодишњег рада саградио је породичну кућу и трајно се преселио у Дубицу. Имао је два сина. Дубоко је био везан за своје село Мразовце.

Други син Љубан, као ратно сироче смјештен је у дом за дјецу без родитеља. Завршио је основну школу и нижу гимназију у Дубици. Средњу економску завршио је у Бања Луци. У току школовања био је добар ђак. Економски факултет завршио је у Београду. Определио се за стране језике, тако да данас врло добро говори енглески и њемачки. Кад је завршио факултет, био је директор једног предузећа у Босанској Костајници, а касније директор предузећа у Хрватској Костајници. По позиву, једног дана прешао је у Жељезару Сисак, гдје је годинама био у самом врху руководећих структура. Из већ познатих разлога, премјештен је у коксару Бакар, а затим је пензионисан. Данас са породицом живи у Хрватској.

Драгојина кћи Коса, живјела је са братом Бранком и кад је он био на одслужењу војног рока живјела је са снахом и под неразјашњеним околностима трагично је страдала.

Драгичевић Бранко

Драгичевић Љубан

Драгичевић Коса

Још увек млад и са троје нејаке дјеце, Јован–Јованчић није имао избора већ да се поново жени. Ту га није баш послужила срећа. Довео је из села Мјечанице неку Станицу, лоше нарави, а још лошија домаћица. Дјецу му је малтретирала и кажу да је била злочеста. Сви су то

морали да трпе. Чак је њезин отац упозорио Јована да Станица није за његову кућу и да ће са њом имати озбиљних проблема.

У међувремену, она је родила симпатичну дјевојчицу **Јованку**, које ће касније израсти у врло драгу особу и кад је била пунољетна, удала се на Поглеђево за **Павла Тркуљу**. Павле је био даровит човјек, тако да је изградио врло лијепу кућу на спрат на Поглеђево. Кад је дигнут устанак и почео рат, Павлова кућа била је партизанска болница и то једно дуже вријеме. Једног дана, усташе и муслимани из Дубице окупирали су ове просторе и Павлову кућу до темеља су спалили. Данас, испред темеља гдје је била кућа, подигнут је споменик који подсјећа на то да је ту била ратна партизанска болница 1942. године.

Тркуља Павле

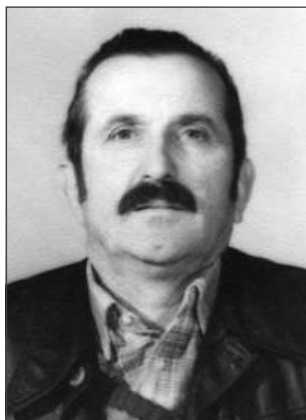

Тркуља Јованка, рођ. Алексић

Јованка је родила четворо дјеце: **Мићу**, **Босу**, **Божу** и **Благоју**. Заробљена је са дјецом у Козари и отјерана у логор Јасеновац. Усташе су у логору одвојиле дјецу и отјерале на подручје Бјеловара, а њу су отјерали у Њемачку на присилан рад. Преживјела је рат и вратила се без дјеце на спаљено огњиште. Павле је био заробљен, отјеран у Јасеновац, и тамо ликвидиран. Јованка је послје рата пронашла дјецу и довела их на Поглеђево. Ту је живјела једно дуже вријеме. Син Мићо радио је много година у Њемачкој, тамо је и пензионисан. Преселио се трајно са Поглеђева у Дубицу, гдје је саградио лијепу породичну кућу. Други син Божо, живио је у једном селу поред Бјеловара и бавио се пољопривредном производњом. Јованка се касније преселила у Бјеловар код сина Благоје, који је радио у Њемачкој. Ту је чувала своју унучад. Умрла је 1990. године и сахрањена на гробљу у Бјеловару.

Споменик у дворишту Тркуље Павла и Јованке на Поглеђеву,
чија је кућа била на спрат и у почетку рата 1941–1942. године,
кориштена је као болница за рањене партизана,
коју су усташе 1942. године,
до темеља спалили.

Тркуља Мишо

Солдат Боса, рођ. Тркуља

Тркуља Божо

Тркуља Благоја

Трећи Јованчићев син, Миле, рођен је 1921. године. Основну школу завршио је у Доњем Јеловцу, а 1940. године оженио се врло лијепом дјевојком Маријом. Био је регрутован за одлазак у редовни војни рок. Међутим, Други свјетски рат је започео и он се већ 1941. године укључио са братом Владом и осталим укућанима у дизању устанка. Кад је ослобођен Приједор маја 1942. он је са братом Владом из складишта у Приједору утоварио наоружање и муницију и хитно су превезли у Јапру (према Грмечу), да га непријатељ не зароби. Није могао да се врати, јер су Нијемци и усташе поново окупирале Приједор и цесту Приједор–Бос. Нови. Миле је одмах пришао партизанима на подручју Јапре, а кад се указала прилика прешао је на Козару и прикључио се козарским партизанима. Његов мали **син Срето**, рођен је 1941. годи-

не, мајка га је са породицом склонила у збјег у Козари. Кад су били заробљени почетком јула 1942. године, мајка Марија однијела га је на рукама у логор Јасеновац. Послије краћег времена умро је у логору. Имао је само годину дана. Био је веома лијепо дијете и сви су га јако вољели, као да су предосјећали да ће тако мали и драг умријети у том страшном и свирепом логору. Кад је Миле дошао на Козару, видио се са породицом и био је врло ожалошћен за малим сином Срето.

Алексић Ј. Миле

Алексић Марија

Алексић М. Срето

Меморијални зид на Мраковици, имена бораца из породице Алексић
Јована–Јованчића: син Миле, унуци: Ђуја, Пана, Тихомир,
Драгољуб, Радован и снаха Марија.

Као борац Пете козарске бригаде, звани Але, прошао је њен дуг борбени пут. Учествовао је у борбама за ослобођење Београда. Са Петом козарском бригадом дошао је на Сријемски фронт и ту је крајем 1944. године погинуо као командир чете, а по чину је био капетан прве

класе. Његови саборци, који су преживјели рат, причали су да је био веома храбар борац. Супруга Марија била је права љепотица, умрла је 1943. године од тифуса, што је Миле врло тешко доживио.

Активни борци и учесници у НОР из племена Алексића

Алексић Раде Илија

Алексић Вука,
удата Крстић

Алексић Лазарка

Алексић Ранко

Алексић Бранко

Алексић Пере Здравко

Стана, рођена Алексић, Јованчићева сестра, била је удата у Дрљаче у Горње Гаревце. Ту је родила сина Раду, кћери Јованку и Милку. Раде је одрастао и одслужио војни рок, засновао је породицу и имао је петеро дјеце: Деву, Луку, Ану, Стану и Љубана.

Дева је била удата за Јову Вујчића у Божиће, и родила је кћер Радојку, која се касније удала у Ритане, гдје данас живи са породицом.

Станин син Раде Дрљача био је напредан човјек и домаћин. Између два свјетска рата радио је неколико година у Њемачкој, па је добро говорио њемачки, што га је касније дошло главе. У току рата владала је велика несташица, како хране, тако и гаса за освјетљење, соли и шећера и осталих ситних потрепштина. Из неколико српских села отишле су сељанке у Приједор да купе што им недостаје. Партија је енергично осудила тај одлазак и донијела одлуку да се свих 17 одмах убију. Одредила је да организатор за извршење тога злочина буде партијски активиста неки Кончар. Он је то добио као партијски задатак који је морао да изврши. Побити толико невиног свијета је тежак злочин. Кончар је тражио подршку по рангу вишег од себе, Раде Ђупурдије, с надом да ће се одлука измјенити. Међутим, Ђупурдија није хтио да дође на лице мјеста и да подржи ту сулуду идеју. Кончар је морао да изврши одлуку Партије и није смио ништа да измијени. На крају су се сјетили и Раде Дрљаче, да говори њемачки и посумњају да би могао да их изда Нијемцима и усташама и одмах су и Раду укључили у ову групу за ликвидацију. Кончар је имао одређену групу која је извршила ликвидацију, а он је имао задатак Партије да се одлука спроведе. Претпоставља се да Кончар такву одлуку не би никад до- нио, а да се супротставио, можда би завршио као ови који су ликвиди- рани. Са ставовима Партије није се смјело играти. Свих 18 Срба, по одлуци Партије, морали су бити побијени. Побијени су потпуно невини људи, Срби, а Раду Дрљачу убили су само зато што је знао њемачки. Овај немили догађај годинама је препричаван по селима по- слије Другог свјетског рата.

Дрљача Стана,
рођ. Алексић

Дрљача Раде
– Горњи Гаревци

Дрљача Дева, удата
Вујчић – Божићи

РЕЛЕЈНЕ СТАНИЦЕ

Комуникације на слободној територији биле су веома отежане, али су постојале. Пошта и друге разне пошиљке, па и понеке информације, ишле су преко ове станице. У Јеловцу су биле овакве двије станице. Прва је била у кући Ђорђе Шормаза којом је руководио Владе Алексић, а друга је била у Мацурама, којом је руководио Перо Пекија из Јутрогоште. Станице су биле у функцији до завршетка рата. Њихова улога била је од великог значаја, а посебно у комуникацији између породица у селу и бораца на ратишту.

СПИСАК ПОГИНУЛИХ ПАРТИЗАНСКИХ БОРАЦА ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА ЧИЈА СУ ИМЕНА УПИСАНА НА МЕМОРИЈАЛНОМ ЗИДУ СПОМЕНИКА МРАКОВИЦА НА КОЗАРИ

1. Адамовић О. Ђуро	1922–1943.
2. Алексић Ј. Миле	1921–1944.
3. Алексић В. Драгољуб	1924–1944.
4. Алексић В. Ђуја	1922–1944.
5. Алексић В. Радован	1926–1942.
6. Алексић Н. Тихомир	1924–1942.
7. Алексић Н. Пане	1922–1942.
8. Алексић Р. Илија	1924–1943.
9. Алексић Љ. Марија	1921–1943.
10. Бабић С. Лазо	1905–1941.
11. Бокан С. Пане	1912–1942.
12. Бокан М. Стево	1888–1941.
13. Бокан С. Стоја	1922–1942.
14. Цвијић Р. Здравко	1921–1942.
15. Цвијић Д. Рајко	1921–1942.
16. Чађо П. Милан	1912–1942.
17. Чичић Д. Владе	1924–1942.
18. Чичић Д. Боса	1920–1942.
19. Дрча Н. Ана	1926–1942.
20. Ђаковић Ј. Милан	1905–1942.
21. Ђаковић Р. Нена	1926–1942.
22. Ђаковић Љ. Лука	1924–1942.

---

23. Кнежевић С. Антонија	1900–1942.
24. Колар П. Саван	1921–1942.
25. Лукић Р. Раде	1909–1945.
26. Лукић П. Станко	1912–1942.
27. Лукић Д. Стево	1921–1942.
28. Лукић Д. Борко	1924–1943.
29. Лукић С. Милан	1913–1945.
30. Маџура С. Перо	1921–1943.
31. Маџура К. Марко	1903–1943.
32. Маџура К. Пилип	1905–1942.
33. Маџура П. Јован	1924–1943.
34. Маџура С. Душан	1906–1942.
35. Маџура М. Чедо	1913–1942.
36. Маџура Ч. Ана	1915–1945.
37. Маџура Љ. Раде	
38. Маџар П. Ђурађ	1900–1942.
39. Маџар П. Јован	1905–1941.
40. Маџар С. Славко	1923–1942.
41. Маџар Н. Нико	1916–1942.
42. Марин Ј. Душан	1923–1942.
43. Микановић Ј. Славко	1920–1942.
44. Петрић П. Ђуро	1909–1942.
45. Продан Г. Радован	1921–1942.
46. Продан С. Божо	1916–1944.
47. Срдић Ђ. Славко	1919–1942.
48. Срдић Ђ. Раде	1923–1943.
49. Шормаз Ђ. Милан	1921–1944.
50. Шормаз Н. Петар	1907–1943.
51. Топић М. Здравко	1923–1942.
52. Вила Ј. Радојка	1923–1942.
53. Вила Ј. Ђуја	1925–1942.
54. Врбан С. Радован	1922–1942.
55. Вукота Д. Милан	1911–1943.
56. Вучен Д. Дара	1912–1945.
57. Зорић С. Стоја	1902–1942.
58. Зорић М. Светозар	1918–1942.
59. Зорић Н. Велимир	1921–1942.

Споменик на Козари (Мраковица) палим борцима који су положили животе у борбама (1941–1945) против нацистичке Њемачке и крволочних усташа, војске Независне државе Хрватске са сједиштем у Загребу.

На споменику су уписана имена 9.864 борца са ширег подручја Козаре, а из Горњег Јеловца имена 59 погинулих бораца.

У дјелу Ђургуза и Вигњевића: *Козарски одред*, на стр. 280. пише да је **Цвијић Мирко**, сељак из Горњег Јеловца био борац, али га у списку бораца из Јеловца нема. Други случај је **Милорад Цвијића**. Потомак је изјавио аутору овог дјела, да се Милорад у току офанзиве прикључио партизанима и као борац погинуо на Поглеђеви, гдје су вођене жестоке борбе. Није на списку погинулих бораца из села.

Саван Петрић био је у Козари са партизанима и они су га задужили да буде уз рањенике. Међутим, ту је био рањен, да ли од авиона, артиљерије или од непријатељске војске, није познато. Заробљен је у офанзиви, кажу његове сестре и отјеран у логор „Старо сајмиште“ код Земуна, гдје је и умро. Ни он није на списку страдалих бораца из села.

ПРЕЖИВЈЕЛИ СУ УСТАШКО КЛАЊЕ ПОРОДИЦА

Усташе су у свом злочиначком походу убијале и клале на све стране и на сваком мјесту. Кога год да су ухватили убили су или га отјерали у логор, па га тамо убијали. Такве злочине чиниле су усташе из логора „Девчић“ у Горњем Јеловцу. Многе породице из овог села биле су на најсвирепији начин побијене. То се дешавало у другој половини 1942. године. Само је четверо људи било недоклано и тако преживјело. О овом случају са преживјелима детаљан разговор водио је проф. Драго Шормаз и публиковао у дјелу *Образ* (2005). Случај је био познат читавом селу и широј околини, али до тад није био објављен. Крваво породично клање преживјели су: Илинка Малетић, Вита Добријевић, Милош Кнежевић и Милкан Мудринић.

Малетић Илинка

Малетић Илинка

У породици Малетића рођена је Илинка од оца Микајла и мајке Смиље. Сјећа се јесени 1942. године, кад је имала десет година. Једне вечери дјеца су пошла у шуму да дотјерају стоку. На путу су их дочекале усташе и казале да се одмах врате кући. Кад су дошли кући, у дворишту је било још комшија, углавном жена и дјеце. Мајка је Илинку помиловала по глави и рекла да се не плаши. Брата Николу и остале мушкарце, везали су жицом и одмах одвели. Наредили су да жене и дјеца пођу са њима код команданта, да их попише и да ће се вратити кући. Кренули су према потоку до Лакиног кућишта. Ту су видјели три одсјечене главе набијене на коље. Једна је била Николина. Мајка је вриснула и потрчала према одсјеченим главама. Усташе су сјекирама, ножевима и кољем кренули на њих. Убили су Илинкину мајку, а Илинку су ударили сјекиром, она је пала на земљу и изгубила свијест. Кад је била дубока ноћ, она се освијестила и чула да неко зове мајку да му помогне. Илинка се придигла сва у крви. Пошла је према потоку и видјела да је преживјела Вита Добријевић. Помогла јој је да се дигне. Њих двије су дозивале остале, али сви су били мртви. Замо-

тале су Илинки главу и кренуле према кући Драгоје Продана. Опрали су је од крви и завили рану да не квари. Кад је свануо дан, одведене су код других породица. Малетићи су имали дванаест чланова породице, а рат и тај покољ преживјела је само Илинка.

Добријевић Вита

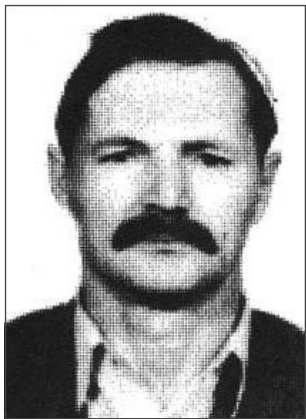

Добријевић Вита

Вита је рођена у бројној породици Добријевића. Преживјела је драматичне догађаје на Козари гдје је била у збјегу, заробљена и отјерана у логор Јасеновац, а из логора у Грубишино Поље. Послије три мјесеца вратила се у Јеловац. Кућа је била потпуно празна. Живјела је са сестром и браћом. Прикупљали су храну да би преживјели преко зиме. Једног дана у јесен 1942. године, сестра је орала њиву да би засијали пшеницу. Усташе су дошле и наредиле да прекине са орањем и да одмах иде кући. Сви су били утјерани у кућу. Одмах су из-

двојили два Витина брата и комшију и некуд су их одвели. Послије су и остале извели из куће и одвели низ поток, на једно спаљено кућиште. Кад су ту дошли, видјели су два њена брата и комшију одсјечених глава. Настала је вриска и плач, а усташе су почеле да туку људе кољем и маљевима. Виту су ударили с леђа и она је пала поред маћехе. Гурнули су је у поток, а онда маћеху бацили преко ње. Била је свјесна, али није могла да се помакне. Усташе су провјеравале да ли има преживјелих и звале их да устану, да их мајка нахрани, али нико се није јављао. Рекли су да ће сутра поново доћи да виде има ли живих. Кад су усташе отишле и све се стишало, Вита се извукла испод мртве маћехе. Чула је да је неко зове, а то је била Илинка Малетић. Имала је разбијену главу и јако је крварила. Пронашле су неко платно и замотале јој главу, да што мање квари. Успјеле су тешком муком да дођу до куће Драгоје Продана. Ту су преноћиле и сутрадан је по Илинку дошла сестра Вукосава и одвела је код себе у Мацуре. Вита се потуцала по разним кућама, све док њена сестра Дара није дошла из партизана. Наставиле су да живе заједно, а Вита је последије рата ишла у школу и остала да живи на очевом огњишту.

Кнежевић Милош

Кнежевић Милош

Кад је Њемачка напала и окупирала Краљевину Југославију, српски народ је подигао устанак. Милошев отац Антонија био је изабран за одборника. Непријатељ је то знао, па су га тражили, али он се сваког пута успио склонити да га не ухапсе. Пред офанзиву Милошева породица побјегла је у Козару и подигла колибу за боравак. Офанзива је наишла и породица је била похватана и отјерана у логор „Циглана“ у Приједору. Остали су у логору једно вријеме, а затим су дошли у Јеловац. Кућа им је била спаљена. Остала им је само једна шупа. Мало су је оправили и привремено се смјестили. Једног дана кад је била киша и невријеме у јесен 1942. године, дошле су усташе. Отвориле су врата и извеле ђеда, бабу и мајку и одвели. Са дјецом је остао један усташа. Кад се зачуо врисак и јавк, дјеца су вршћећи истрчала и појурила у правцу одакле се чуо јавк. И усташа је пошао за њима. Трчали су према јарчићу, мало даље од куће. Кад су дјеца стигла до мјеста злочина, ту је било око десетак усташа са кољем и одмах су почели убијати. Милоша су ударили по глави и он је пао. За њим је ишао брат Ђуро и носио је малу сестру. Ударали су га, а он се бранио и штитио сестру, али је од удараца пао преко Милоша. Цела породица која се затекла на спаљеном кућишту ту је била побијена. Кад су усташе отишле, Милош је дошао свијести, придигао се и чинило му се да има живих. Превртао их је и тражио преживјеле, али сви су били мртви. Знао је да одатле мора бјежати. Упутио се према Равном Гају. Требало је да пријеђе цесту, али како. Прикрадао се поред живице, пришао цести и примјетио да на цести стоји један усташа. Сакрио се иза живице и на срећу наишла су запрежна кола, усташа је сјео и отишли су према Приједору. Милош је прешао цесту, па уз поток, па на пут, кренуо према Равном Гају. У првој шуми дочекали су га партизани. Били су запањени кад су га видјели, питајући зашто је крвав. Испричао им је шта је било и да је породица побијена. Обрисали су му крв са главе и врата, узели га у наручје и однијели у неку кућу. Ту су му алкохолом испрали и завили ране. Сутрадан га је партизан Сава Каменко однио у Јутрогшту, у Лајиће код ујака, гдје је остао до ослобођења.

Мудринић Милкан

Мудринић Милкан

Милкан, који је био мало одраслији, добро се сјећа шта су све усташе радиле и како су убијале српски народ у Јеловцу и Козари. Преживио је покољ мајке, сестара и брата. Једно јутро у јесен 1942. године, док је чувао стоку, дошле су усташе у црним униформама из логора и казале да одмах иде кући. Дошле су за њим до куће и наредили укућанима да одмах иду на сликање и добију пропуснице. Мајка је одмах почела спремати дјецу, а њему је дала да носи два кукурузна хљеба. Милкан је ишао испред њих према Хајдучком бунару и кући Косте Савића. Одједном је

зачуо врисак и запомагање мајке. Окренуо се и видио како је усташе боду ножевима, а из руку јој је испао мали Милан. Схватио је да ће их побити. Из руку су му испали хљебови, а он је натиснуо бјежати. Усташе су викале да стане, али он је наставио да бјежи према цести и кући Вујцана Петрића. Кад је хтио да претрчи преко цесте, зауставио га је усташа који је био на коњу. Питао га је куда иде, а он је одговорио да је из куће Марка Дрче и да тражи стоку. Усташа му је дао знак да може ићи. Прешао је преко цесте и изашао на Равни Гај. Наишао је на партизанае и они су га одвели у кућу Николе Качавенде. Ту је видио Милоша Кнежевића, који је преживио покољ своје породице. Други дан отишао је у Бурсаће, код баке Миље и ујака Милана у Јутрогошту. Послије неколико дана, ујна га је одвела у Јеловац, на кућиште које је било до темеља спаљено. Одатле су отишли до мјеста гдје су усташе убијале. Нашли су мртву мајку и брата Милана разбијене главе, а мало даље и двије заклане сестре. Вратили су се у Јутрогошту, гдје је Милкан остао све док се рат није завршио.

СПИСКОВИ ТРАГИЧНО СТРАДАЛОГ СРПСКОГ НАРОДА ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА

Стојановић Милан у Монографији „ОЈ, ЈЕЛОВАЦ“ у табелама: 2, 3, 4, затим стр. 90, те таб. 5 и 25. приказао је спискове који су у посједу Савеза удружења бораца НОР-а – СУБНОР-а Општинског одбора Приједор, о страдању од усташа и Нијемаца комплетних српских породица, мајки са дјецом, старих и млађих особа и дјеце од неколико мјесеци до 14 година старости из Г. Јеловца.

Табела 2

СПИСАК ФАМИЛИЈА ОД КОЈИХ НИКО НИЈЕ ПРЕЖИВИО НЕПРИЈАТЕЉСКУ ОФАНЗИВУ НА КОЗАРИ У ЛЪЕТО 1942. г.

Ред. број	Презиме и име домаћина фамилије	Број страдалих чланова фамилије
1.	Алексић Миле	3
2.	Бабић Мирко	4
3.	Бабић Михаило	3
4.	Бокан Пане	5
5.	Вукадиновић Марко	5
6.	Вукота Милан	4
7.	Гускић Илија	5
8.	Добријевић Драгомир	3
9.	Дрча Јово	2
10.	Зорић Стојан	2
11.	Зорић Миле	2
12.	Илић Петар	4
13.	Илић Момчило	5
14.	Кесић Стојан	2
15.	Кнежевић Алекса	4
16.	Кнежевић Стојан	2
17.	Марин Душан	4
18.	Марин Ђуро	2
19.	Марин Љупко	6
20.	Малетић Никола	5
21.	Мацура Љубан	2
22.	Мацура Милутин	3
23.	Мацура Чедо	2

24.	Мацура Урош	2
25.	Мудринић Јово	11
26.	Мудринић Урош	8
27.	Мудринић Ђуро	2
28.	Петрић Млађен	6
29.	Рељић Ратко	6
30.	Срдић Славко	3
31.	Трамошљанин Стојан	4
32.	Цвијић Мирко	6
33.	Чађо Милан	6
34.	Чупић Драгоја	6

Извор података: СУБНОР – Општински одбор Приједор

Табела 3.

**СПИСАК МАЈКИ ИЗ Г. ЈЕЛОВЦА КОЈЕ СУ ПОГИНУЛЕ
СА СВОЈОМ ДЈЕЦОМ У НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ
НА КОЗАРИ 1942. год.**

Редни број	Презиме и име мајке	Број страдале дјеце
1.	Бокан Ана	2
2.	Бокан Коса	4
3.	Бокан Босиљка	4
4.	Бабић Стана	2
5.	Видовић Зорка	1
6.	Вила Ђуја	1
7.	Вила Стана	4
8.	Вукадиновић Мара	4
9.	Вукадиновић Босиљка	3
10.	Вукадиновић Сава	2
11.	Вукота Радосава	2
12.	Вулетић Драгиња	4
13.	Вулетић Мара	1
14.	Гускић Мика	3
15.	Добријевић Мара	1
16.	Добријевић Коса	1
17.	Дрча Сава	4

18.	Зорић Ђуја	5
19.	Илић Стоја	4
20.	Илић Стака	3
21.	Кесар Јованка	1
22.	Кесар Миља	4
23.	Кнежевић Милица	7
24.	Кнежевић Стоја	3
25.	Лазић Вукосава	2
26.	Малетић Госпова	4
27.	Малетић Смиља	2
28.	Марин Ана	5
29.	Марин Д. Коса	2
30.	Марин Ј. Коса	2
31.	Марин Зорка	4
32.	Мудринић Ана	4
33.	Мудринић Драгиња	3
34.	Мудринић Радојка	9
35.	Мацура Вида	2
36.	Мацура Дева	4
37.	Мацура Мара	2
38.	Мацура Миља	1
39.	Мацура Стоја	5
40.	Петрић Милка	5
41.	Петрић Стана	3
42.	Продан Стана	3
43.	Рељић Ана	5
44.	Савић Мара	4
45.	Срдић Мара	1
46.	Срдић Мика	2
47.	Трамошљанин Сава	2
48.	Цвијић Љуба	4
49.	Чаћо Роса	4
50.	Чупић Стоја	4
СТРАДАЛИХ МАЈКИ СВЕГА =		50
ЊИХОВЕ ДЈЕЦЕ СВЕГА =		158

Извор података: СУБНОР – Општински одбор Приједор, Списак сачинили Спасоја Алексић и Срето Кнежевић из Г. Јеловца, а аутор монографије „Ој, Јеловац“ уредио за ову публикацију.

Табела 4

**СПИСАК ДЈЕЦЕ ИЗ СЕЛА ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА
МЛАЂЕ ОД 14 ГОДИНА СТРАДАЛЕ У II СВЈЕТСКОМ РАТУ**

Ред. бр.	Презиме, име оца и име	Година рођења	Година смрти	Мјесто страдања
1.	Алексић Миле Срето	1941	1942	Јасеновац
2.	Алексић Теодора Мика	1935	1942	Г. Јеловац
3.	Алексић Владе Маријан	1939	1942	Јасеновац
4.	Бабић Микајила Стана	1933	1942	Поглеђево
5.	Бабић Мирка Илија	1936	1942	Поглеђево
6.	Бабић Мирка Јованка	1938	1942	Поглеђево
7.	Бабић Мирка Никола	1934	1942	Поглеђево
8.	Бокан Пане Драгица	1940	1942	Паланчиште
9.	Бокан Пане Драгољуб	1936	1942	Паланчиште
10.	Бокан Пане Светозар	1938	1942	Паланчиште
11.	Бокан Васе Душанка	1931	1942	Паланчиште
12.	Бокан Васе Илија	1936	1942	Паланчиште
13.	Бокан Васе Вука	1939	1942	Паланчиште
14.	Бокан Васе Вујо	1939	1942	Паланчиште
15.	Бувач Станка Милка	1933	1942	Паланчиште
16.	Бувач Станка Тина	1930	1942	Паланчиште
17.	Вукадиновић Д. Анкица	1935	1942	Г. Јеловац
18.	Вукадиновић Д. Мирко	1941	1942	Г. Јеловац
19.	Вукадиновић Д. Никола	1936	1942	Г. Јеловац
20.	Вукадиновић М. Вука	1932	1942	Г. Јеловац
21.	Вукадиновић М. Мара	1939	1942	Г. Јеловац
22.	Вукадиновић Милорад	1935	1942	Г. Јеловац
23.	Вулетих Василија Бранко	1929	1942	Јасеновац
24.	Вулетих В. Драгомир	1935	1942	Јасеновац
25.	Вулетих Раде Боса	1927	1942	Јасеновац
26.	Вулетих Раде Станка	1940	1942	Јасеновац
27.	Вулетих Раде Стоја	1929	1942	Дубица
28.	Вулетих Уроша Боса	1936	1942	Г. Јеловац
29.	Вулетих Уроша Милева	1932	1942	Г. Поље
30.	Вулетих Уроша Раде	1930	1942	Јасеновац
31.	Вулетих Душана Дара	1940	1942	Јасеновац
32.	Вукојевић Спасоје Коса	1941	1942	Г. Јеловац

33.	Вукота Милана Радана	1941	1942	Козара
34.	Вукота Милана Радомир	1939	1942	Козара
35.	Гајић Уроша Миленко	1938	1942	Јасеновац
36.	Гајић Уроша Смиља	1941	1942	Јасеновац
37.	Гускић Илије Милан	1935	1942	Г. Јеловац
38.	Гускић Илије Васкрсија	1929	1942	Г. Јеловац
39.	Гускић Илије Васо	1934	1942	Г. Јеловац
40.	Добријевић Драгом. Дара	1941	1942	Г. Јеловац
41.	Добријевић Д. Драгиња	1940	1942	Г. Јеловац
42.	Добријевић Мирка Дева	1927	1942	Г. Јеловац
43.	Добријевић М. Милорад	1928	1942	Г. Јеловац
44.	Добријевић М. Перса	1933	1942	Г. Јеловац
45.	Добријевић Мирка Раде	1932	1942	Г. Јеловац
46.	Дрча Николе Перса	1927	1942	Козара
47.	Дрча Николе Милан	1933	1942	Козара
48.	Ђаковић Раде Невенка	1930	1942	Козара
49.	Ђаковић М. Драгољуб	1939	1942	Г. Јеловац
50.	Ђаковић Милана Јован	1940	1942	Г. Јеловац
51.	Ђурић Ранка Анђа	1936	1942	Г. Јеловац
52.	Завишић Вас. Милева	1930	1942	Козара
53.	Завишић Раде Драгиња	1928	1942	Козара
54.	Завишић Н. Вукосава	1938	1942	Јасеновац
55.	Завишић Николе Милка	1940	1942	Јасеновац
56.	Завишић Н. Вукашин	1941	1942	Јасеновац
57.	Завишић Р. Танкосава	1938	1942	Јасеновац
58.	Завишић Василије Анка	1940	1942	Јасеновац
59.	Ђаковић М. Драгољуб	1939	1942	Г. Јеловац
60.	Ђаковић Милана Јован	1940	1942	Г. Јеловац
61.	Ђурић Ранка Анђа	1936	1942	Г. Јеловац
62.	Завишић В. Милева	1930	1942	Козара
63.	Завишић Раде Драгиња	1928	1942	Козара
64.	Завишић Николе Вукосава	1938	1942	Јасеновац
65.	Завишић Николе Милка	1940	1942	Јасеновац
66.	Завишић Николе Вукашин	1941	1942	Јасеновац
67.	Завишић Раде Танкосава	1938	1942	Јасеновац
68.	Завишић Василцје Анка	1940	1942	Јасеновац
69.	Зорић Драгоје Раде	1929	1942	Јасеновац
70.	Зорић Буре Драгоја	1927	1942	Јасеновац

71.	Зорић Косе Драгица	1941	1942	Јасеновац
72.	Зорић Николе Божо	1939	1942	Јасеновац
73.	Зорић Николе Милева	1941	1942	Јасеновац
74.	Зорић Николе Божо	1939	1942	Јасеновац
75.	Зорић Николе Милева	1941	1942	Јасеновац
76.	Зорић Николе Перо	1938	1942	Јасеновац
77.	Илић Петра Миленко	1937	1942	Г. Јеловац
78.	Илић Петра Јован	1939	1942	Г. Јеловац
79.	Илић Момч. Драгољуб	1935	1942	Г. Јеловац
80.	Илић Момчила Душанка	1934	1942	Г. Јеловац
81.	Илић Момчила Марија	1928	1942	Г. Јеловац
82.	Илић Момчила Никола	1930	1942	Г. Јеловац
83.	Илић Петра Радомир	1932	1942	Г. Јеловац
84.	Илић Петра Драгољуб	1935	1942	Г. Јеловац
85.	Кнежевић Антонџе Коса	1939	1942	Козара
86.	Кнежевић Антоније Миља	1941	1942	Козара
87.	Кнежевић Антоније Миле	1941	1942	Козара
88.	Кнежевић Алексе Милева	1936	1942	Козара
89.	Кнежевић Миле Душан	1930	1942	Козара
90.	Кнежевић Стеве Никола	1934	1942	Козара
91.	Кнежевић Стеве Илија	1936	1942	Козара
92.	Кнежевић Алексе Милева	1937	1942	Козара
93.	Кнежевић Алексе Сретко	1931	1942	Козара
94.	Кнежевић Алексе Јања	1929	1942	Козара
95.	Кнежевић Антоније Ђуро	1928	1942	Козара
96.	Кнежевић Антоније Ранко	1931	1942	Козара
97.	Кнежевић Антоније Коса	1937	1942	Козара
98.	Кнежевић Антоније Борислав	1941	1942	Козара
99.	Коралија Васк. Марко	1942	1942	Козара
100.	Колар Љубана Милан	1941	1942	Козара
101.	Колар Саве Драгоја	1932	1942	Г. Јеловац
102.	Колар Саве Ђуро	1939	1942	Г. Јеловац
103.	Колар Саве Јован	1938	1942	Г. Јеловац
104.	Колар Саве Стоја	1929	1942	Г. Јеловац
105.	Лазић Драге Невенка	1940	1942	Јасеновац
106.	Лазић Драге Миља	1941	1942	Јасеновац
107.	Лазић Ђорђија Радослава	1932	1942	Јасеновац
108.	Лукић Раде Сретко	1930	1942	Г. Јеловац

109.	Мацура Владимира Вуја	1938	1942	Поглеђево
110.	Мацура Влад. Живко	1942	1942	Поглеђево
111.	Мацура Душана Раде	1940	1942	Г. Јеловац
112.	Мацура Душана Радован	1940	1942	Г. Јеловац
113.	Мацура Љубана Млађен	1934	1942	Паланчиште
114.	Мацура Миле Стоја	1932	1942	Поглеђево
115.	Мацура Милутина Милан	1938	1942	Поглеђево
116.	Мацура Милутина Неђо	1936	1942	Поглеђево
117.	Мацура Милут. Милорад	1940	1942	Поглеђево
118.	Мацура Пилипа Здравко	1940	1942	Г. Јеловац
119.	Малетић Михајла Стана	1932	1942	Г. Јеловац
120.	Малетић Николе Милан	1928	1942	Г. Јеловац
121.	Малетић Николе Милева	1930	1942	Г. Јеловац
122.	Малетић Николе Милош	1931	1942	Г. Јеловац
123.	Малетић Михајл. Видосава	1933	1942	Г. Јеловац
124.	Малетић Миха. Танкосава	1931	1942	Г. Јеловац
125.	Марин Душана Душанка	1937	1942	Г. Јеловац
126.	Марин Душана Драгомир	1939	1942	Г. Јеловац
127.	Марин Душана Анка	1941	1942	Г. Јеловац
128.	Марин Јована Никола	1937	1942	Јасеновац
129.	Марин Јована Коста	1935	1942	Јасеновац
130.	Марин Љупка Драгиња	1928	1942	Г. Јеловац
131.	Марин Љупка Милан	1929	1942	Г. Јеловац
132.	Марин Љупка Миљенко	1930	1942	Г. Јеловац
133.	Марин Љупка Смиља	1935	1942	Г. Јеловац
134.	Марин Сретка Рајко	1934	1942	Г. Јеловац
135.	Марин Сретка Маринко	1936	1942	Г. Јеловац
136.	Марин Сретка Невенка	1939	1942	Г. Јеловац
137.	Марин Сретка Ђорђе	1941	1942	Г. Јеловац
138.	Марин Сретка Пава	1942	1942	Г. Јеловац
139.	Мудринић Благ. Јованка	1936	1942	Г. Јеловац
140.	Мудринић Благоје Милан	1939	1942	Г. Јеловац
141.	Мудринић Благ. Вукосава	1933	1942	Јасеновац
142.	Мудринић Дмит. Драгиња	1941	1942	Јасеновац
143.	Мудринић Дмит. Мирко	1939	1942	Г. Јеловац
144.	Мудринић Душа. Даница	1930	1942	Г. Јеловац
145.	Мудринић Душана Раде	1932	1942	Г. Јеловац
146.	Мудринић Душана Смиља	1934	1942	Г. Јеловац

147.	Мудринић Душана Стево	1937	1942	Г. Јеловац
148.	Мудринић Јована Деса	1931	1942	Г. Јеловац
149.	Мудринић Јована Љубан	1929	1942	Г. Јеловац
150.	Мудринић Јове Милош	1928	1942	Г. Јеловац
151.	Мудринић Јове Марко	1929	1942	Г. Јеловац
152.	Мудринић Јове Невенка	1933	1942	Г. Јеловац
153.	Мудринић Јове Саво	1935	1942	Г. Јеловац
154.	Мудринић Уроша Деса	1928	1942	Г. Јеловац
155.	Мудринић Уроша Марко	1929	1942	Г. Јеловац
156.	Мудринић Уроша Љубан	1930	1942	Г. Јеловац
157.	Мудринић Уроша Невенка	1931	1942	Г. Јеловац
158.	Мудринић Уроша Милош	1935	1942	Г. Јеловац
159.	Мудринић Уроша Саво	1938	1942	Г. Јеловац
160.	Мудринић Вељка Бранко	1927	1942	Г. Јеловац
161.	Петрић Дмитра Радана	1938	1942	Јасеновац
162.	Петрић Душана Анка	1941	1942	Јасеновац
163.	Петрић Драгоје Госпова	1940	1942	Паланчиште
164.	Петрић Драгоје Маријан	1938	1942	Паланчиште
165.	Петрић Драгоје Милан	1931	1942	Паланчиште
166.	Петрић Драгоје Милинко	1928	1942	Паланчиште
167.	Петрић Млађена Драгиња	1935	1942	Г. Јеловац
168.	Петрић Млађена Перса	1937	1942	Г. Јеловац
169.	Петрић Млађена – новорођ.	1942	1942	Г. Јеловац
170.	Петрић Стеве Невенка	1936	1942	Г. Јеловац
171.	Петрић Вукаишна Боса	1941	1942	Г. Јеловац
172.	Плавчић Јована Роса	1928	1942	Г. Јеловац
173.	Поповић Душана Милка	1941	1942	Јасеновац
174.	Поповић Пере Душан	1934	1942	Г. Јеловац
175.	Петрић Косте Душанка	1930	1942	Г. Јеловац
176.	Петрић Косте Владислав	1932	1942	Г. Јеловац
177.	Петрић Драгоје Драгиња	1934	1942	Паланчиште
178.	Петрић Драгоје Милинко	1937	1942	Паланчиште
179.	Петрић Драгоје Стоја	1939	1942	Паланчиште
180.	Петрић Драгоје Милош	1940	1942	Паланчиште
181.	Продан Љупка Невенка	1935	1942	Г. Јеловац
182.	Продан Љупка Миља	1941	1942	Козара
183.	Продан Љупка Драгиња	1942	1942	Козара
184.	Продан Милана Танкосава	1938	1942	Г. Јеловац

185.	Продан Млађена Анка	1940	1942	Јасеновац
186.	Продан Остоје Илија	1937	1942	Г. Јеловац
187.	Продан Стојана Благоја	1938	1942	Кнежица
188.	Рељић Луке Драгица	1940	1942	Г. Јеловац
189.	Рељић Ратка Коса	1928	1942	Г. Јеловац
190.	Рељић Ратка Марија	1931	1942	Г. Јеловац
191.	Рељић Владе Стево	1938	1942	Г. Јеловац
192.	Рељић Владе Милош	1929	1942	Козара
193.	Савић Косте Душанка	1938	1942	Г. Јеловац
194.	Савић Косте Владимир	1933	1942	Г. Јеловац
195.	Савић Косте Владислав	1935	1942	Г. Јеловац
196.	Савић Косте Вељко	1928	1942	Г. Јеловац
197.	Срдић Ђоке Душанка	1931	1942	Г. Јеловац
198.	Стрика Раде Божо	1928	1942	Г. Јеловац
199.	Трамошљанин Миле Миља	1939	1942	Г. Јеловац
200.	Трамошљанин Миле Душан	1930	1942	Г. Јеловац
201.	Трамошљанин Стеве Илија	1933	1942	Г. Јеловац
202.	Трамошљанин Стој. Драго	1928	1942	Г. Јеловац
203.	Цвијић Мирка Душанка	1934	1942	Г. Јеловац
204.	Цвијић Мирка Милош	1932	1942	Г. Јеловац
205.	Цвијић Мирка Рада	1937	1942	Г. Јеловац
206.	Цвијић Милор. Чедомир	1929	1942	Г. Јеловац
207.	Цвијић Сретка Војо	1928	1942	Г. Јеловац
208.	Чађо Милана Дара	1933	1942	Г. Јеловац
209.	Чађо Милана Милена	1933	1942	Г. Јеловац
210.	Чађо Милана Невенка	1939	1942	Г. Јеловац
211.	Чађо Милана Свето	1940	1942	Г. Јеловац
212.	Чичић Драгоје Милорад	1932	1942	Јасеновац
213.	Чичић Душана Стојан	1928	1942	Јасеновац
214.	Чичић Драгоје Милорад	1932	1942	Јасеновац
215.	Чичић Раде Лазар	1940	1942	Јасеновац
216.	Ђупић Драгоје Маријан	1939	1942	Г. Јеловац
217.	Ђупић Драгоје Радоје	1936	1942	Г. Јеловац
218.	Ђупић Драгоје Стоја	1935	1942	Г. Јеловац
219.	Ђупић Драгоје Драгоја	1933	1942	Г. Јеловац
220.	Шормаз Пере Милутин	1928	1942	Јасеновац
221.	Шормаз Раде Смиља	1941	1942	Јасеновац
222.	Шормаз Стојана Милица	1932	1942	Паланчиште

223.	Шормаз Стојана Миља	1930	1942	Паланчиште
224.	Шормаз Стојана Стана	1935	1942	Паланчиште
225.	Шормаз Стојана Стоја	1942	1942	Паланчиште
226.	Шормаз Стојана Живко	1928	1942	Паланчиште

Извор података: СУБНОР – Општински одбор Приједор. Списак сачинили Спасоја Алексић и Срето Кнежевић из Г. Јеловца

Напомена аутора:

– Лист БОРБА у специјалном издању – Документи, објавио је у фебруару 1988. године „Именословник 11.219 козарачке дјеце чије су животе од 1941. до 1945. године на најсуровији начин угасили Хитлерови војници и Павелићеве усташе“, као ауторски рад историчара Драгоје Лукића и Јована Кесара. Штуром анализом изнесених података у овој публикацији долази се до стравичних показатеља, од којих се истичу:

- Према полној структури страдало је: 6.348 козарских дјечака и 4.854 дјевојчица, а за њих 14 није било могуће утврдити ни пол, ни животно доб – јер су страдали као новорођенчад;
- Просјечна старост страдалих козарских малишана била је 6,7 година, од којих су многи заклани у колијевци, а најстаријима је било нешто преко 14 година;
- Према узрасту страдала козарачка дјеца била су: четрнаестогодишњааци – 754, тринаестогодишњааци – 821, дванаестогодишњааци – 570, једнаестогодишњааци – 806, десетогодишњааци – 384, деветогодишњааци – 587, осмогодишњааци – 444, седмогодишњааци – 558, шестогодишњааци – 685, петогодишњааци – 723, четворогодишњааци – 807, трогодишњааци – 960, двогодишњааци – 1000, једноногодишњааци – 957 и мање од једне године старости – 1163 малишана;
- Према ратним годинама страдања најпогубнија била је 1942. година, година офанзиве на Козари, када је нестало 9.410 или 84% од укупног броја страдаих козарских малишана;
- Према мјестима страдања примат држи злогасни Јасеновачки логор у коме је побијено и умрло 5.683 козарске дјеце, а остала су страдала: у другим логорима и мјестима НДХ, односно – 2.651; у својим родним мјестима – 2.474; у збјеговима на Грмечу (послије пробоја из обруча на Козари) – 248; у логорима на подручју Србије и Њемачким логорима – 19;
- У односу на територијални распоред – највише козарске дјеце страдало је са територије општине Градишка – 4.439, затим Босанска Дубица – 4.099, те Приједор – 990;
- У општини Приједор села Горњи Јеловац са 226 страдале дјеце и Паланчиште – 209 су на првом мјесту.

Табела 5

**ЗБИРНИ СПИСАК ЖРТАВА ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА
СЕЛА ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ у II СВЈЕТСКОМ РАТУ 1941–1945. год.**

Ред. број	Презиме, очево име и име	Година рођења	Година погиб.	Мјесто страдања
1.	Адамовић Николе Остоја	1902	1942	Г. Јеловац
2.	Алексић Душана Миле	1924	1942	Земун
3.	Алексић Јована Симо	1884	1942	Г. Јеловац
4.	Алексић Јове Теодор	1882	1942	Х. Дубица
5.	Алексић Љубана Стојан	1926	1942	Г. Јеловац
6.	Алексић Миле Срето	1941	1942	Јасеновац
7.	Алексић Раде Саван	1922	1942	Г. Јеловац
8.	Алексић Ристе Јован–Јованчић	1871	1942	у Козари
9.	Алексић Стојана Мика	1902	1942	Г. Јеловац
10.	Алексић Теодора Мика	1935	1942	Г. Јеловац
11.	Алексић Васе Раде	1900	1942	Г. Јеловац
12.	Алексић Владе Маријан	1939	1942	Јасеновац
13.	Бабић Ђорђе Радомир	1915	1942	Поглеђево
14.	Бабић Јована Радомир	1912	1942	Поглеђево
15.	Бабић Михајла Никола	1926	1942	Поглеђево
16.	Бабић Микаила Стана	1933	1942	Поглеђево
17.	Бабић Миле Стана	1895	1942	Поглеђево
18.	Бабић Мирка Илија	1936	1942	Поглеђево
19.	Бабић Мирка Јованка	1938	1942	Поглеђево
20.	Бабић Мирка Никола	1934	1942	Поглеђево
21.	Бановић Јове Јован	1907	1942	Поглеђево
22.	Бокан Алексе Симо	1871	1942	Г. Јеловац
23.	Бокан Ђорђе Станко	1900	1942	Г. Јеловац
24.	Бокан Јована Ана	1900	1942	Г. Јеловац
25.	Бокан Јована Коса	1903	1942	Г. Јеловац
26.	Бокан Марка Симеуна	1892	1942	Г. Јеловац
27.	Бокан Миле Марко	1892	1942	Г. Јеловац
28.	Бокан Николе Благоја	1908	1942	Г. Јеловац
29.	Бокан Пане Драгица	1940	1942	Г. Јеловац
30.	Бокан Пане Драгољуб	1936	1942	Паланчиште
31.	Бокан Пане Светозар	1938	1942	Паланчиште
32.	Бокан Стојана Босиљка	1917	1942	Паланчиште

33.	Бокан Петра Миља	1892	1942	Паланчиште
34.	Бокан Станка Боја	1921	1942	Поглеђево
35.	Бокан Васе Душанка	1931	1942	Паланчиште
36.	Бокан Васе Илија	1936	1942	Паланчиште
37.	Бокан Васе Вука	1939	1942	Паланчиште
38.	Бувач Јове Миља	1925	1942	Г. Јеловац
39.	Бувач Станка Милка	1933	1942	Јасеновац
40.	Бувач Станка Тина	1930	1942	Јасеновац
41.	Видовић Илије Зорка	1910	1942	Г. Јеловац
42.	Видовић Јована Сретко	1900	1942	Г. Јеловац
43.	Вила Благоје Стана	1913	1942	Г. Јеловац
44.	Вила Јована Невенка	1914	1942	Г. Јеловац
45.	Вила Луке Ђуја	1900	1942	Г. Јеловац
46.	Вила Николе Петар	1905	1942	у Козари
47.	Вила Николе Раде	1924	1942	Г. Јеловац
48.	Вила Симе Јован	1886	1942	Јасеновац
49.	Вујасиновић Пере Љубан	1923	1942	Г. Јеловац
50.	Вукадиновић Мара	1911	1942	Г. Јеловац
51.	Вукадиновић Д. Анкица	1935	1942	Г. Јеловац
52.	Вукадиновић Д. Мирко	1941	1942	Г. Јеловац
53.	Вукадиновић Љ. Марко	1920	1942	Г. Јеловац
54.	Вукадиновић Михај. Боса	1914	1942	Г. Јеловац
55.	Вукадиновић Ник. Душан	1910	1942	Г. Јеловац
56.	Вукадиновић Д. Никола	1936	1942	Г. Јеловац
57.	Вукадиновић Душана Сава	1887	1942	Г. Јеловац
58.	Вукадиновић М. Босиљка	1921	1942	Г. Јеловац
59.	Вукадиновић Марка Мара	1939	1942	Г. Јеловац
60.	Вукадиновић М. Милорад	1935	1942	Г. Јеловац
61.	Вукић Душана Дара	1940	1942	Јасеновац
62.	Вукић Гавре Лако	1869	1942	Г. Јеловац
63.	Вукић Гавре Марко	1872	1942	Г. Јеловац
64.	Вукојевић Спасоје Коса	1941	1942	Г. Јеловац
65.	Вулетић Илије Стана	1924	1942	Грубишно П.
66.	Вулетић Петра Бранко	1924	1942	Јасеновац
67.	Вулетић Петра Стево	1920	1942	Јасеновац
68.	Вулетић Раде	1900	1942	Јасеновац
69.	Вулетић Раде Боса	1937	1942	Јасеновац
70.	Вулетић Раде Станка	1940	1942	Јасеновац

71.	Вулетић Раде Стоја	1929	1942	Јасеновац
72.	Вулетић Ристе Пагар	1882	1942	Јасеновац
73.	Вулетић Вас. Драгомир	1935	1942	Јасеновац
74.	Вулетић Васе Мара	1892	1942	Грубишно П.
75.	Вулетић Васе Урош	1897	1942	Г. Јеловац
76.	Вулетић Уроша Драгиња	1900	1942	Грубишно П.
77.	Вулетић Уроша Милева	1932	1942	Грубишно П.
78.	Вулетић Уроша Раде	1930	1942	Грубишно П.
79.	Вулетић Уроша Стана	1923	1942	Грубишно П.
80.	Вулетић Уроша Стоја	1920	1942	Грубишно П.
81.	Вулетић Васил. Бранко	1929	1942	Јасеновац
82.	Вукић Васе Душан	1907	1942	Јасеновац
83.	Вукић Васе Милан	1910	1942	Јасеновац
84.	Вукота Косте Радосава	1911	1942	Г. Јеловац
85.	Вукота Милана Радана	1941	1942	Г. Јеловац
86.	Вукота Милана Радосава	1919	1942	Г. Јеловац
87.	Вукота Милана Радомир	1939	1942	Г. Јеловац
88.	Гајић Миле Урош	1907	1942	Г. Јеловац
89.	Гајић Уроша Милинко	1938	1942	Јасеновац
90.	Гај ић Уроша Смиља	1941	1942	Јасеновац
91.	Гускић Илије Мика	1905	1942	Г. Јеловац
92.	Гускић Илије Милан	1937	1942	Г. Јеловац
93.	Гускић Илије Васкрсија	1929	1942	Г. Јеловац
94.	Гускић Илије Васо	1934	1942	Г. Јеловац
95.	Добријевић Д. Драгиња	1941	1942	Г. Јеловац
96.	Добријевић Драгом. Коса	1922	1942	Г. Јеловац
97.	Добријевић Илије Мирко	1898	1942	Јасеновац
98.	Добријевић Мике Мара	1911	1942	Г. Јеловац
99.	Добријевић Мирка Дева	1927	1942	Г. Јеловац
100.	Добријевић М. Драгомир	1922	1942	Јасеновац
101.	Добријевић М. Милорад	1928	1942	Г. Јеловац
102.	Добријевић Мирка Перса	1933	1942	Г. Јеловац
103.	Добријевић Мирка Раде	1932	1942	Г. Јеловац
104.	Добријевић Мирка Васо	1931	1942	Г. Јеловац
105.	Добријевић Зекана Илија	1885	1942	Г. Јеловац
106.	Дрча Јове Никола	1900	1942	Јасеновац
107.	Дрча Николе Сава	1901	1942	Г. Јеловац
108.	Дрча Николе Милан	1933	1942	Г. Јеловац

109.	Дрча Николе Перса	1927	1942	Г. Јеловац
110.	Дрча Јове Петар	1897	1942	у Козари
111.	Дрча Јове Сава	1890	1942	Г. Јеловац
112.	Дрча Обрада Јово	1875	1942	Г. Јеловац
113.	Ђаковић Ђорђа Љупко	1895	1942	Земун
114.	Ђаковић Милана Драгољуб	1939	1942	Јасеновац
115.	Ђаковић Милана Јован	1940	1942	Г. Јеловац
116.	Ђаковић Пане Василије	1885	1942	Г. Јеловац
117.	Ђаковић Остоје Невенка	1914	1942	Г. Јеловац
118.	Завишић Луке Душан	1913	1942	Паланчиште
119.	Завишић Луке Ђурађ	1926	1942	Паланчиште
120.	Завишић Обрада Лука	1889	1942	Паланчиште
121.	Завишић Миле Јово	1910	1942	Г. Јеловац
122.	Завишић Миле Никола	1907	1942	Паланчиште
123.	Завишић Миле Раде	1897	1942	Г. Јеловац
124.	Завишић Миле Василија	1987	1942	Г. Јеловац
125.	Завишић Раде Драгиња	1928	1942	Г. Јеловац
126.	Завишић Раде Танкосава	1938	1942	Г. Јеловац
127.	Завишић Василије Анка	1940	1942	Г. Јеловац
128.	Завишић Василије Милева	1930	1942	Г. Јеловац
129.	Зорић Драгоје Радомир	1929	1942	Јасеновац
130.	Зорић Ђуре Драгоја	1931	1942	Г. Јеловац
131.	Зорић Ђуре Коса	1922	1942	Г. Јеловац
132.	Зорић Ђуре Раде	1922	1942	Јасеновац
133.	Зорић Јанка Миле	1892	1942	Јасеновац
134.	Зорић Косе Драгица	1941	1942	Г. Јеловац
135.	Зорић Миле Љубан	1913	1942	Јасеновац
136.	Зорић Николе Божо	1939	1942	Јасеновац
137.	Зорић Николе Ђуро	1926	1942	Јасеновац
138.	Зорић Николе Миле	1915	1942	Јасеновац
139.	Зорић Николе Милева	1941	1942	Јасеновац
140.	Зорић Николе Перо	1938	1942	Јасеновац
141.	Зорић Пере Миле	1884	1942	Јасеновац
142.	Зорић Петра Никола	1893	1942	Јасеновац
143.	Зорић Стојана Милан	1925	1942	Јасеновац
144.	Зорић Васе Ђуја	1896	1942	Г. Јеловац
145.	Илић Мијата Сава	1889	1942	Г. Јеловац
146.	Илић Миме Петра	1882	1942	Г. Јеловац

147.	Илић Момчила Стоја	1904	1942	Г. Јеловац
148.	Илић Николе Момчило	1905	1942	Г. Јеловац
149.	Илић Момчила Драгољуб	1935	1942	Г. Јеловац
150.	Илић Момчила Душанка	1934	1942	Г. Јеловац
151.	Илић Момчила Марија	1928	1942	Г. Јеловац
152.	Илић Момчила Никола	1930	1942	Г. Јеловац
153.	Илић Николе Петар	1894	1942	Јасеновац
154.	Илић супруга Петра Стака	1898	1942	Г. Јеловац
155.	Илић Петра Радомир	1932	1942	Г. Јеловац
156.	Илић Петра Драгољуб	1935	1942	Г. Јеловац
157.	Илић Петра Милинко	1937	1942	Г. Јеловац
158.	Кнежевић Алексе Јован	1862	1942	Г. Јеловац
159.	Кнежевић Стојана Стоја	1878	1942	Г. Јеловац
160.	Кнежевић Стојана Никола	1893	1942	Г. Јеловац
161.	Кнежевић Стојана Алекса	1902	1942	у Козари
162.	Кнежевић Алексе Љубан	1923	1942	у Козари
163.	Кнежевић Алексе Милева	1937	1942	Г. Јеловац
164.	Кнежевић Алексе Сретко	1931	1942	Г. Јеловац
165.	Кнежевић Алексе Јања	1929	1942	Г. Јеловац
166.	Кнежевић Антон. Милица	1900	1942	Г. Јеловац
167.	Кнежевић Антоније Ана	1922	1942	Г. Јеловац
168.	Кнежевић Антон. Божидар	1926	1942	Г. Јеловац
169.	Кнежевић Антоније Ђуро	1928	1942	Г. Јеловац
170.	Кнежевић Антон. Ранко	1931	1942	Г. Јеловац
171.	Кнежевић Антоније Коса	1937	1942	Г. Јеловац
172.	Кнежевић А. Борислав	1941	1942	Г. Јеловац
173.	Кнежевић Антаноје Миле	1941	1942	Г. Јеловац
174.	Коралија Илије Драгоја	1910	1942	Г. Јеловац
175.	Коралија Илије Јоја	1906	1942	Г. Јеловац
176.	Коралија Маре Мирко	1920	1942	Г. Јеловац
177.	Коралија Миле Ђуја	1909	1942	Г. Јеловац
178.	Коралија Стојана Мирко	1924	1942	Г. Јеловац
179.	Коралија Василије Јован	1911	1942	Јасеновац
180.	Коралија Васкрсије Марко	1942	1942	Г. Јеловац
181.	Коралија Зекана Васкрсија	1907	1942	Г. Јеловац
182.	Коралија Зекана Јован	1907	1942	Г. Јеловац
183.	Коралија Јанка Миља	1892	1942	Г. Јеловац
184.	Коралија Јанка Јела	1892	1942	Г. Јеловац

185.	Колар Љубана Милан	1941	1942	Г. Јеловац
186.	Колар Љубана Јованка	1900	1942	Г. Јеловац
187.	Колар Ристе Саво	1892	1942	Г. Јеловац
188.	Колар Саве Драгоја	1932	1942	Г. Јеловац
189.	Колар Саве Ђуро	1939	1942	Г. Јеловац
190.	Колар Саве Јован	1938	1942	Г. Јеловац
191.	Колар Саве Стоја	1929	1942	Г. Јеловац
192.	Колар Саве Миља	1902	1942	Г. Јеловац
193.	Колар Васе Јованка	1897	1942	Г. Јеловац
194.	Колар Васе Петар	1900	1942	Г. Јеловац
195.	Лазих Драге Миља	1941	1942	Г. Јеловац
196.	Лазих Душана Боро	1924	1942	Г. Јеловац
197.	Лазих Ђорђа Ана	1890	1942	Г. Јеловац
198.	Лазих Ђорђ. Радослава	1932	1942	Г. Јеловац
199.	Лазих Новака Ђорђија	1888	1942	Г. Јеловац
200.	Лазих Косте Вука	1920	1942	Г. Јеловац
201.	Лукић Симе Марко	1915	1942	Јасеновац
202.	Лукић Ђуре Драгиња	1900	1942	Г. Јеловац
203.	Лукић Николе Душан	1899	1942	С. Митровица
204.	Лукић Николе Симеун	1904	1942	Д. Јеловац
205.	Лукић Раде Светко	1934	1942	Г. Јеловац
206.	Лукић Стојана Јован	1887	1942	Јасеновац
207.	Лукић Стојана Симо	1889	1942	Б. Лука
208.	Маџура Алексе Пантелија	1877	1942	у Козари
209.	Маџура Душана Раде	1940	1942	Г. Јеловац
210.	Маџура Душана Радован	1940	1942	Г. Јеловац
211.	Маџура Илије Стана	1894	1942	Б. Лука
212.	Маџура Јоје Никола	1872	1942	Г. Јеловац
213.	Маџура Љубана Дева	1912	1942	Паланчиште
214.	Маџура Љубана Млађен	1934	1942	Паланчиште
215.	Маџура Миће Дара	1909	1942	Јасеновац
216.	Маџура Михајла Милан	1918	1942	у Козари
217.	Маџура Михајла Миља	1900	1942	Поглеђево
218.	Маџура Мих. Владимир	1910	1942	Г. Јеловац
219.	Маџура Миле Стоја	1932	1942	Поглеђево
220.	Маџура Милутина Милан	1938	1942	Поглеђево
221.	Маџура Милу. Милорад	1936	1942	Поглеђево
222.	Маџура Милутина Неђо	1940	1942	Поглеђево

223.	Мацура Николе Ђоко	1890	1942	Поглеђево
224.	Мацура Николе Милутин	1912	1942	Паланчиште
225.	Мацура Николе Урош	1906	1942	Паланчиште
226.	Мацура Пилипа Здравко	1940	1942	Г. Јеловац
227.	Мацура Раде Вида	1915	1942	Г. Јеловац
228.	Мацура Симе Стеван	1887	1942	Јасеновац
229.	Мацура Симе Стоја	1899	1942	Јасеновац
230.	Мацура Станка Станко	1872	1942	Г. Јеловац
231.	Мацура Станка Симо	1914	1942	у Козари
232.	Мацура Станка Ђорђо	1915	1942	Кнежица
233.	Мацура Станка Живко	1920	1942	Г. Јеловац
234.	Мацура Стојана Пантелија	1892	1942	Г. Јеловац
235.	Мацура Стојана Урош	1898	1942	Костајница
236.	Мацура Владимира Мара	1910	1942	Поглеђево
237.	Мацура Владимира Вуја	1938	1942	Поглеђево
238.	Мацура Владим. Живко	1942	1942	Поглеђево
239.	Маџар Зекана Перо	1871	1942	у Козари
240.	Маџар Пере Михајло	1907	1942	у Козари
241.	Маџар Пере Никола	1892	1942	у Козари
242.	Маџар Пере Стево	1889	1942	у Козари
243.	Маџар Пере Стојан	1894	1942	у Козари
244.	Маџар Пере Лазо	1898	1942	у Козари
245.	Малетић Михајла Стана	1932	1942	Г. Јеловац
246.	Малетић Илије Госпова	1909	1942	Г. Јеловац
247.	Малетић Михајла Никола	1911	1942	Г. Јеловац
248.	Малетић Николе Милан	1928	1942	Г. Јеловац
249.	Малетић Николе Милева	1930	1942	Г. Јеловац
250.	Малетић Николе Милош	1931	1942	Г. Јеловац
251.	Малетић Танас. Михајло	1885	1942	Г. Јеловац
252.	Малетић Стевана Смиља	1890	1942	Г. Јеловац
253.	Малетић Мих. Танкосава	1931	1942	Г. Јеловац
254.	Малетић Мих. Видосава	1933	1942	Г. Јеловац
255.	Марин супр Душана Коса	1917	1942	Г. Јеловац
256.	Марин Душана Душанка	1937	1942	Г. Јеловац
257.	Марин Душана Драгомир	1939	1942	Г. Јеловац
258.	Марин Душана Анка	1941	1942	Г. Јеловац
259.	Марин Јована Марко	1885	1942	Јасеновац
260.	Марин Јована Милка	1880	1942	Јасеновац

261.	Марин Јована Коса	1914	1942	Јасеновац
262.	Марин Јована Никола	1937	1942	Јасеновац
263.	Марин Јована Коста	1935	1942	Јасеновац
264.	Марин Марка Љупко	1902	1942	Јасеновац
265.	Марин Зорка	1908	1942	Г. Јеловац
266.	Марин Љупка Милан	1928	1942	Г. Јеловац
267.	Марин Љупка Драгиња	1928	1942	Г. Јеловац
268.	Марин Љупка Миљенко	1930	1942	Г. Јеловац
269.	Марин Љупка Смиља	1935	1942	Г. Јеловац
270.	Марин Мирка Сретко	1905	1942	Јасеновац
271.	Марин Николе Ђуро	1908	1942	Г. Јеловац
272.	Марин Николе Јован	1896	1942	Г. Јеловац
273.	Марин Николе Марко	1888	1942	Јасеновац
274.	Марин Ристе Драгиња	1907	1942	Г. Јеловац
275.	Марин Симе Ана	1908	1942	Г. Јеловац
276.	Марин Сретка Рајко	1934	1942	Г. Јеловац
277.	Марин Сретка Маринко	1936	1942	Г. Јеловац
278.	Марин Сретка Невенка	1939	1942	Г. Јеловац
279.	Марин Сретка Ђорђе	1941	1942	Г. Јеловац
280.	Марин Сретка Пава	1942	1942	Г. Јеловац
281.	Микић Михајла Љубан	1927	1942	Јасеновац
282.	Микић Миле Манујла	1901	1942	Јасеновац
283.	Миљатовић Николе Остоја	1914	1942	Јасеновац
284.	Миљатовић Николе Стево	1916	1942	Јасеновац
285.	Мудринић Драгиња	1902	1942	Г. Јеловац
286.	Мудринић Благоје Јованка	1936	1942	Г. Јеловац
287.	Мудринић Благоје Милан	1939	1942	Г. Јеловац
288.	Мудринић Благ. Вукосава	1933	1942	Г. Јеловац
289.	Мудринић Дми. Драгиња	1941	1942	Јасеновац
290.	Мудринић Дмитра Мирко	1939	1942	Јасеновац
291.	Мудринић Душана Ана	1910	1942	Г. Јеловац
292.	Мудринић Душана Даница	1930	1942	Г. Јеловац
293.	Мудринић Душана Раде	1932	1942	Г. Јеловац
294.	Мудринић Душана Смиља	1934	1942	Г. Јеловац
295.	Мудринић Душана Стево	1937	1942	Г. Јеловац
296.	Мудринић Ђуре Јован	1887	1942	Г. Јеловац
297.	Мудринић Јована Деса	1931	1942	Г. Јеловац
298.	Мудринић Јована Љубан	1927	1942	Г. Јеловац

399.	Мудринић Јов. Радосава	1925	1942	Г. Јеловац
300.	Мудринић Јове Марко	1929	1942	Г. Јеловац
301.	Мудринић Јове Милош	1927	1942	Г. Јеловац
302.	Мудринић Јове Невенка	1933	1942	Г. Јеловац
303.	Мудринић Јове Саво	1935	1942	Г. Јеловац
304.	Мудринић Пере Мирко	1910	1942	Г. Јеловац
305.	Мудринић Пере Микајло	1908	1942	Јасеновац
306.	Мудринић Ристе Јово	1879	1942	Г. Јеловац
307.	Мудринић Стан. Радосава	1898	1942	Г. Јеловац
308.	Мудринић Стојана Благоја	1900	1942	Г. Јеловац
309.	Мудринић Стој. Даринка	1916	1942	Г. Јеловац
310.	Мудринић Стој. Драгиња	1900	1942	Г. Јеловац
311.	Мудринић Стојана Јово	1893	1942	Г. Јеловац
312.	Мудринић Стојана Урош	1893	1942	Г. Јеловац
313.	Мудринић Радојка	1904	1942	Г. Јеловац
314.	Мудринић Уроша Деса	1927	1942	Г. Јеловац
315.	Мудринић Уроша Љубан	1926	1942	Г. Јеловац
316.	Мудринић Уроша Марко	1929	1942	Г. Јеловац
317.	Мудринић Уроша Милош	1925	1942	Г. Јеловац
318.	Мудринић Уроша Невенка	1931	1942	Г. Јеловац
319.	Мудринић Уроша Саво	1938	1942	Г. Јеловац
320.	Мудринић Вељке Бранко	1926	1942	Јасеновац
321.	Остојић Луке Мика	1876	1942	Г. Јеловац
322.	Петрић Драгоје Милка	1907	1942	Паланчиште
323.	Петрић Дмитра Радана	1938	1942	Јасеновац
324.	Петрић Душана Анка	1941	1942	Јасеновац
325.	Петрић Драгоје Госпова	1940	1942	Паланчиште
326.	Петрић Драгоје Маријан	1938	1942	Паланчиште
327.	Петрић Драгоје Милан	1931	1942	Паланчиште
328.	Петрић Драгоје Милинко	1926	1942	Паланчиште
329.	Петрић Драгоје Смиља	1924	1942	Паланчиште
330.	Петрић Ђорђа Стана	1909	1942	Г. Јеловац
331.	Петрић Миља	1888	1942	Г. Јеловац
332.	Петрић Микана Драгоја	1904	1942	Паланчиште
333.	Петрић Пере Млађен	1905	1942	Г. Јеловац
334.	Петрић супруга Пере Пава	1915	1942	Г. Јеловац
335.	Петрић Млађена Драгиња	1935	1942	Г. Јеловац
336.	Петрић Млађена Перса	1937	1942	Г. Јеловац

337.	Петрић Млађ. – новорођ.	1942	1942	Г. Јеловац
338.	Петрић Стеве Душан	1907	1942	Г. Јеловац
339.	Петрић Стеве Мара	1921	1942	Г. Јеловац
340.	Петрић Стеве Невенка	1936	1942	Г. Јеловац
341.	Петрић Стеве Саван	1923	1942	Г. Јеловац
342.	Петрић Вукашина Боса	1941	1942	Г. Јеловац
343.	Плавчић Које Јован	1902	1942	Г. Јеловац
344.	Плавчић Јована Стоја	1908	1942	Г. Јеловац
345.	Плавчић Јована Роса	1928	1942	Г. Јеловац
346.	Поповић Душана Милка	1941	1942	Јасеновац
347.	Поповић Пере Душан	1934	1942	Г. Јеловац
348.	Продан Јована Стојан	1900	1942	Кнежица
349.	Продан Љупка Драгиња	1942	1942	у Козари
350.	Продан Љупка Миља	1941	1942	у Козари
351.	Продан Љупка Невенка	1936	1942	Г. Јеловац
352.	Продан Милана Танкосава	1938	1942	Г. Јеловац
353.	Продан Миле Љубан	1900	1942	Поглеђево
354.	Продан Миле Остоја	1940	1942	Г. Јеловац
355.	Продан Млађена Анка	1940	1942	Јасеновац
356.	Продан Остоје Илија	1937	1942	Г. Јеловац
357.	Продан Петра Василије	1863	1942	Г. Јеловац
358.	Продан Стојана Балагоја	1938	1942	Кнежица
359.	Продан Стојана Стево	1880	1942	Х. Дубица
360.	Продан Стојана Симо	1880	1942	Г. Јеловац
361.	Продан Стојана Стана	1910	1942	Кнежица
362.	Продан Стојана Сава	1865	1942	Кнежица
363.	Продан Васе Драгоја	1901	1942	Јасеновац
364.	Продан Васе Ђуро	1900	1942	Х. Дубица
365.	Продан Васе Сретко	1895	1942	Х. Дубица
366.	Продан Василије Милица	1923	1942	Г. Јеловац
367.	Рељић Луке Боса	1923	1942	Јасеновац
368.	Рељић Луке Драгица	1942	1942	Г. Јеловац
369.	Рељић Миле Госпова	1920	1942	Јасеновац
370.	Рељић Ратка Анатонијо	1926	1942	Јасеновац
371.	Рељић Ратка Боса	1921	1942	Јасеновац
372.	Рељић Ратка Коса	1928	1942	Јасеновац
373.	Рељић Ратка Марија	1931	1942	Г. Јеловац
374.	Рељић Ратка Зорка	1924	1942	Г. Јеловац

375.	Рељић Ристе Ана	1900	1942	Г. Јеловац
376.	Рељић Станка Вида	1864	1942	Г. Јеловац
377.	Рељић Станка Владе	1900	1942	Т. Јеловац
378.	Рељић Владе Милош	1929	1942	у Козари
379.	Рељић Владе Стево	1938	1942	Г. Јеловац
380.	Савић Косте Душанка	1933	1942	Г. Јеловац
381.	Савић Косте Владимир	1930	1942	Г. Јеловац
382.	Савић Косте Владислав	1935	1942	Г. Јеловац
383.	Савић Косте Вељко	1928	1942	Г. Јеловац
384.	Савић Николе Мара	1897	1942	Г. Јеловац
385.	Срдић Ђоке Мика	1898	1942	Г. Јеловац
386.	Срдић Ђоке Душанка	1931	1942	Г. Јеловац
387.	Срдић Раде Ђоко	1872	1942	Г. Јеловац
388.	Срдић Славка Мара	1921	1942	Г. Јеловац
389.	Стрика Лаке Љубан	1913	1942	Г. Јеловац
390.	Стрика Лазе Раде	1900	1942	Г. Јеловац
391.	Стрика Раде Боса	1925	1942	Г. Јеловац
392.	Стрика Раде Божо	1926	1942	Г. Јеловац
393.	Стрика Војкана Мара	1913	1942	Г. Јеловац
394.	Топић Миле Симо	1921	1942	Г. Јеловац
395.	Топић Симе Миле	1892	1942	Јасеновац
396.	Трамошљанин Боже Стојан	1889	1942	Г. Јеловац
397.	Трамошљанин Косте Сава	1911	1942	Г. Јеловац
398.	Трамошљанин Миле Миља	1939	1942	Г. Јеловац
399.	Трамошљанин Миле Душан	1930	1942	Г. Јеловац
400.	Трамошљанин Стеве Илија	1933	1942	Г. Јеловац
401.	Трамошљанин Стојана Деса	1919	1942	Г. Јеловац
402.	Трамошљанин Стојана Драго	1926	1942	Г. Јеловац
403.	Трамошљанин Стојана Миле	1909	1942	Г. Јеловац
404.	Тубин Симе Љубан	1900	1942	Г. Јеловац
405.	Ђурин Остоје Бранко	1903	1942	Г. Јеловац
406.	Цурић Ристе Илија	1900	1942	Г. Јеловац
407.	Цурић Ристе Миле	1896	1941	Г. Јеловац
408.	Цвијић Антонија Драгоја	1886	1942	Јасеновац
409.	Цвијић Јована Љубомир	1879	1942	Јасеновац
410.	Цвијић Љубомнира Милорад	1909	1942	Поглеђево
411.	Цвијић Мирка Душанка	1934	1942	Г. Јеловац
412.	Цвијић Мирка Милош	1932	1942	Г. Јеловац

413.	Цвијић Мирка Рада	1937	1942	Г. Јеловац
414.	Цвијић Николе Љуба	1910	1942	Г. Јеловац
415.	Цвијић Раде Мирко	1911	1942	Г. Јеловац
416.	Цвијић Милорада Чедомир	1929	1942	Јасеновац
417.	Цвијић Сретка Анка	1920	1942	Јасеновац
418.	Цвијић Сретка Миле	1925	1942	Јасеновац
419.	Цвијић Сретка Војо	1928	1942	Јасеновац
420.	Цвијић Василије Светко	1894	1942	Јасеновац
421.	Чађо Милана Дара	1933	1942	Г. Јеловац
422.	Чађо Милана Милена	1933	1942	Г. Јеловац
423.	Чађо Милана Невенка	1939	1942	Г. Јеловац
424.	Чађо Милана Срето	1931	1942	Г. Јеловац
425.	Чађо Роса – суп. Миланова	1913	1942	Г. Јеловац
426.	Чађо Симе Перо	1888	1942	Г. Јеловац
427.	Чађо Симе Пилип	1882	1942	Г. Јеловац
428.	Чичић Драгоје Милорад	1940	1942	Јасеновац
429.	Чичић Душана Стојан	1928	1942	Јасеновац
430.	Чичић Јове Војислав	1940	1942	Јасеновац
431.	Чичић Јована Јоја	1910	1942	Јасеновац
432.	Чичић Миле Драгоја	1901	1942	Г. Јеловац
433.	Чичић Миле Душан	1906	1942	Јасеновац
434.	Чичић Николе Марко	1904	1942	Г. Јеловац
435.	Чичић Раде Лазар	1940	1942	Јасеновац
436.	Чупић Лазе Драгоја	1910	1942	у Козари
437.	Чупић Драгоје Драгоја	1933	1942	Г. Јеловац
438.	Чупић Драгоје Маријан	1939	1942	Г. Јеловац
439.	Чупић Драгоје Радоја	1936	1942	Г. Јеловац
440.	Чупић Драгоје Стоја	1935	1942	Г. Јеловац
441.	Шорга Марка Микајило	1920	1942	Јасеновац
442.	Шорга Марка Раде	1922	1942	Јасеновац
443.	Шорга Стевана Марко	1895	1942	Јасеновац
444.	Шормаз Ђорђа Раде	1923	1942	Јасеновац
445.	Шормаз Голуба Остоја	1870	1942	у Козари
446.	Шормаз Лаке Стојан	1889	1942	у Козари
447.	Шормаз Николе Ђуја	1883	1942	у Козари
448.	Шормаз Николе Милош	1909	1942	Јасеновац
449.	Шормаз Остоје Стана	1881	1942	Јасеновац
450.	Шормаз Пере Милутин	1928	1942	Јасеновац

451.	Шормаз Петра Глиго	1893	1942	Г. Јеловац
452.	Шормаз Петра Мара	1898	1942	Јасеновац
453.	Шормаз Петра Ђуја	1894	1942	Јасеновац
454.	Шормаз Раде Смиља	1941	1942	Јасеновац
455.	Шормаз Раде Зорка	1892	1942	Јасеновац
456.	Шормаз Ристе Мара	1892	1942	Јасеновац
457.	Шормаз Ристе Никола	1894	1942	Јасеновац
458.	Шормаз Симе Станко	1910	1942	Јасеновац
459.	Шормаз Стојана Љубан	1921	1942	Паланчиште
460.	Шормаз Стојана Милица	1932	1942	Паланчиште
461.	Шормаз Стојана Миља	1930	1942	Паланчиште
462.	Шормаз Стојана Стана	1935	1942	Паланчиште
463.	Шормаз Стојана Стоја	1936	1942	Паланчиште
464.	Шормаз Стојана Живко	1928	1942	Паланчиште

Извор података: СУБНОР – Општински одбор Приједор. Списак сачинили Спасоја Алексић и Срето Кнежевић из Горњег Јеловца, а аутор монографије *Ој, Јеловац* уредио за ову публикацију.“

СТРАДАЊЕ СРБА ОД УСТАША И НИЈЕМАЦА

Према садашњим подацима Музеја жртва геноцида у Београду* из Горњег Јеловца и само неколико околних српских села у периоду од 1941 до 1945 године у збјеговима и многим усташким и њемачким геноцидним логорима, убијено је, заклано и у пећима спаљено 3.599 Срба и српкиња (силованих) и то број по селима:

1. Горњи Јеловац	667.	10. Јаруге	147.
2. Велико Паланчиште	599.	11. Марини	145.
3. Доњи Јеловац	340.	12. Г. Гаревци	126.
4. Г. Драгогиња	226.	13. Г. Орловци	107.
5. Јутрогошта	208.	14. Црна Долина	94.
6. Брезичани	207.	15. Д. Гаревци	76.
7. Д. Драгогиња	200.	16. Д. Орловци	74.
8. М. Паланчиште	163.	17. Чиркин Поље	73.
9. Божићи	147.		

Ови подаци о броју ликвидираних Срба још нису коначни, јер и даље траје истраживање.

*Ове податке аутору је дао службеник Музеја Драган Цветковић 3.12.2013. године.

Музеј жртава геноцида, Београд, 2034–2043, списак није потпун
насеље Горњи Јеловац, **Жртве рата 1941–1945**, општина ПРИЈЕДОР

Горњи Јеловац

- Адамовић (Никола) Остоја, рођен 1902. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00346)
- Алексић (Васо) Раде, рођен 1900. Србин, нестало 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023069)
- Алексић (Владе) Драгољуб, рођен 1924. Србин, погинуо 16.10.1944., борац НОРа на ослобођењу Београда
- Алексић (Владе) Ђуја, рођена 1922. Српкиња, погинула 16.10.1944., борац НОРа на ослобођењу Београда
- Алексић (Владе) Радован, рођен 1926. Србин, погинуо 1942. на пробоју обруча из Козаре
- Алексић (Владо) Марјан, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. непознато, Хрустово (7012с00163)
- Алексић (Душан) Миле, рођен 1924. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033048)
- Алексић (Ђорђе) Марија, рођена 1920. Српкиња, умрла 1942. у логору, Горњи Јеловац (1290033053)
- Алексић (Јован) Миле, рођен 1921. Србин, погинуо 1944. у НОБу, Срем (1290033054)
- Алексић (Јован) Симо, рођен 1884. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033049)
- Алексић (Јово) Тодор, рођен 1882. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00347)
- Алексић (Љубан) Столе, рођен 1926. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033051)
- Алексић (Миле) Сретко, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033057)
- Алексић (Никола) Пантелија, рођен 1922. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290033055)
- Алексић (Никола) Тихомир, рођен 1924. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290033056)
- Алексић (Раде) Илија, рођен 1924. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Козара (1290023071)
- Алексић (Раде) Саван, рођен 1922. Србин, нестало 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023070)
- Алексић (Ристо) Јован, рођен 1871. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290033052)
- Алексић (Стојан) Мика, рођена 1902. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033050)
- Алексић (Теодор) Мика, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. непознато, Хрустово (7012с00162)
- Бабић (Ђорђе) Радомир, рођен 1915. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (5108с00348)
- Бабић (Јован) Радомир, рођен 1912. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (5108с00349)
- Бабић (Лазо) Вељко, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (7012с00169)
- Бабић (Миле) Перо, рођен 1929. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00170)
- Бабић (Миле) Стана, рођена 1895. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (5108с00351)
- Бабић (Мирко) Илија, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (7012с00165)
- Бабић (Мирко) Јованка, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (7012с00166)
- Бабић (Мирко) Никола, рођен 1934. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (7012с00167)
- Бабић (Мирко) Сава, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (7012с00168)
- Бабић (Михајло) Никола, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (5108с00350)
- Бабић (Михајло) Стана, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Босанска дубица (7012с00164)

- Бабић (Мишо) Мирко, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00172)
- Бабић (Мишо) Нада, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00171)
- Бановић (Јово) Јован, рођен 1884. Србин, убијен 1942. код куће, Велико Паланчиште (1290023112)
- Бановић (Јово) Јован, рођен 1907. Србин, убијен 1942. непознато, Горњи Јеловац (5108c00352)
- Бокан (Алекса) Симо, рођен 1871. Србин, убијен 1941. код куће, Горњи Јеловац (1290023133)
- Бокан (Васо) Вука, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023148)
- Бокан (Васо) Душанка, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023146)
- Бокан (Васо) Илија, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023147)
- Бокан (Ђорђе) Станко, рођен 1900. Србин, погинуо 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023158)
- Бокан (Јован) Ана, рођена 1900. Српкиња, погинула 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023160)
- Бокан (Јован) Ана, рођена 1900. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00353)
- Бокан (Јован) Коса, рођен 1903. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00354)
- Бокан (Јован) Коса, рођена 1903. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023145)
- Бокан (Марко) Симеуна, рођена 1892. Српкиња, убијена 1941. у директном терору, Горњи Јеловац (5108c00355)
- Бокан (Миле) Марко, рођен 1892. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023115)
- Бокан (Миле) Симеуна, рођена 1890. Српкиња, убијена 1941. код куће, Горњи Јеловац (1296057089)
- Бокан (Миле) Стево, рођен 1888. Србин, убијен 1941. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023134)
- Бокан (Никола) Благоје, рођен 1908. Србин, убијен 1941. у директном терору, Горњи Јеловац (1296057139)
- Бокан (Пане) Драгица, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023153)
- Бокан (Пане) Драгољуб, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023151)
- Бокан (Пане) Светозар, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023152)
- Бокан (Петар) Миља, рођена 1892. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023144)
- Бокан (Петра) Миља, рођена 1892. Српкиња, убијена од усташа 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00357)
- Бокан (Симеун) Пане, рођен 1915. Србин, убијен 1942. као заробљеник прип. НОВ и ПОЈ, Земун Сајмиште (1290023150)
- Бокан (Станко) Боја, рођена 1921. Српкиња, погинула 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023159)
- Бокан (Стојан) Босиљка, рођена 1917. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00356)
- Бокан (Стојан) Босиљка, рођена 1917. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023149)
- Бувач (Јово) Миља, рођена 1925. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108c00358)
- Бувач (Станко) Милка, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012c00174)
- Бувач (Станко) Тина, рођена 1930. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012c00175)
- Буразор (Миле) Стојан, рођен 1884. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023121)
- Видовић (Илија) Зорка, рођена 1910. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033047)
- Видовић (Јован) Сретко, рођен 1900. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00479)
- Вила (Благоје) Стана, рођена 1913. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00480)

- Вила (Глига) Стана, рођена 1912. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1298062020)
- Вила (Јован) Ђуја, рођена 1919. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033062)
- Вила (Јован) Невенка, рођена 1914. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033061)
- Вила (Јован) Радојка, рођена 1918. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033060)
- Вила (Лука) Ђуја, рођена 1900. Српкиња, погинула 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290033059)
- Вила (Лука) Ђуја, рођена 1900. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00481)
- Вила (Никола) Петар, рођен 1905. Србин, убијен 1942. у логору, Горњи Јеловац (1290033064)
- Вила (Никола) Раде, рођен 1924. Србин, погинуо 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023072)
- Вила (Симо) Јован, рођен 1886. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033063)
- Врбан (Нн) Савка, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00350)
- Врбан (Симо) Радован, рођен 1921. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Приједор (1286013074)
- Вујасиновић (Јово) Милорад, рођен 1917. Србин, погинуо 1944. у НОБу, Ниш (1296057143)
- Вујасиновић (Перо) Љубомир, рођен 1923. Србин, убијен 1941. у директном терору, Горњи Јеловац (1296057142)
- Вукадиновић (Душан) Анкица, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012с00178)
- Вукадиновић (Душан) Мара, рођена 1906. Српкиња, нестала 1942. непознато, Горњи Јеловац (1297061017)
- Вукадиновић (Душан) Мирко, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1297061019)
- Вукадиновић (Душан) Никола, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00180)
- Вукадиновић (Душана) Мара, рођена 1911. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00482)
- Вукадиновић (Љубомир) Марко, рођен 1920. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00483)
- Вукадиновић (Марко) Босиљка, рођена 1921. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00487)
- Вукадиновић (Марко) Вукосава, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00179)
- Вукадиновић (Марко) Мара, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00181)
- Вукадиновић (Марко) Милорад, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00182)
- Вукадиновић (Марко) Невенка, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00348)
- Вукадиновић (Михајло) Боса, рођена 1914. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00484)
- Вукадиновић (Никола) Душан, рођен 1910. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00485)
- Вукадиновић (Нн) Сава, рођен 1887. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00486)
- Вукић (Васо) Душан, рођен 1907. Србин, умро 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023106)
- Вукић (Васо) Милан, рођен 1910. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023103)
- Вукић (Гавро) Лако, рођен 1869. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023104)
- Вукић (Гавро) Марко, рођен 1872. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00488)
- Вукић (Душан) Дара, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00188)
- Вуковић (Петар) Стоја, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023187)

- Вукојевић (Лазо) Спасоје, рођен 1906. Србин, убијен 1941. у директном терору, Приједор (1290033035)
- Вукојевић (Спасоје) Коса, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Приједор (1290033036)
- Вукота (Милан) Милена, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012c00176)
- Вукота (Милан) Радана, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00189)
- Вукота (Милан) Радомир, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00190)
- Вукота (Милан) Радосава, рођена 1919. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (5108c00495)
- Вукота (Милан) Стојан, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00177)
- Вукоте (Коста) Радосава, рођена 1911. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123203)
- Вулетић (Василије) Бранко, рођен 1929. Србин, погинуо од усташа 1942. у НОБу, Козара (1297059056)
- Вулетић (Василије) Драгомир, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1297059055)
- Вулетић (Васо) Мара, рођена 1882. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00490)
- Вулетић (Васо) Урош, рођен 1897. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00491)
- Вулетић (Буро) Деса, рођена 1921. Српкиња, убијена од усташа 1943. у логору, Јасеновац (2194004008)
- Вулетић (Илија) Стана, рођена 1924. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00489)
- Вулетић (Петар) Бране, рођен 1924. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023109)
- Вулетић (Петар) Раде, рођен 1900. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1296057205)
- Вулетић (Петар) Стево, рођен 1920. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023108)
- Вулетић (Раде) Боса, рођена 1927. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00185)
- Вулетић (Раде) Станка, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1296057208)
- Вулетић (Раде) Стоја, рођена 1929. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1296057207)
- Вулетић (Ристо) Петар, рођен 1882. Србин, умро од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023107)
- Вулетић (Урош) Боса, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00183)
- Вулетић (Урош) Драгиња, рођена 1900. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00492)
- Вулетић (Урош) Милева, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00186)
- Вулетић (Урош) Раде, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00187)
- Вулетић (Урош) Стана, рођена 1923. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00493)
- Вулетић (Урош) Стоја, рођена 1920. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00494)
- Гламочанин (Нико) Стојан, рођен 1881. Србин, убијен 1942. код куће, Ракелићи (1290033034)
- Гламочанин (Никола) Стојан, рођен 1881. Србин, убијен од усташа 1944. у збегу, Козара (5108c00377)
- Гојић (Миле) Урош, рођен 1907. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033031)
- Гојић (Урош) Милинко, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033032)
- Гојић (Урош) Смиља, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033033)
- Грубарац (Станко) Милан, рођен 1923. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023245)
- Гускић (Илија) Васкрсија, рођена 1929. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00193)

- Гускић (Илија) Војо, рођен 1934. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00194)
- Гускић (Илија) Мика, рођена 1905. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00378)
- Гускић (Илија) Милан, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00192)
- Дарја (Дмитар) Љубан, рођен 1922. Србин, убијен 1942. као заробљеник прип. НОВ и ПОЈ, Земун Сајмиште (1290023272)
- Дарја (Дмитра) Мара, рођена 1915. Српкиња, убијена 1942. код куће, Мирковац (1290023271)
- Добријевић (Василије) Мара, рођена 1914. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023083)
- Добријевић (Драгомир) Дара, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00201)
- Добријевић (Драгомир) Драгиња, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00195)
- Добријевић (Драгомир) Коса, рођена 1922. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00366)
- Добријевић (Зекан) Илија, рођен 1885. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023080)
- Добријевић (Илија) Мирко, рођен 1898. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023081)
- Добријевић (Мика) Мара, рођена 1911. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00367)
- Добријевић (Мирко) Васо, рођен 1931. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00200)
- Добријевић (Мирко) Дева, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00197)
- Добријевић (Мирко) Драгомир, рођен 1922. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023082)
- Добријевић (Мирко) Милорад, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00199)
- Добријевић (Мирко) Перса, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00198)
- Добријевић (Мирко) Раде, рођен 1927. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00196)
- Дошен (Јошана) Сретко, рођен 1903. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290033019)
- Дошен (Јошо) Сретко, рођен 1897. Србин, убијен 1942. непознато, Непознато (5108с00368)
- Дрча (Јове) Петар, рођен 1897. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290123208)
- Дрча (Јово) Никола, рођен 1900. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00369)
- Дрча (Јово) Саво, рођен 1890. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00371)
- Дрча (Никола) Милан, рођен 1933. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00203)
- Дрча (Никола) Перса, рођена 1927. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00202)
- Дрча (Никола) Сава, рођен 1901. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00370)
- Дрча (Обрад) Јово, рођен 1865. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00372)
- Ђаковић (Јован) Милан, рођен 1905. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023116)
- Ђаковић (Микајло) Илинка, рођена 1927. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горња јутрогшта (1290023185)
- Ђаковић (Милан) Драгољуб, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023114)
- Ђаковић (Милан) Јован, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023113)
- Ђаковић (Миле) Дева, рођена 1892. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023183)
- Ђаковић (Михајло) Славко, рођен 1925. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Приједор (1290023184)

- Баковић (Остоја) Невенка, рођена 1914. Српкиња, убијена 1943. у директном терору, Приједор (5108c00375)
- Баковић (Пане) Василије, рођен 1885. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00374)
- Баковић (Раде) Невенка, рођена 1930. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00204)
- Ђурић (Вид) Вељко, рођен 1914. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290123242)
- Ђурић (Остоја) Ранко, рођен 1903. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00376)
- Ђурић (Ранко) Анђа, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00205)
- Завишић (Василија) Милева, рођена 1925. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023295)
- Завишић (Василије) Анка, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00212)
- Завишић (Лука) Душан, рођен 1913. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00496)
- Завишић (Лука) Ђурађ, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00497)
- Завишић (Миле) Василија, рођен 1897. Србин, убијен 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023294)
- Завишић (Миле) Јово, рођен 1910. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023297)
- Завишић (Миле) Никола, рођен 1907. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023298)
- Завишић (Миле) Раде, рођен 1897. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023299)
- Завишић (Никола) Вукашин, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00210)
- Завишић (Никола) Вукосава, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00208)
- Завишић (Никола) Милка, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00209)
- Завишић (Обрад) Лука, рођен 1889. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108c00498)
- Завишић (Раде) Драгиња, рођена 1925. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Стара градишка (1290023300)
- Завишић (Раде) Танкосава, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00211)
- Зарић (Никола) Велимир, рођен 1922. Србин, погинуо 1945. у НОБу, Карловац (1297061030)
- Зарић (Никола) Ђуро, рођен 1926. Србин, убијен 1942. у затвору, Новска (1297061033)
- Зарић (Никола) Миле, рођен 1915. Србин, нестало 1942. непознато, Козара (1297061031)
- Зарић (Никола) Перо, рођен 1924. Србин, нестало 1942. непознато, Горњи Јеловац (1297061035)
- Зарић (Петар) Никола, рођен 1893. Србин, убијен 1942. у затвору, Хрватска дубица (1297061029)
- Зец (Симе) Никола, рођен 1906. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00499)
- Зорић (Васо) Ђуја, рођена 1896. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033022)
- Зорић (Драгоја) Раде, рођен 1929. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00213)
- Зорић (Драгоје) Радомир, рођен 1926. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1298062021)
- Зорић (Ђуро) Драгоја, рођен 1927. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00214)
- Зорић (Ђуро) Коса, рођена 1922. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033023)
- Зорић (Ђуро) Раде, рођен 1922. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033026)
- Зорић (Јанко) Миле, рођен 1892. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023089)
- Зорић (Коса) Драгица, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00215)

- Зорић (Миле) Љубан, рођен 1913. Србин, убијен 1942. у директном терору, Приједор (1290023077)
- Зорић (Миле) Светозар, рођен 1920. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Лијевче Поље (1290023075)
- Зорић (Никола) Божо, рођен 1939. Србин, умро 1942. при депортацији, Новска (1297061032)
- Зорић (Никола) Ђуро, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00500)
- Зорић (Никола) Миле, рођен 1915. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00501)
- Зорић (Никола) Милева, рођена 1941. Српкиња, умрла 1942. при депортацији, Новска (1297061036)
- Зорић (Никола) Мићо, рођен 1938. Србин, умро 1942. при депортацији, Новска (1297061034)
- Зорић (Никола) Перо, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00502)
- Зорић (Перо) Миле, рођен 1884. Србин, убијен 1942. у директном терору, Босанска Дубица (1290023076)
- Зорић (Петар) Никола, рођен 1893. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00503)
- Зорић (Стево) Стојан, рођен 1902. Србин, убијен 1942. као заробљеник прип. НОВ и ПОЈ, Земун Сајмиште (1290033027)
- Зорић (Стојан) Милан, рођен 1925. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290033028)
- Зукић (Ђуро) Драгиња, рођена 1900. Српкиња, убијена 1944. у директном терору, Горњи Јеловац (1297061059)
- Зукић (Стојан) Јован, рођен 1896. Србин, погинуо 1942. приликом борби или бомбардовања, Горњи Јеловац (1297061058)
- Илић (Момчила) Стоја, рођена 1904. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00381)
- Илић (Петра) Ката, рођена 1893. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00384)
- Илић (Мијат) Сава, рођен 1889. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00379)
- Илић (Миле) Петар, рођен 1882. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00380)
- Илић (Момчило) Драгољуб, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00218)
- Илић (Момчило) Душанка, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00219)
- Илић (Момчило) Марија, рођена 1928. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00220)
- Илић (Момчило) Никола, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00221)
- Илић (Никола) Момчило, рођен 1905. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00382)
- Илић (Никола) Петар, рођен 1894. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00383)
- Илић (Петар) Драгољуб, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00223)
- Илић (Петар) Јован, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00217)
- Илић (Петар) Миле, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00216)
- Илић (Петар) Радомир, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00222)
- Јаворић (Мићо) Сретко, рођен 1920. Србин, нестао од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023068)
- Каменко (Саво) Јела, рођена 9999. Српкиња, убијена од усташа 1941. у логору, Јасеновац (2426093019)
- Каменко (Саво) Радојка, рођена 9999. Српкиња, убијена од усташа 1941. у логору, Јасеновац (2426093020)
- Кецман (Милан) Милан, рођен 1916. Србин, убијен 1943. непознато, Непознато (5108с00385)
- Кнежевић (Алекса) Јања, рођена 1929. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00232)
- Кнежевић (Алекса) Љубан, рођен 1923. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00389)

- Кнежевић (Алекса) Милева, рођена 1937. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00230)
- Кнежевић (Алекса) Сретко, рођен 1931. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00231)
- Кнежевић (Алекса) Стојан, рођен 1862. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123233)
- Кнежевић (Антоније) Ана, рођена 1922. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123239)
- Кнежевић (Антоније) Божидар, рођен 1926. Србин, нестао од Немаца 1942. непознато, Немачка (1291023238)
- Кнежевић (Антоније) Борислав, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123234)
- Кнежевић (Антоније) Ђуро, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123237)
- Кнежевић (Антоније) Коса, рођена 1937. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123235)
- Кнежевић (Антоније) Миле, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00226)
- Кнежевић (Антоније) Милица, рођена 1900. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (5108c00390)
- Кнежевић (Антоније) Ранко, рођен 1931. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00233)
- Кнежевић (Стојан) Стоја, рођена 1878. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (5108c00386)
- Кнежевић (Миле) Душан, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00227)
- Кнежевић (Миће) Милан, рођен 1902. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123241)
- Кнежевић (Нн) Стоја, рођена 1867. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123232)
- Кнежевић (Стево) Илија, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00229)
- Кнежевић (Стево) Никола, рођен 1934. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00228)
- Кнежевић (Стојан) Алекса, рођен 1902. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108c00388)
- Кнежевић (Стојан) Никола, рођен 1893. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108c00387)
- Кнежевић (Стојана) Антоније, рођен 1900. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123240)
- Колар (Васо) Јованка, рођена 1897. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1298062016)
- Колар (Васо) Петар, рођен 1900. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1298062013)
- Колар (Ристо) Јованка, рођена 1900. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00396)
- Колар (Јанко) Миља, рођена 1892. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023091)
- Колар (Љубан) Милан, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1298062015)
- Колар (Нн) Јела, рођена 1892. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00395)
- Колар (Петар) Саван, рођен 1923. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1298062014)
- Колар (Ристо) Сава, рођен 1892. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023090)
- Колар (Саво) Драгоје, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023093)
- Колар (Саво) Ђуро, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023095)
- Колар (Саво) Јован, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023094)
- Колар (Саво) Миља, рођена 1902. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00397)
- Колар (Саво) Стоја, рођена 1929. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023092)
- Коралија (Василије) Јован, рођен 1911. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023179)

- Коралија (Васкрсија) Марко, рођен 1942. Србин, нестало 1942. при депортацији, Приједор (1290023182)
- Коралија (Васкрсија) Марко, рођен 1942. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00234)
- Коралија (Зекан) Васкрсија, рођен 1907. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290023181)
- Коралија (Зекан) Јован, рођен 1907. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (5108с00394)
- Коралија (Илија) Јоја, рођена 1906. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00391)
- Коралија (Илије) Драгоја, рођен 1910. Србин, убијен 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290123243)
- Коралија (Маре) Мирко, рођен 1920. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00392)
- Коралија (Миле) Ђуја, рођена 1909. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00393)
- Коралија (Нн) Ђуја, рођена 1937. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00336)
- Коралија (Стојан) Мирко, рођен 1924. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290023180)
- Кос (Стојан) Владо, рођен 1923. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023125)
- Лазих (Драго) Миља, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00236)
- Лазих (Драго) Невенка, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00235)
- Лазих (Душан) Боро, рођен 1924. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00398)
- Лазих (Ђорђије) Радован, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290033003)
- Лазих (Ђорђије) Радослава, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00337)
- Лазих (Ђорђије) Анђа, рођена 1890. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033002)
- Лазих (Коста) Вук, рођен 1920. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033004)
- Лазих (Новак) Ђорђија, рођен 1888. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033001)
- Лукић (Ђуро) Драгиња, рођена 1900. Српкиња, убијена 1944. код куће, Горњи Јеловац (5108с00399)
- Лукић (Никола) Душан, рођен 1899. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00400)
- Лукић (Никола) Симеун, рођен 1904. Србин, убијен 1942. у директном терору, Кнежица (1290023117)
- Лукић (Нн) Радомир, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00338)
- Лукић (Раде) Светко, рођен 1934. Србин, умро од тифуса 1943. код куће, Горњи Јеловац (1290023118)
- Лукић (Симо) Марко, рођен 1915. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290033030)
- Лукић (Симо) Милан, рођен 1913. Србин, умро 1945. у НОБу, Горњи Јеловац (1290023273)
- Лукић (Стојан) Јован, рођен 1887. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00401)
- Лукић (Стојан) Симо, рођен 1889. Србин, убијен 1942. у затвору, Бања лука (1290033029)
- Малетић (Илија) Госпава, рођена 1909. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033009)
- Малетић (Микајло) Никола, рођен 1911. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033008)
- Малетић (Михајло) Видосава, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290033007)
- Малетић (Михајло) Јован, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00280)
- Малетић (Михајло) Љепосава, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00341)
- Малетић (Михајло) Стана, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00241)

- Малетић (Михајло) Танкосава, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00279)
- Малетић (Никола) Деса, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00277)
- Малетић (Никола) Ђуја, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00340)
- Малетић (Никола) Љубан, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00276)
- Малетић (Никола) Милан, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290033010)
- Малетић (Никола) Милена, рођена 1930. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00278)
- Малетић (Никола) Милош, рођен 1931. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290033011)
- Малетић (Никола) Нена, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00339)
- Малетић (Раде) Боја, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00282)
- Малетић (Раде) Станко, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012c00281)
- Малетић (Станко) Смиља, рођена 1890. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033006)
- Малетић (Танасије) Михајло, рођен 1885. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033005)
- Малетић (Танасије) Михајло, рођен 1885. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00416)
- Марин (Душан) Јања, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00244)
- Марин (Душан) Миољка, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00243)
- Марин (Љупко) Зорка, рођена 1908. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00420)
- Марин (Јован) Коста, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00246)
- Марин (Јован) Марко, рођен 1885. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00417)
- Марин (Јован) Милка, рођена 1880. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00418)
- Марин (Јован) Никола, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00245)
- Марин (Љупко) Драгиња, рођена 1928. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00269)
- Марин (Љупко) Драгомир, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00250)
- Марин (Љупко) Милан, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00268)
- Марин (Љупко) Миљенко, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00270)
- Марин (Љупко) Смиља, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00249)
- Марин (Марко) Љупко, рођен 1902. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00419)
- Марин (Марко) Сретко, рођен 1905. Србин, убијен 1942. у затвору, Бања лука (1290023101)
- Марин (Никола) Ђуро, рођен 1908. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (5108c00421)
- Марин (Никола) Јован, рођен 1896. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00422)
- Марин (Никола) Марко, рођен 1888. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00423)
- Марин (Ристо) Драгиња, рођена 1907. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00424)
- Марин (Симе) Ана, рођена 1908. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00425)
- Марин (Симо) Ана, рођена 1908. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023097)
- Марин (Сретко) Ђорђе, рођен 1941. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00251)

- Марин (Сретко) Маринко, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00272)
- Марин (Сретко) Невенка, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00273)
- Марин (Сретко) Пава, рођена 1942. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00252)
- Марин (Сретко) Радомир, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00266)
- Марин (Сретко) Рајко, рођен 1934. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023098)
- Мацура (Алекс) Пантелија, рођен 1877. Србин, убијен 1942. у збегу, Козара (5108c00402)
- Мацура (Владимир) Вуја, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (1290023168)
- Мацура (Владимир) Живко, рођен 1942. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (1290023169)
- Мацура (Душан) Миља, рођена 1942. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00238)
- Мацура (Душан) Радован, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (7012c00240)
- Мацура (Владимир) Мара, рођена 1910. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108c00412)
- Мацура (Илија) Стана, рођена 1894. Српкиња, убијена 1942. у збегу, Козара (5108c00403)
- Мацура (Јова) Милорад, рођен 1906. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Козара (0822013020)
- Мацура (Јован) Ана, рођена 1915. Српкиња, умрла 1945. у НОБу, Горњи Јеловац (1290023173)
- Мацура (Јоја) Никола, рођен 1872. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023137)
- Мацура (Косте) Марко, рођен 1904. Србин, погинуо 1943. у НОБу, Грмеч (1290023268)
- Мацура (Косте) Пилије, рођен 1912. Србин, убијен 1942. у НОБу, Козара (1290023266)
- Мацура (Љубан) Дева, рођена 1912. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023138)
- Мацура (Љубан) Дева, рођена 1912. Српкиња, убијена 1942. у збегу, Козара (5108c00404)
- Мацура (Љубан) Мирко, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00239)
- Мацура (Љубан) Млађен, рођен 1934. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023139)
- Мацура (Љубан) Раде, рођен 1923. Србин, убијен 1942. у збегу, Козара (5108c00405)
- Мацура (Миле) Стоја, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Поглеђево (1290023165)
- Мацура (Милутин) Милан, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023142)
- Мацура (Милутин) Милорад, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023143)
- Мацура (Милутин) Неђо, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (1290023141)
- Мацура (Мића) Мара, рођена 1909. Српкиња, убијена 1942. у збегу, Козара (5108c00406)
- Мацура (Михајло) Владимир, рођен 1910. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023170)
- Мацура (Михајло) Милан, рођен 1918. Србин, убијен 1943. у НОБу, Приједор (1290023172)
- Мацура (Михајло) Миља, рођена 1900. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Поглеђево (1290023166)
- Мацура (Михајло) Ђедомир, рођен 1913. Србин, убијен 1942. у НОБу, Босанска дубица (1290023171)
- Мацура (Никола) Ђоко, рођен 1890. Србин, убијен 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023135)
- Мацура (Никола) Лазар, рођен 1900. Србин, погинуо 1942. приликом борби или бомбардовања, Међувође (0848021008)
- Мацура (Никола) Милутин, рођен 1912. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023136)
- Мацура (Никола) Урош, рођен 1906. Србин, убијен 1942. у збегу, Козара (5108c00407)
- Мацура (Остоја) Мара, рођена 1909. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Поглеђево (1290023167)

- Маџура (Пилип) Босилка, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00237)
- Маџура (Пилип) Здравко, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (1290023267)
- Маџура (Раде) Вида, рођена 1925. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (1290023140)
- Маџура (Раде) Вида, рођена 1925. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00408)
- Маџура (Симо) Душан, рођен 1907. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023131)
- Маџура (Симо) Стеван, рођен 1887. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023130)
- Маџура (Симо) Стоја, рођена 1879. Српкиња, погинула 1942. у директном терору, Поглеђево (1290023164)
- Маџура (Симо) Стоја, рођена 1879. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00409)
- Маџура (Срђена) Станко, рођен 1872. Србин, убијен 1942. у директном терору, Мљечаница (1290023263)
- Маџура (Станка) Ђорђо, рођен 1915. Србин, убијен 1942. у директном терору, Кнежица (1290023260)
- Маџура (Станка) Живко, рођен 1920. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290023262)
- Маџура (Станка) Перо, рођен 1924. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Грмеч (1290023259)
- Маџура (Станка) Симо, рођен 1914. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290023261)
- Маџура (Стојан) Пантелија, рођен 1892. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (5108с00410)
- Маџура (Стојан) Урош, рођен 1898. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (5108с00411)
- Маџар (Зекан) Перо, рођен 1871. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023289)
- Маџар (Никола) Никола, рођен 1915. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Непознато (0865074021)
- Маџар (Перо) Ђуро, рођен 1894. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Миљаковци (1290023292)
- Маџар (Перо) Лазо, рођен 1897. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00415)
- Маџар (Перо) Микајило, рођен 1907. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023293)
- Маџар (Перо) Никола, рођен 1892. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00413)
- Маџар (Перо) Стево, рођен 1889. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00414)
- Маџар (Перо) Стојан, рођен 1894. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1297061052)
- Маџар (Стојан) Славко, рођен 1921. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Козара (1297061053)
- Маџар (Шеро) Јован, рођен 1906. Србин, погинуо 1941. у НОБу, Велико Паланчиште (1286013048)
- Мијатовић (Ђуро) Владо, рођен 1919. Србин, убијен од усташа 1942. у директном терору, Благај (1290023128)
- Мијатовић (Никола) Остоја, рођен 1920. Србин, убијен од усташа 1943. у логору, Јасеновац (0617036016)
- Мијатовић (Никола) Стева, рођен 1922. Србин, убијен 1941. у директном терору, Приједор (0617036015)
- Мијатовић (Нн) Ђуро, рођен 1897. Србин, погинуо од усташа 1942. у НОБу, Благај-д. вакуф (1290023126)
- Микановић (Симо) Славко, рођен 1924. Србин, погинуо 1943. у НОБу, Горњи Јеловац (1290023178)
- Микић (Манојло) Љубан, рођен 1927. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00274)
- Микић (Микајла) Љубан, рођен 1924. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290123245)
- Микић (Миле) Манојла, рођена 1901. Српкиња, убијена од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00426)
- Милановић (Лазо) Милош, рођен 1880. Србин, убијен 1942. код куће, Међувође (1290023120)

- Милановић (Милош) Милан, рођен 1926. Србин, нестало 1942. непознато, Међувође (1290023119)
- Милетић (Никола) Милан, рођен 1929. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00275)
- Милић (Миле) Раде, рођен 1890. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023255)
- Милић (Раде) Мирко, рођен 1921. Србин, убијен 1942. непознато, Козара (1290023256)
- Мудринић (Благоје) Вукосава, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123211)
- Мудринић (Благоје) Драгиња, рођена 1902. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00427)
- Мудринић (Благоје) Јованка, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123212)
- Мудринић (Благоје) Милан, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123213)
- Мудринић (Вељко) Бранко, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00434)
- Мудринић (Дмитар) Драгиња, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (1290023251)
- Мудринић (Дмитар) Мирко, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (1290023252)
- Мудринић (Душан) Ана, рођена 1910. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00428)
- Мудринић (Душан) Даница, рођена 1930. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123215)
- Мудринић (Душан) Миља, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123217)
- Мудринић (Душан) Раде, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123216)
- Мудринић (Душан) Смиља, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00429)
- Мудринић (Душан) Стево, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123218)
- Мудринић (Ђуђо) Јован, рођен 1887. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023190)
- Мудринић (Ђуђо) Мара, рођена 1877. Српкиња, умрла 1943. у НОБу, Горња јутрогашта (1290023189)
- Мудринић (Уроша) Радојка, рођена 1904. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00431)
- Мудринић (Јован) Деса, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123221)
- Мудринић (Јован) Љубан, рођен 1927. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123223)
- Мудринић (Јован) Радосава, рођена 1925. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123191)
- Мудринић (Јово) Марко, рођен 1929. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123222)
- Мудринић (Јово) Милош, рођен 1925. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00253)
- Мудринић (Јово) Миља, рођена 1937. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00261)
- Мудринић (Јово) Невенка, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123220)
- Мудринић (Јово) Сава, рођен 1879. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290023250)
- Мудринић (Јово) Саво, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123219)
- Мудринић (Јово) Стана, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00256)
- Мудринић (Јово) Стево, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00255)
- Мудринић (Мачка) Ана, рођена 1910. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123214)
- Мудринић (Пере) Марка, рођена 1910. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290123193)
- Мудринић (Пере) Микајло, рођен 1908. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290123194)

- Мудринић (Ристе) Јово, рођен 1879. Србин, убијен 1942. у директном терору, Брезичани (1290023249)
- Мудринић (Станка) Радосава, рођена 1898. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123226)
- Мудринић (Стојан) Јања, рођена 1939. Српкиња, умрла од тифуса 1943. код куће, Горњи Јеловац (1290023188)
- Мудринић (Стојан) Урош, рођен 1893. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00430)
- Мудринић (Стојана) Благоје, рођен 1900. Србин, убијен 1942. у директном терору, Приједор (1290123209)
- Мудринић (Стојана) Даринка, рођена 1916. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123192)
- Мудринић (Стојана) Драгиња, рођена 1900. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123210)
- Мудринић (Стојана) Јово, рођен 1893. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290123225)
- Мудринић (Урош) Деса, рођена 1927. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00257)
- Мудринић (Урош) Љубан, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00432)
- Мудринић (Урош) Марко, рођен 1929. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00258)
- Мудринић (Урош) Милош, рођен 1925. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00433)
- Мудринић (Урош) Невенка, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00259)
- Мудринић (Урош) Саво, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00260)
- Мутић (Нн) Госпава, рођена 1920. Српкиња, убијена 1943. у директном терору, Приједор (1126006077)
- Остојић (Лука) Мика, рођен 1876. Србин, убијен 1942. непознато, Непознато (5108с00435)
- Петрић (Вукашин) Боса, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023102)
- Петрић (Дмитар) Радана, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023288)
- Петрић (Драгоја) Госпава, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00284)
- Петрић (Драгоја) Драгиња, рођена 1934. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00297)
- Петрић (Драгоја) Марјан, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00285)
- Петрић (Драгоја) Милан, рођен 1931. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00286)
- Петрић (Драгоја) Миленко, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012с00298)
- Петрић (Драгоја) Милош, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012с00300)
- Петрић (Драгоја) Стоја, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012с00299)
- Петрић (Драгоје) Милка, рођена 1907. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00436)
- Петрић (Драгоје) Смиља, рођена 1924. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00437)
- Петрић (Душан) Анка, рођена 1941. Српкиња, умрла 1942. у збегу, Горња јутрогоста (1290023286)
- Петрић (Ђорђе) Стана, рођена 1909. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00438)
- Петрић (Пере) Пава, рођена 1915. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (5108с00441)
- Петрић (Коста) Владислав, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00294)
- Петрић (Коста) Влајко, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00292)
- Петрић (Коста) Душанка, рођена 1930. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00293)
- Петрић (Микан) Драгоја, рођен 1904. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00440)

- Петрић (Млађо) Дете, рођено 1942. Србин, убијено од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023285)
- Петрић (Млађо) Дете, рођено 1942. Србин, убијено од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00287)
- Петрић (Млађо) Драгиња, рођена 1927. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00344)
- Петрић (Млађо) Драгица, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00290)
- Петрић (Млађо) Перса, рођена 1937. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00291)
- Петрић (Нн) Миља, рођена 1888. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00439)
- Петрић (Перо) Ђуро, рођен 1910. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Козара (1290023281)
- Петрић (Перо) Млађо, рођен 1905. Србин, погинуо од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023282)
- Петрић (Стеве) Саван, рођен 1923. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00442)
- Петрић (Стево) Душан, рођен 1907. Србин, умро од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023287)
- Петрић (Стево) Јован, рођен 1923. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023277)
- Петрић (Стево) Мара, рођена 1921. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023276)
- Петрић (Стево) Невенка, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023275)
- Петровић (Милош) Стојан, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1943. у логору, Јасеновац (0822012014)
- Пећанац (Никола) Лазарка, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00283)
- Пилиповић (Васо) Драгутин, рођен 1897. Србин, убијен 1942. у затвору, Дубица (1660009056)
- Пилиповић (Драгутин) Млађо, рођен 1924. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1660009057)
- Пилиповић (Пилип) Никола, рођен 1904. Србин, убијен 1942. као заробљени припадник ВКЈ, Доњи Јеловац (1290033058)
- Пилиповић (Пилип) Никола, рођен 1904. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (5108с00443)
- Плавчић (Јован) Роса, рођена 1928. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00288)
- Плавчић (Јована) Стоја, рођена 1908. Српкиња, погинула 1942. приликом борби, Козара (0211092006)
- Плавчић (Јово) Роса, рођена 1904. Српкиња, погинула 1942. приликом борби, Козара (0211092007)
- Плавчић (Којо) Јован, рођен 1902. Србин, погинуо 1942. приликом борби, Козара (5108с00444)
- Плавчић (Стево) Јово, рођен 1892. остало, погинуо 1942. приликом борби, Козара (0211092005)
- Поповић (Душан) Милка, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00289)
- Поповић (Перо) Душан, рођен 1934. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00304)
- Продан (Василије) Милица, рођена 1923. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00451)
- Продан (Васо) Драгоје, рођен 1901. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1286013110)
- Продан (Васо) Ђуро, рођен 1900. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00450)
- Продан (Васо) Сретко, рођен 1895. Србин, убијен 1942. при депортацији, Босанска дубица (1290033044)
- Продан (Гојко) Радован, рођен 1922. Србин, убијен 1942. у НОБу, Приједор (1290033045)
- Продан (Драгоје) Милорад, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1286013111)
- Продан (Ђукан) Ката, рођена 1884. Хрватица, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1286013109)
- Продан (Јован) Благоје, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290033015)

- Продан (Јован) Стана, рођена 1910. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290033014)
- Продан (Јован) Стојан, рођен 1900. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290033013)
- Продан (Коста) Стево, рођен 1898. Србин, убијен од усташа 1942. у директном терору, Јасеновац (0948066008)
- Продан (Љупко) Вукосава, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00296)
- Продан (Љупко) Драгиња, рођена 1942. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00301)
- Продан (Љупко) Миља, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00302)
- Продан (Љупко) Невенка, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290033040)
- Продан (Милан) Љепосава, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00295)
- Продан (Милан) Танкосава, рођена 1938. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023270)
- Продан (Миле) Љубан, рођен 1900. Србин, убијен од усташа 1941. у логору, Јасеновац (5108c00445)
- Продан (Миле) Остоја, рођен 1902. Србин, убијен од усташа 1941. у логору, Јасеновац (5108c00446)
- Продан (Млађен) Анка, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033043)
- Продан (Остоја) Илија, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023269)
- Продан (Петар) Василија, рођена 1863. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00447)
- Продан (Симо) Божо, рођен 1914. Србин, погинуо 1943. у НОБу, Босански нови (1290033038)
- Продан (Стојан) Благоја, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012c00303)
- Продан (Стојан) Сава, рођен 1865. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00448)
- Продан (Стојан) Симо, рођен 1880. Србин, убијен 1942. као заробљени припадник ВКЈ, Горњи Јеловац (1290033042)
- Продан (Стојан) Стана, рођена 1910. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108c00449)
- Продан (Стојан) Стево, рођен 1880. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033037)
- Рајлић (Остоја) Ђоко, рођен 1907. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108c00453)
- Рајлић (Остоја) Ђуро, рођен 1910. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00454)
- Рајлић (Симо) Остоја, рођен 1878. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00452)
- Раљић (Остоја) Милош, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00455)
- Раљић (Остоја) Симо, рођен 1905. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00456)
- Рељић (Владе) Милош, рођен 1922. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1290123197)
- Рељић (Владо) Стево, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Приједор (1290123198)
- Рељић (Лука) Боса, рођена 1923. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00457)
- Рељић (Лука) Госпава, рођена 1940. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (0866091073)
- Рељић (Лука) Драгица, рођена 1940. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00458)
- Рељић (Лука) Милица, рођена 1942. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (7012c00346)
- Рељић (Лука) Радојка, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012c00308)
- Рељић (Миле) Босиљка, рођена 1922. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (0866091074)
- Рељић (Миле) Госпава, рођена 1920. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108c00459)

- Рељић (Нн) Видосава, рођена 1880. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (0866091072)
- Рељић (Ратко) Антонијо, рођен 1926. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00460)
- Рељић (Ратко) Боса, рођена 1921. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00461)
- Рељић (Ратко) Зорка, рођена 1924. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00462)
- Рељић (Ратко) Коса, рођена 1928. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00305)
- Рељић (Ратко) Љубо, рођен 1938. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00309)
- Рељић (Ратко) Марија, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00306)
- Рељић (Ристо) Ана, рођена 1900. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00463)
- Рељић (Станко) Вида, рођена 1864. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00464)
- Рељић (Станко) Влада, рођен 1906. Србин, погинуо 1943. у НОБу, Приједор (5108с00465)
- Ромић (Остоја) Ђуро, рођен 1907. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023302)
- Ромић (Остоја) Милош, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Приједор (1286010023)
- Ромић (Остоја) Симо, рођен 1905. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023303)
- Ромић (Симо) Остоја, рођен 1878. Србин, убијен 1942. у директном терору, Приједор (1286010022)
- Савић (Коста) Владимир, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00310)
- Савић (Коста) Владислав, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123205)
- Савић (Коста) Влајко, рођен 1926. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123204)
- Савић (Коста) Душанка, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123206)
- Савић (Никола) Мара, рођена 1897. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290123207)
- Свилар (Вуја) Видосава, рођена 1924. Српкиња, убијена од Немаца 1944. у логору, Буцхенвалд (0918073019)
- Свилар (Вуја) Ђуро, рођен 9999. Србин, убијен од Немаца 1944. у логору, Земун Сајмиште (0918073018)
- Срдић (Ђоко) Мика, рођена 1880. Српкиња, убијена 1941. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00466)
- Срдић (Раде) Ђоко, рођен 1872. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00467)
- Срдић (Славко) Марија, рођена 1921. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00468)
- Срђић (Ђоко) Душанка, рођена 1931. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00311)
- Стрика (Војкан) Мара, рођена 1913. Српкиња, нестала 1942. непознато, Непознато (1290023067)
- Стрика (Војкан) Мара, рођена 1913. Српкиња, убијена од Немаца 1943. у логору, Земун Сајмиште (5108с00469)
- Стрика (Лазо) Раде, рођен 1900. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023065)
- Стрика (Лако) Љубан, рођен 1913. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023066)
- Стрика (Раде) Божо, рођен 1926. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (7012с00347)
- Стрика (Раде) Боса, рођена 1925. Српкиња, убијена од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00469)
- Топић (Луле) Здравко, рођен 1927. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123196)
- Топић (Миле) Симо, рођен 1920. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1296057049)
- Топић (Симе) Миле, рођен 1892. Србин, убијен од усташа 1941. у логору, Јасеновац (1290123195)

- Трамошљанин (Божо) Стојан, рођен 1889. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00477)
- Трамошљанин (Миле) Душан, рођен 1930. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00313)
- Трамошљанин (Миле) Миља, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00312)
- Трамошљанин (Стево) Илија, рођен 1933. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290123228)
- Трамошљанин (Стојан) Драго, рођен 1926. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00478)
- Трамошљанин (Тривуна) Стеванија, рођена 1882. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Босанска дубица (1290023258)
- Тркуља (Стојан) Василије, рођен 1887. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023264)
- Трмошљанин (Косте) Саво, рођен 1911. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123201)
- Трмошљанин (Стојан) Деса, рођен 1919. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023265)
- Трмошљанин (Стојан) Миле, рођен 1909. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290123202)
- Трубарац (Јово) Миља, рођена 1908. Српкиња, убијена 1941. у директном терору, Међувође (1290023132)
- Трубарац (Симо) Стево, рођен 1898. Србин, погинуо 1944. у НОБу, Грмеч (1290023154)
- Трубарац (Станка) Никола, рођен 1927. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290123247)
- Тубин (Симо) Јово, рођен 1905. Србин, погинуо 1941. у НОБу, Бања лука (1290023096)
- Тубин (Симо) Љубо, рођен 1900. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023274)
- Туп (Драгоја) Благоја, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00314)
- Туп (Драгоја) Раде, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00315)
- Ђурин (Бранко) Анђа, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (1290023254)
- Ђурин (Остоја) Невенка, рођена 1914. Српкиња, убијена 1943. код куће, Горњи Јеловац (1290033039)
- Ђурин (Остоје) Бранко, рођен 1903. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023253)
- Ђурић (Ристо) Ана, рођена 1905. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (0174004027)
- Ђурић (Ристо) Риста, рођена 1904. Српкиња, убијена 1941. у директном терору, Горњи Јеловац (0174004026)
- Ђурић (Стеван) Стајка, рођена 1870. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Велико Паланчиште (0174004025)
- Џвијић (Антоније) Драгоје, рођен 1886. Србин, убијен 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290033020)
- Џвијић (Василије) Светко, рођен 1894. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00362)
- Џвијић (Драгоје) Рајко, рођен 1922. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Козара (1290033021)
- Џвијић (Јован) Љубомир, рођен 1879. Србин, погинуо 1942. приликом борби или бомбардовања, Горњи Јеловац (1297061042)
- Џвијић (Јован) Светко, рођен 1894. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023078)
- Џвијић (Љубомир) Милорад, рођен 1909. Србин, убијен 1942. у директном терору, Козара (1297061043)
- Џвијић (Милорад) Чедомир, рођен 1929. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00317)
- Џвијић (Мирко) Анка, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00320)
- Џвијић (Мирко) Рада, рођена 1937. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00316)
- Џвијић (Никола) Љуба, рођена 1910. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00359)
- Џвијић (Светко) Војо, рођен 1926. Србин, убијен 1942. у директном терору, Босанска градишка (1290023079)

- Цвијић (Сретен) Анка, рођена 1920. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00360)
- Цвијић (Сретко) Боја, рођена 1927. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00318)
- Цвијић (Сретко) Миле, рођен 1925. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Велико Паланчиште (5108с00361)
- Џурић (Ристе) Илија, рођен 1900. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Горњи Јеловац (1290023291)
- Џурић (Ристо) Миле, рођен 1896. Србин, погинуо 1941. у НОБу, Горњи Јеловац (0211092030)
- Чађо (Илија) Вакрисија, рођен 1935. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00324)
- Чађо (Илија) Милан, рођен 1932. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00323)
- Чађо (Милан) Дара, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023280)
- Чађо (Милан) Милена, рођена 1933. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00321)
- Чађо (Милан) Невенка, рођена 1939. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00322)
- Чађо (Милан) Роса, рођена 1913. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00363)
- Чађо (Милан) Срето, рођен 1931. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023279)
- Чађо (Перо) Милан, рођен 1913. Србин, погинуо 1942. у НОБу, Горњи Јеловац (1290023278)
- Чађо (Светозар) Миленко, рођен 1923. Србин, убијен од усташа 1942. непознато, Босанска дубица (5020с00250)
- Чађо (Симо) Перо, рођен 1888. Србин, убијен 1942. у затвору, Босанска дубица (1290023110)
- Чађо (Симо) Пилип, рођен 1882. Србин, убијен 1942. у затвору, Босанска дубица (1290023111)
- Чађо (Симо) Пилип, рођен 1882. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00364)
- Чакширан (Миладин) Мане, рођен 1890. Србин, убијен 1941. непознато, Непознато (5108с00365)
- Чичић (Драгоја) Милорад, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (7012с00333)
- Чичић (Душан) Боса, рођена 1924. Српкиња, убијена 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290033018)
- Чичић (Душан) Стојан, рођен 1928. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290033017)
- Чичић (Јован) Јоја, рођен 1910. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023177)
- Чичић (Јоја) Војислав, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023176)
- Чичић (Миле) Душан, рођен 1906. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290033016)
- Чичић (Никола) Марко, рођен 1904. Србин, убијен 1942. у директном терору, Приједор (1176046043)
- Чичић (Раде) Лазар, рођен 1940. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023074)
- Чупић (Драгоја) Благоја, рођен 1933. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00325)
- Чупић (Драгоја) Драгољуб, рођен 1937. Србин, убијен од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (7012с00335)
- Чупић (Драгоја) Марјан, рођен 1939. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00326)
- Чупић (Драгоја) Радоје, рођен 1936. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00327)
- Чупић (Драгоја) Стоја, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00328)
- Чупић (Лазо) Драгоја, рођен 1910. Србин, убијен од усташа 1942. у збегу, Козара (5108с00373)
- Шеша (Зекан) Никола, рођен 1895. Србин, убијен 1942. код куће, Козара (1298062017)
- Шорга (Марка) Микајло, рођен 1920. Србин, убијен од Немаца 1942. као заробљени припадник ВКЈ, Немачка (1290123231)

- Шорга (Марка) Раде, рођен 1922. Србин, убијен од усташа 1942. као заробљеник прип. НОВ и ПОЈ, Јасеновац (1290123229)
- Шорга (Стевана) Марко, рођен 1895. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290123230)
- Шормаз (Голуб) Остоја, рођен 1870. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (5108с00470)
- Шормаз (Ђорђе) Милан, рођен 1921. Србин, погинуо 1944. у НОБу, Црна гора (1290023123)
- Шормаз (Ђорђе) Раде, рођен 1923. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023122)
- Шормаз (Никола) Ђуја, рођена 1883. Српкиња, убијена од усташа 1942. у логору, Јасеновац (5108с00471)
- Шормаз (Никола) Ђуја, рођена 1893. Српкиња, погинула 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023161)
- Шормаз (Никола) Милош, рођен 1909. Србин, умро од Немаца 1942. у логору, Норвешка (1290023162)
- Шормаз (Никола) Петар, рођен 1907. Србин, погинуо 1943. у НОБу, Приједор (1290023163)
- Шормаз (Остоја) Стана, рођена 1881. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00472)
- Шормаз (Перо) Милутин, рођен 1928. Србин, убијен од усташа 1942. у логору, Јасеновац (1290023157)
- Шормаз (Петар) Глиго, рођен 1893. Србин, убијен 1942. у директном терору, Горњи Јеловац (1290023174)
- Шормаз (Петар) Ђуја, рођена 1894. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (5108с00473)
- Шормаз (Петар) Мара, рођена 1898. Српкиња, убијена 1942. код куће, Горњи Јеловац (1290023175)
- Шормаз (Раде) Зорка, рођена 1892. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00474)
- Шормаз (Раде) Смиља, рођена 1941. Српкиња, убијена од усташа 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (1290023156)
- Шормаз (Ристо) Мара, рођена 1892. Српкиња, убијена 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00475)
- Шормаз (Ристо) Никола, рођен 1894. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023124)
- Шормаз (Симо) Станко, рођен 1910. Србин, убијен од Немаца 1942. у логору, Земун Сајмиште (1290023129)
- Шормаз (Стојан) Љубан, рођен 1921. Србин, убијен 1942. у масовном покољу, Горњи Јеловац (5108с00476)
- Шормаз (Стојан) Милица, рођена 1932. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00329)
- Шормаз (Стојан) Миља, рођена 1930. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00330)
- Шормаз (Стојан) Стана, рођена 1935. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00331)
- Шормаз (Стојан) Стоја, рођена 1936. Српкиња, убијена од усташа 1942. у збегу, Козара (7012с00332)

Код прегледа списка Музеја жртва геноцида, аутор је примјетио да недостају нека имена страдалих Срба из Горњег Јеловца.

Милан Стојановић, у монографији *Ој, Јеловац*, на стр. 168 наводи следећу табелу.

Табела 25

**ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ БРОЈА КУЋА – ДОМАЋИНСТАВА
И БРОЈА СТАНОВНИКА У СЕЛУ ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ
У ПЕРИОДУ 1879–2010. ГОД.**

Година размаграња	Број кућа – домаћинстава	Пораста домаћинстава у %	Број становника		Укупно становника	Пораст становника од задњег пописа		Просјечан број чланова по једном домаћинству
			Мушког	Женског		Описно	у %	
1879	70	X	232	213	445	X	X	6,35
1885	96	+37,1%	279	226	505	+ 60	+13,5%	5,26
1895	106	+10,4%	331	284	615	+110	+12,2%	5,80
1910	120	+13,2%	424	340	764	+149	+24,2%	6,37
1921	—	—	—	—	765	+ 1	—	—
1930	148	+23,3%	—	—	852	+87	+11,4%	5,76
1940*	173	+16,9%	596	562	1158	+306	+35,9%	6,69
1948	111	-35,8%	211	292	519	-639	-48%	4,66
1953	114	+ 2,7 %	227	292	519	0	0	4,55
1961	135	+18,4%	291	324	615	+ 96	+18,5%	4.56
1971	179	+32,6%	379	400	779	+164	+26,0%	4,35
1981	188	+ 5,5%	301	298	599	- 180	-30,0%	2,97
1986	160	-15,6%	377	355	732	+173	+22,2%	4,57
1991	141	+11,9%	281	266	547	-185	33,8%	3.88
2005	152	+7,8%	242	254	495	+ 1	-10,5%	3,26
2010	163	+7,2%	245	236	481	-14	-2,8%	2,95

* Резултати за 1940. годину добивени од Спасоје Алексића, а резултате за 2010. годину прикупио аутор монографије *Ој, Јеловац*“.

**СПИСАК ПРЕЖИВЈЕЛА 21 ПРВОБОРЦА 1941–1945. ГОДИНЕ
ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА**

Марин Перо

Вулећић Владе

Бокан --Милан

Маџар Мирко

Адамовић Перо

Бокан Мирко

Џурић Јован

Продан Симо–Симан

Ћапа Душан

Врбан Пантелија-Пане

Лазић Драгомир-Драго

Мудринић Ђоко

Продан Раде-Чикин

Маџар Живко

Маџар Бране

Маџар Раде

Рељић Лука

Рељић Милорад

Каменко Сава

Каменко Раде

Вулећић Перса

ВАТИКАН ОРГАНИЗОВАО БЕКСТВО АНТЕ ПАВЕЛИЋА У АРГЕНТИНУ?

Београдски дневни лист *24 сати* од 2. фебруара 2010. године, објавио је текст у коме је писало:

„Ватикан је организовао бекство усташког поглавника **Анте Павелића** и још **200 високих званичника усташког режима у Аргентину**, наводи се у анализи коју је објавио часопис *Свеј Европе*.“

Европски часопис *Свеј Европе (Europe's World)* објавио је, поводом свјетског дана сећања на жртве холокауста, да је:

„усташки логор Јасеновац у нацистичкој марионетској Независној држави Хрватској (НДХ) био трећи највећи и вероватно најсвирепији логор за истребљење у Другом светском рату“. У исцрпном осврту, под насловом „Јасеновац–холокауст који је подстакнут од Ватикана“, часопис, у којем сарађују угледни европски интелектуалци, политичари и државници, наводи да се окрутност у Јасеновцу „може објаснити више верским него другим разлозима“. Ватиканска банка је оптужена да је „опрала део усташког опљачканог блага“.

„Усташке вође су ставиле до знања да желе да побију трећину српског становништва у Хрватској, трећину да депортују, а осталу трећину да из православља прекрсте у католицизам – додаје се у чланку, у којем пише да су 743 католичка свештеника били припадници усташа и убијали Србе, Јевреје и Роме, док је Јасеновцем управљао фра Филипковић-Мајсторовић.“

ТАЈНИ ПОСЛОВИ МАРКА ДРЧЕ

У Горњем Јеловцу живио је Марко Дрча, загонетна особа, чија улога и краћи дио живота ни до данас нису разјашњени и представљају праву енигму. Марко Дрча био је син Миле Дрча. Живјели су у Јеловцу између Алексића и данашњих Лазића, на чије су огњиште доселили Адамовићи. Кад је Марко одрастао, на Студеној је купио земљу од Милована Петрића поред цесте. Адамовић Остоја-Осте и Миле Дрча били су пашанци, јер су њихове жене биле сестре. Марта је била за Остом, а Милица за Милом. Марко је поред цесте гдје је имао мало земље саградио кућу и имао је четворо дјеце. Највише се бавио трговином и то шумом, стоком и свим другим видовима трговине. Чак је запошљавао по неколико радника. Коњским запрегама извлачио је дрва из шуме и радио многе друге послове. У селу се знало да добро зарађује и да има много новца у банци. Пред сам устанак, Марко Дрча је отишао из Јеловца. У селу су неки људи говорили да тај новац жели да сачува и да успостави контакт са новом власти, али то никад није доказано. Кад је напуштен устанички фронт на Стојановића Мајдану и Пухоринама, усташе и цивили муслимани кренули су у паљење и пљачку српских кућа и имања. Неки Јеловчани су тврдили да је са њима био Марко Дрча и да је довикивао које куће да се пале, а које да се поштеде. Симптоматично је да су остале куће оних људи који су радили код њега (Ђоке Мудринића и Благоја Вулетића).

Послије неколико мјесеци, Марко је био у другој улози. Јеловчани заробљени у Козари, а и народ из других села, отјерани су у логор Јасеновац. Из логора су касније распоређени по славонским селима. Марко је успио да добије одобрење од тадашње окупаторске власти да може заробљени народ да враћа кућама. Он је то радио и многе Јеловчане избавио из ропства и спасио да их усташе поново не врате у Јасеновац, гдје би били побијени или спаљени у циглани. Последњу групу Јеловчана, у којој је био и аутор овог текста са породицом, вратио је испред општине у Рајићима, недалеко од Новске. Марко је одобрење и возне карте предао Јованки Владе Алексића, а он је продужио за Липик и Пакрац, да враћа друго робље. Сутрадан у Пакрацу, група усташа – Муслимана из Приједора, који су га препознали, рекли су да је то Марко Дрча, да ради за партизане и одмах су га убили. Тако се завршила прича о Марку и његовом дјеловању.

Међутим, постоји и друга прича у коју се може врло озбиљно повјеровати, а испричао је Бошко Алексић аутору ових редова. Бошко је био врло поуздан и храбар човјек, физички врло јак, због чега је у селу Божићима дуже вријеме радио на обезбеђењу руководилаца устанка, посебно Јосипа Мажара Шоше. Бошко је причао да је Марко Дрча сваког дана одлазио из Приједора, долазио код Шоше и сваког дана се враћао у Приједор. Из овог се може закључити да је Марко имао више улога и непознатих радњи. Враћање народа из логора било је од великог интереса за српски народ и НОР, а он је то радио по нечијем задатку. Усташе су га разоткриле и одмах убиле.

Постоји још једна верзија – да је једне ноћи отишао у Приједор да спаси свој новчани капитал, а не да буде издајник, како му је приписано. У Приједору је био веома признат међу Србима, муслиманима, Хрватима, интелектуалцима, трговцима и занатлијама. Својим понашањем није никоме сметао или учинио нешто лоше. У Јеловцу му је остала жена и четверо дјеце. Жена Љепосава морала је да се налази, па је била осумњичена да ради за непријатеља. Партизани су је ухватили, ошишали и послуже убили. Рођена је у породици првоборца Рељића из Јеловаче. Марко је знао ко је из Јеловца у партизанима, гдје се налази, ко је жив и ко је погинуо, али није познато да је било кога пријавио непријатељу. Дјеца су му преживјела рат и касније у животу, због једностраног тумачења очеве улоге, прошла су праву животну драму. Маркова мајка Милица, убијена је у Јеловцу по налогу представника Партије и власти, а он је њихове мајке извео из логора и спасио им је животе.

Душан-Душко Маџар је изјавио да их је Марко Дрча више пута посјетио док су били распоређени у славонским селима, а онда их је једног дана вратио у Јеловац и спасио од поновног повратка у логор Јасеновац.

Појединци које је он извео из логора, сматрају да је био велика жртва при спашавању српског народа и да је живот положио за српски народ.

О Марковој улози и тумачењу на чијој је био страни, остаје да читалац сам просуди, јер коначан закључак у овом дјелу није дат.

ОСНОВНА ШКОЛА У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

У раније време село није имало своју школу. Ако је нека породица хтјела да школује дјецу, морала је да их упише у граду, јер ни друга села нису имала школу.

Прије Првог свјетског рата, а под окупаторском влашћу, ријетко које село је имало школу. Ипак је и у тим условима у селу било писмених људи, истина мало али их је било. Описмењавали су се на разне начине. Неки су стекли писменост захваљујући утицају цркве и манастира. Међутим, конкретно за Горњи Јеловац образовање се стицало последице Босанско-херцеговачког устанка (1875–1878), кад су Срби избјегли преко ријеке Саве на аустријску територију. На тим просторима Аустрија је отвараала школе за католичко становништво. Избјегла српска дјеца из Босне укључивала су се у њихове школе и тако стицала основна знања из писмености. Кад су се враћали у Босну, у своја села, они су са собом понијели школске књиге. Имајући већ књиге и стечено знање, помагали су осталој дјечи у селу, а и одраслима, да се обуче писмености. Према причи Николе–Нице Алексића, и он је на такав начин још давне 1909. године научио читати и писати. Такав ниво описмењавања омогућио му је да у животу прочита многе књиге. Чак је био и члан Српске књижевне задруге у Београду, одакле је набављао књиге за своју дјецу, која су похађала основну школу, док је син Тихомир ишао у приједорску гимназију. Захваљујући описмењавању из старих аустријских буквара, учећи по групама и појединачно, један број Јеловчана је при одласку у аустријску војску већ био научио читати и писати.

По завршетку Првог свјетског рата, у Доњем Јеловцу, гдје је била заједничка црква два села Јеловца, поп Милан Лабус, родом из Велике Попине у Лици, укључио се у организацију села која је саградила кућу за парохију. Кад су кућу завршили, села су одлучила да је преиначе у школску зграду. У јесен 1923. године у школу се уписала прва генерација ђака. Из Горњег Јеловца у првој генерацији било је више ученика, а међу њима био је Бокана Стеве Раде одличан ђак. Много је Јеловчана између два свјетска рата завршило ову школу. Учитељи су били веома строги, што је наводило ђаке да добро уче и савладају школски програм.

После капитулације Југославије 1941. године, једног априлског дана у двориште школе стигла је њемачка и усташка војска. Ђаци су препознали окупаторску војску и схватили да морају од-

мах бјежати. Иако мали, кроз прозоре су искакали и преко њива бјежали да их окупатори не ухвате. Била је то права драма коју је много година касније препричавао, тадашњи ђак, учесник догађаја Лазар Ђатовић.

Од тог дана школа није више радила, а њени ђаци су се склањали по збјеговима и трњацима, бјежећи од зликовачке војске. Највећи и најсигурнији заклон била им је Козара. Ту су на крају били заробљени и одведени у усташке логоре на разне стране, а неки од њих су или страдали у Козари или у масовним убиствима у Јеловцу током 1942. године. Током 1943. године, народ је и даље бјежао и скривао се, међутим усташки налети и упадања бивали су нешто рјеђи, па се у селу могло на неки начин задржавати и мало дуже вријеме боравити, истина уз велики ризик.

Мирко Мацура је пред рат завршио основну школу и каже да је 1943. године од одборника Благоје Виле, Турина и других, добио задатак да обучава писмености лица која су дорасла за школу из засеока Мацура, Продана, Лукића и Ђаковића. Тај посао је обављао док је за то било услова.

Течаји за описмењавање у Горњем Јеловцу били су 1944. године лоцирани у Мацурама, у кући Раде Мацуре, а за Студену и Пољане у кући Николе Качавенде. Први водитељ течаја био је из Великог Паланчишта, ученик приједорске гимназије Маринко Вучићевић. После завршетка обуке прве групе, са другом групом наставио је Данко Дамјановић из Приједора. Водио је течај у кући Боје Цвијића, а у исто вријеме и у истој кући формирао је и прво одељење и наставу по школском програму, тако да је школа званично почела са радом у јесен 1944. године, иако рат још није био завршен.

Горњи Јеловац није имао своју школску зграду, већ се настава одржавала у кући Боје Цвијића све до 1955. године. Сељачка радна задруга у овом селу изградила је већи објекат за држање стоке. Задруга није имала стоку и у међувремену се угасила, тако да су Јеловчани шталски објекат преиначили и из приватне куће преселили школу у адаптирану зграду. Сам објекат је лоше грађен, а његови темељи имали су много пукотина и малих отвора, што је омогућило да се у темеље, сада већ школе, завлаче змије и праве легла. Подови у учионицама нису били добро и квалитетно постављени, тако да су змије несметано улазиле у учионице. Кад су биле примјећене, настала је паника од најезде змија, па је та информација доспјела и у дневну штампу и на

телевизију. Општинска власт је одлучила да се гради нова школска зграда по одговарајућем пројекту. Тако је 1968. године саграђена нова, одговарајућа школска зграда која и данас постоји.

Породична кућа Боје Цвијића у којој је 1944. године, почела са радом Основна школа у Горњем Јеловцу.

Школска зграда у чијим темељима су била легла и склоношта змија.

Подручна школа у Горњем Јеловцу.

Учитељи у Основној школи у Доњем Јеловцу од 1923. до 1941. године били су:

Врховац Милица–Мица, рођена Стефановић

Туралић Сулејман,

Мићић Алија,

Гаћеша Драгутин,

Гагић Радана,

Левиков Антоније, руске народности, стријељан од усташа у Дубици 1941. године.

Учитељи у Основној школи у Горњем Јеловцу од 1944. до 2015. године били су:

1. Дамјановић Данко из Приједора,
2. Новаковић Гефина,
3. Мухиба, непознато презиме,
4. Штембергер Јосип из Бања Луке,
5. Михајловић Жарко из Осијека,
6. Хозо Зилка,
7. Кољенак Марија из Загреба,
8. Срдић Радомир из Црне Долине,
9. Остојић Марија из Приједора,
10. Тешинић Милка из Д. Јеловца, рођена Илић,
11. Бановић Мићо из Паланчишта,
12. Стјепан Медо из Дубровника,
13. Фикрета Бишћевић–Селимбеговић из Бихаћа,
14. Здјелар Дара из Приједора,
15. Гагић Перо из Приједора,
16. Ајдарић Душан из Приједора,
17. Предојевић Стојанка, Приједор,
18. Кекић Мина,
19. Јакуповић Сенија,
20. Вујановић Бојана,
21. Петрић Драгана,
22. Бановић Петра,
23. Павковић Милица, Приједор,
24. Џогазовић Јован из Пљеваља (ЦГ),
25. Лекић Жељка, Босанска Крупа

Ученици Подручне школе у Горњем Јеловцу, јесен 2008. године,
са учитељицом Жељком Лекић.

ЕНИГМА ЗВАНА ТИТО

О Јосипу Брозу Титу много се знало, а готово да ништа није било тачно. Највише је било лажног или добро режираног и све је било у служби стварања феноменалне недодирљиве личности, за коју и због које су највише гинули Срби и скоро читава једна ратна генерација. Тако је тај човек живио и господарио 43 године. На засједању АВНОЈ-а 1943. г. у Јајцу доноси одлуку о разбијању Краљевине Југославије на 6 република, а Србију разбија на три дијела. Све одлуке у Јајцу причали су борци, нису биле валидне јер није било одговарајућег кворума делегата. Да би све остварио и заштитио себе и свој положај, морао је да уклони противнике, и то најчешће ликвидацијом. Постао је личност таквог формата да му нико није био раван: угледни свјетски државник, „највећи син народа и народности“, прогонитељ и тиранин, власник своје приватне државе. Заслијепљени Срби довели су га за господара, а он им је био највећи злотвор. Све се знало, а опет се ништа није знало – кад је рођен, гдје је рођен, кад је умро, гдје је сахрањен. У држави је жарио и палио. Имао је Голи оток гдје је ликвидирао српску борачку елиту, а прије тога 1944. године у Београду ликвидирао је интелектуалну елиту српског народа. Ријетки су били они који су гледали и преживјели његову тиранију. Многи заслијепљени су му аплаудирали, а нису схватили да се диве великом перфидном преваранту, због којег ће доћи вријеме да морају поново да се боре и гину као и њихови преци. Свима је давао за право, али не и Србима. И Србима је давао за право, али на перфидан начин, да би на крају као и увијек били преварени.

Његово понашање и владавину осјећао је сваки појединац, свака породица, свако село, свако мјесто, сваки град и на крају и сама држава, која се послије њега срушила као кула од карата, јер је настала на лажним темељима и преко ноћи се претворила у „алајбегову сламу“. У том расулу сви добивају, а Срби губе све. Постају главни кривци без кривице, а геноцидни народи све лажи сваљују на Србе. Тако лаж постаје истина, а српска истина не може да се чује нити докаже. Против Срба устале су све велике западне силе, велики злотвори и Титови велики пријатељи. Србима неко може помоћи, али њега још нема да их ослободи лажи, клевете и да са сцене скине фалсификовану српску историју. **Први жесток ударац српском народу задат је на Четвртм конгресу КПЈ у Дрездену 1928. године.**

Момчило Јокић, истраживач забрањених историјских истина, књижевник, публициста, новинар и аутор сензационалне књиге: *Тај-*

ни доције – Јосић Броз, која је требало да изађе из штампе 1974. године, тог часа био је ухапшен и књига је изашла у издању „Нове светлости“ у Крагујевцу тек 1992. године. Он између осталог пише:

„Тито је био ванбрачно дете рођено из ’велике љубави’ угледне пољске грофице Марије, која је удајом добила латифундију близу Сегедина и управника њеног имања Франца Амброза, која је чувајући част удовице обезбедила детету изузетно школовање и третман. Отац ће младог интелигентног сина коначно признати кад исти дорасте за војну.

Замена идентитета Јосипа Амброза, касније алијас Тито, одиграла се у марту 1913. године, кад Јосип Броз умире, а његову животну биографију преузима витални Јосип Амброз, колега из војнообавештајног школског сектора гарнизона у Печују аустроугарске монархије. Јосип Броз ће својом смрћу (рођен у Бечу, истински Хрват), без своје воље и знања, на предлог начелника школе Штанцера „оживети“ поново у Јосипу Амброзу, алијас Тито!

Бивши председник Југославије, маршал Јосип Броз Тито није Хрват, рођен у загорском селу Кумровец, већ неко други. Диктатор који је једини у Европи имао своју приватну државу, човек који је био јединствени тројански коњ у структури Коминтерне, велики ликвидатор у „белим рукавицама“, човек са манирима барона, а истовремено аустроугарског поднаредника, крвника са Дрине у Првом светском рату, човек који је радио за четири обавештајне службе... Био је то човек са хиљаду лица, са седам лажних аутобиографија, загонетар са 77 шифрованих псеудонима, клавијатуриста који зна Моцарта, хусарски сабљаш првог реда, лажни машинбравар и ’тринаесто’ дете са Сутле, шармантни Пеливан и играч на жици, велики интригант, заљубљеник у власт и ингениозни ослушкивач времена у којем живи, ласкавац који се шармом заљубљене кокете надмеће са збуњеним угледницима и сарадницима, дресер примитиваца и малограђанских ’башибозлука’, народа који више верује туђину, него свом сину! Нашао је плодно тло да одигра најчудеснији покер политичке завере и издаје у Европи 20. века. Велики мештер, мајстор 32. реда масонерије, ванбрачно дете рођено из ’велике љубави’ пољске грофице.“

Јокић даље пише:

„Далеке 1912. године, док Србија крвари у Балканским ратовима, будући господар живота и смрти, наћи ће се као питомец војно-обавештајне школе у црно-жутој монархији у Печују. Ту ће будући алијас Тито упознати питомца Мирослава (Леополд) Фридриха Крлежу, будућег великог хрватског писца и несуђеног нобеловца, а из те тајне и угледне обавештајне школе која је спремала шпијуне и извиђаче, у

левом крилу зграде великог гарнизона Монархије, тих дана ће бити у клупи штркљасте кошчати младић, несудођени уметник и сликар, несудођени архитект Адолф Хитлер!“

Писац даље каже:

„Брозова улога на Дрини у Првом светском рату. Он, као елитни извиђач на челу 72 аустријска извиђачка борца, дошао је у Мионицу, похватио неколико десетина тек мобилисаних српских добровољаца, мучио их по систему 'живих језика' и обесио о свето дрво – шљиве као пример застрашивања српског народа! У Другом светском рату ту ће доћи на партизанску територију, у улози самозваног секретара Комунистичке партије Југославије и команданта партизанских одреда, где ће га дочекати лично Милош Минић, секретар окружног њемачког обавештајца.“

Аутор даље наводи:

„Србија никад није знала да се својим мученицима одужи незаборавом. Кад се рат заврши, сва слава припада профитерима рата, а сиротиња не зна за своје гробове, ни синове, ни очеве, ни мајке, ни кћери, ни осрамоћене сестре, зна само за црне мараме и црне барјаци! Куку теби Србијо, докле ћеш тако?“

Јокић тврди да је Тито припремио подвалу за Петка Милетића да не би био изабран за генералног секретара КПЈ и подметнуо му лаж да сарађује са полицијом. У тој прљавој и лажној информацији учествовали су: Моша Пијаде, Хембранг, затим несвршени студент, 'црногорска усјана глава', Милован Ђилас.“

Јокић даље каже:

„Моја књига је побудила, документовано, да из вишедеценијског ћутања, заборављених тајних убистава, злочина, отмица и пљачки списа и докумената, коначно проговори: 'БАЛКАНСКА СФИНГА'

– Јосип Броз Амброз, алијас Тито, на срамоту бројних и наших „историчара“ славопјеваца и папагаја! Послије ликвидације Горкића, кад је резервни Комитет КПЈ био у Паризу, а Јосип Броз је тада благајник тог „Комитета“ – никада није био секретар, увијек је био тамо где је злато и где су жене, интригант који шармом разоружа своје противнике, а хипнотише своје љубавнице – Јосип Броз, бољи од свих других из свог окружења знао је шта треба радити и како уклонити боље од себе! Одласком 1937. године Милана Горкића за Москву, последије лажне оптужнице коју је припремио против Горкића као генералног секретара КПЈ, лично Броз уз помоћ енглеског обавештајца Владимира Велебита (Владимир Велебит, британски агент и Титов генерал и повереник, који је у 93. години умро са признатим чином генерала Енглеске армије! Шта рећи?), дипломираног правника са Сорбоне из далеке 1928. године и Родољуба-Рођка Чолаковића (који је у томе на-

ивно као Босанац видио своју шансу) и кад остаје упражњено мјесто; кад се чека на повратак без повратка, оклеветаног Горкића...”

Писац даље наводи да:

„... упражњено мјесто може да припадне само Петку Милетићу, Јосип Броз и њему ће припремити замку и тако га уклонити и себи отворити пут на место генералног секретара КПЈ. Броз пише Хембрангу, Моши Пијаде и Миловану Ђиласу, да Петка треба спречити, како не би дошао на чело КПЈ. Овај префидни злочин обмане и издаје којег су пројектовали: Броз, Хембранг, Пијаде и Ђилас, разоткрио је метод борбе и обрачуна, како да сатанско сјеме преузме кормило Комunistичке партије Југославије.“

Јокић даље наводи:

„Један частан новинар *Полиџике* и *Времена*, публициста под надимком Ждребе – Живојин Павловић, власник књижаре „Хоризонт“ у Паризу, уредник и власник листа *Пролејтер*, листа КПЈ, који је повремено излазио у Бриселу и Паризу, био је жива, виспрана, умна личност. Коминтерна је у књижари „Хоризонт“ имала свој центар.“

Аутор даље наводи да је:

„Та књижара била је у ствари париска веза преко које наши интербригадисти одлазе у Шпанију у грађански рат слободе, као и одред црвене помоћи солидарности са шпанским народом. Павловић са својим оценама и индиректно, у име Интернационале, даје визу за одлазак кадрова у Шпанију или не. Брозу је одбио да изда визу. Броз му то неће опростити, али је уз помоћ Копинича отишао у Шпанију, не да се бори, већ да се преко својих агената обрачуна са интербригадистима, који нису на Барселонском конгресу гласали за њега. Главни егзекутори били су: Влајко Беговић и Коста Нађ. Влајко Беговић ће ликвидирати орг. секретара ЦК КПЈ Благоју Паровића.“

Јокић даље наводи да ће Живојин Павловић крајем тридесетих година:

„Напустиће Париз и вратити се у Београд, да би 1941. године за време партизанске 'Ужичке републике' био ухапшен и ликвидираан под тешким мукама и мучењима, по заповести Броза. Бива откривен од стране Крцуна на територији завичајног Ужица у селу Мачкату, хапсе га на велику радост Тита, Кардеља, Дедијера, Ранковића и Петра Стамболића. Стрељачки строј којим командује Видан Мицић убија Живојина Павловића и још много људи из Чајетине и Ужица. Послије рата на питање Видану Мицићу: 'Ви сте убили Живојина Павловића?' одговорио је: 'Да, јесам, убио сам га, али не својом вољом. То је био партијски задатак...' 'Опростите, колико сте људи убили?' 'Не знам тачно, али више од четири стотине. То је одлучивао Крцун (н. п. Слободан Пенезић), затим Стамболић...'“

Филип Радуловић у свом дјелу: *Љубави Јосипа Броза*, на стр. 363. пише:

„У зиму 1980. године позвао сам Лизу Шпунер телефоном у Бечу. Није била кући. Други пут ми је обезбеђен сусрет са њом 1984. године. Њен син Ханс, из ванбрачне везе са Јожом, рођен 1914. године, био је машински инжењер, али је погинуо 1942. или 1943. године у Југославији под Козаром“. На просторима Козаре нигдје не постоји гробље њемачких војника, већ само у Горњем Јеловцу код Лукића. Погинули војник Ханс, био је ванбрачни син Јосипа Броза Тита, бившег дугогодишњег председника Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.

Читаво вријеме своје владавине Јосип Броз Тито радио је врло интензивно, јавно и тајно на остварењу своје велике, затим: њемачке, турске и ватиканске жарке жеље, да одвоји Србе од војно моћне велесиле Русије (СССР-а) и њеног Србима православног братског народа. Овај Титов доповлук наставиле су и марионетске владе Србије, а нарочито послије 2000. године. Србија је дужна да ову срамоту одвајања Срба од Русије жестоко осуди и одбаци и окупи све Србе како у Србији тако и ван Србије и исправи погубну и штетну политику за сав српски народ на Балкану.

ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ ПОСЛИЈЕ ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА

У овом селу није било породице којој неко није страдао у вихору рата. Послије ослобођења преживјели Јеловчани окупљали су се око својих спаљених огњишта. Било је доста породица у којима нико није преживио, а највише оних са понеким преживјелим чланом. Током љета и јесени 1945. године, враћали су се из Њемачке преживјели Јеловчани који су били заробљени као војници Краљевине Југославије 1941. године. Враћали су се и они који су заробљени као цивили и одведени у разне логоре, а онда експортирани као робље на рад у Њемачку или Норвешку. Било је Јеловчана који су у тим логорима страдали.

Срби су се окупљали на својим спаљеним огњиштима, гдје су почели подизати колибе, а онда према могућности и помоћи од државе, градили су куће да би у њима наставили породични живот. Све је ишло тешко, али народ је имао вољу и жељу да настави живјети. Сточни фонд готово да је био потпуно уништен. Требало је живот започети из почетка, а практично је тако и било. Много се радило и помагали су једни другима. Запрежне стокe није било, а земља се морала обрађивати. Ипак се успјело за четири године обновити много оног што је било попаљено и разрушено. Успјело се доста обновити сточ-

ног фонда и запрежне стоке. Земљорадничка задруга је обновљена и отворена је трговина, што је за село много значило. У селу је још 1944. године почела са радом Основна школа, живот се постепено нормализовао, настало је олакшање и нада у бољи живот.

Срби су се у току Другог свјетског рата (1941–1945) жестоко борили против фашизма и окупатора и све су прихватили што су Комунистичка партија и Тито постављали, само да их геноцидни Хрвати и муслимани као усташе уз помоћ Њемачке и Хитлера престану клати, убијати, силовати и одводити у логоре.

У Горњем Јеловцу живјели су само Срби православци, а међу њима биле су и три католкиње удате за Србе. Оне су се кроз читав живот понашале врло коректно и за сваку похвалу. Иако су припадале другој вјери, чији су припадници учинили страшне злочине над српским народом, Јеловчани су знали да препознају ко им је пријатељ и да га треба поштовати. Њих три су у својим породицама поштовале искључиво православну вјеру. Тако су се понашале достојанствено да су у селу имале велики углед. Неке су и умрле, а да многи нису нити знали да су биле друге вјере. Због таквог односа и коректног понашања према православцима, заслужиле су да им се помену имена, то су: Ката Продан, Ката Кличковић и Јела Цвијић, рођена Чачић из Ћеле. Све три су имале своје породице и потомке који су били угледни и имали ауторитет у селу, а такви су и данас, остали су православци.

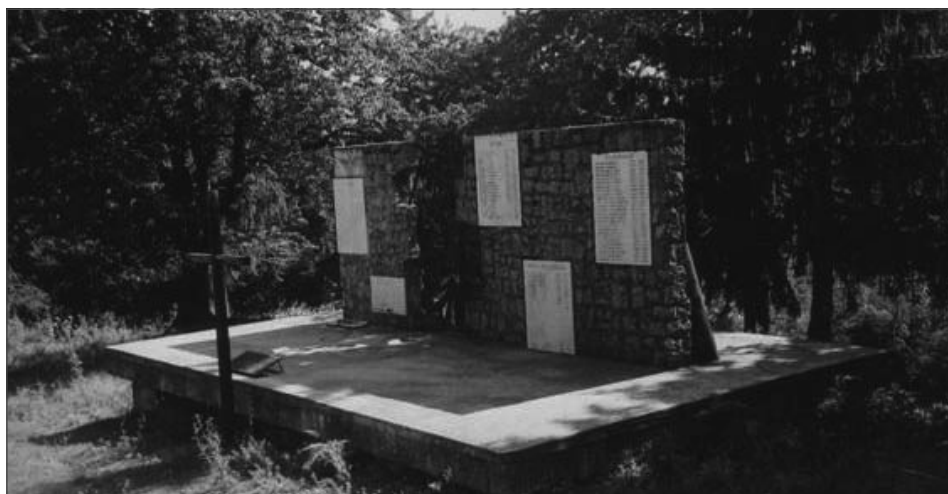

Споменик палим борцима у Другом свјетском рату из Горњег Јеловца, подигнут је 1957. године.

У Јеловцу су живјели Душан и Стоја Поповић, звани Кикић и кад им се родило девето дијете, онда је код њих дошао са поклоном изасланик председника Тита у својству кума за девето новорођенче.

Споменик на Патрији палим борцима и жртвама усташког терора, извршеног 1941–1945 године над Србима у Горњем Јеловцу, подигнут 2009. године.

Споменик жртвама усташког терора код Мацура крајем јула 1942. године, гдје је маљевима, сјекирама и ножевима убијено што дијеца и одраслих особа, укупно 312 Срба. Споменик је подигнут 1985. године.

Споменик жртвама усташког геноцида на јеловачкој цести, који је извршен у јесен 1942. године. Споменик је подигнут 1972. године.

Споменик жртвама усташког злочина код Лазића, гдје су усташе у августу 1942. године, на звјерски начин убиле 30 недужних људи, жена и дијецe. Споменик је подигнут 1985. године.

Комунистичка партија била је на власти и све је одређивала, тако да се мимо њеног става, знања и одобрења није ништа могло, а ни смјело, било шта урадити. Њени људи и њена политика, налазили су се у свим порама живота овог народа. Имућније људе у селу, Партија је презирала и називала их кулацима. Партијски активисти нису били ни свјесни да много тога раде што је против народа, а на крају и против њих самих. Што је још горе, већина њих били су људи са мало школе или чак неписмени. Често користећи Партију, наметали су своје личне ставове и мишљења. Због оскудног образовања били су ограничени, па су још више стварали проблема, али је на крају све морало да буде како они кажу. Земља је из рата изашла разорена, опљачкана и опустошена. Требало је народ прехранити, а хране није било довољно. Једини произвођач био је сељак и сматрало се да од њега треба храну узети. Комунистичка партија је сељацима завела обавезан откуп у житарицама и живој стоци. Закључак је био да се одлука мора до краја спровести. За сељаке који су на својим посједима производили житарице и одгајали стоку, расписана је обавеза колико свака кућа мора држави да испоручи жита и килограма меса. Жито су на неки начин успјевали да одређену обавезу испоруче, али око живе стоке било је проблема. У случају да је недостајала одређена количина живе ваге, сељак је разлику морао да плати у новцу и то по тржишној цијени живе ваге, која је у то вријеме била на пијаци. Народ је то врло тешко прихватио, али није било шансе да избјегне прописани намет. Обавезни откуп био је за сељаке на снази око три године. Да би ублажили критике Совјетског савеза, Комунистичка партија и Јосип Броз Тито одлучују да заведу систем владавине у коме неће бити приватног власништва. Партија се одлучила за оснивање Сељачких радних задруга и на тај начин укинула сељацима својинска права над земљом. Уведено је колективно управљање без личног власништва. Партијски активисти кренули су у села да агитују и оснивају сељачке задруге. На том плану била је ангажована и Унутрашња државна безбедност (УДБА). Сељаци су се одупирали, али то им није успјело. Сиромашнији су прихватили, док су имућнији одбијали ту партијску тиранију. Знали су да иду толико далеко да су обилазили кућу по кућу и противнике убјеђивали, па и пријетњом сламали и утјеривали у задруге. Најжешћи отпор у Јеловцу пружила је баба Петра Алексић која је одбила улазак у задругу и поред свих безуспјешних убјеђивања. Она је официрима УДБ-е рекла: „Зар се за ово мој син Миле борио“ и онда је заплакала. Њен син је по-

гинуо као првоборац на Сријемском фронту 1944. године. Официри нису имали даље снаге да се са њом убјеђују, јер их је баба Петра овом реченицом потпуно „разоружала“ и обесхрабрила.

У Горњем Јеловцу владало је велико огорчење на идеју да се у селу оснује сељачка радна задруга. Спонтано је дошло до тајног разговора у јесен 1949. године у кући бившег кнеза Стеве Петрића. Његова кћи Анка каже да су у том разговору учествовали Никола–Нице Алексић, Илија Балабан, познати травар из Јутрогоште и још неколико Јеловчана. Разговор је вођен поред зиданог шпорета и без свијетла. Њихов скуп трајао је дубоко у ноћ. Договор је био да се не иде у сељачку радну задругу, јер то су сматрали за велику пропаст и несрећу за село. Послије неколико дана одржан је скуп села, гдје су сељаци казали да ће се уписати у задругу ако се упише Нице Алексић. Кад је видио да је с тим уцијењен, Нице је пристао на личну пропаст и пропаст села. Другог избора није било, јер, ако одбије то би га довело у сукоб са Партијом и влашћу, а он није смио себе да доведе у тај положај. Да је неким случајем Партија дознала за скуп код Стеве Петрића, сви би завршили на Голом отоку.

Сељачке радне задруге, творевина Јосипа Броза Тита, међународног мућкароша, преваранта и великог злотвора, биле су пропаст за Србе. Драма са сељачким радним задругама завршена је у марту 1953. године, кад је донесена посебна Уредба о њиховом расформирању, што је у Горњем Јеловцу примљено и са великим одушевљењем прослављено народним весељем. Земља је враћена у својинско право сељацима и нешто уложене стоке, која је преживјела. Комунистичка партија која је промјенила име у Савез комуниста Југославије и даље је наметала и форсирала своје идеје о изградњи земље и развоју социјализма у Југославији. За радничку класу измислила је систем самоуправљања, тј. владавине и управљања радника над средствима за производњу. Успјели су пропагандом да убиједе како је то најправедније ријешење за радничку класу. Предложени систем развили су теоретски врло високо, али је то ипак била лична теорија титоизма, а мање визија ослобођења радничке класе од експлоатације. Говорило се да је систем владавине у Југославији предворје комунизма. Међутим, владала је самовоља и тиранија једног човјека, која је удаљавала земљу од научног социјализма и његових теоретских поставки.

Кад су у селу уташене Сељачке радне задруге, Партија се досјетила да се врате на Земљорадничке задруге, као носиоце развоја села и пољопривреде. Ту теорију у Југославији је врло упорно развијао Слове-

нац Едвард Кардељ, који је од образовања био само несвршени ђак учитељске школе. Као други човјек у земљи, могао је да ради шта год хоће, да пише и да преписује све што му падне на памет. Земљорадничке задруге су морале да воде политику развоја села и пољопривреде путем кооперативних односа. Касније се показало да то није било довољно за село и његову производњу. Почели су да пристижу кадрови из средњих школа и факултета, који су као пољопривредни стручњаци радили на едукацији – оспособљавању сељака за производњу. Није то било довољно за неку већу производњу, јер је одмах послје рата Партија преко државних органа ограничила сељачки посјед на 10 хектара или 100 дунума обрадиве површине. На ограниченом посједу није се могла развијати нека већа и уноснија производња за потребе самог сељака и за тржиште. Пољопривредних стручњака било је све више, а сељака све мање, јер је њихово потомство напуштало село и земљу, одлазило у градска насеља и налазило запослење у другим гранама привреде или у друштвеним дјелатностима. Стандард се побољшавао, али не само од чисте пољопривредне производње, већ уз помоћ неких других споредних дјелатности. Многи сељаци су одлазили на рад у западне земље. Због повољне зараде, своје посједе су оспособљавали механизацијом и изградњом нових кућа и господарских објеката. Све се то приписивало правилном избору система владавине у Југославији, како су то знали да кажу званични партијски и државни руководиоци, да су систем и власт бирани на демократски начин и по вољи народа. Сувише успорен развој села и пољопривреде требало је прикрити и тражити нека боља ријешења. Одлучено је да се Земљорадничке задруге преведу у статус привредне организације, што је оспоравало њихову улогу у оснивању. У међувремену, донесен је закон о устројству и новој организацији у привреди завођењем система основних организација удруженог рада (ООУР). Сељаци су били усмјерени на производну сарадњу са организацијама удруженог рада, што је још више наводило на миграцију сеоског становништва у урбане средине и напуштање пољопривредне производње. Било је средстава из разних извора, па чак међународних за развој пољопривреде. Држава је имала и своја средства, тзв. „Средства зеленог плана“ за развој села и пољопривреде, која су се у већини случајева намјенски трошила. У неким рјеђим случајевима та средства су послужила за велику мућку и не намјенско коришћење. То је све на вјешт начин Савез комуниста смиривао и заташкавао неправилности, па чак и криминалне радње.

Дневни београдски лист *ПОЛИТИКА* објавио је 10. 8. 1994. године:

Говор пастора Грисендорфа

Да су Срби народ који прашта наводи ме говор, давне 1945. године, пастора Фридриха Грисендорфа крај Оснабрика:

„... Наша отаџбина је изгубила рат. Победили су Руси, Американци, Енглези. Можда су имали боље оружје, више војника, боље вођство. Али то је, у ствари, изразито материјална победа. Ту победу су они однели.

Али међу нама има један народ који је извојевао једну другу и много лепшу победу – победу душе, победу срца и поштења, победу мира и хришћанске љубави.

То су Срби.

Ми смо их раније само до-некле познавали. Али смо, исто тако, знали шта смо учинили у њиховој отаџбини. Убијали смо стотину Срба, који су бранили земљу, за једног убијеног нашег војника, који је, иначе, представљао власт окупатора насилника. Па не само то да смо чинили него смо благоданом гледали како су на Србе тамо пуцали са свију страна: Хрвати, Арнаути, Италијани, Мађари и Бугари.

Знали смо да се овде, међу нама, налази 5.000 војника и официра Срба, који су некада представљали друштвену елиту у својој земљи, а сада су личили на живе костуре, изнемогли и малаксали од глади.

Знали смо да код Срба тиња веровање: ко се не освети, тај се не посвети!

И ми смо се, заиста, плашили освете, тих српских мученика. Бојали смо се да ће они, по нашој капитулацији, радити оно што смо ми њима чинили. Замишљали смо јасно ту трагедију и већ видели нашу децу како пливају канализацијом или се пеку у градској пекари. Замишљали смо убијање наших људи, силовања, рушење и разарање наших домова.

Међутим, како је било?

Кад су пукле заробљеничке жице и кад се 5.000 живих српских костура нашло на слободи у нашој средини, ти костури су – миловали нашу децу, давали им бомбоне! Разговарали су са нама! Срби су, дакле, миловали децу оних који су њихову отаџбину у црно завили.

Тек сад разумемо зашто је наш велики песник Гете учио српски језик. Сад тек схватамо зашто је Бизмарку последња реч на самртној постељи била – „Србија“.

Та победа Срба је већа и узвишенија од сваке материјалне победе! Такву победу чини ми се могли су извојевати и добити само Срби, однеговани у њиховом светосавском духу и јуначким епским песмама, које је Гете тако волео...

Ова победа ће вековима живети у душама Немаца, а тој победи, и Србима који су је извојевали, желео сам да посветим овај говор, ову моју последњу проповед.

Након 50 година, Срби су поново у временима да праштају.“

ОМЛАДИНСКЕ РАДНЕ АКЦИЈЕ

По завршетку Другог свјетског рата земља је била разрушена и опљачкана, а сиромаштво присутно на сваком кораку. Држава није била у могућности да пружи потребну помоћ становништву, а ни себи. Изградња је била неопходна, а захтјеви бројни. Како томе удовољити и помоћи, било је велико питање. Одлучено је да се организују радне акције на којима ће учествовати углавном омладина. Такав став је прихваћен и предложени су приоритети.

Прва омладинска радна акција била је изградња аутопута „Братство и јединство“ Београд–Загреб, на коме је учествовало на хиљаде омладинаца и омладинки. Пут је грађен више година, али је са изградњом продужено још од Загреба до Љубљане. Све је било завршено уз велике потешкоће и напоре. Друга велика радна акција била је изградња пруге Шамац–Сарајево, а затим пруга Брчко–Бановићи.

Изградња Новог Београда била је велика радна акција на нивоу Југославије. На свим тим акцијама учествовала је и омладина из других пријатељских земаља. Поред великих радних акција било је и акција локалног карактера.

Скоро на свим омладинским радним акцијама учествовала је и омладина из Горњег Јеловца.

Вила Благоје Пава (у средини) на Омладинској радној акцији 1948. године „Изградња Новог Београда“.

БИЛИ СУ СИЛЕЦИЈЕ

Село Јеловац представљало је значајан крај по много чему. Народ је посебно био јединствен, гостопримљив, добронамјеран. Људи су били сложни, склони да помажу једни другима и да штите једни друге.

Јеловац је имао и своја два врло незгодна човјека. Због њиховог понашања није намјера да се помињу појединци или њихова имена, већ само да се наведу случајеви које је село више деценија препричавало, а то понекад и данас чини.

Причао је Владе Алексић аутору текста и сљедеће: „Код Малетића, један од те двојице договорио је неки састанак и окупило се нешто народа. Владе дође мало касније, а тај већ нешто објашњава. Владе стане иза њега и слуша. Међутим, он каже присутнима да они морају убити Раду Ђаковића и Владу Алексића. Кад је завршио са говором, окрене се, угледа Владу и каже: 'Здраво Владе' као да ништа није ни рекао. Владе је знао да је љигав и превртљив, па није реаговао, иако је био признатији домаћин у селу од њега.“ Јеловчани кажу да су у дјеловању и понашању њих двојица били веома вјешти. То је био, кажу, врло чврст тандем рада и дјеловања од неколико деценија, све док један од њих није умро.

У Јеловцу је живјела Сава Лукић, жена одборника Милана Лукића са којим је имала четверо дјеце. Сава је била кћи Ећим Василије–Ваве из Малог Дворишта. Кажу да је у току рата одлазила у Дубицу и да је због тога била упозорена од сеоске власти и Партије. Међутим, она је и даље ишла. Сумњало се да има контакта са усташком влашћу, али то никад није доказано. Осим тога сумњало се да је усташама одала Уроша Гајића, кога су усташе ухватиле и убиле. Јеловчани су причали да ни то није доказано. Поменута двојица одлучили су да, уз помоћ још неких особа из села, убију Саву иако је била у другом стању. Кажу Јеловчани да је код Шормаза преведена преко Мљечанице и уз неку живицу, иако трудна, убијена и закопана. Никад Партија није објаснила зашто је у Јеловцу убијена трудна жена, иза које је остало четверо нејаке дјеце. Село је почело да зазире и да се плаши ове двојице.

У љето 1943. године из Приједора је дошла са колима и једним коњем Милица Дрча, мајка Марка Дрче, а са њом је дошао један чо-

вјек са сином од 10 година, са намјером да одвезу дрва у Приједор. Познати тандем их је одмах дочекао и упутио на испитивање у команду мјеста у Котурове. Испитани су и видјело се да нису сумњиви и да су дошли да одвезу дрва. Речено им је да се могу вратити у Приједор. Кад су дошли у Јеловац да узму кола и коња, дочекали су их ова двојица, наредили да се одведу све троје у Козару и да се убију. Иако их је команда мјеста ослободила, њих двојица давали су последњу ријеч. Милица је једном од њих љубила руке и молила га као сина да је не убије, али јој то ништа није помогло. Мушкарац је молио да га убију, али да поштеде малог сина. Прво је убијено дијете, па затим он. Ово је био други злочин извршен у Јеловцу. Интересантно је то што је њихове мајке Миличин син, Марко Дрча, извео из логора Јасеновац и вратио у село, а њих двојица су наредила да се убије његова мајка.

Село се питало, ко су ти људи. По казивању Мирка Мацуре, један од њих је дао његовом оцу Марку да однесе неку пошту и кад је донио на упућено мјесто, примаоци су отворили и казали да ту само пише да га убију кад стигне. Људи су га лично познавали и рекли да је он невин човјек и да га не треба убити. Такво је, кажу Јеловчани, било њихово понашање.

Та двојица силеција, нису стала на томе. Одлучили су да убију Ђорђу Шормаза, једног од првих одборника у селу, затим Николу-Ницу Алексића и Владу Јањуза. Ницина снаха Марија била је члан Партије, па је знала за ту одлуку и стално је плакала и није смјела да каже какав злочин се припрема. У Јеловац је дошао Бошко Шиљековић и у Мацурама сазвао важан састанак. У разговору, поред осталог, информисали су га о намјери да у селу убију ова три човјека. Тражио им је шире образложење и дошао до закључка да ће их убити зато што су остали живи. Бошко им је тако и казао, ако их није убио непријатељ, онда ћете ви то урадити. Упозорио их је да се окану сулуде идеје, јер су синови тих људи на ратишту као првоборци или су већ погинули, а ви хоћете да убијете очеве. Шиљековић је спасио ова три човјека од сигурне смрти и великог злочина.

И после рата, ова двојица, одређивали су судбину Јеловца и сваког појединца у селу. Били су страх и трепет. Један од њих посебно се истицао при давању лажних и клеветничких изјава за појединце. Захваљујући њима двојици, неким од Јеловчана отете су Парти-

занске споменице 1941–1945. године. Један од њих био је спреман да пуца и у властито тијело и да остане инвалид, само да не би ишао на ратиште. Јеловчани су за њих дуго времена причали да су врло незгодни лопови. Благоја Вила није им био по вољи, па су га послје рата стрпали у затвор три мјесеца, затим је пуштен, без суда и пресуде, са циљем да га на тај начин као личност компромитују. Међутим, Благоја је по изласку из затвора у народу стекао још већи углед и поштовање. То је радила Партија од појединих људи, са циљем да народ застрашује и прогања. Јеловчани су причали да су били жестоки чланови Комунистичке партије и да су то чланство на сваком кораку злоупотребљавали и спроводили своју самовољу.

Били су болесни каријеристи, са врло израженом сујетом. Ако им се неко замјерио, лоше се провео. Невенка–Нена Бокан тврди да и када нису имали личног интереса, увијек су радили против Јеловца и Јеловчана. Испричала је како је ЈНА дошла са опремом у Бокане са намјером да изгради асфалтни пут од Бокана до Јеловачке школе. Један од њих је одмах стигао и официре убједио да они то не раде, јер Општина има средства за тај пут и она ће га градити. Тај асфалтни пут ни до данас није изграђен. По мишљењу многих Јеловчана, били су за Јеловац велика несрећа, све до 1990. године.

Чичић Миле

Чичић Миле

У Јеловцу је негдје око 1934. године, рођен Миле Чичић од оца Душана и мајке Стоје. Био је развијен и физички јак, али прилично чудно и осорно дијете. Колико је познато, није ишао у школу и био је склон да мању дјецу без икаквог разлога истуче. Због тога су дјеца настојала да му се склањају с пута и да га заобилазе.

Понекад је знао вриједно да ради и помогне другима. Мајка Стоја била је сиромашна и врло тешко је живјела. Једног дана у Јеловцу се појавила слика – портрет Милорада Васиље Вулетића. Љубан

Колар није хтио да каже ко је тако вјерно Милорадов лик пренио на папир. Сви који су слику видјели били су запањени и одушевљени, а нису знали да је то дјело Миле Чичића. Због лошег материјалног стања и великог сиромаштва, Миле и његов брат Урош емигрирали су у Аустралију. Тамо су имали браћу од ујака и њима се прикључили. Миле је у Аустралији наставио да се бави сликарством и да ту технику усавршава.

Кад је прошло више од десет година, браћа Чичићи вратили су се у Јеловац и тек тад се дознало да је тај врсни умјетник из Јеловца био Миле Чичић. Једно вријеме задржао се у селу, а онда је отишао на рад у Аустрију, у мјесто Фелдкир. Одатле се у договору са породицом која је живјела у Аустралији, трајно преселио у Канаду. По казивању Јеловчана данас живи у Швајцарској. Миле је био надарен за сликарство и постао је умјетник већег формата, чиме се памти у Јеловцу као даровити умјетник – сликар.

**СПОМЕНИК ПАЛИМ БОРЦИМА
И ГРОБ Др МЛАДЕНА СТОЈАНОВИЋА
ПОДИГНУТ 1960. ГОДИНЕ.**

Партизанско гробље и споменик палим борцима Урије – Приједор. Испред споменика је гроб др Младена Стојановића, чији су посмртни остаци пренешени 1960. године из мјеста срамног Младеновог погубљења у Јошавки код Бања Луке 1. априла 1942. године.

НИЈЕ СВЕ БИЛО ЛОШЕ

Послије Другог свјетског рата у земљи је било великих проблема. Ратом разорена, опустошена и опљачкана земља, морала се подизати из рушевина и пепела. Могућности су биле мале да се улаже, обнавља и гради. Помоћ са стране била је ограничена. Највише помоћи добијено је од Управе уједињених народа за помоћ и обнову, УНРА (од 1943. до 1949. године). Помоћ је стизала у храни, љековима, одјећи и разним другим материјалима, народима који су страдали од агресије у Другом свјетском рату. Било је помоћи у грађевинском материјалу и живој стоци. Крупна стока долазила је из Америке, из другог климата и поднебља. Није се могла аклиматизовати нити навикнути на начин држања и исхрану, па је била и кратког вијека. Углавном су то била говеда и коњи. Било је помоћи и у храни, разне врсте конзерви, маслаца, млијека и јаја у праху и других намирница. Добивао се прашак против штеточина и гамеди, на чему је била посебно ангажована и обучена млада дјевојка из Јеловца, Сава Вулетић, удата Димић, која је живјела и у дубокој старости умрла у Београду. Сиромашне породице добивале су одјећу као једнократну помоћ. Црвени крст је такође учествовао у пружању помоћи пострадалима у рату. Недостајало је свега, а највише хране. Сељак је морао да даје обавезу у житу и живој стоци, а често није имао ни за своје потребе. Јосип Броз Тито је добро знао да ће бити онолико велики шеф државе, колико му је земља привредно богата и јака и колико народ буде задовољан. Поред стране помоћи, он се одлучивао и на коришћење страних кредита и њихово улагање у развој земље. Кредити су намјенски коришћени, а контрола је била врло строга.

У читавом том ангажовању, настала је парола да се прво изврши индустријализација и електрификација земље, као основа за развој свеукупне привреде. Како се земља опорављала од ратних разарања и кретала у правцу напретка и привредног успона, тако су услови живота постајали све повољнији. Поред старих, отворане су нове школе тамо гдје их није било.

У великим градовима отворани су разни факултети, а школарина се није плаћала, што је у свијету била ријеткост. Подизане су разне фабрике и отворана многа производна предузећа и установе, што је из дана у дан стварало нова радна мијеста. У селу се земља обрађивала и све је било у великој експанзији. Брзим развојем отворана су на

хиљаде нових радних мијеста и настала је доста убрзана миграција становништва у град. Школе су биле бесплатне за све оне који желе да уче. Тито је знао да је родитеље, браћу, сестре и осталу родбину одвео у рат, гдје су многи изгубили животе, а били су храниоци породице. На вријеме је схватио да мора учинити велико дјело за њихово потомство, јер су претци положили животе у стварању земље.

Скоро у сваком мјесту обезбјеђиван је смјештај у ћачке долове и обавезно школовање о трошку државе, а по завршетку и према квалификацији млади су добивали запослење, а касније и станове. На овакав начин школовања и образовања, држава је добивала врло квалитетан стручни кадар за привреду и остале друштвене дјелатности у земљи. Двадесет година послје рата много тога је изграђено, требало је то одржавати и ново градити, а у то вријеме дошло је до кризе. Да би то питање ријешила, држава је предузела свеукупну реформу у друштву трагајући за унутрашњим резервама у земљи. Међутим, Тито је већ стекао политичку позицију, како на Западу тако и на Истоку, због чега је 1965. године добио од СССР-а велику новчану помоћ, што је ојачало привреду и извукло земљу од економског суноврата. Све што је рађено и што је изграђено, било је квалитетно. У држави се највише усмјерило на изградњу војне индустрије, која је имала квалитетне производе и од извоза оружја и војне опреме држава је остваривала велики профит.

Стандард становништва много је порастао и народ је боље живио. Ако за радника није било посла у општини у којој је живио, лако га је налазио у неком другом мјесту или у другој републици. Запослени су могли, ако им не одговара радно мјесто, да без потешкоћа мјењају предузеће или установу, јер су свадје у држави била иста права запослених.

У току привредног развоја од 45 година, земља је достигла ниво европских средње развијених држава. Школски систем био је изванредно добро развијен, права становништва су на добар начин ријешавана и народ је био прилично задовољан. У привредном развоју становништво је дало највећи допринос.

ИЗГРАДЊА ПУТНЕ И ЕЛЕКТРИЧНЕ МРЕЖЕ

За село Горњи Јеловац посебно је важан пут Приједор–Дубица. Многи су га градили и нове трасе успостављали, а он је увијек био тежак. Много кривина и успона, али се напредовало. Послије Другог свјетског рата, био је лош превоз, а пут чисти макадам. Кад је прошло скоро 15 година, почело се са проширењем и асфалтирањем. Радило се годинама уз велике напоре. Стара траса била је главни оријентир уз нека исправљања кривина и завоја. Радило се врло споро.

Кад је пут био довршен и асфалт постављен, ауто-предузећа почела су успостављати редовне линије за превоз становништва. Тако је створена могућност да се становништво из села запошљава у граду и редовним превозом одлази на посао и враћа се кући. Свршени ученици основне школе могли су да наставе школовање у средњим школама или да уче разне занате.

У Јеловцу су се договорили да се у селу оспособи путна мрежа. Циљ је био да се на постојећим блатњавим путевима изврше припреме и одреде приоритети за поједине правце: гдје треба градити мостове и пропусте, а постојећу трасу по потреби проширивати и насути тврдим материјалом.

У приоритету је био главни пут од нове школе на асфалтној цести, преко Патрије до Бокана у Мљечаници, а на другом мјесту био је пут од Вила, поред Алексића до Продана под Козаром. Ту је огранак путева са границом са Доњим Јеловцем до Цвијића, затим други огранак од Патрије поред Лукића до Шормаза и села ХајдEROваца. Изнад нове школе одваја се пут поред гробља, Продана, Зорића, Лазића, до Добријевића испод Козаре. Било је ту и других краћих путева. Сређивањем путне мреже у селу било је предвиђено да се стари путеви гдје је потребно прошире, ископају канали-гапе за одвод површинске воде и да се по земљаној траси наспе дебели слој ситног камена.

Село је на такав начин изградило своју путну мрежу, која се и данас одржава и врло је квалитетна. Захваљујући општини Приједор, на главном путу у селу постављен је асфалт око један километар, са тенденцијом да се асфалтна траса постави све до ријеке Мљечанице.

Да би се ријешило питање електрификације села, предложено је да се на Патрији изгради спомен-обилежје, које ће подсјећати на велику битку и пробој из Козаре, у коме би се инсталирао трансформатор и на тај начин довела струја у сваку кућу у селу. Све је урађено по плану и село је 1967. године било електрифицирано. Догађај је био права

прекретница и ренесанса другачијег, љепшег и савременијег живота у селу. Одмах су се набављали телевизори, радио-апарати, веш машине, фрижидери, пегле и друго. Начин живљења приближио се условима живота у граду. Чак су се и сеоски обичаји почели мијењати.

Послије десетак година на изграђеном Спомен-објекту примјене су промјене, да би касније објекат дошао до распадања и тако завршио своју намјену. Много средстава се прикупило, а објекат је лоше грађевински изведен, због чега се на крају и урушио. Трансформатор је на вријеме извађен и на одговарајући начин постављен у непосредној близини гдје се и налазио.

УТИЦАЈНИ ЉУДИ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА

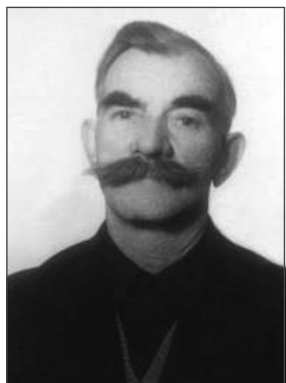
Продан Василија Чико

Бокан Стево

Алексић Јован-Јованчић

Алексић Ј. Владимир-Владе

Продан Гојко

Шормаз Ђорђо

Лукић Перо

Кнежевић Антонија

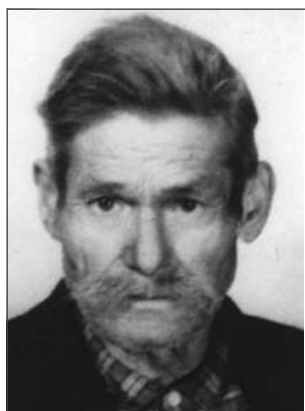
Кнежевић Алекса

Маџар Јован

Маџар Буређ

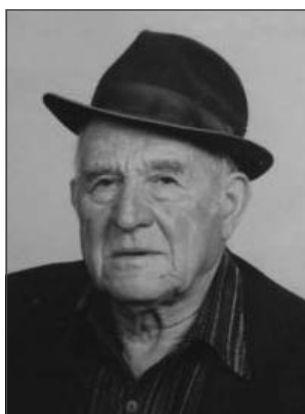
Савић Коста

Вила Благоја

Петрић Стево

Бокан Раде

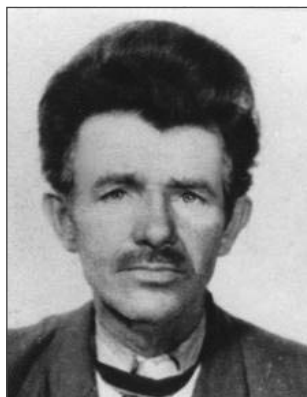
Петрић Вукашин–Вук

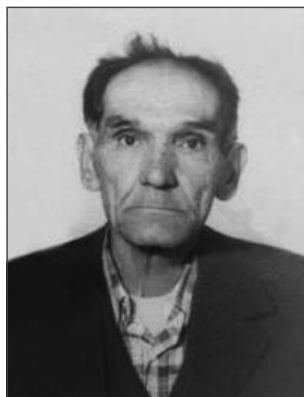
Алексић Никола–Нице

Колар Љубан

Вила Милош

Мудринић Дмитар

Колар Љубан

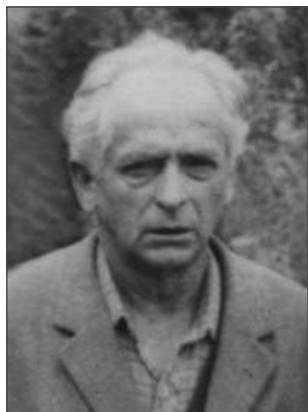
Колар Љубан

Међу цијењеним Јеловчанима био је Љубан Колар. Потекао је из устаничке породице. Заробљен је од усташа у Козари и отјеран у логор „Старо сајмиште“ код Земуна. У логору је преживио страшну драму. Издвојен је и отјеран на присилни рад у рудник Трепчу на Косову гдје је једног дана са групом заробљеника побјегао и прикључио се партизанима и тако је као борац дочекао ослобођење земље 1945. године. Демобилисао се и вратио у Јеловац.

Прије рата имао је завршену основну школу, што је у селу много значило. Поред тога имао је изванредан рукопис, па кад пише као да слова црта.

Одмах послије рата код Алексића је отворена задруга за село, тј. трговина. Љубан је постављен за продавца и пословођу. Кад је формирана Сељачка радна задруга у селу, Љубана су поставили за предсједника. На тој функцији је био све до расформирања задруге. Поново су биле успостављене земљорадничке задруге и Љубан је постављен за управника задруге и на тој функцији остао је дуго времена. Шездесетих година прошлог вијека, преселио се са женом и двоје дјеце у Приједор и запослио у трговачком предузећу. Ту је радио више година, али због нарушеног здравља рано је умро. Из Јеловца је отишао, али иза себе није оставио лош, већ напротив добар утисак. Трудио се да преко задруге што више помогне селу и појединцима, због чега је његов одлазак био озбиљан губитак за село. По својој нарави је био добар човјек, културан, врло маркантан и у својој средини врло омиљен.

Чичић Раде

Чичић Раде

У Јеловцу је било више људи који су били по нечему упамћени или запажени. Међу њима је био и Раде Чичић. Одмах у почетку Другог свјетског рата кућа му је била до темеља спаљена. Поред цесте, после рата, изградио је другу кућу. У току рата био је врло активан и једно вријеме био је одборник. Дуго година био је запослен као цестар, и у том послу је и пензионисан. За њега и његову супругу Мику, било је карактеристично да су били веома добри људи и врло гостопримљиви. У селу је мало кућа које су дочекале и угостиле толико народа као Раде и Мика у својој кући. Због тога су били врло поштовани и цијењени. Били су честити и културни и од села поштовани. То понашање и утисак о њима, дуго ће се у селу памтити.

Мацура Пава

Мацура Пава

Кад је почео Други свјетски рат, Пава је имала 20 година. Сеоска дјевојка, млада и здрава, а поред тога паметна и разумна, знала је да јој је мјесто са својим народом. Кад је била велика офанзива на Козару 1942. године, успјела је да се добро сакрије и преживи. Оно мало народа што је остало, сакупљало се и организовало. Пава је била једна од омладинки које су се укључиле у организовање омладине и СКОЈ-а. Уживала је углед и повјерење, због чега је једно вријеме била секретар СКОЈ-а. Била је наклоњена лијепом народном пјевању, па је у селу била на челу пјевачке групе. Кад су за село давали приредбе, ова пјевачка група увијек је имала своју тачку пред публиком. Активно је радила до краја, а и после рата. Није била удата и живјела је са братом Стевом. Доживјела је дубоку старост и умрла у 91. години живота у самоћи и испосништву, али је оставила траг честите особе, поносног држања и посебног ауторитета.

КАКО СУ РАЗБИЈАЛИ ЈУГОСЛАВИЈУ

На чело Комунистичке партије Југославије дошао је 1937. године **Јосип Броз Тито**, по налогу Ватикана и Запада (што се то тек сада види) и тако је успио да се уз њихову помоћ одржи. Имао је намјеру да земља буде јединствена и развијена, а тиме и његов лични положај и водеће мјесто стабилно.

Кад је Хрватска хтјела 1971. године да растури Југославију, Тито их је до посљедњег часа подржавао. У Јеловцу се причало да је Брежњев из СССР-а поручио да он неће дозволити стварање нове фашистичке државе у Европи, Тито је то упозорење схватио озбиљно и све у Хрватској на краће вријеме спријечио. ЈНА је била приватна Титова војска и жестоки чувар његовог режима. Сада се зна да су у првој и другој Југославији од 1937 до 1987. године, главну и последњу ријеч имали Тито, Крајачић, Кардељ и Бакарић (Kupferfeld), сви католици и жестоки непријатељи српског православног народа. Послије 20 година, 1991, уз велику подршку и помоћ Њемачке, која је критиковала Хитлера, али га се није одрекла, затим САД, Ватикана и осталих западних земаља и њиховог јавног стављања на страну Хрвата, муслимана, Шиптара, Словенаца и других српских непријатеља, разбијена је Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Све велике силе свима су дале право на самоопредјељење, али не и Србима. Чак су им спријечили да се оружаном борбом бране од непријатеља, због чега су их лажно оптужили да су агресори. Ставили су се на страну агресора муслимана, Хрвата, Шиптара и др., а Србе жестоко оптужили и непрекидно их и данас кажњавају.

ОДБРАМБЕНО-ОТАЏБИНСКИ РАТ 1991–1995. ГОДИНЕ

Коначан и најжешћи ударац растурању Југославије задао је искључиво, као и увијек, Јосип Броз Тито, доношењем Устава 1974. године, по коме су републике могле да се издвоје из састава јединствене државе Југославије. Таквим поступком на перфидан начин подржао је идеју Масовног покрета у Хрватској из 1971. године. Све идеје Јосипа Броза Тита и његова политика, довели су до новог рата 1991. године, кад су у тој његовој државној творевини Срби морали проћи најгори период у својој историји и бити жестоко окривљени као геноцидан народ. На тај начин за злочине у Другом свјетском рату над Србима, покушало се ослободити од оптужбе за геноцид: Хрвате, Муслимане, Мађаре, Шиптаре, Нијемце и друге злочинце. Хрватска и Словенија су још од 1945. године размишљале како да сруше Југославију и да створе своје шови-

нистичке државе. Срби из Јеловца, борци Другог свјетског рата, причали су да су Хрвати за вријеме Независне државе Хрватске (НДХ) на тим просторима у тој геноцидној државној творевини убили, заклали или спалили око 2,200.000 Срба. Послије рата, Хрвати су изјављивали колико су Срба убили и искористили прилику да ту бројку прикажу како њима одговара. Све податке су, кажу борци, Хрвати фалсификовали, а Тито је то потврдио. Срби су на тај начин били спријечени да докажу колико их је страдало. Сви подаци су узимани како су их Хрвати износили. Успјели су да се у Југославији наметну и своју усташку политику спроводе преко својих кадрова у Федерацији. Хрвати су Србима у Хрватској отели устанак (1941–1945) и приказали га као свој. Пред краја рата, 1945. године, борци из Јеловца су казали да је Тито превео у партизане око 350.000 усташа и домобрана и на тај начин ослободио их оптужби за злочине. О овоме се није смјело говорити, јер, ко би покушао да каже, још прве ноћи би завршио живот на најсвирепији начин. Тито је на све могуће начине варао Србе и стално им нешто крупно до краја живота подметао. Стално се позивао на братство и јединство, а сам га није уважавао. Изазвао је Стаљина због намјере да створи Балканску федерацију и сукоб искористио да на Голом отоку уништи српску водећу борачку елиту из НОБ-а. Читаво вријеме своје владавине и тираније Србима је непрекидно подметао и умањивао заслуге, а српске кадрове уклањао једног за другим. У том погледу десна рука био му је међународни лопов Иван Крајачић (због Срба преименован у Стево, јер је тако прикривао своје хрватско усташко поријекло). Поред државне безбиједности, Крајачић је имао у Загребу паралелну службу коју је водио и припремао за разбијање Југославије и спровођење новог геноцида над српским народом. **Хрватска је 1991. године извршила агресију на Србе у Хрватској а зати и на војску ЈНА.**

Генерал Борислав Ђукић у свом дјелу *Раздијање Југославије*, на стр. 115 пише:

„Сменом Александра Ранковића, на чело службе долази Иван Крајачић. Кључна фигура у Хрватској, Иван Крајачић, псеудоним 'Стево', од стране Коминтерне поручени Титов агентурни водитељ у Другом свјетском рату, и резидент тадашње совјетске тајне службе у Загребу. И као комуниста, он је, на првом месту, био и остао хрватски националиста, а цело време Титовог живота, до смрти, вршилац обавештајне припреме за независну Хрватску у границама од 1941. године.

(...) 'Ја сам националиста, и ту се нема шта дискутовати', рекао је Стево Духачеку. Крајачићева кључна позиција на челу службе има-

ће за резултат да изабере проверени хрватски кадар у цивилне, војне и СМПП службе, да организује чишћење служби од српског кадра и да велики број људи упути на Голи оток, који су, са или без пресуде, издржавали 'казне'. Тако је монтираним судским процесом („Будачки процес“) Стево Крајачић, преко Владимира Бакарића (н. а. претходно презиме Курферfeld) на Голи оток послао најугледније Србе из Хрватске: Ц. Опачића, Р. Жигића, Д. Бркића и друге.

У другом периоду деловања БНД, главни 'маркер маспока у Хрватској био је Засур, који је тесно сарађивао са паралелним службама око Ивана Крајачића.'

Крајачићев центар у Загребу је готово непрекидно радио седамдесетих година. У својој вили у стамбеној четврти Тушканац примао је Крајачић своје пријатеље и сараднике и изнео режију са својим најомиљенијим сценаријем: Одвајање Хрватске, заједно са БиХ, као независне државе. Крајачић је тада тесно сарађивао са својим питомцем Јосипом Манוליћем, са којим је организовао паралелну службу у југословенској УДБИ. Руководилац 1. одела у БНД Richard Meier, под псеудонимом 'dr Monthey' је инсталирао Клауса Дернера (Klaus Dorner) седамдесетих година у СФРЈ у мрежи Иве Крајачића. (...) Крајачић је, због старости и болести, одредио своје наследнике: Јосипа Манוליћа, Јосипа Бољковца, Фрању Туђмана и Стјепана Стипу Месића.“

На стр. 16, пише:

„Главни творац помирења хрватских националкомуниста и усташке емиграције био је Клаус Кинкел, директор БНД. За полулегалног резидента у амбасади постављен је од стране реферата 12Х у Пулаху (Pullachu) под упутствима резидентуре у Бечу. На вези је држао Бруну Бушића, а после његове погибије Фрању Туђмана.“

На стр. 118. и 119, пише:

„Крајачић је, пред смрт 1987. године, рекао Манוליћу: 'У Хрватској не постоје никакве партије, никакве разлике у мишљењима, никакви сукоби. Постоји само једно: Једна чиста Хрватска. На томе се требају сви Хрвати ујединити'.

Међу Крајачићеве и Туђманове поверљиве људе у највишем државном, политичком, војном и дипломатском врху, припадали су Здравко Мустаћ, шеф оперативе савезне службе безбедности 1984–1991. године, генерал Антон Тус, командант ПВ и ПВО ЈНА, Будимир Лончар, савезни секретар за иностране послове и Јосип Врховец, председник Председништва СФРЈ, који су били на посебним везама у Крајачићевој паралелној служби безбедности.“

Београдски дневни лист *Полиџика* од 14. 2. 2009. објавио је да је Фрањо Туђман председник Хрватске, још 24. маја 1992. године на тргу Бана Јелачића у Загребу изјавио следеће:

„Рата не би било да га Хрватска није жељела. Ми смо проценили да само ратом можемо изборити самосталност Хрватске. Због тога смо и водили политику преговора, а из тога смо формирали своје оружане снаге.“

Марко Ручнов у свом дјелу *Зашто Јасеновац*, на стр. 711. и 712, пише:

„Богдан Јововић–Цамић (1913–2000), син истакнутог васојевићког барјактара Богића Цамића и један од најпознатијих голооточких мученика, посведочио је аутору о једном значајном ’детаљу’ из првих година Брозове беспризивне владавине, који под упитник ставља готово све што би се могло назвати – архивска грађа из Брозовог времена. Наиме, једна велика група голооточких мученика је на Топчидеру у склопу свог робијања и ’друштвено корисног рада’ умивала и преправљала Брозову архиву, сходно ’датом тренутку’ и ’друштвеним потребама’, тако да су многа оригинална (важна) документа у таквој архиви – ’оригинална’, те се морају узимати са великом резервом и упоређивати са другим архивским изворима који не познају овакву врсту козметике и архивске ’надградње’.

Нешто слично је посведочио и српски књижевник Стеван Караца, који је као политички затвореник провео 17 година у Титовом казамату у Сремској Митровици. После робије успео је да побегне на Запад и о својим робијашким данима написао је, за сада још необјављену, књигу *Сремска симфонија*. Боривоје М. Карапанџић у својој књизи *Југословенско крваво њрољеће 1945. – Титови Каџини и Гулази* (Клевеланд, Охајо, 1976, стр. 368–398) цитира делове ове Караџине необјављене књиге који се тичу сремскомитровачког казамата, као својеврсног Брозовог наставка „Сремског фронта“. Караца наводи да је негде почетком 1949. покупљено око 200 робијаша интелектуалаца који су имали леп рукопис и они су радили око два месеца на сређивању неких архива. Истовремено покупљени су зналци страних језика из свих робијашница у земљи и доведени у сремскомитровачку казнионицу:

’Тако ће почети један пандан геноциду: оно што бих назвао **ментоцидом**, не убијањем духа у противника, већ коришћењем тога духа у прилог његових џелата.’

Ј. Б. Тито је желео да зна у сваком тренутку шта се прича и пише у свету о њему и Стаљину и њиховом сукобу. Једна група је читала

само страну штампу, док је друга велика група преводила војну литературу Запада. У тој групи су радили заједнички, како наводи Караџа, Павелићеви и Недићеви министри, Кватерникови бојници и Дражни команданти, судије највиших судова Ендехазије и бивше Југославије, адвокати, лекари, министар двора Милан Антић и други. Рад ових зналаца страних језика веома високо оцењен од оних, како каже Караџа, који нису знали ни свој језик. Посебно је била занимљива 'Радиоприслушна служба'. Она је обухватала око 120 људи и они су слушали дању и ноћу преко 140 емисија, скидали их на папир и о томе је сваког јутра у четири сата већ био одштампан један билтен на 230–250 страница. Билтен је пола сата касније одношен Брозом лично. До осам часова изјутра било је још таквих 14 билтена на столовима најближих Брозових сарадника. 'Брозом су у тим 'активностима' помагале и усташе из Земуна. Они су у цивилу прелазили у окупирани Београд и за сваког убијеног њемачког војника су знали (као што је знао и Броз) да у животу неће бити 100 Срба или Јевреја. Тек после оваквих 'реминисценција' долази на ред и Павелић у овом чланку: 'Стотине хиљада Срба, жена, и дјеце и стараца, погинуло је под ножем Павелићеве усташке банде' (лицитација са бројем српских жртава, почела је, како што каже рог, ако не каже коза, са правог и мериторног места, још док се пушила крв беспомоћних српских жртава (ухваћених код својих кућа, или на њиви, или док су се кретали 'у супротном смјеру од својих кућа,' ... по безбројним стратиштима и убилиштима диљем НДХ. У самој завршници овог чланка, да би успешно умањио Павелићеве мегалочине (о Јасеновцу, свакако, ни речи) или их 'уравнотежио', Броз у својој добро познатој језуитској алхемији промиче Павелића, ни више, ни мање, него у Недићевог двојника(!)? У свом говору код села Љубине 17. јуна 1942, на дан формирања 4. црногорске бригаде, Броз на самом почетку истиче Косту Пећанца и Дражу Михајловића као издајнике свога народа, да би негде у средини тог говора 'пророчки' истакао како је 'народ у Хрватској спреман да листом устане против Павелићеве страховладе'.

Нешто касније, у Билтену свог Врховног штаба, у броју јун-август 1942, под насловом „Годишњица НОБ-е у Југославији“, Броз прво спомиње Дражу (свакако у негативном контексту), па Недића, Пећанца и Љотића, па онда опет Недића и Дражу, а о Павелићу ни помена. То је управо време најстрашнијих и најмасовнијих ликвидација у логору III-Циглана у Јасеновцу, а српски крајеви по НДХ били су

у згариштима, али Броз тада неће 'стићи' да прозбори ниједну реч о тој страшној људској срамоти и злу какав је био јасеновачки логорски систем. У том чланку он четнике помиње четири пута, а усташе само у контексту њиховог споразума са четницима. Сличну 'дистрибуцију' Броз ће применити и у својим одговорима на десет питања иностраних новинара у Дрвару у прољеће 1944. године. То је било време када су Черчил и Рузвелт већ увелико одлучили комунизирати Југославију (јер, коначно, они тамо неће ни живети), док им је легитимни повратак на стање пре Хитлерове агресије и субјугације Краљевине Југославије (као једном од постулата међународног права) није било ни на крај памети. У поменутом интервјуу Броз се не труди да у својим одговорима поштује чињенично стање. Узимамо само пример националног састава његове партизанске војске како га он тада 'видео' – 44% Срба, 30% Хрвата (овде је вероватно Србе из НДХ бројао у Хрвате), 10% Словенаца, 4% Црногораца, 2,5% Муслимана... У својим одговорима Броз успева да Дражу помене три пута, па Недића и Пећанца, а Павелића нигде ни од корова(!). И Брозов говор у „ослобођеном Загребу“ 21. маја 1945. је у сличном тону... Он Павелића спомиње само у контексту да он није заслужан што је Загреб 'поштеђен од зарања', док никад неће ни натрунити о томе ко је крив што су 'савезници' бомбардовали већ разрушен и похаран Београд и то баш на православни Ускрс 1944. године, као и логор Сајмиште у Земуну, као и 'савезничка' бомбардовања бројних српских градова. У том свом говору Броз поново помиње Павелића, али сада у друштву са Дражом, Недићем и Рупником, који су немачком освајачу помогли да продуби јаз 'не само између хрватског и српског, него и свих народа Југославије' (касније ће се код Броза појавити и народности, а код Брозове 'деце' и 'унучади' биће на српским костима ударени државни темељи 'тим' народима и народностима, уз потпуно обездржављење Срба). Није ли тада било право место, време и публика да се која реч, па макар и не била самокритичка, прозбори о јасеновачкој планетарној срамоти и невероватном људском паду.“

У Босни и Херцеговини било је провокација и незадовољства нарочито од муслимана. Душко Маџар каже: „Новинска кућа у Сарајеву после рата издавала је неки гласник у коме је проф. Мухамед Филиповић написао: 'Од Требиња па до Бродских врата није било Срба ни Хрвата, а сад се та два странца, ко по своме шире.' У потпису било је МФТ (н. а. Мухамед Филиповић–Туњо). Душко Маџар каже:

„У Сарајеву је добро познато, да је Биљана Плавшић била најмање 10 година у љубавној вези са Мухамедом Филиповићем Туњом.“

У последњем рату изашла је као потпредседник, а затим је постала председник Републике Српске. На суђењу у Хашком трибуналу, понашала се према Србима кукавички и издајнички.

Док је Душко Маџар у Сарајеву студирао, њему је један муслиман рекао: „Да није било вас ми би заузели Беч и данас би наше џамије биле по Бечу једна до друге. Ви Срби сте све то спријечили.“

На вишестраначким изборима који су одржани 1990. године, видјело се да ће Ватикан и Њемачка подржати све нације у Југославији, али не Србе. Такву подршку нешто касније, жестоко је пружио Америка (САД). У прољеће 1990. године, организовани су по републикама референдуми и ту је био крај јединствене државе Југославије. Сви народи имали су право на самоопредељење, осим Срба. Срби од стране западних земаља нису имали право на самоопредељење. То злочинско правило важило је за Србе у Хрватској и Босни и Херцеговини. Формиране су странке по националној основи, али се знало да муслимани у БиХ траже доминацију над српским народом уз подршку Хрвата из БиХ и Хрватске.

У Босни и Херцеговини одржани су парламентарни избори и формирана је Скупштина као највиши орган власти. За председника Републике изабран је муслиман Алија Изетбеговић, одавно припремана особа испред муслимана за високу функцију. У парламенту су била заступљена три народа, али није било договора да та новостворена држава профункционише на демократским основама. Настало је конфузно стање у које се умјешала Европска заједница, касније Унија. Договори су били немогући. Већ се примјетило да би могао да избије грађанско-вјерски рат. Запад је желио рат, па је БиХ признао као државу, што је било преурањено. Учињено је то у намјери да дође до ратних сукоба. Одмах је створена коалиција између муслимана и Хрвата, она иста која је била и у вријеме Независне државе Хрватске (НДХ) и Анте Павелића 1941–1945. године.

Хрватска се врло активно укључила у пропаганду против Срба, како на свом подручју, тако и у Босни и Херцеговини. Непрекидно је кривоусти Туђман позивао Изетбеговића да устане против Срба. То није био проблем да прихвати, већ је Изетбеговић чекао свој час, кад њему највише одговара. Туђман је хтио и тако се постављао, да све нације у бившој Југославији окрене против Срба. Сам је изјавио

да је Хрватска жељела рат, да га искористи и побије Србе и да их про-тјера са њихових огњишта, а онда је пропагандом и лажима оптужио Србе да су они изазвали рат. То је Запад све прихватио као истину и сваку усташко-фашистичку лажну изјаву непрекидно подржавао. Хрватској су јако сметали Срби у Босни и Херцеговини, па је у току ратних сукоба учествовала хрватска војска под командом усташе Фране Туђмана, који је имао намјеру да Босну и Херцеговину прикључи Хрватској. Хрватска држава настала је геноцидом над српским народом и окупирањем српских територија. Ту је настала болесна хрватска држава, која је створена на геноцидан начин. Хрвати су одувијек били велики реметилачки фактор на Балкану. У свим ратовима до сада, кукавички су убијали само српски народ, јер је православне вјере, а за то им је сваког пута благослов давао Ватикан и Њемачка.

Покушало се да се три народа договоре и да се избјегне рат, због тога је био тзв. Лисабонски договор из фебруара 1992. године. Све три стране потписале су договор. Амерички амбасадор у Београду Зимерман, одмах одлази у Сарајево код Изетбеговића, који му се пожали да са договором није задовољан. Кад већ Алија није задовољан, Зимерман му предложи да повуче свој потпис. На тај начин била је уташена свака нада да ће се рат избјећи. Муслимани су одмах кренули да нападају Србе. Прво су у Сарајеву убили српског свата.

На подручју Приједора муслимани су на више мјеста, по налогу Алије Изетбеговића, први напали Србе. Представник Срба Радован Караџић, тако су јављали медији и штампа, молио Изетбеговића да се избјегне рат и крвопролиће, међутим то није имало успјеха.

Александар Павић у свом дјелу *Забрањена истина о Сребреници*, на страни 6. и 7, пише:

„Наравно, Запад не би могао све то да оствари да није имао локалног савезника, Алију Изетбеговића, који је, на питање: 'Да ли бисте жртвовали мир за независну Босну?', недвосмислено, као из топа, одговорио: 'Да!'“

Таквим ставом све је било речено – **договора нема.**

Важно је изнијети и став идеолога Новог свјетског поретка и новог америчког месијанског радикализма Збигњева Бжежинског, који је 1991. године казао да је уништен комунизам, као велики непријатељ Америке, а сад је највећи непријатељ Америке, православље.

С тим је много речено. Срби морају да знају да немају подршку, нити од католичанства, нити од ислама. Многи су слушали и запамтили

приче својих најближих, шта се све српском народу догађало од 1941. до 1945. године. Схватили су да им нема спаса и да се увелико припрема још већи геноцид. Српском народу било је тешко и помислити шта се спрема, а камоли још то да доживи. Прваци Српске демократске странке настојали су преговорима да ублаже ту сулуду идеју и одврате од новог вјерског рата. У томе нису успјели. Представник муслимана Алија Изетбеговић, није одустајао, већ је муслимане припремао за рат. Србима није више ништа остало, већ да се припреме за одбрану, као што су то и у претходним ратовима морали да раде. Тешко се снаћи у таквој неугодној позицији, али се морала под хитно припремити одбрана.

Прије него што се наведу догађаји у току Одбрамбено-отаџбинског рата на подручју Приједора, потребно је истакнути каква је и која била улога Алије Изетбеговића и предсједника САД-а Била Клинтона и њиховог блиског сарадника Бернара Кушнера.

Њихов циљ је био да прљавом и лажном пропагандом воде рат против српског народа, служећи се разним подвалама и замкама, како би Србе сатанизовали и на крају поразили. Алија Изетбеговић је врло често пуцао на свој народ да би за то оптужио Србе. Гранатирао је своје сународнике на пијацама у Сарајеву и сваког пута за своја злодјела оптуживао Србе. Био је то његов договор са Билом Клинтоним. Кад нису у свему успјели, припремили су замку и лажи око случаја Сребренице, с циљем да изазову НАТО агресију на Србе, што се и догодило. Њихова политика и тактика у току рата одражавала је стварно стање у читавој Босни и Херцеговини и ратну агресију против српског народа. По завршетку рата, они су својим изјавама, а и у току рата, открили стварне намјере, пропаганду и лажи са циљем да на геноцидан начин поразе и униште српски народ у Босни и Херцеговини. Док су делегације биле на преговорима у Дејтону, ниједна делегација није спомињала Сребреницу. То су накнадно измислиле САД, да би имале аргументе за даљу сатанизацију Срба и уништење. Сребреница је школски примјер велике лажи муслимана и Америке.

На подручју Приједора 1992. године, гдје су избили сукоби, прво су муслимани напали Србе. Срби су морали да се бране и да пруже отпор. Тако су муслимани по трећи пут у прошлом вијеку изазвали вјерски рат против Срба и православља. Срби нису били за рат и нису заборавили геноцид који је над њима извршен у претходним ратовима. Међутим, муслимани су били одлучни да униште Србе. У томе су добили пуну подршку од својих великих коалиционих партнера (познатих

по геноциду над Србима) – Хрвата. Док су живјели скупа у једној држави, Срби су све нације и националности уважавали и трудили се да према њима буду коректни. Међутим, друга страна понашала се као и увијек, лицемјерно и чекала час да оствари свој циљ, да Србе потпуно уништи и протјера са вјековних српских простора и огњишта. Муслимани су се тајно наоружавали и подмукло нападали Србе.

Прва жртва коју су муслимани мучки заробили у Приједору у Козарској улици бр. 16-18 и на кукавички начин убили 1. маја 1992. године, био је Раденко Ђапа из Горњег Јеловца. Рат је отпочео врло прљавим методама и пропагандом, муслиманским и западњачким лажима, а Срби бранећи се, пружали су отпор на разне начине. Оно што је најважније, очували су дио српских простора да их муслимани не окупирају. Како је вријеме одмицало, рат се ширио, а борбе се настављале. Народ се мобилизирао у одбрани себе и својих огњишта, формирајући борбене јединице. Јасно је да су у тим одбрамбеним формацијама први борци били из Горњег Јеловца. Многи од њих су положили своје животе бранећи српски народ и своју земљу. Муслимани су били упорни да у Босни и Херцеговини створе вјерски чисту муслиманску државу без Срба.

На крају 1999. године видјело се да су народи из бивше Краљевине Југославије, који су у Другом свјетском рату били уз Хитлера отимајући српске земље, добили државе и то: Хрвати, муслимани и Шиптари. Словенија је 1941. године више била уз Хитлера, а мање уз НОБ због чега је награђена добивањем државе.

Хрвати и муслимани једини су у свијету створили своје државе геноцидом над Србима. Пропагандом и медијским лажима покушавају да убиједe свијет да су били жртве. Истина их демантује и показује да су управо они злочиначки народи и реметилачки фактор у Европи. Са Србима сви су могли без проблема да живе и без сукоба и без рата. Чим се Хрватима, муслиманима и Шиптарима укаже прилика одмах против Срба започињу и рат и геноцид.

Најбољи синови Горњег Јеловца положили су своје животе за слободу, част и достојанство свог напаћеног народа.

Основни подаци о јеловачким борцима преузети су из дјела Душана Алексића: *Шездесет и пет година Основне школе у Горњем Јеловцу*, 2009. године.

У Отацбинском рату од 1991. до 1995. године, погинуло је широм Републике Српске 20 храбрих бораца из Горњег Јеловца.

ПОГИНУЛИ БОРЦИ У ОТАЏБИНСКОМ РАТУ 1991–1995. ГОДИНЕ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА

Ђапа Раденко

Ђапа Раденко

Рођен је 2. 8. 1972. године у Горњем Јеловцу, од оца Радована и мајке Марије.

Четири разреда основне школе завршио је у Горњем Јеловцу, док је друга четири завршио у школи „Кнежепољка“ у Кнежици.

Послије одслужења војног рока, распоређен је у резервни састав милиције Секретаријата унутрашњих послова Приједор. Предвече 30. 4. 1992. године, кад се враћао са посла кући, муслимани су га ухватили у Козарској улици у Приједору, увукли у двориште једне куће и на свиреп и кукавички начин убили.

Раденко је био први Србин којег су убили муслимани у општини Приједор, у рату од 1991–1995. године.

Сахрањен је на гробљу у Горњем Јеловцу.

Вила Милан–Мићо

Вила Милан–Мићо

Рођен је у Горњем Јеловцу 3. 10. 1950. године, од оца Милана и мајке Стоје–Стојке.

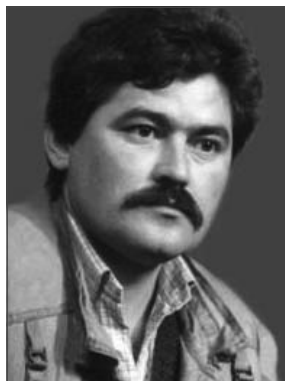
Четири разреда основне школе завршио је у Горњем Јеловцу. Радио је око три године у фабрици аутомобила „Пежо“ у Француској.

Нешто касније запослио се као стални радник у ООУР 33 „Агроунија“ у Приједору, гдје је радио све до почетка рата. Никад није прихватио комунистички режим и његову власт, и због тога је имао и озбиљних проблема.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади из Приједора.

Био је изузетно храбар и неустрашив борац, увијек први на борбеној линији. Погинуо је 12. 7. 1992. године код Градачца.

Сахрањен је на гробљу у Горњем Јеловцу.

Вулетић Вукашин

Вулетић Вукашин

Рођен је 27. 10. 1955. године у Горњем Јеловцу, од оца Пере и мајке Косе.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу. Касније кад је стекао услове, положио је за више категорија возача и радио је као КВ возач.

Био је запослен у Загребачком транспорту све до почетка рата.

Био је ожењен Миљом и има два сина, Душана и Милоша.

Као добровољац био је у 43. моторизованој бригади у Приједору.

Погинуо је 18. 4. 1993. године код Градачца. Сахрањен је на гробљу у Горњем Јеловцу.

Зорић Драгоја

Зорић Драгоја

Рођен 3. 6. 1953. године у Горњем Јеловцу, од оца Лазе и мајке Саве.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу. По занимању био је тесар. Годинама је радио у предузећу „Темпо“ у Загребу.

Као добровољац био је у 43. моторизованој бригади у Приједору. Погинуо је 31. 1. 1993. код Градачца.

Сахрањен је на гробљу у Горњем Јеловцу.

Ѓјатић Слободан

Ѓјатић Слободан

Рођен 4. 3. 1962. године у Горњем Јеловцу – Пољане, од оца Млађена и мајке Јованке.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу и Приједору. Трговачку школу завршио је у Приједору.

До почетка рата био је стално запослен у месној индустрији „ИМПРО“ у Приједору.

Као добровољац, био је у Петој козарској бригади, Приједор.

Погинуо је на ратишту у Секулићима код Брчког 1. 10. 1993. године.

Сахрањен је у Горњем Јеловцу – Пољане.

Мацура Миломир

Мацура Миломир

Рођен је 8. 8. 1961. године у Горњем Јеловцу, од оца Љубана и мајке Босиљке.

Завршио је основну школу, а касније школу ученика у привреди, занимање – аутолимар.

До почетка рата био је стално запослен у својству лугара, код „Шумарије“ Козарска Дубица.

Био је ожењен супругом Славицом и имају троје дјече: Раду, Наду и сина Миломира, који се родио последије очевог страдања.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади, Приједор, диверзантска група.

Погинуо је у саобраћајној несрећи на подручју Кнежице 15. 6. 1992. године.

Сахрањен је на гробљу Југовића бријег у Горњем Јеловцу.

Зорић Стево

Зорић Стево

Рођен је 15. 11. 1949. у Горњем Јеловцу, од оца Благоје и мајке Невенке.

Завршио је основну школу у Горњем Јеловцу.

Радио је 12 година у Француској, а затим 10 година у Фабрици целулозе и папира у Приједору.

Био је ожењен и има двоје дјече: Наташу и Небојшу.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади из Приједора. Погинуо је на планини Мали Шатор код Купреса, 8. 6. 1995. године. Послије двије године и два мјесеца сахрањен је на гробљу у Горњем Јеловцу.

Торбица Ранко

Торбица Ранко

Рођен је 15. 10. 1963. године у Миљаковцима, од оца Симеуна и мајке Мире.

Отац му је био на служби као трговац у Горњем Јеловцу, гдје је Ранко завршио основну школу. Трговачку школу завршио је у Приједору.

Био је ожењен Горданом и имају два сина, Горана и Жарка.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади из Приједора, на ратишту у Западној Славонији, која је бранила српски народ од усташке агресије.

На ратишту 23. 10. 1991. године нестао је код Липика и до данас се о њему ништа не зна.

Рељић Младен

Рељић Младен

Рођен је 10. 10. 1968. године у Горњем Јеловцу, од оца Маринка и мајке Јеле.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу и Приједору, а Средњу шумарску завршио је у Приједору.

Стално је био запослен у Фабрици целулозе и папира у Приједору у својству шумарског техничара и био је руководиолац бубња за прераду дрвета.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади из Приједора.

Погинуо је 8. 6. 1995. године у мјесту Грахово на Малом Шатору.

Сахрањен је послје двије године и два мјесеца, 9. 8. 1997. на гробљу у Горњем Јеловцу.

Мудринић Ратко

Мудринић Ратко

Рођен је 19. 1. 1959. године у Горњем Јеловцу, од оца Стојана и мајке Драгиње.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу, а Школу ученика у привреди у Приједору, гдје је стекао квалификацију аутоелектричар.

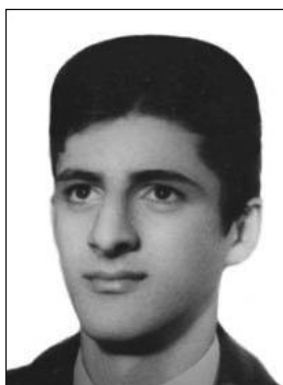
До почетка рата стално је био запослен у пошти Приједор.

Био је добровољац у 43. моторизованој бригади – Приједор.

Погинуо је 1. 8. 1995. године између Пометника и Млиништа на подручју Гламоча.

Сахрањен је у Горњем Јеловцу – Пољана.

Алексић Срето

Алексић Срето

Рођен је 20. 8. 1952. године у Горњем Јеловцу, од оца Ранка и мајке Рајке.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу, а Средњу техничку школу завршио је у Бањалуци.

Стално је био запослен до почетка рата у „Водоводу“, Бањалука. Радио је у лабораторији на контроли воде.

Као добровољац, био је распоређен у војну јединицу Бањалука, која је прошла више ратишта. Јединица је дејствовала у рејону код Србобрана, гдје се Срето тешко разболео и хитно пребачен у болницу у Бањалуку, а затим у Београд.

Послије лијечења у Београду враћен је у болницу у Бањалуку, гдје је настављено интензивно лијечење. Болест је била врло тешка и он је преминуо 28. 9. 1995. у болници у Бањалуци.

Срето је био ожењен и са супругом Бранком имао је двије кћери: Бојану и Сузану.

Сахрањен је на гробљу у Горњем Јеловцу.

Мацура Рајко

Мацура Рајко

Рођен је 1. 12. 1951. године у Горњем Јеловцу, од оца Стеве и мајке Невенке.

Основну школу завршио је у Међувођу. Учитељску школу завршио је у Приједору.

Стално је био запослен у Штабу територијалне одбране у Приједору.

Био је ожењен супругом Горданом, са којом је имао двоје дјеце: Ану и Зорана.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади, Приједор.

Погинуо је 23. 7. 1992. године на Костином Брду код Градачца.

Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Шормаз Милинко

Шормаз Милинко

Рођен је 3. 10. 1951. године у Горњем Јеловцу, од оца Стеве и мајке Богданке.

Основну школу завршио је у Мљечаници и Међувођу.

Школу ученика у привреди завршио је у Приједору, гдје је стекао звање радио ТВ механичара. Први степен правног факултета завршио је у Загребу.

Био је стално запослен у милицији од 1. 11. 1973. године.

Био је ожењен супругом Ранком и имају два сина: Жељка и Зорана.

Као добровољац, био је командир чете Посебне јединице милиције из Бања Луке. Тешко је рањен на Грабежу код Бихаћа 8. 2. и после два дана, 10. 2. 1994. године је умро.

Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Мудринић Драго

Мудринић Драго

Рођен је 22. 11. 1946. године у Горњем Јеловцу, од оца Душана и мајке Босе.

Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу и Кнежици.

Више година био је запослен у Западној Немачкој. По повратку у земљу радио је као приватни аутопревозник у Новској и Љубији.

Био је ожењен супругом Даром и имају сина Младена.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади из Приједора. Учествовао је у борбама бранећи српски народ у Западној Славонији, гдје је био рањен. У борбеној акцији на Хамбаринама код Приједора, добио је мождани удар, и преминуо 24. 6. 1992. године.

Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Трамошљанин Драшко

Трамошљанин Драшко

Рођен је 6. 4. 1972. године у Горњем Јеловцу, од оца Стеве и мајке Анђе.

Основну школу завршио је у Приједору, затим је средњу електротехничку школу завршио у Приједору.

Као добровољац био је у 43. моторизованој бригади, Приједор.

Погинуо је 8. 2. 1994. године на Грабежу код Бихаћа.

Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Бокан Слободан

Бокан Слободан

Рођен је 15. 7. 1949. године у Приједору, од оца Бранка из Горњег Јеловца и мајке Барице.

Основну и средњу школу завршио је у Приједору, а Факултет политичких наука у Сарајеву.

Ожењен је био Јасном – љекарком и имају сина Бранка. Био је добровољац у 43. моторизованој бригади у Приједору.

Слободан је био факултетски образован, врло маркантан и веома драг човјек. Посједовао је све људске квалитете. Радо је слушао и уважавао саговорнике. Био је веома добро упућен у друштвена збивања свог времена. У друштву је био веома цијењен због ширине погледа и објективне процјене у свим сегментима друштва.

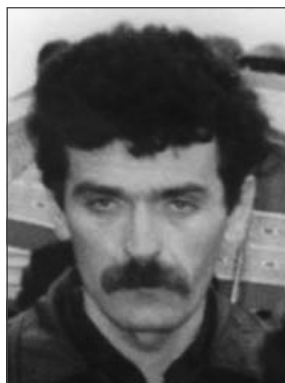
Због његових ставова, процјена и објективног сагледавања стања у друштву, био је веома цијењен. Он није припадао само својој породици, родитељима и родбини, већ је припадао и онима који су објективно посматрали догађаје и очекивања која су се врло брзо и кроз рат догађала.

Слободан је био прави интелектуалац високих људских вриједности, па је његовим нестанком околина у којој је живио много изгубила, а он ће остати у трајном и најљепшем сјећању свима онима који су га познавали.

Погинуо је 4. 7. 1993. године на подручју Градачца.

Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Њатовић Жељко

Њатовић Жељко

Рођен је 6. 2. 1961. године у Великом Дворишту, од оца Лазара из Горњег Јеловца и мајке Маре.

Основну школу завршио је у Приједору, као и Школу ученика у привреди, гдје је стекао звање аутомеханичар.

Стално је био запослен као возач у „Жито-промету“, Приједор. Био је ожењен и има два сина, Милана и Милоша.

Муслимани из Хамбарина извршили су напад на Приједор 30. 5. 1992. године и на кукавички начин поред приједорске гимназије, убили су Жељка у возилу пуном хљеба који је развозио по трговинама у граду.

Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Цурић Бране

Цурић Бране

Рођен је 13. 11. 1956. године у Горњем Јеловцу, од оца Душана и мајке Невенке. Основну школу завршио је у Великом Паланчишту.

Стално је био запослен у предузећу „Темпо“ из Загреба, гдје је имао интерну квалификацију.

Био је ожењен Љубом и имају четворо дјеце: Горана, Горан, Данијела и Дијана.

Био је добровољац у 43. моторизованој бригади у Приједору.

Погинуо је 12. 7. 1994. године у мјесту Возућа. Сахрањен је са осталим борцима на гробљу Пашинац.

Кнежевић Мирко

Кнежевић Мирко

Рођен је 14. 9. 1958. године у Горњем Јеловцу, од оца Радомира и мајке Деве. Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу.

Стално је био запослен као квалификовани возач у предузећу „Темпо“ у Загребу.

Са супругом Кристином имао је двоје дјеце: Данијелу и сина Данијела.

Као добровољац, био је у 43. моторизованој бригади из Приједора.

Погинуо је 1. 8. 1995. год. на Гламочком ратишту. Сахрањен је на гробљу Пашинац код Приједора.

Роквић Ранко

Роквић Ранко

Рођен је 15. 8. 1967. године у Горњем Јеловцу, од оца Љубе и мајке Персе. Основну школу завршио је у Горњем Јеловцу.

Био је стално запослен у Фабрици целулозе и папира у Приједору, све до почетка рата.

Био је ожењен, али није имао потомства.

Као добровољац, био је у Радничком батаљону из Приједора.

Погинуо је 6. 5. 1995. године на обронцима Пљешевице код Бихаћа. Сахрањен је на гробљу у Великом Паланчишту.

Наследници политике фашистичке НДХ и позната коалиција из тог времена, поново се окупила 1991. године око ратних злочинаца, кривоустог Фрање Туђмана и муцавог Алије Изетбеговића и по трећи пут извршила геноцид над српским народом у Хрватској и Босни и Херцеговини. Западне земље на челу са Америком формирале су тзв. Хашки трибунал – суд са којим ће да оправдају своју агресију на српски народ у бившој Југославији. Није то суд правде већ политички суд, који доноси пресуде у корист земаља агресора и тако заташка зле намјере против невиног српског православног народа. Земље агресори учинили су геноцид над српским народом, користећи бомбе и пројектиле са осиромашеним уранијумом чије је дјеловање траје најмање 500 година и за то вријеме зрачи и тихо убија људе, животиње и биљке. Чиме то могу да оправдају? Те земље, агресори учиниле су геноцид, показале расизам и директну мржњу према Србима и православљу, а та мржња и данас траје.

Споменик палим борцима у Отаџбинском рату 1991–1995. године из Горњег Јеловца, подигнут 2001. године.

ПОЉОПРИВРЕДА

Откад постоји село Горњи Јеловац, главно занимање његових мјештана била је пољопривредна производња. Земља се обрађивала на начин како су то радиле претходне генерације и њихови преци. Стицало се искуство, али врло споро. Земља је као и раније била слабе плодности и доста изражене (рН) киселости, због чега је спадала у слабије плодно земљиште. Структура је била прилично лоша, па су је називали „тешка земљишта“. Прије сто и више година, главно оруђе за обраду земље, били су: рало, дрвени плуг, дрвена дрљача (брнача), дрвена сијачица и друго. То су била слаба и лоша оруђа за добру обраду земље. На њивама гдје је било лакше земљиште, повољнија (рН) реакција, па се ипак нешто боље могло обрадити и припремити за сјетву. За орање на тешким земљиштима, дрвени плуг морало је да вуче по четири вола, а негдје је било случајева да је плуг вукло и по шест волова (три запреге), па опет нису могли да поору како треба. Потребно је нагласити да је запрега припадала лошијој раси, тз. босанској буши, чија је тежина живе ваге по грлу износила мање од 300 кг. Због тога је њихова вучна снага била ограничена. Плоднија и лакша земљишта била су око ријека, потока и поточића. Међутим, то су биле мање површине, па нису имале неки већи значај у укупној производњи ове врсте. Ботанички састав природних трава – биоценоза, на овим просторима доста је лош. Углавном су преовлађивали корови и лошије траве. У то вријеме нису постојале квалитетније вјештачке траве. Од бољих и квалитетнијих природних трава била је само дивља дјетелина. Није се посебно засијавала, већ гдје сама израсте ту и остане, али и она захтијева боља земљишта. При обради земљишта био је тзв. двопољни систем, а то је, ако је ове године парцела засијана кукурузом или неком другом окопавином, у јесен се на тој парцели засије пшеница или неко друго стрно жито. Двопољни систем сјетве одржавао се од памтивијека. Лошија и тежа земљишта остављана су као пашњаци за стоку или за ливаду. То је био лош пашњак и лоше укошено сијено са ниским приносом. Пшеница засијана у јесен, мора да буде заштићена од гажења разних врста стоке, пољопривредних машина и њихових прикључака.

Што се тиче држања разних врста стоке, највише су одгајана: говеда, овце, свиње, коњи, ријеђе козе и неколико врста живине. Овакав начин одгоја и држања задржао се до данашњих дана, с тим што

је дошло до измјене у расном саставу код свих сточних врста. Понеке породице на свом посједу држале су и пчеле у плетарама (трнкама), а у јесен су, да би извадили мед, пчелиња друштва гушили водом, тако да су на тај начин ограничавали број пчелињих друштава. Данас се у селу пчелиња друштва не држе у плетарама, већ у дрвеним правилно урађеним кошницама, па се при врцању меда пчелиња друштва не уништавају, већ се могу само увећавати.

Кад дође зима и кад се стока у шталама веже или држи у импровизованим настрешницама, храни се на мјесту и редовно дневно бар једном напаја. Главна храна била је стабљика од кукуруза, звана комуша, а понекад и сијено лошијег квалитета. То је била храна за говеда. Коњи су храњени сијеном и зрном зоби, а овце сувим церовим листом и сијеном. Свиње су храњене кућним отпадом, сточним бундевама – месирачама и по нешто кукурузним зрном уз посебан, тзв. сточни напој. Од сточних крмних култура повремено је коришћен кукуруз, а најчешће зоб за коју је требало земљиште припремити и посебно као чисту крмну културу засијавати. Нека домаћинства засијавала су раж, која се користила и за људску исхрану. Приноси зоби и ражи били су ниски, па се много радило, а од тих усјева било је мало користи. Запрежна кола била су дрвена, па су имала и ограничену носивост. Ако се претоваре, може да се сломи дрвена осовина или се „саспе“ точак. Био је то ријеђи случај, јер је и запрега била нејача, па се терет одређивао према снази запреге. Поред тога у Јеловцу мало гдје има равне површине, већ су највише брежуљци, брегови и брда, па се на већем успону кола не смију претоварати, јер запрега не може терет да извуче. Као вучна снага, коришћена је воловска и коњска запрега. Коњи су још коришћени и за ношење терета и за јахање, а по потреби и преношење болесних особа. Коришћени су за превоз сватова и за одласке на разне друге свечаности. Већина породица послије Првог свјетског рата, куповином беговске земље увећавала је своје посједе. Упућени мајстори, правили су кола са жељезним осовинама, а на точкове стављали металне окове – шиње, што је повећавало њихову носивост. Почиње период бржег развоја и напретка на селу.

Други свјетски рат је у Горњем Јеловцу оставио тешке последице. Пола села је страдало у усташким логорима и на стратиштима, како у Козари, тако и у самом селу. Село је 1940. године имало око 1.200 становника, што је представљало велику снагу, да би се у селу

развијала производња и одржавао бољи живот. Сточни фонд био је врло бројан, а свака њива била је обрађена или припремљена за ливаду или пашњак. Пuteви нису били насути ситним каменом, али нису били запуштени нити зарасли. Све је било очишћено, окресано и доведено у одговарајући ред. Село је имало само запрежну стоку са дрвеним и понеким гвозденим плугом. Па и поред тога, све одабране ораничне површине биле су добро пооране. Није то било дубоко орање, којим се повећава принос, али за оно вријеме било је довољно. Послије Другог свјетског рата много се осјећао губитак становништва. Међутим, скоро сви борци који су преживјели рат остали су у активној војној служби. Један број сељака видећи да ће им бити тешко живјети у селу, отишао је у град, гдје су се запослили у разним предузећима и установама. Сељаци су тражили да им задруга помогне у примјени бољих производних метода, због чега су почели са зимским орањем, затим са коришћењем вјештачких ђубрива и увођењем нових сората житарица. Прво су то радили са пшеницом, уводећи у производњу талијанске родније сорте пшеница, а нешто касније су увели много родније врсте хибридног кукуруза. Од крмних биљака, засијавали су разне дјетелине, а највише сорту *Смиљкију* (*Lotus corniculatos*). Од ње су у првом кошењу добивали сијено, а у другом откосу имали су производњу сјемена, које је било врло тражено. Сјеменску робу откупљивале су овлашћене откупне станице и задруге, а могла се продавати и на слободној пијаци. Пољопривредни стручњаци упућивали су сељаке у велику предност дубоког зимског орања, које се није на најбољи начин могло са запрегом изводити, већ тракторским орањем. Ако се земљиште пооре у касну јесен и у току зиме, у њему се накупи више влаге која је врло важна за прољетне културе, јер она остаје дуже у земљи као резерва коју биљка има за дужи период вегетације. Дубоким зимским орањем у току зиме мразеви разрахле земљиште и од њега створе мрвичасту структуру која је врло повољна за развој биљног коријена. Све наведене методе ишле су у прилог бољој и уноснијој пољопривредној производњи. Обрада земље са запрегом није више одговарала за нове производне културе, већ се захтјевала машинска обрада, а то су трактори са разним прикључцима и другим пољопривредним оруђима. По препоруци стручњака, вјештачка ђубрива су морала да се користе само за засијане културе, а не и за корове. То је захтијевало примјену заштитних средстава која су уништавала

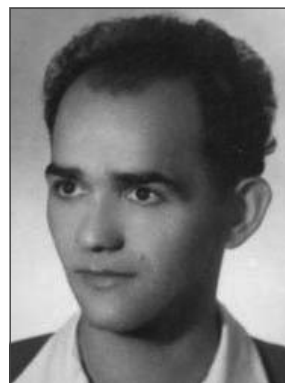
корове и разне друге сувишне биљке. Средства су се примјењивала у воћарској и ратарској (биљној) производњи. Са њима се морало радити врло опрезно, а према упутствима стручњака или по упутствима које је прописивала фабрика, произвођач средстава. Скоро сва средства била су опасна за људе, стоку и пчеле. Да би се прихватила нова производна ријешења, сељак је морао бити упућен и обучен за њихову примјену, јер се могло на једној страни помоћи одговарајућој култури, а непажњом или незнањем нанети штета или уништити друга култура. Међутим, то се све на прави начин и одговарајућом примјеном ријешавало. Трактори и пољопривредни прикључци представљали су прави препород у пољопривредној производњи. И поред сви тих предности и остваривања виших приноса, село се раслојавало и сељаци су одлазили у урбане средине и запошљавали се у другим гранама привреде. Поред тога, многи су имали и одговарајуће квалификације, захваљујући повољном начину школовања и образовања, па су лакше добивали запослења и били боље плаћени. У селу није било више вршалица за жито, већ су тај посао обављали комбајни. Ливаде су кошене не више ручном косом, већ травокосилицом или прикључном косом на трактору. Пuteви у селу били су насути тврдим каменом, а тиме и проходни за тракторе, комбајне, камионе и друге велике машине, што је било од огромне користи, јер се може стићи до сваке куће, у свако доба године, и у свако доба дана и ноћи.

У технолошком смислу, село је доживљавало велике и корисне промјене, али и трагичне и врло несретне појаве. Све је било више неочењених момака и све мање нових бракова. Због тога је село почело да нестаје и да брзо видно изумире. Дјевојке за удају нису хтјеле за момке у селу, већ само у граду, што је донијело кобне последице. Прије тридесетак година у Горњем Јеловцу, у току једне године, било је преко 80 ђака, а у 2009. години било их је само 12. Није далеко дан када се може догодити да школа због недостатка дјецe буде затворена, а то би могао бити и крај села. Село ће живјети у нади да се то ипак неће догодити. За тај проблем готово је немогуће наћи ријешење, нити постоје начини да се на то утиче. Јесте трагично, потомства је врло мало, а садашње стање не охрабрује нити даје наду у нешто боље. Сви који су рођени у овом селу желе да у њему буде све најбоље, али ипак није тако. У животу је познато да су жеље једно, а живот често одреди друге токове и неочекиване догађаје.

ЈЕЛОВЧАНИ КОЈИ СУ ЗАВРШИЛИ ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ

Цвијић Бошко, наставник летења, саобраћајни пилот,
капетан, инструктор.

Шормаз Драго, проф.
историје и публициста

Цвијић Васо,
дипл. економиста

Лукић Мира, удата Мишић,
лекар, спец. педијатар

Алексић Душан, доктор
биотехничких наука

Петрић Миленко, доктор
математичких наука

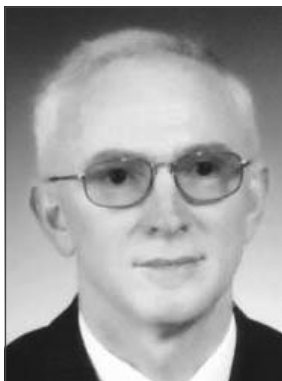
Маџар Бране,
дипл. економиста

Радана Вила Станишљевић,
проф. српског јез. и књиж.

Вулећи Миленко,
проф. биологије

Маџар Недељко,
проф. политичких наука

Маџура Чедо,
дипл. инж. машинства

Рељи Рајко, доктор
биомедицинских наука

Алексић Стојан, магистар
цестовног промета

Кнежевић Сања, удата
Зорић, дипл. економиста

РОЂЕН У МАРИЋКОЈ А ДЈЕЛИ-
МИЧНО ОДРАСТАО У ЈЕЛОВЦУ

РОЂЕНА У ПРИЈЕДОРУ,
ЖЕЛИ ДА БУДЕ ЈЕЛОВЧАНКА

Зорић С. Далибор
дипл. инж. машинства

Стојановић Милан, магистар
права, пуковник ВРС

Хелена Цвијић Савковић,
доктор биохемије

НАРОДНА НОШЊА У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

Бокан Драгиња

Алексић Петра

Ђаковић Стана

Алексић Радосава

Продан Симе Мика

Цвијић Боја

Марин Јања

Алексић Стеванија

Алексић Марија

Алексић Ђуја

КАРАКТЕРИСТИЧНИ ЛИКОВИ ЈЕЛОВЧАНА

Алексић Марија
(1921–1943)

Алексић В. Јован
(1929–1951)

Шормаз Јованка–Јока
(1922–1999)

Мудринић Славко
(1920–2002)

ЈЕЛОВЧАНИ КОЈИ СУ ЖИВЈЕЛИ ВИШЕ ОД 85 ГОДИНА

Зорић Ђуро, 95 год.

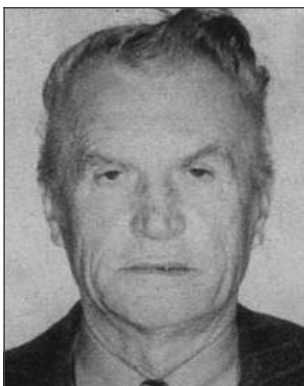
Продан Симе Мика, 95 год.

Вила Стоја, 94 год.

Рељић Цвијета, 94 год.

Гајић Перо, 94 год.

Шормаз Драгиња, 92 год.

Алексић Симе Милан, 91 год.

Маџура Пава, 91 год.

Адамовић Марта, 91 год

Вулећић Благоја, 91 год.

Маџар Перо, 90 год.

Алексић Дева, 90 год.

Лукић Перо, 90 год.

Продан Гојко, 90 год.

Маџар Димитар, 90 год.

Петрић Сава, 89 год.

Алексић Драгоја, 88 год.

Ђапа Миља, 88 год.

Лукић Мика, 88 год.

Бокан Раде, 87 год.

Зорић Боја, 87 год.

Мацар Сава, 87 год.

Цвијић Боја, 86 год.

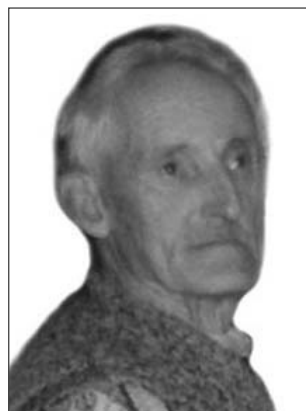
Алексић Бошко, 86 год.

Алексић Радомир-Раде, 86 год.

Алексић Рајко, 86 год.

Завишић Вид, 86 год.

ДАНАС НАЈСТАРИЈЕ ОСОБЕ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

Гњатић Јованка,
умрла је 10.01.2013. у 93. г.

Бокан Невенка-Нена,
умрла 20.9.2012. у 92. години

ПЈЕСМА И КОЛО КОЗАРЕ

Горњи Јеловац налази се као и многа села на просторима око Козаре и сва имају исте пјесме и исто традиционално коло. Пјесма и коло Козаре настали су веома давно. Не може се нигдје наћи пјесма ни коло без музике и неког инструмента. То није случај са пјесмом Козаре. И коло и пјесма су без пратећег инструмента. Све је постављено тако да се може врло гласно пјевати и играти без музике, а опет све у једном ритму и такту. Пјесма и коло Козаре, послије Другог свјетског рата постали су национална пјесма и коло Југославије и у свим републикама играло се и пјевало, како у грађанству тако и у војсци, чак и на бродовима ратне морнарице. Коло Козаре пјевало се и играло на многим сусретима међународног значаја, на путовањима мира, разним омладинским радним акцијама и другим свечаностима. Пјесма и коло Козаре неким су сметали због популарности и лакоће извођења, па су настојали да све то омаловаже. Заговорници су били из друге вјере, који тако нешто популарно нису имали, нити слично наследили од својих предака. Због тога су настојали да јој дају компромитујуће, ружно и погрдно име ОЈКАЧА. Ружан израз и назив постепено су прихватили и сами извођачи. Ојкача је назив који нема никакво значење. Чак је и један интелектуалац насјео пропаганди и усудио се да напише срамотну брошуру „Ојкача“. Њено име је само пјесма Ко-

заре и ништа друго, јер тако се звала стотинама година, откад је Срба на овим просторима. Изашла је из срца и душе народа који живи на ширем простору око Козаре. Настала је у народу и он јој је дао име и нико нема право да јој даје неко друго, погрдно и ружно. Она је пјесма и коло, за које се може рећи да представља европско умјеће и вриједност. Ојкача нема никакве везе са изворном пјесмом Козаре.

ЗАБАВА У СЕЛУ

Свако село имало је одређено мјесто за окупљање и забаву. Већином су то била црквена или школска дворишта, а касније су у неким мјестима грађени домови за окупљање омладине. Јеловац није имао право ријешење, као нека друга села. Много раније били су црквени зборови и годишње један збор код манастира Моштаница. Исто тако, много раније било је честих склапања бракова, па су у селу одржаване свадбе и ту се окупљао већином млађи свијет. Данас тога скоро да и нема, или је ријеткост. Некад су била позната весела за вријеме рада на њиви: при копању кукуруза, жетви, кошењу ливада, вршидби стрних жита, берби кукуруза, печењу ракије и другом. У току зиме била су честа ноћна прела, све до раног прољећа, на којима је била позната забава капање. Некада у ранија времена, коришћен је стари инструмент гусле, затим тамбура са три жице и усне музике.

У току Другог свјетског рата, почеле су да се одржавају веселе приредбе са духовитим скечевима. То је већ био виши ниво забаве и врло добро посјећиван. Послије рата биле су покретне киноапаратуре, па су приказивани и филмови. Поред пјесме и кола Козаре, у селу су почеле да се одржавају забаве са плесом. Ишло је то мало спорије, али се тај вид забаве ипак усвајао. Мјеста за забаву била су прво на Патрији, код Ђаковића липе, затим арман Панте и Мирка Алексића, кућиште Николе–Нице Дрче и на крају стално мјесто у старој школи и испред школе и споменика на цести.

Фудбал је био врло омиљен и представљао је велику забаву. Први који је у селу набавио фудбалску лопту 1950. године, био је ђак четвртог разреда Основне школе у Јеловцу, Мацура Марка Бране. По занимању је машински инжењер и живи у Београду као пензионер. Временом су у селу почели израстати добри фудбалери, па су се организовали турнири и сусрети између појединих села.

ХУМОРИСТИ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ

Јеловац је одувјек имао људе склоне забави, хумору и маштовитости, који су највише стварали духовите и комичне приче, како за појединце, тако и за само село. Изводили су их у друштву мањих групица и група, или на сеоским прелима, а најчешће испред јеловачке задруге.

Познати хумористи из Јеловца били су:

Продан Симо-Симан

Продан Раде-Чикин

Лазић Драгомир-Драго

Зорић Перо

Алексић Панче

Лазић Вукашин-Кашо

Споменик усташким жртвама у Јасеновцу.

Јеловчани испред споменика у Јасеновцу.

ФИЛМОВИ О КОЗАРИ

Послије завршетка Другог свјетског рата, већ у августу 1945. године, становници села били су обавјештени да ће се на просторима Горњег и Доњег Јеловца снимати филм. Селу је саопштено да се припреми запрега, дјеца, омладина и старе особе за статирање. Филм су снимили руски сниматељи, сценаристи и режисер. Први кадрови снимљени су на јеловачкој цести. Запрежна кола, углавном воловска, била су пуна дјеце, затим су ишли пјешаци и остали статисти. Преводаца је упућивао народ и запрегу куда да се крећу и шта морају да ураде на одређена упозорења, која су саопштавана разгласом. Сцене су биле управо онакве како их је народ доживљавао у току рата. Снимање је настављено на простору Црквене и Церове Косе. Кадрови су снимани на путу према цркви, а највећи дио кадрова снимљен је у дворишту цркве и школе. На крају се дознало да су браћа Руси у Јеловцу уз помоћ статиста Јеловчана, снимили највећи дио кадрова за филм који се звао „Планинама Југославије“.

Више година радило се на припреми и сценарију да се о величанственој бици козарских партизана сними филм „КОЗАРА“. До реализације је дошло 1962. године. Одлучено је да се највише кадрова сними на мјесту догађаја у Горњем Јеловцу и на Козари. Главни режисер филма Вељко Булајић послје фестивала у Пули, на свом гостовању у Студентском центру у Загребу 1963. године, рекао је, да захваљујући народу који је знао улогу статисте, радили су само оно што су доживјели са окупатором и крволоцима на Козари.

Тако је настао филм, као свједочанство о догађајима на славној српској планини Козари.

Јеловчани испред споменика Незнаоном јунаку на Авали, Београд 1980. године.

Рецензија

КОЗАРО, СЕКО КОЗАРО!

Монографија о селу Горњи Јеловац могла би да се назове и монографијом о Козари, легендарној планини у Босни, која је имала велику улогу у животу Срба на том простору. У њој су многи потражили спас бежећи пред хордама оних који су желели да их протерају и униште.

Аутор др Душан Алексић, нераскидиво везан за свој завичај и сведок ужасних страдања Срба у Поткозарју, описао је село Горњи Јеловац у којем је рођен и провео прве дане детињства и младости, почевши од непозданих података о првом насељавању, затим време турске владавине, Првог и Другог светског рата, па до Отаџбинског рата и данашњих дана.

Највећи део Монографије обухвата период пре и после Другог светског рата, за који је прикупио обиље података, фотографија и сведочења преживелих. И сам је као дете преживео логор Јасеновац и добро су му познати злочини које су чиниле усташе у сарадњи са окупаторском немачком војском.

Описао је невероватне злочине над српским живљем у Босни, свирепа клања и уништавање читавих породица. Мотиве непријатеља и историјат непријатељства који потичу због верске мржње поткрепио је цитатима из дела многих историчара који су се такође бавили овом темом и тако подробно објаснио узроке и последице трагедије српског народа на тим просторима.

И период комунистичке владавине детаљно је описао као погубан и дискриминаторан према Србима, а као последицу послератних идеологија и политике великих сила. У отаџбинском рату 1991–1995. Срби су поново платили данак у крви: изгинули су, расељени и прогнани.

Аутор се потрудио да забележи судбине својих саплеменика и комшија, систематично их групишући по списковима, а то су и најпотресније сцене и судбине појединаца које нас никако не могу оставити хладним, напротив, подстичу на достојанство и буде наше дивљење за оне људе који се боре са силама немерљивим.

Иако се каткад може уочити претерана опширност и понављање појединих факата, аутору се мора одати признање за велики труд и жељу да забележи оно што се не сме заборавити, испуњавајући своју личну потребу и дужност да храбри мештани села Јеловац остану светли пример будућим генерацијама.

Милијана Јеловац,
проф. српског језика и књижевности

Биљешка о аутору

Душан Алексић рођен је 15. априла 1936. године у Горњем Јеловцу. Основну школу завршио је у родном селу, а Нижу гимназију у Приједору. Средњу пољопривредну школу завршио је у Поречу (Истра). Пољопривредни факултет завршио је у Загребу, и на истом факултету завршио постдипломске студије и магистрирао.

Докторирао је на Пољопривредном факултету у Београду.

Прво запослење било му је у „Житопромету“ у Приједору. Више година радио је у Центру за примјену науке у пољопривреди за општине Приједор, Козарска Дубица, Нови Град, Сански Мост и Кључ. Неколико година радио је у Земљорадничкој задрузи „Агроунија“ – Приједор, на пословима у сточарској производњи. На основу одговарајуће понуде, запошљава се у Институту за пољопривреду и туризам у Поречу, гдје активно ради до краја августа 1994. године. Од 1987. до 1990. године предавао је на Средњој пољопривредној школи у Поречу „Технологију сточарске производње“. Због познатих разлога и агресије на српски народ у Хрватској, одлази у својству избеглице у Србију.

Послије неколико мјесеци запошљава се у Институту за примену науке у пољопривреди у Београду. Из овог Института последи десетак година рада одлази у пензију. У Институту је био веома задовољан јер је посао углавном био теренски, гдје су га колеге као и фармери посебно уважавали и цијенили његову стручност.

Др Душан Алексић на свом животном путу прошао је праву голготу. Са шест година, 1942. отјеран је са породицом из Козаре у геноцидни логор Јасеновац. Након неколико мјесеци враћа се у родни Је-

ловац, гдје послије краћег времена добија опаку заразну болест тифус, коју врло тешко преживљава. У току рата је за три године изгубио десет чланова своје породице. Због угледа и бројности, фашистичка власт ставила је на списак његову породицу за ликвидацију, јер је представљала потенцијалну опасност за фашистички режим.

Послије рата полази у школу. Био је њежне физичке грађе, што га прати читав живот. У току рада имао је потешкоћа, па чак и са званичном Партијом, која је тражила само послушност, на шта је Душан понекад имао приговоре, па је због тога сврстан у неку неподобну категорију стручњака. Међутим, он је био свјестан да ће га то понекад и коштати. Одлучио је да се још више образује, тако да ту није имао већих препрека, јер мало ко је хтио послије завршеног факултета да се и даље усавршава и стиче виша звања.

Били су му претпостављени људи много нижих квалификација. Није се активно бавио политиком нити је за њу имао наклоност, а никад није био ни руководилац, осим радног мјеста самосталног референта за сточарство. Ипак, он је имао жељу и јасан животни циљ да му је најбоље рјешење да се усмјери у правцу струке и науке, јер је очекивао да ће ту имати мање проблема и препрека. Кад је докторску дисертацију у скраћеној верзији објавио у ревији Пољопривредног факултета Београд на енглеском језику, Краљевски институт из Белгије оцјенио је дисертацију као врло добро научно дјело и замолили су га да им пошаље примерак уз његово одобрење да могу користити у Националној библиотеци Белгије. Научне радове објављивао је у водећем свјетском часопису *Acta Veterinaria*. Многи институти са Запада показали су интересовање и тражили да им пошаље сепарате радова који су били публиковани. Објавио је велики број стручних и научних радова, што му је омогућавало да стиче научна звања.

Године 2009. написао је и објавио Монографију *Шездесет и пет година Основне школе у Горњем Јеловцу*.

Иако је напустио родно село, никад га није заборавио и био је један од образованих људи који се најчешће враћао своме селу јер у души осјећа обавезу да дође на гробове својих предака, својих родитеља, браће и сестара, свог стрица, своје ближе и даље родбине, комшија и пријатеља.

По природи је тих и миран, али и весео човек. Посебно воли коло и пјесму Козаре и каже да се највише обрадује кад се сретне са људима са којима је ишао у Основну школу у Горњем Јеловцу.

Литература

1. Шематизам православне Митрополије и архидијецезе дабро-босанске 1882 године.
2. Босанске и дабро-босанске владике (митрополити) 1882. г.
3. Милан Карановић (1925): „Поуње у Босанској Крајини“, Београд.
4. Јован Цвијић (1927): „Цвијићева књига“, Св. Сава, Београд.
5. Борис Зихерл (1948): „Чланци и расправе“, Култура, Београд.
6. „Приједор и околина“ (1961), Култура, Београд.
7. Перо Башкот (1978): „Двобој“, „Дом штампе“, Зеница.
8. Драгоје Лукић (1979): „Рат и дјеца Козаре“, ИРО, Народна књига, Београд.
9. Драгутин Ђургуз, Милорад Вигњевећ (1982): „Козарски одред“, Национални парк „Козара“, Приједор.
10. Раде Башић (1983): „Младен Стојановић“, „Биографика“, Суботица.
11. Гојко Бановић (1986): „Људи са Козаре“, Национални парк, Козара, Приједор.
12. Драгољуб Р. Живојиновић (1988): „Петар I Карађорђевић, живот и дело“, БИГЗ, Београд.
13. Виктор Новак (1989): „Magnum Crimen“, Нова књига, Београд.
14. Дејан Лучић (1990): „Павелићев тестамент“, том I, Завера против српског народа у НДХ, АИЗ, „Досије“, Београд.
15. Радомир Булатовић (1990): „Концентрациони логор Јасеновац“, Свјетлост, Сарајево.
16. Павле Јакшић (1990): „Над успоменама“ I, Рад, Београд.
17. Филип Радуловић (1990): „Љубави Јосипа Броза“, Графос, Београд.
18. Велимир Михајловић (1992): „Име по заповести“, Нолит, Београд.
19. Ђорђе Јањатовић (1993): „Презимена Срба у Босни“, Сомбор.
20. Дневни лист „Политика“, од 10.08. 1994. године, Београд.
21. Горан Бабић (1999): „Само ти, синко, ради свој посао“, Завод за израду новчаница и кованог новца, Београд.
22. Цадик И. Данон (2000): „Сасечено стабло Даноновић“, Сећања на Јасеновац, Србоштампа, Београд.
23. Др Велимир Михајловић (2003): „Српски презименик“, Аурора, Нови Сад.

24. Часопис бр. 21 (2003): „Добровољачки гласник“, Удружење ратних добровољаца 1912–1918, Београд.
25. Марко Ручнов (2004): „Зашто Јасеновац“, сепарат 1. „Никола Пашић“, Београд.
26. Мирослав Нишковић (2004): „Српска презимена“, Чигоја штампа, Београд.
27. Марко Зец (2004): „Ратна сјећања“, Биографика, Београд.
28. Драго Шормаз (2005): „Образ“, Свет књиге, Београд.
29. Симо Стојановић (2006): „Записи протином руком“, Свет књиге, Београд.
30. Александар Павић (2006): „Забрањена истина о Сребреници“, Легенда, Чачак.
31. Милан Видојевић (2006): „Четврти рајх“, Metaphysica, Београд.
32. Момчило Јокић (2008): „Разрешена енигма звана Тито“, Геополитика, бр. 29. Београд.
33. Петар Ашкраба Загорски (2008): „Србија“, Мићо Соколовић, Рогатица.
34. Борислав Ђукић (2008): „Разбијање Југославије“, место и улога Хрватске, Српско културно друштво „Зора“ Сремска Каменица: Asseria.
35. Дневни лист „Политика“ (2009): „Изјава Фрање Туђмана“ од 14. 02. 2009. стр. 5, Београд.
36. Душан Алексић (2009): „Шездесет пет година Основне школе у Горњем Јеловцу“, Графомарк, Лакташи.
37. Александар Вељић (2009): Интервју на ТВ „Палма плус“ дана 4. 11. 2009. Јагодина.
38. Дневни лист 24 сата (2010): од 02. 02. 2010. године, Београд.
39. Перо Симић (2011): „Тито феномен 20 века“, Службени гласник, Београд.
40. Мр Милан Стојановић (2011; „ОЈ, Јеловац“, Графомарк, Лакташи)
41. Јован Пеин (2012): „Хрвати су прави људождери“, дневни лист „Курир“ од 24. 03. 2012, стр. 10. Београд.
42. Музеј жртава геноцида (2013): Београд.

САДРЖАЈ

РИЈЕЧ АУТОРА	7
ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ – ОПШТИНА ПРИЈЕДОР	9
ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ	9
ПРИРОДНА БОГАТСТВА	11
НАСЕЉАВАЊЕ СЕЛА ЈЕЛОВЦА	13
СРПСКА ПРЕЗИМЕНА	20
ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА	22
КРСНО ИМЕ	27
ШЕМАТИЗАМ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ И АРХИДИЈЕЦЕЗЕ	
ДАБРО-БОСАНСКЕ 1882. ГОДИНЕ	28
ПАРОХИЈАЛНО СВЕШТЕНСТВО	28
БОСАНСКЕ И ДАБРО-БОСАНСКЕ ВЛАДИКЕ (МИТРОПОЛИТИ)	28
МАНАСТИР МОШТАНИЦА	30
ГРОБЉА	31
ПРЕЗИМЕНА У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	34
ВРИЈЕМЕ И ДОГАЂАЈИ СЕЛА ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	35
СОЛУНСКИ ДОБРОВОЉЦИ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	43
НЕКОЛИКО ФОТОГРАФИЈА СОЛУНСКИХ ДОБРОВОЉАЦА	44
УСТАШЕ И КОМУНИСТИ У БОРБИ ПРОТИВ СРБА И ПРАВОСЛАВЉА	46
КАКО СУ ВРШЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА РУШЕЊЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ	52
ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ И ЊЕГОВА РАТНА ТРАГЕДИЈА	54
ПРИПРЕМЕ ЗА УСТАНАК	59
КОМУНИСТИ МЕЂУ ОРГАНИЗАТОРИМА УСТАНКА	62
УСТАШЕ ХАПСЕ СРБЕ	65
ЈЕЛОВЧАНИ ПОДИЖУ УСТАНАК	67
ОСНИВАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ СКОЈ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	72
НЕПРИЈАТЕЉ ЈЕ НАПАДАО СЕЛА	73
ВОЈНОПОЛИТИЧКО САВЈЕТОВАЊЕ НА КОЗАРИ ДЕЦЕМБРА 1941. ГОДИНЕ ...	74
ОМЛАДИНСКИ ВОЈНОПОЛИТИЧКИ КУРСЕВИ НА КОЗАРИ	
1941/1942. ГОДИНЕ	76
ОМЛАДИНКЕ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА УКЉУЧЕНЕ У АКТИВНОСТ НОП-а	77
УБИСТВО ДР МЛАДЕНА СТОЈАНОВИЋА	78
ПРВО ОСЛОБОЂЕЊЕ ПРИЈЕДОРА 16. МАЈА 1942. ГОДИНЕ	81
СРБИ СЕ МАСОВНО СКЛАЊАЈУ У КОЗАРУ	83
ВЕЛИКА НЕПРИЈАТЕЉСКА ОФАНЗИВА НА КОЗАРУ ЈУНА И ЈУЛА	
1942. ГОДИНЕ	86

ДРУГИ КОЗАРСКИ ОДРЕД „МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“	87
ПЛАН ПРОБОЈА НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА И ЊЕГОВА РЕАЛИЗАЦИЈА	89
РАСПОРЕД СНАГА	89
ТЕШКИ ЗЛОЧИНИ НАД РАЊЕНИЦИМА У ШИРОКОЈ ЛУЦИ	96
МАСОВНО ОДВОЂЕЊЕ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА У ЛОГОРЕ СМРТИ	99
УСТАШКИ ГЕНОЦИДНИ ЛОГОР ЈАСЕНОВАЦ	106
ЛОГОР „СТАРА ГРАДИШКА“	135
ЛОГОР „СИСАК“	137
ЛОГОР „ЈАСТРЕБАРСКО“	138
ЛОГОР „СТАРО САЈМИШТЕ“ – ЗЕМУН	139
УСТАШКИ ЛОГОР „СТИПИЦА ДЕВЧИЋ“ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	141
ПЕТА КОЗАРСКА БРИГАДА	143
УЛОГА КОМУНИСТА УПУЂЕНИХ НА КОЗАРУ	144
ЂЕЛИЈА КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	150
АНТЕ ПАВЕЛИЋ У ПРИЈЕДОРУ	150
КУРТ ВАЛДХАЈМ	151
ЈЕЛОВАЦ ПОСЛИЈЕ ОДВОЂЕЊА НАРОДА У ЛОГОРЕ	153
СРПСКЕ ПОРОДИЦЕ ИЗ ЈЕЛОВЦА ПРЕДВИЂЕНЕ ЗА ИСЕЉАВАЊЕ ИЛИ ЛИКВИДАЦИЈУ	156
БОКАНИ	157
ВИЛЕ	165
КНЕЖЕВИЋИ	171
ЛУКИЋИ	175
МАРИНИ	179
МАЏАРИ	181
МУДРИНИЋИ	192
ПЕТРИЋИ	194
ПРОДАНИ	197
ЦВИЈИЋИ	200
ШОРМАЗИ	206
АЛЕКСИЋИ	209
РЕЛЕЈНЕ СТАНИЦЕ	239
СПИСАК ПОГИНУЛИХ ПАРТИЗАНА – БОРАЦА 1941–1945. ГОДИНЕ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	239
ПРЕЖИВЈЕЛИ СУ УСТАШКО КЛАЊЕ ПОРОДИЦА	242
СПИСКОВИ ТРАГИЧНО СТРАДАЛОГ СРПСКОГ НАРОДА ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	246
СПИСАК ФАМИЛИЈА ОД КОЈИХ НИКО НИЈЕ ПРЕЖИВИО НЕПРИЈАТЕЉСКУ ОФАНЗИВУ НА КОЗАРИ У ЉЕТО 1942. Г.	246
СПИСАК МАЈКИ ИЗ Г. ЈЕЛОВЦА КОЈЕ СУ ПОГИНУЛЕ СА СВОЈОМ ДЈЕЦОМ У НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ НА КОЗАРИ 1942. год.	247

СПИСАК ДЈЕЦЕ ИЗ СЕЛА ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА МЛАЂЕ ОД 14 ГОДИНА СТРАДАЛЕ У II СВЈЕТСКОМ РАТУ	249
ЗБИРНИ СПИСАК ЖРТАВА ФАШИСТИЧКОГ ТЕРОРА СЕЛА ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ У II СВЈЕТСКОМ РАТУ 1941–1945. ГОДИНЕ.	256
СТРАДАЊЕ СРБА ОД УСТАША И НИЈЕМАЦА	268
МУЗЕЈ ЖРТАВА ГЕНОЦИДА, БЕОГРАД – СПИСАК ЖРТАВА ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА (1941–1945) ОПШТИНА ПРИЈЕДОР	269
ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ БРОЈА КУЋА – ДОМАЋИНСТАВА И БРОЈА СТАНОВНИКА У СЕЛУ ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ У ПЕРИОДУ 1879–2010. ГОДИНА . .	289
СПИСАК ПРЕЖИВЈЕЛА 21 ПРВОБОРЦА 1941–1945. ГОДИНЕ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	290
ВАТИКАН ОРГАНИЗОВАО БЕКСТВО АНТЕ ПАВЕЛИЋА У АРГЕНТИНУ?	292
ТАЈНИ ПОСЛОВИ МАРКА ДРЧЕ	293
ОСНОВНА ШКОЛА У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	295
ЕНИГМА ЗВАНА ТИТО.	300
ГОРЊИ ЈЕЛОВАЦ ПОСЛИЈЕ ДРУГОГ СВЈЕТСКОГ РАТА	304
ОМЛАДИНСКЕ РАДНЕ АКЦИЈЕ	312
БИЛИ СУ СИЛЕЦИЈЕ	313
НИЈЕ СВЕ БИЛО ЛОШЕ.	317
ИЗГРАДЊА ПУТНЕ И ЕЛЕКТРИЧНЕ МРЕЖЕ.	319
УТИЦАЈНИ ЉУДИ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	320
КАКО СУ РАЗБИЈАЛИ ЈУГОСЛАВИЈУ	325
ОДБРАМБЕНО–ОТАЏБИНСКИ РАТ 1991–1995. ГОДИНЕ	325
ПОГИНУЛИ БОРЦИ У ОТАЏБИНСКОМ РАТУ 1991–1995. ГОДИНЕ ИЗ ГОРЊЕГ ЈЕЛОВЦА	335
ПОЉОПРИВРЕДА	345
ЈЕЛОВЧАНИ КОЈИ СУ ЗАВРШИЛИ ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ	349
РОЂЕН У МАРИЋКОЈ А ДЈЕЛИМИЧНО ОДРАСТАО У ЈЕЛОВЦУ	350
РОЂЕНА У ПРИЈЕДОРУ А ЖЕЛИ ДА БУДЕ ЈЕЛОВЧАНКА	350
НАРОДНА НОШЊА У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	351
КАРАКТЕРИСТИЧНИ ЛИКОВИ ЈЕЛОВЧАНА.	355
ЈЕЛОВЧАНИ КОЈИ СУ ЖИВЈЕЛИ ВИШЕ ОД 85 ГОДИНА	356
ДАНАС НАЈСТАРИЈЕ ОСОБЕ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	359
ПЈЕСМА И КОЛО КОЗАРЕ	359
ЗАБАВА У СЕЛУ	360
ХУМОРИСТИ У ГОРЊЕМ ЈЕЛОВЦУ	361
ФИЛМОВИ О КОЗАРИ	363
Рецензија КОЗАРО, СЕКО КОЗАРО!	365
Биљешка о аутору	367
Литература	369

Аутор се посебно захваљује привредним организацијама које су финансирале штампање ове Монографије:

- „Агроексперт“ д.о.о. Београд,**
- „Боснамонтажа“ Приједор.**

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

908(497.6 Горњи Јеловац)"1941/1995"
355.48(497.6 Горњи Јеловац)"1941/1995"

АЛЕКСИЋ, Душан, 1936-

Трагедија српских огњишта 1941-1995. године у Горњем
Јеловцу код Приједора / Душан Алексић. - Лакташи : Графомарк,
2015 (Лакташи : Графомарк). - 373 стр. : фотогр. ; 24 cm

Тираж 150. - Биљешка о аутору: стр. 367-368. - Библиографија: стр.
369-370.

ISBN 978-99955-92-38-7

COBISS.RS-ID 4900120